AZİZ NESİN - MERAL ÇELEN

MEKTUPLAŞMALARI

"Dönülmezim, Mecburum, Herşeyim"

DÜŞÜN

AZİZ NESİN - MERAL ÇELEN MEKTUPLAŞMALARI

MEKTUPLAR DİZİSİ - 29

DÜŞÜN

DÜŞÜN YAYINCILIK

Mektuplar Dizisi: 29

Aziz Nesin - Meral Çelen Mektuplaşmaları

"Dönülmezim,
Mecburum,
Herşeyim"

Yayına Hazırlayan: Ahmet Nesin

Kapak Tasarımı: Yusuf ASLAN

Düşün Basımevi Istanbul: 1998 Tel: 0212 - 520 69 57
Dizgi: Düşün Yayıncılık Tel: 0212 - 520 69 57
Özdemir Celtevi: Tel: 0212 - 513 79 94
Montaj: Adım Grafik Tel: 0212 - 522 63 37
ISBN 975 - 7275 - 43 - 3

GİRİŞ

Bugüne dek "Düşün Yayıncılık" olarak 29 "Mektup" ve "Mektuplaşmalar" kitabı yayımladım. Bunlardan kimilerini çok sevdim, kimilerinde hüzünlendim, kimilerinde zorlandım... Ama kimileri var ki, onların hazırlanışım da ben üstlendim. Bunlardan en önemlileri, "Aziz Nesin-Ali Nesin Mektuplaşmaları"ydı. Dile kolay 4 cilt hem de.. Bir de "Aziz Nesin-Tahsin Saraç Mektuplaşmaları"

Bu kitapları hazırlarken zorlandım... "Aziz Nesin-Tahsin Saraç Mektuplaşmaları"ndan büyük keyif aldım, ama Tahsin Saraç gibi bir aydının erken ölümünü kabullenemedim. 4 ciltlik kitapta hem geçmişi, tekrar tekrar yazmak ve düzeltmek, hem de çıkması gereken bölümleri çok titiz bir şekilde ayarlamak... Üçümüz de çok az yerin çıkmasını istiyorduk. Çünkü "Mektup Edebiyatı" bir insanın bütün özgeçmişini ve kişiliğini ortaya koyuyordu. Yaşamöyküsü ve özyaşamöyküsünden daha gerçekçiydi... Özyaşamöyküsünde kendi kendinizi sansür etme olanağınız var. Yaşamöyküsünde de yazan kişinin yorum ve sansürü olabilir. Günceler de mektuplar kadar olmasa da, daha gerçekçi diğerlerinden. Ama mektuplar öyle değil. Yazılanların yada yazışmaların hiçbiri, ilerde okurla buluşur mu acaba düşüncesiyle yazılmıyordu. Bu sadece "Aziz Nesin-Ali Nesin Mektuplaşmaları"nın sön bölümlerinde vardır, ama o mektuplarda da sunilik yoktur.

4 ciltlik mektuplaşmalar, hazırladığım hem en zor hem de en kolay kitaplar olmuştu. O mektuplaşmalarda, iyi yanlarımla, kötü yada başarısız yanlarımla -yaramazlıklarımla demek daha doğru olur- ben çokça vardım. Kendimle ilgili hiçbiyeri çıkarmamaya karar verince çok rahat ettim. Böylece o kitapta, Aziz Nesin'in dediği gibi, sadece bir baba oğlunu nasıl yetiştiriyor değil, bir baba oğullarını nasıl yetiştiriyor, nasıl seviyor, onlar için nasıl çırpınıyor, (Ateş Nesin de

dahil, ancak az bölümde yer aldığı için daha çok ikimizden sözediyorum) iki kardeş arasındaki sevgi ve tartışmalar, daha doğrusu üçünün arasındaki sevgi bağları ve tartışmalar ortaya çıkıyor.

Gelelim bu kitaba... Bu kitabı hazırlarken daha çok zorlandım. Anne ve babanızın bütün sevgileri, tartışmaları dışında, çok ilginç bir mektuplaşma kitabı ortaya çıktı. Evlendikleri dönemdeki sevgi dolu mektupları, ayrıldıklarındaki tartışma dolu mektup ve notlar, daha sonra ikinci kez evlendikleri döneme rastlayan sevgi mektupları ve ikinci boşanma dönemlerindeki tartışma mektupları ve notlar.

1955 yılından, Aziz Nesin'in ölümüne kadar süren bu mektuplaşmalarda, ikisinin mücadele gücünü, dayanma gücünü, bizleri nasıl yetiştirdiklerini, sevgilerini, tartışmalarını okuyacaksınız.

Yaşamının son döneminde bu mektuplaşmaların çıkmasını adeta bir vasiyet haline getirmiş olan babama, yaşarken bu kitabın yayınlanmasına izin vermiş olan anneme, Nesin Vakf'ında her yeni mektup yada not bulduğunda bana getiren ağabeyim Ali'ye çok teşekkür ederim.

11 Temmuz 1998
Ahmet Nesin

ON DAKİKA

On dakika
On dakika.
Ellerim avucunda.
Gözbebeğime oturmuşsun.
Sağ yanımda gardiyan.
Sol yanımda gardiyan.
"Mahpusluk bişey değil.
Sevdalık var bir yandan.
Neler düşündüm bir hafta.
Şimdi unutmuş kelimeler beni
– Nasılsın?
– İyiyim. Ya sen?
Nerede benim güzel kelimelerim?
Yüzünü ellerim arasına almak geliyor içimden.

İstanbul'un en güzel mevsimi sonbahar.
Tam da sevişme zamanı.
Sırası mıydı bunun?
Deli etmek istiyorlar bizi besbelli.
Bereket gülmesini iyi biliriz de...
Bir konuşuyorum ki kendi kendime.
Sorma hiç...

Ziyaret sabahının gecesi.
Gözümü uyku mu tutar?
Düşündüm.

Ne verebilirdim yürekten,
En gönülden olanı.
Bu mektubu yazdım.
Bir kelimelerim var.
Söylenmiyor.
Yasak!
Sağ yanımda gardiyan.
Sol yanımda gardiyan.
Önümde, ardımda.
Havalar, sular gardiyan
Gardiyan, gardiyan, gardiyan...

Öyle şeyler düşünüyorum ki ara sıra.
Hepsinin...
Susmalıyız.
Nedir yapılması gerekli olan?
Sonsuz barış için savaş yalnız.
Ne dersin?
Neden bırakmazlar insanları sevişmeye?
Bu eller,
Bu dudaklar,
Bu gözler,
Sevmek için gardiyan.

Kim istemez,
Pencerelerinde sardunyalar, fesleğenler olan.
Küçücük bir evi olsun.
Hep çalışsak,
Hep sevişsek,
Kim istemez?
Söylesenize kimlerin?..
Bereket, sen varsın dünyamda,
Dayanmak güç gelmiyor.
Şimdi eskisinden daha çok,

Güldürmek istiyorum insanları,
Hep güldürmek.
Bu sevda başka şey canım.

Sabah oldu işte.
Geleceksin diye sevinç içindeyim.
Tıraş oldum tazeden taze,
Seni göreceğim,
On dakika.

Kilit açılacak,
Kapılar kapanacak.
İçimden,
Haftaya ziyarete,
"Bana gözlerimle getir," diyeceğim.

1955

YAŞ GÜNÜ

Bir yaş daha gencim
Resmin karşımda.
Uyku. düşmanlar kadar düşman.
Sabaha ölecek gizil yazacağım.
Sen canımdan oldukça.
Zaman boyu yaşayacağım.

Bütün sevenler gibiyim.
Acıyorum. senden önceki günlerime.
Sen. gözü kahverengi iyilik!
Her sabah gözlerime bakarak.
Kendimi yeniden yaratacağım.
Kavgalarım kadar namuslu.
Düşüncelerim kadar lekesiz.
Sana hep inanacağım.
Gözlerim.
İlerdeki iyi günlerde.
Yaşayamasam bile.
Kapandı kırk yıl...
Daha. daha gençleşerek.
Sen canımda oldukça.
Zaman boyu.
Ölümsüz yaşayacağım.

1955

Meral.[1]

1- Türkan[2] telefon etti. Hastaymış. Telefonla ara.

2- Bugün davetiye geldi. Sovyet Konsolosluğu'nda "Karda Fantezi" adlı buz üstünde renkli bale filmi oynayacak. Gitsek iyi olur. Saat 20'de.

3- Saat 18'de de Arif Damar'ın Türk-Alman Derneği'nde konuşması var. İstersen derneğe gel. orada buluşalım, konferanstan çıkar filme gideriz.

Konferansa gelemezsen. ben seni saat sekize çeyrek kalana kadar Tünel'in üst başında kapı ağzında beklerim.

Yorgun olup da gelmek istemezsen. idarehaneye Emel'e telefonla haber ver. Ama filme gitsek iyi olur. Filme gitmişken Arif Damar'ı da arada dinlemiş oluruz.

Sen gelmezsen. ben de filme gitmeyeceğim.

Aziz

Sevgilim.[3]

(Radar)ın[4] yazısını gönderiyorum. Çok geç kaldı. Hemen telefon et. Bizim idarehanedeki Ahmet bunları alıp Radar'a götürsün. 50 lira alsın.

Geç kaldığı için Radar'a giremezse, o zaman Akbaba'ya verin. Yazılar ziyan olmasın.

Bugün bayram. pazar. Saat 17... Şimdi mektupları vermek için otelden çıkıyorum. Kâğıt işi için uğraşıyorum. Pek zor. Eskisi gibi değil. Daha başka temaslarım da var; tiyatro açmak için... Gelince anlatırım.

Hepinizi sevgiyle öperim.

28 veya 29'unda hareket edeceğim.

Aziz

---

1 Tarihsiz. Y.N.

2. Aile dostu. Y.N.

3. Tarihsiz. Y.N.

4. Aziz Nesin o dönemde Radar Reklam'a küçük skeçler yazıyordu. Daha sonra Meral Çelen yazdı. Y.N.

7 Nisan 1958

Sevgilim,

Sen gittin gideli iyi değildim. Bugün iyiyim. Bu Ankara'nın havası beni çarptı.

Burada kesin olarak bir karar aldım: Ne olursa olsun Istanbul'da bir tiyatro kuracağım. Kolay olmaz, erken olmaz, ama yaparsak, olacak. Buna iyice kararlıyım.

Günlük yaşamımı sana anlatayım. Gece çalışıyorum. Akbaba'ya, buradaki dergilere, Ulus'a yazıyorum. Oyuna ancak bu gece başladım. Önce "Battaniye"yi bitireceğim. Sonra "Barış ve Savaş"a başlayacağım. Sabahları Ulus'a gidiyorum. Öğleye doğru Istanbul gazeteleri geliyor, onları okuyorum. Öğle yemeğimi bir yerde yiyip, otele dönüyorum. Pazartesi, perşembe günleri otele kurstan sonra geliyorum. Sen gittikten sonra tiyatroya gitmedim.

Ankara'nın çiğ güneşinden gözlerim bozuldu. Bütün Ankara'da güneş gözlüğü aradım, yok. Sonra 30 liraya kullanılmış bir gözlük buldum, onu aldım. Şimdi gözlerim iyi!

Biliyorsun, benim bir güneş gözlüğüm vardı, camı kırılmıştı. O gözlüğün çerçevesi masamın gözlerinden birinde olacak. Aman o çerçeveyi hemen bul, ona cam taktır. Çerçeve uzun zaman gelmeyecekmiş. Cam şimdilik var. Camlar da bitmeden hemen camını taktır. Sana uygun geliyorsa sen kullanırsın.

Çocukların aşısı tuttu mu, onları çok merak ediyorum. Zamanı gelince, hemen öteki karışık aşıyı da yaptır.[5] Burada çocuk hastalığı, hele difteri, boğmaca çok.

28 Nisan akşamı Istanbul'a hareket edeceğim. 29 Nisan öğleyin, oradayım. Gelmeden olmayacak. Sizi çok özledim. Sonra 4 Mayıs günü döneceğim.

---

5. Aziz Nesin karma aşıyı kastediyor. Y.N.

Bayramda mutlaka babama gitmelisiniz. Ama nasıl gideceksiniz: En iyisi arife günü hep beraber gidip, bayramın ilk günü dönmektir. Şimdiden hazırlığını yapmalısın. Katiyen otomobilsiz gidilmez. Mutlaka otomobille git.

Adalet Cimcoz'a telefon et. Rehberde bulursun. Karım olduğunu söyle. Benim Ankara'da olduğumu da söyle. Benim 30 Nisan'da geleceğimi, sonra yine Ankara'ya döneceğimi anlat ve oyun çevirisi için kaç para vereceğimizi benim tarafımdan sor.

Senden bişey daha istiyorum. Kırmızı klasörlerden biri "Fransızca çeviriler"dir. Fransızca'ya çevrilmiş öykülerin hepsini kalın bir zarfa koy. Bana taahhütlü yolla. Ben hepsini yanıma almamıştım. Burada parayla tape ettirip Fransa'ya yollayacağım. Bir de yine "önemli mektuplar" dosyası vardır. O dosyada Adil Gabay'ın bana Zürih'ten yolladığı mektubu bul. O mektupta iki tane kitapçı adresi vardır. O mektubu da zarfın içine koy.

En önemlisi de, sarı kart almam için Akbaba, Dolmuş, yeni gazeteden tasdikli iki yıllık yazı almamdır. Yeni gazeteden yazıların adı istemez. Yalnız " " tarihten " " tarihe kadar adet fıkrası çıkmıştır, diye bir kâğıt al. Yeni Gazete'de Haluk Yetiş'i göreceksin. Akbaba'yla Dolmuş'u sen çıkarırsın. Dolmuş'ta Kemal var. Sana yardım eder. Ben gelene kadar bunlar hazır olsun. Gerisini ben yaparım. Sana Ulus'ta çıkardığım fotoğrafımı yolluyorum.

11 Nisan Cuma günü öğleden önce sana telefon edeceğim.

Bana mektup yaz. Fransızca çevirileri taahhütlü iadeyle gönder.

Yalçın Çetin'e[6] telefon et, masal resimlerini ve kapağı sor.

Sevgilim, hepinizi ne kadar çok özlediğimi anlatamam. Bazen çok canım sıkılıyor. Bu gece de işte öyle...

Özlemle öperim, öperim.

Aziz

6. Karikatürist. Y.N.

Dr. Hulisi Oya'nın[8] bacakları için ne dedi? Büyük eşek oğlumun, küçük sıpa oğullarımın benim için gözlerinden öp.

Kurs, şimdi daha yararlı bir biçim aldı.

Aziz

11 Nisan 1958

Sevgilim,

Telefon beklerken mektubun geldi. Kaç gündür merak ediyordum.

Ankara'nın havasının seni devamlı çarpması pek hoş olmasa gerek. Yine de sen bilirsin. Tiyatro kursunun sana ne kadar yararı olacağını bilemem.

Adalet Cimcoz'a telefon edeceğim. Ama benim parayı sormam biraz acaip olacak. Fransızca çevirilerle Adil Gabay'ın mektubunu da bugün postalayacağım.

Bayi Fazıl'ın tel no: 22 17 56

Sabri Özakar'ın tel no: 27 23 68

Ahmet Bey selamlarını söyledi. Yalçın daha bitirmemiş. Dedi ki, "Aziz Ağabey bize birşey verirken hep çok acele diye verir, resmi yaparsın, kitap 2-3 ay sonra çıkar." Ev arıyorlarmış. Taksimde bir yer bulmuşlar, memnun değil. Belki bu tarafta arayacaklar.

Sarı kart için uğraşacağım. Sen gelene kadar hazır olur. Bayram için dikiş var. Ali'ye pantalon gömlek dikiyorum. Oya'nın etek ceketi. Saliha'nın da[9] elbisesi var. Bayrama da az kaldı.

Yalçın'la Enver Bey'e[10] 500 lira için haber yolladım. Akşam Enver telefon etti. Bu ayki 500 liranın 250 lirasını sen burdayken almışsın. 250 sini de Radar'dan aldığı 50 ile beraber bize yollamış. Ama bugün yine yollayacak. Oya'nın elbisesi için 60 lira lazım. Oya ayakkabı istiyor. Saliha da aylığından kesilmek üzere bir ayakkabı istiyor. İşte böyle.

---

7. Doktor ve yazar Hulusi Dosdoğru. Y.N.

8. Aziz Nesin'in ilk eşi Vedia Hanım'dan olan kızı. Y.N.

9. Yatılı kalan yardımcı kız. Y.N.

10. Sosyal Yayınlarının kurucusu Enver Aytekin. Y.N.

Hulusi Bey, Kemal Tahir'lere geldiği bir gün, bize gelip Oya'yı tedavi edecek.

Ateş'in arada söyledikleri notları iyi.

İbrahim Bey telefon etti. Senin adresini aldı.

Hepimiz seni çok özledik. Yolunu bekliyoruz. Telefonları eksik etme. Merak ediyorum. Ali yanımda rahat vermiyor. Çok, çok sevgiler canım.

Meral

Havza, 1959

Sevgilim,

Telefonla konuşmak çok güç. Telefonla konuşabilecek bir yere gider gitmez hemen telefon edeceğim. Oya'nın sınıfta kaldığını duyunca çok üzüldüm. Belki tek dersten borçlu sınıf geçer diyordum. O gece sabaha kadar uyuyamadım. Sabaha karşı biraz dalmışım, rüyamda hep Oya'yla uğraştım, 5'te yine uyandım. Bu çocuk ne olacak? Yaşamımın en büyük ıstırabı. Sen onun yaptıklarına bakma. Çok rica ederim, biraz daha yumuşak davran. Sizin hepinizi ayrı ayrı mesul görmedikçe ben bedbaht oluyorum. Hiçbiriniz gereğince benim iç dünyamı, neler çektiğimi bilmiyorsunuz. Oya okula gidiyor mu? Yaşım büyük diye okula gitmemezlik etmesin. Ne olursun, benim için, benim tarafımdan rica et. Okula gitsin. Hiç olmazsa orta okulu bitirsin. İlerde çok acı çekecek. Ben onun gelecek ıstırabını yaşayıp,şimdiden bedbaht oluyorum. Bende hem sana, hem çocuklarıma haksızlık ettiğim kanısı var. Kendimi hep suçlu buluyorum. Ne yapayım, bilmem ki...

Ateş okula başladı mı? Ona ayakkabı alınacaktı. Her ne isterse, en iyisinden, istediğinden al. Dolmakalem ve bütün okul gereçleri hemen alınsın.

Ali'mle Ahmet'im gözümde tütüyor. Hepinizi göreceğim geldi.

Çok yoruluyorum. Hem gezi, hem yazı beni çok yordu. Her gittiğim yerde halk beni çok iyi, ama çok iyi karşılıyor. Üç evlik köyde bile tanıyorlar, kitaplarımı okumuşlar. Doğrusu bu kadarını bilmiyor, ummuyordum. Şimdiye kadar birkaç ilçe ve köyleriyle Çorum, Amasya, Sıvas ve Tokat'ı dolaştım. Havza'dan Merzifon'a, ordan Samsun'a geçeceğim. Hepinizi özlemle öperim. Annen seninle geldi mi? Dönüşümde hiçbirinizi asık suratlı görmemek en büyük dileğimdir.

Aziz

Aziz,[11]

Beni affet. Ne yazdığımı bilmiyorum.

Boşu boşuna yıllarını aldım. Onun için de beni affet. Çocuk yaptım, onun için de... En çok çocukları düşünüyorum. Ama onlarsız yaşayamayacağımı bilirsin.

Seni "Menekşe'm"e bırakıyorum. Anlıyorum, suçlamıyorum.

Mutlu olmanı dilerim.

Meral

21 Temmuz 1959, Salı

Aziz,

Bütün bunları oturup konuşmak gerekti. Ama artık değil konuşacak, tek kelime edecek halim yok.

Amcama geleli 24 saat olmadan yazıyorum sana bunları. Bu gece sabaha kadar uyumadım ve düşündüm. Başka çıkar yol bulamadım. Geri dönmeyeceğim. Hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

Kendimi kaybettim, eski Meral yok artık. Babamın evinin düzeninden başka bir ev kurmak isterdim. Olmadı. Sinir harbinden, seslerden, kendimden, herşeyden bıktım. Hiçbişeyin tadı tuzu kalmadı. Böyle daha iyi olacak. Kendimi bulayım biraz.

Çocuklarıma haksızlık ettiğimi biliyorum. Tek başıma kalmadan değişemeyeceğimi, sükunet bulamayacağımı anladım.

Uzun uzun yazacak şeyler yok. Ne kendimi savunuyorum, ne de sizleri suçluyorum. Böylece herkes hem haklı, hem de haksız olabilir. Yalnızca kararımı yazıyorum.

Çocukları veremem. Benden de iyi bakamazsınız zaten. Okul çağına geldiklerinde paran olursa, yatılı okul parasını verirsin.

Annemi çağıracağım. Ev arayacağım. Sonra da az saatli bir çalışma arayacağım. Onun dışında da para getirecek birşeyler yapabilirim belki.

Meral

---

11. Tarihsiz. Y.N.

Erenköy
23 Temmuz 1959

Sevgili Meral'im,

Demek bırakılmış bir koca olarak bugün sana mektup yazacakmışım... Eh ne yapalım, ben her zaman senin isteklerine uymaya çalıştım. Peki, istediğin gibi olsun. Başka türlüsünü söylemek, bana yakışmaz.

Dayanıklıyım. Bildiğin, bilmediğin çok acılara dayandım. Senin acına da dayanacağım. Her yıkılışımdan sonra "artık bu son" derim. Yıkılışlarımın bir türlü sonu gelmez. Gelir, yeniden yıkarlar. Ama senin yıkışın yaman oldu. Daha yıkılacak yanım, yerim kalmadı. Buna da dayanacağım elbet.

Ben "insanları sevmiyorsun," derim. Belki yüz kere duymuşsundur bunu benden. Benim gibi insanları dolu dolu, candan seven var mı? Ama katlanamıyorsun bu insanların ettiklerine. Ben insanları nasıl seveyim? Onların içinden en çok sevdiğim, son tutanağım, son dayanağım olan sen, işte beni bırakıp gittin. Artık kendimi de sevmiyorum. Çocukları, bitkileri, hayvanları sevişim işte bundan. Ne yapayım, bişey sevmeliyim, sevmeden yaşayamıyorum.

Senin evden ayrıldığın günün sabahı, biliyorsun, çocuklarla sokağa çıkmıştım. Ali'yle Ahmet bir ağacın altında oynuyorlardı. Baktım, baktım da "Bunlar bigün bana ne yapacaklar?" diye geçirdim içimden.

Dört yıl önce bir akşam üzeri "Cennet Bahçesi"nde, yüreğim çarpışarak,

"Benimle evlenir misin?" dedim.

"Evet..." dedin.

Şimdi bana mektup yazıyorsun: "Geri dönmeyeceğim. Hiçbir zaman, hiçbir şekilde."

Ben de sana:

Evet, diyorum, istediğin gibi olsun.

Ben evliliği çok başka türlü anlıyorum, sen başka türlü. Böyle olması da tabii. Ayrı ayrı çevrelerde yetişmiş, iki ayrı insanız.

Ben, anılarıma çok bağlı insanım. Yaşadığım her geçen güne saygı duyarım. Çünkü yaşadığım günler kendimin; kendime saygı duyarım. Bitakım sözleri hiç unutamam.

Anımsıyor musun bilmem: Bir akşam seninle kolkola Harbiye'deki evimize gidiyorduk. Taksim'de tam Ankara Pazarı'nın önünden geçerken, önümüzde yürüyen çok yaşlı bir çift gördük. Herhalde ikisi de yetmişin üstünde olmalılardı. Daha dinç olan kadın, bastonlu kocasının koluna girmiş, ona destek olmuştu. Sen onlara baktın, "Biz de bigün böyle olacak mıyız?" dedin.

Ben, iç duygularımı açığa vurmasını beceremem. Karşımdaki beni, sözlerimle değil, davranışlarımla ansın, isterim. Kendimi de başkalarını sözleriyle değil, davranışlarıyla açıklamaya, çözmeye çalışırım.

O gün de sana bişey demedim. Ama içimden yayılan bir mutlulukla gülümsedim. Şimdi o soruna yanıt vereyim:

"Bigün elbet, sen de öyle olacaksın. Ama kolundaki ben olmayacağım."

Çocukluğumuzda geçen olaylar, bütün yaşamımızı etkiler. Ben çocukken, onbir-oniki yaşlarımda bir yabancı dergide renkli bir fotoğraf görmüştüm: Bir genç kadın, yanında kemikli yüzlü, geniş yapılı bir erkek. Kadının kucağında bir çocuk, adamın elinden tuttuğu bir çocuk. Taşlı bir yokuşa tırmanıyorlar. Erkeğin alnı terli, kadının saçlar terden alnına yapışmış. Ağaçların dallarını kıran korkunç bir fırtına, kadının saçlarını dağıtmış, eteklerini savurmuş. Anne-baba, yüzlerinde acı, ileri eğik, tırmanıyorlar.

İşte o fotoğrafı göreli, kırk yıl geçti, hiç unutmadım. O insanlar kafamda hiç durmadan hep yürür giderler. Biliyorsun, fotoğrafdaki o insanların acı çizgili yüzlerinin altında bir sevinç, bir mutluluk vardır. Bu, birlik olmanın sevinci, dayanışmanın mutluluğudur.

Ben "aile"yi işte böyle bir dayanışma, bölünmez, ayrılmaz, parçalanmaz, kopmaz bir bütün olarak bildim. Arada bir, biri düşer, sürçerse, öbürü tutar, kaldırır. Ama son durağa doğru yürürler.

Oysa sen, şimdiye kadar olan konuşmalarından, bu son davranışından da belli ki, "aile"yi benim gibi anlamıyorsun. Sana göre aile bağı çıt diye koparılabilir. Birinin ayağı sürçmeye, tökezlemeye görsün... Koparırlar da ne olur sevgili Meral, ne olur? İyi mi olur? Bunun sonu kötüdür, yıkılmadır, mutsuzluktur. Sen kopardın da, iyi mi olacak sanıyorsun?

Sen, benden ayrılmadın; beni koparıp, parçalayıp, bölüp, büyük parçamı alıp gittin. Nereye gidersen git, nereye kaçarsan kaç, ne kadar uzaklaşırsan uzaklaş, beni benden götürdüklerinden ayıramayacaksın.

Ben hep senin içinde, yanında olacağım. Benden kurtulamayacaksın ki... Bu, senin elinde değil. Aradan zaman geçtikçe bunu daha iyi anlayacak, beni kendinde daha çok bulacaksın. Ben sana kendimi, kendim olarak, bütünümle verdim. "Ayrıldım," diye hemen kurtulunacak sıradan adam değilim. Ellerim ellerinde, dudaklarım dudaklarında, gözlerim bakışlarında, sözlerim ağzında, düşüncelerim kafanda yaşayacak; sen yaşadıkça...

Evden ayrıldığın gün arkandan baktım. Tıpkı, çocukluğumuzda bir yabancı dergide gördüğüm renkli fotoğrafdaki kadın gibi gidiyordun; kucağında Ahmet, elinde Ali... Karşımda kendi ruhunun içinin korkunç fırtınası esiyordu. Yalnız, yanında ben yoktum. Beni öpmeden ilk ayrılışındı bu.

Arkandan baktım. "Artık dönmez!" dedim.

Sevgili Meral'im, biliyordum dönmeyeceğini. İçinin fırtınası seni savurup götürdü, koparak benden, geriye dönmene bırakmazdı.

O sıra yanına gelip seni öpseydim, 1-2 tatlı söz söyleseydim, ben de seninle birlikte gelseydim, biliyordum, benden ayrılmazdın. Bunu gururumdan yapmadım sanma. Ben kof gururun elinde oyuncak değilim. Yanlışlarımdan, kabalıklarımdan ötürü af dilemesini de bilirim. Ama geri dönsen neye yarardı sevgili Meral, bir kere beni bırakmak içinden geçmiş. Bir kere içine bu duygu girmiş. Hepsi bir; ha dönmüşsün, ha yapmışsın... Beni artık sevmeyen, beni bırakmak isteyen, benden ayrılmayı düşünen gözlerinin içine nasıl bakabilirdim?.. Elimde değil, yapamazdım bunu...

Beni parçaladın, böldün, beni benden koparıp gittin. Dayanmasını iyi bilirim; geriye kalan yıkıntı parçalarınla dayanmaya, yaşamaya çalışacağım. Sen benim insanlara, kendisine son inancım, son umudumdun, onu benden alıp götürdün. Güle güle...

Bir tek isteğim var bu yeryüzünde: Son yıllarımı bütün insanlardan uzak bir dağ başında geçirebilsem, başka hiçbişey istemiyorum. Bu, romantik bir duygu değil, benim gerçeğimin ta kendisi... Bu isteğimi sana

önce de açmıştım. O zaman o yalnızlıkta çok kalabalık olacaktık; çünkü ikimizdik, birlikteydim. Ama şimdi tüm yalnızım, yapayalnız...

Sen, bu kaçışını, kendine çekilişini doğru bulmazdın. Ben de sana hak verirdim. Yaşın, bilgin, denemelerin, seni daha kalabalığa itiyor, doğru. Ama bigün, sen de benim gibi düşüneceksin.

Benimki, romantik bir duygu değil. Karamsar değilim, umutsuz değilim. Ölüm duygusu beynime saplanmış bir kıymık gibi bütün varlığımı acıtıyorsa, bu, ölümü karamsarlık içinde düşündüğümden değil. Ölüm ki, bütün gerçeklerin en gerçeğidir. Bigün elimden kalem düşünce, yorgun başımı dizinde, sonsuz dinlenişe varacağımı umar, içimden böyle geçirirdim. Olmadı, kahrıma dayanamadın.

Şimdi son günümün isteği daha başka: Ayaklarım beni son durağıma kadar taşıyabilir. Hiç kimseye kendimi borçlu duymadım, bütün alacaklarım kitaplarımdaki cansız satırlarda kalmış, bir çukura uzanıp, kendi ellerimle toprağı üstüme örtüp göçebilsem, kimse bilmeden, görmeden, çocuklarım bile... İnsanların, cenaze törenlerindeki rüyasına, gösterişine bile dayanamıyorum.

Mektubunda "Başka çıkar yol bulamadım," diye yazıyorsun. "Çıkar yol" diye bulduğun yol, bütün yolların en çıkmazıdır sevgili Meral. Düşün ki, bu yolda sen mutsuz, ben mutsuz, çocuklarımız mutsuz olacak. Bulduğun çıkar yol bu mudur? Ben neden ölümü kafamdan çıkaramıyorum? Daha mutlu yaşayabilmek için değil mi? Gözle görünmeyen sonsuz en küçük varlıklar yine gözle görünmeyen sonsuz en büyük varlık arasına sıkışıp kalmış insanın şu kısacık ömrü nedir ki, sayıya bile gelmez. Ben bu kısacak ömrü mutluluk içinde geçirmeyi, sevmekte, çalışmakta bulmuştum. Seni seviyordum, çocuklarımı seviyordum, işimi seviyordum. Sen bu mutluluğu kendinden, benden, çocuklarından, aldın. Şimdi bunun adına "çıkar yol" diyorsun. Ben yine bu yolun, senin için çıkar yol olmasını bütün gönlümle dilerim. Ama benim ve çocuklarım için bu yol çıkar yol olamaz. Aziz Nesin'in çocukları, babalarından koparılmış olarak, Aziz Nesin çocuklarından ayrılmış olarak mutlu olamazlar.

Sevgili Meral'im, anımsar, mısın bilmem: Pazar Postası'ndaki "Savaş-Barış" yazımda, birbirlerinin ağızlarına parmaklarını sokup ısıran iki kişi vardı. Bu büyük bir semboldür. Ben bu sembolle, yaşama, yaşa-

mın zorluklarına karşı dayanan insanı anlatmak istedim. O iki kişiden biri insan, biri de insanın mutluluğuna karşı duran, onu köstekleyen, durmadan baltalayan düzensiz toplumdu. İkisi birbirlerinin parmaklarını ısırıyordu. Hangisi önce "of, ay" derse o yenik düşecek. Bizimki gibi bozuk düzen toplumlarda yaşama, işte böyle bir savaştır. Bütün gücümle, mutluluğuma karşı çıkan engellerin parmakların dişlerinin arasında sıkacak, kendi parmağının acısına da dayanacaksın. Dayanıklılık işte budur, mutluluk yolu işte budur, yaşamanın tadı işte budur. Sen dayanamadın. "Ayy!.." dedin, kendine yeni bir yaşam kurmak için, eski yaşamını bırakıp gittin.

Senin dayanıksız olduğunu bildiğim için sana sıksık güç vermeye çalışmaz mıydım? Sana dayanıksız dersem, çoklarına göre dayanıklısın. Ama ben senden, benim eşimden, sevgilim olarak dayanıklı olmanı istiyordum. Başka birisi, senin kadar da dayanamazdı. Ama ben, başkasını değil, seni seçmiştim.

Bundan sonra dayanmak zorunda kalacağın durumlar, bugüne kadar olanlardan daha az, daha hafif olmayacaktır. Bunları da dayanıklı olman için yazıyorum. Sen kendini dayanıklı sanıyorsun. Sevgili Meral, başa gelen şeyi çekmek, dayanmak değil, katlanmaktır. İnsanın yapacak başka hiçbişeyi olmaz, buna katlanır Dayanmak, kızmadan, küsmeden, güler yüzle olur.

Oya'yla Ateş[12] seni yordu. Ali'yle Ahmet seni yordu. Ben, seni yordum. Bunlar olmasaydı? Bunlar olmasaydı, elbet gül gibi geçinirdik. Ama neye yarar sevgili Meral, bu durumda kim olsa iyi geçinirdi. Biz seninle ikimiz başbaşa, bugünkü şartlarla çok iyi geçinebilirdik. Sen beni bırakmazdın. Neye yarardı Meral? Ben, bugünkü gerçekten ağır şartların altında birlikte, hergün daha iyiye kavuşmak isterdim.

Şöyle yazıyorsun:

"Kendimi kaybettim. Eski Meral yok artık. Babamın evinin düzeninden başka bir ev kurmak istedim. Olmadı. Sinir harbinden, seslerden, kendimden, herşeyden bıktım. Hiçbirşeyin tadı tuzu kalmadı. Böyle daha iyi olacak. Kendimi bulayım biraz.

12. Aziz Nesin'in ilk eşi Vedia Hanım dan olan oğlu. Y.N.

İnan, seni bu duruma soktuğum için, kendimi suçlu görüyor, bu büyük suçumun altında eziliyorum. Bu benim yaşamımın en büyük üzüntüsüdür. Benden ayrılmak senin için "daha iyi olacak"sa, "kendini bulacaksan" öyle olsun.

"Uzun uzun yazacak şeyler yok. Ne kendimi savunuyorum, ne de kendimi suçluyorum," diyorsun. Ben de seni suçlamıyorum. Çünkü bütün suç bende. Senin uzun uzun yazacak şeyin yok belki. Kesin kararını vermişsin. Ama benim uzun uzun yazacak şeylerim var.

Kendimi savunmuyorum, demekle iş bitmez. Belki bugün değil, ama bir süre sonra kendini savunmak zorunda kalacaksın. Hem de çocuklarımıza karşı. Ali'yle Ahmet delikanlı oldukları zaman sana soracaklar:

"Babamız nerede?"

Ne diyeceksin Meral?

"Babanızı kendi kendisiyle, dertleriyle, tedirginlikleriyle başbaşa bıraktım, ondan ayrıldım... diyebilecek misin?

"Neden ayrıldın?" diye soracaklar.

Ne diyeceksin Meral? O çocuklar, bugün senin düşündüğün gibi düşünmeyecekler. Mutlaka ikimizden birini suçlamak isteyecekler. Şimdi değilse bile o zaman kendini savunman gerekecek.

Bana bugün kim ne derse desin, umurumda değil. Ama yarına suçla kalmak istemem; hele çocuklarıma karşı... Yoksa ödevlerimi yapmak için böyle ölürcesine çalışmaz, ben de işleri oluruna bırakır, birazcık keyfime bakardım. Ölümümden sonra hiç kimse içinden bile olsa, bana alçak diyememelidir. Bunu bana çocuklarım mı söyleyecek, Ali'yle Ahmet?

4 yıllık evlilik yaşamımızda seni kıracak, incitecek çok şey yapmış olabilirim; ama hiçbirini isteyerek, bilerek değil. Senin için bardağı taşıran, bizi bırakıp gitmene neden olan olay neydi? Gidişinden bir gün önce benim sana bağırmam değil mi? Neden bağırdım Meral? Çocukları dövdüğün için değil mi? Şimdiye kadar ben hiç öyle bağırmış mıydım? Artık dayanamadım, patladım. Çocukları üç aylıkkenden beri dövüyordun. Senin sinirlerin bozulmuş olabilir. Ama dayanacaksın Meral? Senin şu, bu nedenden sinirlerinin bozulmasında çocukların suçu ne?

Sen beni çok iyi tanıdığını anladığını, sanıyorsun. Hatta bigün de "Seni anlamıyorum. Ne anlayışsız kızım ben değil mi?" diye benimle alay ettin. Hayır, anlayışsız değilsin, çok anlayışlısın. Ama beni bütün yönlerimle anlayamadın. Kendimi anlaşılması güç, bir büyük adam gibi göstermek istemiyorum. Ama gerçek bu ki, sen beni bütünümle anlayamadın. Bu suç senin değil. Çünkü ben duygularımı açığa vurmayan insanım, yapamıyorum bunu. Kuvvetli yönlerimi başkalarıyla bölüşüyorum, ama zayıflıklarımı hep kendime saklıyorum.

Meral, şimdi söyleyeyim, senin çocukları her dövüşünde, onlara her bağırışında, benim içerde, kendi odamda ağladığımı, çocuk gibi ağladığımı biliyor muydun? Ali'nin her, "Anne beni dövdün, dövdün ha?" diye soruşunda ben ağlıyordum.

Meral, ben çocuk gibi değil, bir çocuk adamım. Bu yanımı herkesten sakladım. İçli insanım. Sertliğim, kabalığım, belki bu duyarlılığımın, içliliğimin dışa ters vuruşu. Gazetedeki haberler beni ağlatıyor, şarkılar beni ağlatıyor. Ama kişiliğimi de bu kızgınlığıma, içliliğime, duyarlılığıma borçluyum.

Sen çocukları boyuna dövüyordun. Bundan nasıl tedirgin olduğumu bakışımla, duruşumla, sözle, ricayla, yalvararak belli ettim. Olmadı. En sonunda bigün patlayıverdim. Ama senin öyle sinirlerin bozulmuş ki... Çocuğa bundan ne? Benim dertlerim, üzüntülerim, yorgunluklarım senden az mı Meral? Nasıl dayanıyorum? Daha da dayanacağım, senin beni bırakıp gitmene bile... Bana baksan, yine dayanmam için yeterdi. Hangimiz çok dayanıyoruz? Benim kadar yorgun musun, bitik misin? 44 yaşındayım. Bu 44 yıl 10 tane 44'lük adamın çilesi içinde geçmiş, öyle de geçiyor. Kaç kişi çekmiş benim çektiğimi? Yine de gözlerimle gülmesini, dayanmasını biliyorum.

Çocuklara son zamanlarda "Allah cezanızı versin," "Allah belanızı versin!" diye bağırmaya başladın. Bu bağırmaların, bu cezalar, belalar onlara değil, elbet banaydı. Bilerek değilse bile, bilinçaltında bana kızıyordun. Belki farkında bile değilsin. Bu içten kızgınlıklarını, türlü nedenlerle dışa vuruyordun. Beni azarlıyordun, paylıyordun. Başkalarının yanında bile yapıyordun bunu. Senin nasıl bir sinir bunalımı içinde olduğunu bildiğimden, seni haklı bulduğumdan, seni yumuşatmaya çalışı-

yordum. Şimdi sana, falan zaman filan yerde bana şu saygısızlığı yaptın demek neye yarar? Ara sıra sana surat asıyorsam, seni uyarmak içindi. Başka türlüsünü de yapamazdım ki... Gittikçe saygın azalıyordu. Bana gelince, nasıl başladımsa bugün de yine öyleyim. Seni hep saydım, hep sevdim.

Senin çocukları her dövüşünde, onlar yeni doğunca benden çocuk psikolojisi kitapları istemen aklıma gelirdi. O kitapları alamadım diye, ilgisizliğime de kızardın. Hangi çocuk psikolojisi kitabında çocukların dövüleceği yazılıdır. Akıl için yol birdir. Kitap ne gerekir, çocuk dövülmez. Ne olursa olsun, sinirlensen de, hastalansan da çocuk dövülmez.

Meral, şunu açıkça konuşalım; sen bu evlilikten pişman olmuştun. Bunu hiç saklama. Kendinden bile saklama. Bu, bu... Herşey bundan ileri geldi. Sen evliliği kafanda başka türlü kurdun, karşına başka bir evlilik çıktı. O zaman pişman oldun.

Şimdi anımsayacak mısın bilmem, evlenmeye karar verişimizin ertesi gecesi seninleydik. Yatakta bana utangaç, kısık bir sesle,

"Benimle evlendiğine pişman olmayacaksın..." demiştin.

Daha o zaman içime korku düştü. Senden bu ayrılık mektubunu alıncaya kadar, seninle evlendiğime pişman olmadım. Şimdi pişmanım. Çünkü sen çoktan pişman olmuştun. Sana yazık ettim. Bigün beni bırakıp gidecek olduktan sonra, evlenmemeliymişiz. Senin için duyduğum bu acıyı hep çekeceğim.

Meral, kimyada okumuşsunuzdur, bazı basit cisimler, başka basit cisimleri kabul etmezler. Onlarla birleşemezler. Mesela altın basit cisimdir, oksijen de basit cisimdir. Ama ne yapılırsa yapılsın altınla oksijen birleşmez. Oksit d'or olmaz, altın paslanmaz. Bazı insan ruhları da böyledir. Bazı şeyleri kabul etmezler. Mesela sen, yalancılığı, samimiyetsizliği, dalavereyi kabul etmezsin. Şimdi altından ve senden Ali'ye geçiyorum. Meral, Ali, dayağı, azarlanmayı kabul etmeyen çocuk. En ufak azarlanmadan sonra,

"Dövdün, anne beni dövdün ha... diye saatlerce ağlıyor, bunu unutmayan çocuk gördün mü? Böyle çocuk dövülmez, dayağa, azarlanmaya zorla alıştırılmaz. Çocuğun ruhu zorla bozulmaz. Biliyorum sen şimdi,

"Bunları ben de senin kadar biliyorum. Ne diye boşuna söylüyorsun?" diyeceksin.

Biliyordun da neden yapıyordun? Bilerek yapmak daha mı iyi? Sinirlerin bozulmuş. Bu, neden değil. Ama asıl neden daha başka, anlatacağım.

Çocuklarını, başka çocuklardan üstün görmeye anne-baba enayiliği dediğimi bilirsin. Benim dört çocuğum var, baba enayisi olamam. Ali bir başka çocuk. Biz işte böyle bir altın çocuğun anası-babası olmuşuz, şimdi onu daha ikibuçuk yaşındayken anasının eliyle bahtsız, babasız bırakıyoruz. Nedir bu akıllı insanların çektiği?

Sen de, ben de kötü terbiye almışız, kötü yetişmişiz. Bugün çektiklerimizden de bundan. Elbet bizi böyle yetiştirenlerin de kendilerince haklı nedenleri vardı, ama neye yarar... Ben çocuklarımızı iyi yetiştirelim, onlara gülmesini öğretelim, tedirginliklerimizi, sinirliliklerimizi onlara geçirmeyelim, dedim. İşte bu...

Şimdi sen, "Kendimi savunmuyorum, sizi de suçlamıyorum, diyorsun. İster savun, ister savunma, ister beni suçla, ister suçlama... Ama bigün birer delikanlı olan oğullarımız sana soracaklar:

"Babamız nerede? Neden ayrıldın?"

Bütün bu söylediklerimi onlara anlatabilecek misin Meral?

Ama sen benimle evlenmiş olmaktan, iki çocuk annesi olmaktan pişmandın. Öyle sözler söylüyordun ki, taş gibi içime oturan her sözünle kendimi sana karşı suçlu buluyordum. Neden iki çocuk yaptım? Suçum bu benim. Bilir miydin Meral? Bunları daha önce de seninle konuşmuştuk. Çocukları ben tek başıma yapmadım. Geriye döndürülemeyen pişmanlık neye yarar?

Çocuklar olmayacaktı, Oya'yla Ateş de olmayacaktı. Yahut tek çocuğumuz olacaktı. Biz de güzel güzel sevişecektik. İyi, ama bunu herkes yapar, herhangi birisi... Benim senden umduğum, çok daha ağır şartlarda bile olsa, güler yüzle, somurtmadan, surat asmadan dayanmak, yaşamımı paylaşmaktı. Sen bana ikide bir sorarsın: "Çocuk yapmak için mi evlendik?" Hayır, çocuk yapmak için evlenmedik. Ama ağır şartlar altında birbirimizi denemek, dayanışmak için... Sevgi, çok ağır şartlar altında karşılıklı dayanışma, fedakarlıklarla ölçülür. Yoksa bir karı-koca çok iyi

şartlar içinde yaşamışlar. birbirlerini sevmişler. Sınav geçirmeyen böyle bir sevgiye. ben sevgi demem. Senin beni yarı yolda bırakıp gitmen. bana olan sevginin gitgide azalmasındandır Meral. Başka hiçbişey değil.

Yoksa. bizim küçük olayları facia haline getirecek. dayanılmayacak. çekilmeyecek bir yaşamımız da yoktu. Çevrendeki ailelere. insanlara bak. bunu daha iyi anlarsın. Ama sevmek gibi sevmemek de insanların hakkı. Onun için sen çocuklarımıza.

"Babanızı bir zaman sonra artık sevmez olmuştum..." demelisin.

Bunda da haklı nedenlerin elbet vardır Zaten seni haksız bulmuyorum.

Mektubunun sonunda şöyle diyorsun.[13]

Senden[14] ayrıldığımın onuncu günü geri döndüm. Sen yoktun. Çocuklar boynuma sarıldılar. Garip garip bakıştık. Onlara ağlamamayı öğreteceğim.

Hiçbişeyden bahsetmedik. Zira mevzuumuz hep sendin. Ne konuşsak. ne yapsak boşuna olduğunu biliyorduk: Sofrada yerin boş. sen yoksun diye balkona çıkan yok. Çalışma odan öylece duruyor...

Bütün gece uyumadım desem yalan. Gecelerdir uykusuzdum zaten. Ama pek korkunç bir uykuyla geçen birkaç saat... Ağlamasını unuttuğum için kahkahalarla gülüyor ve sana bişey gösteriyordum!

"Bak. Aziz... Bak..."

Yanımda senin olup olmadığını bilmiyorum. Derken kendi sesime kendim uyandım. Vücudumda acayip bir sızı. başımda ağrı vardı. Odanın karanlığından ürktüm. Sen olsan yanımda korkar mıydım hiç?

Sabah olmamıştı daha. Çocuklar uyanacak diye kıpırdamadım. İkisi de bozuk nefeslerle uyuyorlardı.

Yatak boş. kollarım boş... Yalnız kalbim dopdolu. Senin geleceğini biliyorum. Zaten bu ayrılığı sen istemedin ki!

---

13. Mektubun devamı yok. Y.N.

14. Tarihsiz. Y.N.

Karanlıkta ellerime bakıyorum. Hafif bir beyazlık... Senin ellerini düşünüyorum. Hiç olmazsa ellerin olsaydı, ellerin benimle beraber olsaydı.

İçime garip bir duygu doluyor kimileyin. O sevdiğim, onlar için yaşadığım insanların üzerlerine atılıp, saçlarını yolmak, yüzlerini tırmalamak istiyorum. Bize verdikleri büyük acı karşısında, onların maddi acısı ne olabilirdi ki?!. Çok fenalık ettiler bize... Bilmeden...

Ellerim hâlâ havada duruyormuş. Ben de bu donuk beyazlığa bakıyormuşum. Uzatmaya, indirmeye cesaret edemiyorum. Artık elimi uzattığım yerde sen yoksun... Saçlarını çekemem, kavuşturamam!.. Bir boşluk... Bir boşluk!..

Alaca karanlıkta büsbütün karşıma geçmiş bakıyorum. İnce, alaycı dudaklarım bile ta ötelere bakıyor... Beni gör istiyorum. Gözlerini öpmek için uzanıyorum. Apaçık bakıyorsun öyle... "Sabret" der gibi bir halin var. Kendimden, büyük sıkıntımdan utandırıyorsun beni.

Ellerimi boynunda gezdiriyor, yaşadığını kanıtlayan bir damar bulmak istiyorum. Elimin altında "Yaşıyorum, yaşıyorum, diye atsın. Yok! Bulamıyorum.

Parmaklarım yüzümde, saçlarımda... Kavuşturamayacağım, sabit, inatçı saçlarımda... Dudakların konuşmaya hazır, susuyor! Sanki tırnakları yenmiş parmaklarını göreceksin gibi çekiyorum. Karşılıklı susuyoruz. Beni görmüyorsun.

Gülme halime!.. Uzandım, öptüm dudaklarından. Sonra geri çekildim, baktım. Yumuşamış, memnun bir halin varmış gibi geldi bana. Sevindim. Bir daha, bir daha öptüm. Ve... Bir daha öpmedim. Sensiz sevinmeyeyim diye...

Özlemek ne kelime, sensiz nasıl yaşadığıma şaşıyorum. Yemekler boğazımda dizili. Sensiz yiyemiyorum... Her lokma beni boğacak sanki...

Sonra gördüm seni. Hafif uzamış sakalların hiç kesilmesin istiyorum. Eski, neşeli halinden bişey kaybetmemiş gibi... Güle, bağıra konuştun. Bir rüya, iyi bir rüya görmüş gibiyim.

Aslını istersen bunların hep rüya olmasını istiyorum. Ama iyi, ama kötü... Rüyaymış diyelim de...

Balmumcu Askeri Hapishanesi
1961[15]

Meral,

1. Yukarı kattan aşağı kata inmeyin.

2. Komisyoncu İbrahim'e söyle, arsayı, sıkışık durumda kalırsanız, satsın.

3. İbrahim'i babamın evine götür, tanıştır. Alacağı ev için ona yardım etsin. Ev, yine bizim taraflarda alınırsa, kiradan kurtulursunuz.

4. "Yedek Parça" kitabı 7 bin basılacak. Çift sütun Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerine ilan verilecek. İlan resmini Yalçın yapsın. Bu gazetelere ilanı, Akşam'daki Haluk[16] verdirsin, ucuz olur. İlanda şu yazılacak:

"Gülmek ve düşünmek istiyorsunuz, işte size bir kitap: Yedek Parça. Yazan: Aziz Nesin. Bu kitaptaki öyküler Amerikan dergilerinde yayınlanmıştır."

Vatan, Tanin, Akşam, belki parasız ilanı korlar. 4 ilan klişesi yapılacak. Klişecimiz, Ar Klişe sahibi Artin'dir.

5. Enver'e rica et, sana yardım etsin. Ama devamlı çalışmasın, para veremeyiz.

6. Yedek Parça 2 bin tane Basri Özakar'a, 3.500 Fazıl Ünverdi'ye, istediği kadar Ferhan Bozkurt'a verilecek. Geri kalanı siz dağıtacaksınız.

---

15. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel hakkında yazdığı bir yazıdan dolayı Aziz Nesin İhsan Ada'yla birlikte hapse girmişti. Y.N.

16. Akşam Gazetesi İdare Müdürü. Y.N.

7. Atilla'nın[17] kitabı toptan Ferhan Bozkurt'a verilecek. 1.5 ay sonra hesap alınacak.

8. Devamlı olarak prospektüs gönderin. Postaneye gelen paraları Enver alabilir. Onda vekaletname var.

9. Benim dava, sanırım, çok uzun sürecek. Hesabımızı ona göre tutun. Avukat Cenani'yi gör, sor, benim avukatlığımı almak istiyor mu? Kartı dosyada yapışıktır.

10. Yusuf Ziya'ya[18] roman yazıyorum. Söyle kendisine benim tarafımdan 1000 lira avans iste!

11 Ateş'in okuluna 100 lira taksit borcumuz kalmıştı. Bugünlerde verilsin.

12. 3 bin lira vergi borcumuz var. Bayiden para alınır alınmaz, bir miktar vergiye taksit ödeyelim.

13. Akşam'daki Haluk Yetiş'e Ankara bayi para gönderecekti. Haluk'tan iste.

14. Bursa'da İbrahim Kutluk'a mektup yaz. 2 bin küsur lira borcu vardı Şimdi göndermezse ne zaman gönderecek!

15. Almanya'da basılacak kitabım için Adalet mektup yazmıştı. Ben gidip imzalayacaktım, imzalayamadım. Benim yerime sen imzala.

16. Gönül Suveren'in[19] Amerika'daki kitapçılara yazdığı mektuplar evdeki masanın üstünde kaldı. Bir akşam Suveren'lere git, o mektupları bir daha yazsınlar.

17 Amerika'dan, İngiltere ve Almanya'dan gelen kitapla ilgili mektupları, benim yerime yanıtla.

18. Kemal Tahir'in romanı basılmakta devam etsin. Asaf'ta[20] dizili-yor, Selek'te[21] basılıyor. Baskısı bittikten sonra, kaç forma olursa, ona

---

17. Çevirmen ve yazar Atila Tokatlı. Bu kitap Atilla Tokatlı'nın "Sosyalizm Nedir?" adlı Düşün Yayınevi'nde çıkan kitabı. Y.N.

18. Yusuf Ziya Ortaç, Akbaba gülmece dergisinin sahibi. Y.N.

19. Çevirmen. Y.N.

20. Asaf Ertekin. Y.N.

göre kapağı basılacak. Kapak resmi, idarehanede eski odada, masanın sağındaki raftadır.

19. Bütün kapakları Cihat Bozak (Bozak Basımevi) basacak.

20. Kâğıtları iki yerden alacaksın. Biri Avram, biri kâğıtçı Mustafa.

21. "Kağnı Gölgesindeki İt" tefrikaları dosyadadır. Dosya, oturduğum odanın yanındaki odada, duvardaki raftadır. O dosyayı olduğu gibi, içindekilerle al, Yarbay Atıf Bey'e ver, bana vermesini rica et. Burada zaman varken düzeltirim de kitap yaparız.

22. Dışarıdaki telif paralarını iste, versinler.

23. Sıksık babama git, çocukları da götür. Söylenirse, aldırma!

24. Ben iyiyim. Sıksık gelme. İdarehane boş kalmasın. Fakülteye devam et. Hiçbişeye geeksinimim yok. Yiyecek getirme. Çocukları öperim. Ateş çok çalışsın.

Elbise askısı ve naylon elbise torbası getir.

Sevgiler.

Aziz

Balmumcu, 61

Meral,

Paraya gereksinimim yok. Yarın fazla yazarım.

Selamlar

Aziz

Balmumcu Askeri Hapishanesi
1961

Roman hakkında:

1. Kâğıdı ve herşeyi dahil Varlık[22] basarsa bassın. Başka yere verme. Varlık kâğıdını veremezse ya Kervan Basımevi'nde ya Rıza Bey'in yeni Basımevi'nde basılacak.

---

21. Cemal Hakkı Selek. Gazeteci ve 12 Mart sonrası Türkiye İşçi Partisi kurucularından. Y.N.

22. Varlık Yayınları'nın Ekin Basımevi adındaki yer. Y.N.

Varlık basarsa, cildini yine bizim ciltçi Cemal Usta yapacak. Kendileri yapmak isterlerse, Cemal Usta'nınki gibi yapsınlar.

2. Varlık basmazsa, kapağı Cihat Bozak basacak.

3. İçi basıldıktan sonra, kapak basılsın ki, kapak tam otursun; sırt payı tam gelsin.

4. Kapağı Sait Maden yapacak. Ceket[23] yaptırmaktan vazgeçtim. İsterse, kapak resmini önlü arkalı yapsın. Kapak üstündeki yazı şu:

KAĞNI GÖLGESİNDEKİ İT
ROMAN
AZİZ NESİN

Arka kapakta: Kitabın fiyatı (Sonra ben bildireceğim), yayınevi adresi.

Arka kapakta resim olmazsa, o zaman bizim kitaplarımızdan birkaçının ilanı konacak (klişeli olsun) öbür kitaplara bak, onlar gibi.

5. Kitap 7 bin basılacak.

6. 10 punto dizilecek, ama 10 üzerine 10. Yani 10 katrat, 10 punto. Tıpkı, yeni basılan Yedek Parça gibi.

7. Provaları ben göreceğim.

8. İdarehanede 2 dolma kalemim kalmış, getirin.

9. Kitap dizildikten sonra, orijinaller atılmayacak, evde saklanacak.

19 Kasım 1961

Sevgilim,

Arkada yazdığım kitapları bir çuvala koy, Ankara Güneş Ambarı'yla şu adrese yolla:

Bay Emin Fıratlı
Fıratlı Kırtasiye ve Kitabevi
Ulus İş Hanı No: 5
ANKARA

23. Sırtı bezli ciltleme. Y.N.

Dikkat: a) Nazik Alet'lerin hemen kapak içinde düzeltme vardır. Düzeltme olmayan kitap yollama.

b) Saçkıran'ların arkasında 5 lira yazılı olsun.

c) At Hırsızı'nın yanları kesik olsun. Kesik yoksa, altımızdaki ciltçi keser, düzeltir.

ç) Kitapların yenilerinden seç!

Öperim

Aziz

Meral,

1. Yarın evden çıkmadan Vehbi Bey'e[24] telefon et. Vehbi Bey'i (22 43 49) numaradan isteyeceksin. Vehbi Bey'e benim tarafımdan şunu söyle: Mr. Frank'tan bana, onun tayin edeceği bigün için randevu alsın. Randevu gününü, saatini ve yerini Mr. Frank tayin etsin. O gün Mr. Frank'la birlikte Amerikan Konsoloshane'sine gideceğiz. Vehbi Bey de birlikte gelirse iyi olur. (Sakın bu telefonu unutma. Aceledir, Amerika'dan gelen tiyatro mektubu işiyle ilgili). Mektubu Amerika'dan 9 Ekim'de yollamışlar. Yani geç kalmışız.

2. Amerika'dan gelen mektubun çevirisini buraya koydum. Okuduktan sonra masama bırak.

3. Akbaba'ya bir öykü vermiştim. Bir de şimdi yazdım. Sen bu şimdi yazdığımı Cuma günü 2,5'ta A. H. bürosuna Akbaba'ya götür ve 2 öykü parası 300 lirayı Ahmet Bey'den al.

4. Ayrıca Son Havadis Gazetesi'nden benim için Enver'e para vereceklerdi. Enver gidip o parayı alsın, sana versin. Enver, Sabahattin Selek'ten[25] parayı alacak.

5. Ben akşama yine geç geleceğim. Yemeğe bekleme.

Mektupların hiçbirini gönderme, kalsın!

Aziz

---

24. Vehbi Belgin. Araştırmacı yazar. Y.N.

25. Gazeteci, yazar ve Basın İlan Kurumu eski Genel Müdürü. Y.N.

Ankara
24 Haziran 1963

Sevgilim,

Bugün hep senin sınavını düşündüm. Telepatik etkilerle işe yararım diye düşündüm boyuna. Beynimden çıkan ışınlar seni bulmuştur. Perşembe gecesi telefon edip, sınav sonucunu öğreneceğim.

Toros Canavarı'nı belki 4 Temmuz'da oynamaya başlayacaklar. Bitakım terslikler olmuş. Geciktiği çok iyi oldu, iyi hazırlanamamışlar. Şimdi ben de bulunuyorum provalarda, daha iyi oluyor. Çok iyi çalışıyorlar. Ben de başlarındayım. Birçok yanlış yorumu düzelttim. Burada oyunu bir ay oynadıktan sonra Kıbrıs'a ve İsrail'e gidip oralarda da oynayacaklar.

Avni[26] de iyi reji yapıyor, memnunum. Kadrosu hep gençler, aydın gençler. Oyunu çok seviyorlar. Tabii deneyimleri az, usta değiller. Ama Şehir Tiyatrosu'nda daha iyi oynanamazdı.

Pazar sabahı saat 5.30'da Ankara'ya geldim. Otomobil parası vermemek için, bavul elimde yürüyerek saat 6.30'da otele geldim. Hepsi uyuyordu. Dokuza kadar bekledim, uyandılar. Ben hem yorgun, hem uykusuzdum. Banyo yapıp tıraş oldum, biraz kendime geldim. Saat 11'de prova başladı. Öğleden sonra da prova oldu. Gece, Avni Dilligil Tiyatrosu'nun oynadığı oyunu gördüm. Seninle Kadıköy Şehir Tiyatrosu'nda gördüğümüz "Çat Kapı"ya adapte etmişler. Düpedüz maskaralık, ama seyirci tutuyor. Avni "Nasıl tahammül edip de sonuna kadar seyrettin?" dedi. Oyundan sonra saat 1'de yemek yedik. Tok karnına oyun oynanmadığından oyundan sonra yemek yiyorlar. Sonra otele geldik. Ben yattım. Sabah saat 9.30'da Ateş geldi. Bugün hep yanımdaydı, provalarda o da bulundu. Ateş'i iyi gördüm. Ben 21'de otele geldim, şimdi sana mektup yazıyorum. Ateş'i onlara bıraktım, oyunu seyrediyor. Yarın da otele gelirler sanırım, o zaman yemek yiyeceğiz. Ben onların misafiriyim; mecburum, çünkü param yok. 5 liram kaldı.

---

26. Tiyatrocu Avni Dilligil. Y.N.

Dün Ahmet Küflü'ye[27] telefon ettim. Pek yüz vermedi, herhalde para isteyeceğimi anladı. "Ben seni ararım," dedi, ama aramadı. Oysa Küflü'den daha epey alacağım da var.

Yarın Salim Şengil'e de gideceğim. Ondan da 1000 lira alacağım var. Yarın sana telgrafla para göndereceğim; ya Salim'den yada Küflü'den alırım. Avni'nin para durumu hiç iyi değil. Bütün umutlarını Toros Canavarı'na bağlamışlar. 20 kişilik bir kadrosu var. Yarın akşam Sosyal Adalet'in yazısını yazıp sana göndereceğim; hemen Cemal Hakkı Bey'e götür.

Bugün Kamuran Yüce geldi, benden Kenterler için oyun istedi. Olur, dedim. Kenterler Ankara'da. Acaba onlara hangi oyunu versem? Biliyorsun onlar, kendilerini ön plana çıkaran oyunları seçiyorlar. Bende de şimdilik böyle oyun yok. Ateş'i yarın akşam onların oyununa göndereceğim.

Ben buradan Akşehir'e gitmek istiyorum, ne dersin? Sonra Ateş'le Akşehir'den birlikte döneriz. Ateş kampa gitmek istemiyor. Bütünlemeye kaldığı derslere çalışmaya başlayacakmış.

Küçükleri kampa gönder, mutlaka gönder. Onlar için bir yerden kamp parası bulacağım elbet. Yalnız birkaç gün sonra veririz, bundan bişey çıkmaz.

Bugün Mehmed Kemal geldi. Turhan Tükel[28] de telefon etti. Tükel Ankara'ya yerleşti, Vatan'da çalışıyor. Yarın akşam yemeğe çağırdılar.

Özlemle öperim sevgilim!

Aziz

26-Haziran-1963

Sevgilim,

Az önce aldım mektubunu, birden ağlayasım geldi, hemen özledim seni.

---

27. BilgiYayinevi'nin kurucusu. Y.N.

28. Gazeteci. Y.N.

Sabahleyin oğlanları denize götürdüm. Çok eylendiler. Fakat bu yıl da Ali uzaklara gidiyor. Ben girmediğim için kıyıda çırpınıp durdum. Baktım bir yığın kadın giriyor. Ben de girerim belki Dalyan'dan. Ahmet kıyıda su yuttu durdu zavallıcık. Şimdi yataklarında kitap okuyorlar.

Pazar günü amcamlara gittim. Yengem yoktu biliyorsun. Gelin o kadar soğuk ki, çok sıkıldım. Geceleyin de üçümüz (oğlanlarla) beraber yattık, sabaha kadar uyuyamadım.

Pazartesi sabah 9'a 10 kala fakültedeydim. 9.15'te de sınav başladı. Amerikalı Prof. Hart, 100 soru üzerine hazırlamış. 5 soru 5 ayrı kartta, herbirinin 5-6 şıkkı var. Soruları 100'e kadar kâğıda yazdık. Karşılarına da hangi soru doğruysa onu yazdık. Örneğin 1-3, 2-5, 10-1 gibi...

Bu türlü sorulara biz alışık değiliz biliyorsun. Hem kolaylığı var, hem de göz boyayıcılık gibi bişey. Öyle sorular var ki atmaktan başka çare yok. Bende %20'sini attım. Yani anlıyacağın, 100'lük bir Spor Toto oynadım. Tabii bazılarını çok iyi biliyordum. Bazılarında şüpheli, bazılarında düpedüz kumar...

Hart, "öğleden sonra sözlüyü yapmamızda bir sakınca var mı?" diye sordu. İki kız itiraz ettiler. İşleri varmış. "Sizleri erken alırız" dedi. Böylece 1 günde hem yazılıyı, hem sözlüyü atlatmış olduk. 21 kişi girdik sınava. 19 kız 2 erkek. Oysa Antropoloji o kadar kalabalık olurdu ki, ben çok kişi girecek sandım. Sosyolojiden 2 kişi girdik. Bana notları getiren Oğuz daha yazılıda kaldı. Ben geçtim. Saat 2'de sözlü başladı. Prof. Hart'ın huyu, en yüksek puan alandan başlamasıymış. En çok puan 66'tıydı, ben 4. girdim. 57 puan almışım. İlk sorusu şimdiye kadar böyle bir sınava girip girmediğim oldu. Hayır, dedim. Sonra nasıl bulduğumu sordu. "Öyle sorular vardı ki, birbiriyle bağlıydı, hepsi üstünde teker teker konuşmak istedim, bazılarını da düpedüz attım" dedim. Güldü. Hangi soruları yanıtlamak istediğimi sordu. Darwin'e ait sorular, dedim. Doğru yanıtlamışsınız onları, dedi. Kartı buldu. "Doğru olduğunu biliyorum, fakat Adalar ve Kadıköy'de hangi türler farklıdır? diye bir soru vardı. Onun üzerinde çok düşündüm. Bunlar birbirine o kadar yakın ki bir tür farkı olacağını sanmadım" dedim. Bu ayrı bir soruydu. "Fare farklıdır" diyecekmişim. Ben başka bir şıkkı işaretlemişim. Evet ama, fareler vebayı gemilerle taşıdılar, dedim. Yine güldü.

Bunun gibi konuşmalarla, sanıyorum 5-10 dakika kaldım. "İyi"yle geçtim. Fakat asıl canımı sıkan, bazı zeka oyunu sorular yüzünden puan kaybetmem oldu. Ayrıca kelime oyunları da yapılmış sorulardan puan kaybettim. Bu iş yalnızca antrenman işi. İşin püf noktasını iyice bileceksin. Bir de genel kültür soruları, ayrıca Türkiye'yle ilgili, konu dışı sorular vardı. Türkiye'yle ilgili soruları kendi için malzeme diye toplarmış. Neyse, çatışmalı sorular yoktu. Hani olsaydı da tartışsaydık ortayla geçseydim yada kalsaydım, bu kadar üzülmeyecektim. Saat 3'te sınavdan çıktım. Hemen boğaziçine giden vapura yetiştim. Çocukları aldığım gibi eve geldim. Evinden başka yerde rahat edemiyor insan.

Dün salıydı. Kadın geldi, Bedriye Hanım Sıvas'tan döndü. Artık o gelecek. Çocukları gündüzden yıkadım. Uyudular. Akşamüstü Kemal Tahir'lere gittik. Niyetim biraz oturup dönmekti. Misafir gelecekmiş onlara. Bırakmadılar. Oysa ne çocuklara ne de kendime yün almamıştım. Çocuklar üşümediler ama. Semiha[29] bana yün verdi. Cahit Bey'le[30] karısı. Asaf'la[31] karısı, bir de Hatun hanımla Bahri bey[32] vardı. Bahri Bey bizi eve bıraktı. Hepsi çok selam söylediler.

Bu sabah çocukları denize götürdüm. Dediğim gibi Ali çok ötelere gidiyor. Ben girmeden olmayacak. Deniz de pek iyi değil orda. Kadınlar örtü getirip üstüne oturuyorlar. Ben de yarın deneyeceğim, bakalım olacakmı?

Senin oyununu daktiloya başlayacağım. Önce hangisini yapayım? Düdükçülerle Fırçacılara başlıyorum.

Melzig'ten[33] mektup geldi. İyi haberler var. Prof. Martin Helberg Düdükçüleri, Batı Almanya'da oynatmaya çalışacakmış. Ayrıca kendi Bişey Yap Met'i çok beğenmiş, sahneye koyacakmış. Melzig, gelecek yıl Ber-

29. Kemal Tahir'in eşi. Y.N.

30. Sosyoloji Profesörü ve yazar Cahit Tanyol. Y.N.

31. Şair Özdemir Asaf. Y.N.

32. Kafkas Sineması ve Kafkas Klübü'nün sahibi. Y.N.

33. Aziz Nesin'in kitaplarını Almanca'ya çeviren Türkolog. Y.N.

lin'de Mateh Usta'yı oynatmak için ilişkiler kuruyormuş. Melzig'in ilinti kurduğu yayınevinden uzunca bir Almanca mektup geldi. O mektubunda mukavele diyor, ama değil. Herhalde şartları kabul edersen mukavele gelecek. Tiyatrodan ancak yıl sonunda para gelirmiş. Melzig ayrıca iki Almanca metin göndermiş. Onları imzalayıp ona göndereceksin ve o para işlerini takip edecekmiş. Yoksa altı ay uzar diyor. Mateh Usta, Sverin'de gelecek sezon da sahnede kalacakmış.

Sonra Almanya'da yeni oynamaya başlayan bir oyun hergün oynamaz, haftada birkaç gün oynarmış.

İşte sevgilim bütün haberlerim bunlar.

Sensiz ev bomboş oluyor. Sataşacak bir kimse bulamıyorum. Nasrettin Hoca gününe gitmen iyi olur. Oraya gitmişken, ordan uzanıverin. Ateş için de iyi olur. Yalnız biraz daha gecikeceksiniz.

Kenterlerin oyun istediğine çok sevindim. Onlar için ayrıca yazacaksın herhalde.

Ben para gelince okula gidip çocukların kampı için konuşacağım. Dikilecek bişeyler olacak herhalde. Sen ısrar ediyorsun. Oysa ben burdan onları denize sokardım.

Ali'yle Ahmet'te sana yazmak istiyorlar. Babamız niye sana yazdı da bize yazmadı, biz ona yazarız o zaman nasıl olsa yanıt verecek, diyorlar.

Özlemle öperim sevgilim.

Meral

Yazımı nasıl okuyacağını merak ediyorum, olmazsa, buraya gelince ben okurum sana.

Ankara
1 Temmuz 1963

Bitanem,

Hepinizi çok özledim. Akşamları Gençlik Parkı'nda çocuklarıyla gezinen karı-kocaları gördükçe, hem çok hoşuma gidiyor, hem de size özlemim artıyor. Ankara'da boğucu bir sıcaklık var, bayılacak gibi oluyorum. Otelin yalnız bir tek banyosu var, o da odunla yanıyor, hem de çok pis. Bu yüzden yıkanmam da zor. Geceleri biraz serinliyor ortalık. Bu otel tarihi. Ankara'nın ilk otellerinden biriymiş ve zamanında çok lüksmüş. Örneğin benim kaldığım odada eskiden Abdülhak Hamit kalırmış.

Bu otelde sürekli kalanlardan birkaçı: (Tabii eskiden) Hasan Ali Yücel, Nâzım Hikmet, Hasan Reşit Tankut, Muhsin Ertuğrul, Orhan Veli, Dario Moreno, Burhan Belge ve Macar artisti olan karısı Zsa Zsa Gabor (O zaman barda çalışırmış)... Şimdi otel rezalet... Biz geceliği 4 liraya kalıyoruz, anla. Otelin bitişiğinde de Milli Emniyet, onun da bitişiğinde Merkez Komutanlığı var.

Avni Dilligil'in Ankara'daki oyunu dün gece bitti. Yarın, 15 günlük turneye çıkıyorlar. Kırıkkale, Çorum, Kayseri, Sıvas... Ayın 15'inde Ankara'da olacaklar ve yeni yapılan bir açıkhava tiyatrosunda Toros Canavarı'nı oynayacaklar. Ama çalışmalarından hiç memnun değilim; çok alarga, çok gevşek... Bunun sebebi Avni'nin parasızlığı. Bu durumda ilk oyunun başarılı olacağını sanmıyorum. Daha ezberlemediler bile. Bugüne kadar 3. perde hiç prova edilmedi. Üstelik bu 15 günlük turnede de, her gece oynayacaklarından, çalışacaklarını sanmıyorum. Dekor, kostüm de yok. Avni yaparız diyor. Ama Istanbul'daki oyun iyi olacak. Çünkü Ankara'da iyice pişecek.

Toros Canavarı'nın 3. perdesini değiştirdim, baştan yazdım. Çok yoruldum. Daha bugün bitirebildim, az önce, sonra da sana mektup yazmaya başladım. Son biçimi iyi oldu. Ankara'ya gelişim birçok bakımlardan yararlı oldu; 3. perdenin değişmesi gerekiyormuş. Ayrıca başka işler de yaptım.

Sen Ankara'daki ilk geceye gelsen iyi olur. İlk gece yalnız 750 kişilik davetliye oynayacak: 15 Temmuz'da... Biz de 17 yada 18 Temmuz'da Istanbul'a döneriz. Çocukları Ateş'e bırakabilirsin. İlk gece yanımda olmanı çok istiyorum. Sen olursan, oyun başarılı olacakmış gibi geliyor.

Bugün Sevgi Sanlı[34] geldi otele (Sabahattin Batur'un karısı). Devlet Tiyatrosu "Biraz Gelir misiniz?"i almış. Oynayacaklarmış galiba. Birkaç gün içinde belli olacak. Sevgi'den Toros Canavarı'nın daktilosu için birini rica ettim. Bir arkadaşını getirdi. Kız daktilo ediyor. Avni parasını verecek. Çünkü eldeki tekst paçavraya dönmüş, kitap için bana temiz kopya gerekiyordu; hem de 3. perdeyi yeniden yazmıştım.

34. Yazar ve çevirmen. Y.N.

Toros Canavarı bu hafta dizilmeye başlanacak. İlk oyuna kitabı yetiştirmek istiyorum. Salim Şengil, bana birbuçuk aylık bir kredi buldu. Salim, ondan alacağımıza karşılık kâğıt veriyor. Hüseyin Mumcu da para almadan kapak yapıyor.

Antropoloji sınavını verişine sevindim. "Pekiyi" alamadığın için üzülme. Bazen gereğinden çok öğrenci oluyorsun. Şimdi Felsefe Tarihi'ne mi hazırlanıyorsun? Hazırlan, ama bu yaz bir oyun yazsan iyi, çok iyi olur. Güngör Dilmen, halkevleri yarışmasına bir oyun göndermiş. (Hani bir derginin açtığı yarışma, sen biliyorsun.) Cevdet Kudret, Dilmen'in oyununun çok, çok iyi olduğunu söyledi. Amerika'dan göndermiş.

Salim Şengil, çarşamba akşamı için bizi evine yemeğe çağırdı. Ben de peki, dedim. Sonradan aklıma geldi; sen gelince gideriz. Yarın Salim'e telefon edip, çağrısını geri bırakmasını rica edeceğim. Nezihe[35] de oyun yazıyormuş. Elinde 2 oyun varmış.

Sonra sen öyküyü de boşladın. Bu yaz birkaç öykü yazmalısın. Bu akşam Ahmet Küflü'yleydik. O da neden öykü yazmadığını sordu. Herkes de benim yüzümden sanıyor.

Kenterler ille oyun istiyorlar. Ama biliyorsun onlar, yalnız kendi kişiliklerini öne alan oyunlar seçiyorlar. Ben böylesini yazmak istemem. Sanırım yazdıklarımın en iyisi olacak olan "Bilinmeyen Bir Küçümencik Kişi"yi vereceğim onlara. Beğeneceklerini sanmıyorum. Bu yıl başka oyun yetiştiremem. Çünkü "Koltuk"u da yazacağım; Vatan da roman istiyor. Istanbul'a dönünce önce romana başlayacağım, sonra Koltuk'a, sonra da Bilinmeyen Bir Küçümencik Kişi'ye.

Sen "Düdükçülerle Fırçacıların Savaşı"nı daktilo et. Dosyanın en üstündeki kopyadan daktilo edeceksin.

Almanya'dan gelen mektuplara artık Istanbul'a gelince yanıt veririz.

Ateş, bütünlemeye kaldığı derslerine çalışmak için Akşehir'e gelmek istemiyor. Çarşamba akşamı otobüse binecek, perşembe sabahı saat 6'da orada, Ateş'le sana 300 yada 400 lira göndereceğim. Ateş burada çok iyi, efendi. Cıvıl cıvıl kızların içinde. (.....)

35. Nezihe Meriç. Y.N.

Ben perşembe sabahı otobüsle Akşehir'e gidiyorum. Oradan da Sıvas'a gidip, Dilligil'de benim oyunun son provalarında da bulunacağım. Bulunmazsam olmaz. Ankara'daki ilk gecede rezil olmak istemiyorum. Mecburum buna. 12 Temmuz'da Ankara'da olacağım. Sana telle para gönderirim o zaman, sen de gelirsin.

Ben sana çarşamba akşama telefon edeceğim.

Denize hergün gitmelisiniz. Dalyan'dan sen de girebilirsin denize.

Akbaba'ya bir öykü gönderdim buradan, borcumu ödedim. Bir öykü daha yazıp sana göndereceğim. Sen götür 200 lira alırsın. Yılmaz'a[36] bu arada 100 lira ver.

Sosyal Adalet'in yazısını da yarın göndereceğim. Oyunun 3. perdesi beni çok yordu, o yüzden de işler aksadı.

Artık senin yazıların, benimkinden okunaklı oldu. Elimdeki kramp çok arttı bugünlerde, hiç yazamıyordum. Özlemle binlerce öperim. Burnumda tütüyorsunuz.

Aziz

3 Temmuz 1963

Sevgilim,

Ateş'le sana 300 lira gönderiyorum. Yusuf Ziya'ya bir öykü göndermiştim. Bana mektup yazmış. Mektubunda özetle şöyle diyor: "Sana söylemeyi unuttum. Eve gidince hemen Ahmet Bey'e telefon ettim, sen çıkmışsın. Meral'in bir gereksinimi olur da benden istemezse darılırım, filan..." Bunları çok önce yazmış ve Meral gelip para alsın diyor. Şimdi sen Yusuf Ziya'dan 500 lira iste, ama mutlaka iste. İstersen önce telefon et, sonra Ateş'i gönder parayı almaya. Ben de Yusuf Ziya'ya ayrıca mektup yazacağım. Alacağın 500 liranın 200 lirasını Yılmaz'a ver. Onların sıkıntı çekmelerini istemiyorum. Sen de benim sıkıntı çekmemi istemiyorsun, ama onlar sıkıntıda olursa hem ben daha çok sıkılırım. On-

36. Oya Nesin'in ilk kocası Yılmaz Doğru Üniversite öğrencisiyken, aynı zamanda Düşün Yayınevi'nde çalışıyordu. Y.N.

lar iyi olsunlar da benim maddi sıkıntılarımın hiç önemi yok. Ben manevi sıkıntıdan ve huzursuzluktan çok kötü oluyorum.

Sosyal Adalet'in yazısını gönderiyorum. Geçenki yazımın devamıdır. Hemen Cemal Hakkı'ya ver yada Ateş'le Sosyal Adalet'e acele gönder. Zaten Ateş bugün Limasollu Naci'ye[37] gidecek, onu da götürsün.

Ben Akbaba'ya 500 lira karşılığı olan yazıyı cumartesi günü göndereceğim. Sen hemen parayı al, 200 lira ver Yılmaz'a.

Burası tiyatro festivali gibi. Bu mevsim Ankara'ya gelişim çok iyi oldu. Çok sıcak, ama iş oluyor. Küçük Sahne de burada. Engin Cezzar geldi, benden oyun istiyorlar. Evin adresini verdim, Istanbul'da eve gelecekler. Bir oyun da onlara vereceğim. 7-8 ay yaşayabilirsek, artık ölmeyiz.

Avni Dilligil, bugün turneye çıktı.

Ben de yarın sabah (yani sen bu mektubu okurken), 8.30'da Akşehir'e gidiyorum. Vatan'a Hoca yazısı yazacağım.

8-10 Temmuz arası sana 400 lira telgrafla göndereceğim.

Ayrıca buraya gelmen için yol parası gönderirim.

Oyunun ilk gecesinde bulunmanı çok istiyorum. Çocukları Ateş'e bırakabilirsin. İstersen 3 gün için Oyalar gelsinler. Semiha'ya da bırakabilirsin. Olmazsa kampta 3-4 gün yatılı kalsınlar.

Hepinizi öperim, öperim.

Aziz

Akşehir
4-5 Temmuz 1963

Sevgilim,

Ankara'da bir yağmur, bir yağmur, bir yağmur... Yağmurdan Ankara-Istanbul yolunun bir bölümü kaymış, gidiş-geliş kesilmiş. Acaba Ateş rahat gelebildi mi?

4 Temmuz saat 8,30'da Ankara'dan otobüse bindik. 18 çağrılıydık. İki de Yugoslav Türkolog kadın var, biri doçent, biri asistan. Daha kendile-

37. Fotoğrafçı ve İngilizce eğitim veren Limosollu okullarının kurucusu. Y.N.

riyle konuşamadım. Yarın da iki Macar Türkolog gelecekmiş. Blaskonviç de gelecekti, ama bugüne dek gelmedi. Belki yarın gelir.

4 saatte Akşehir'e gelmemiz gerekiyordu; ama yağmurlar yolları bozduğundan 8 saatte gelebildik. Bu macerayı yazacağım sonra.

Bu yıl tören daha canlı, gelenler daha çok. Arena Tiyatrosu'yla, Tuncer'in[38] Halk oyuncuları da burda.

Geldiğimiz akşam korkunç bir yağmur yağdı. Bir gazeteci Istanbul'a telefon etti, Istanbul'da tatlı bir sıcaklık varmış. Saat 23'de yağmur dindi. Ben şimdi otelde, yalnız bir odadayım. Az önce telefon edip, Hoca'nın kabrine gidileceğini, fener alayı olduğunu söylediler. Ben gitmedim. Sana mektubu yazdıktan sonra dayanabilirsem, Sosyal Adalet'in yazısını yazacağım. Çok uykusuz ve yorgunum. Vatan'a Hoca yazıları yazılacak, dönüşte Ankara'ya parasım alacağım.

Yusuf Ziya'ya mektup yazdım. Sen ondan 500 lirayı al. Yılmaz gelmezse bugünlerde, onlara 200 lirayı Ateş'le gönder.

Oyun yazdığına çok sevindim. Madem oyun yazıyorsun, benim oyunun daktilosunu şimdilik bırak; Istanbul'a birlikte dönünce daktilo edersin.

Burada törenin ilk günü nutukla geçer, onun için ben yarın otelden çıkmak istemiyorum. Ertesi günkü açıkoturumdaki konuşmamı hazırlayacağım. Bu yıl birçok da profesör gelmiş. Yabancı Türkologların da bilimsel bildirileri var. Onun için konuşmamın iyi olması gerekiyor.

Bu yıl bir de "Nasrettin Hoca" kitabı yazacağım. Galiba ben bu yıl ne halt edeceğimi iyice şaşırdım.

Şimdi otelin önünden fener alayı geçiyor. Bu yıl başka bir otelde kalıyorum.

8-13 Temmuz arası 5 gün Ankara'da Dil Kurultayı var. Ben 9 Temmuz'da Ankara'da olacağım ve kurultaya katılacağım. 10 Temmuz çarşamba akşamı da sana telefon ederim.

Dalyan'dan denize girmek rahat oluyor. Hergün denize girsen iyi olur. Gelince ben de hergün denize gireceğim.

Oğulcuklarımı çok özledim. Seni de özlemle öperim canım.

---

38. Tiyatrocu Tuncer Necmioğlu. Y.N.

Ankara'ya gelirken yeni aldığım mavi ve öbür gömlekleri, bir kat da iç çamaşırı getir.

Aziz

Ankara
17 Temmuz 1963

Meral'im,

Sana telefonda, burada neden kalmak zorunda olduğumu iyice anlatamadım. Ne yazık ki, bu işe bir kere bulaşmış bulundum. Şimdi bütün maksadım, şerefimi kurtarmak, rezil olmamak. Herkes kötü oynandı, demez, Aziz kötü yazmış, der. Avni Dilligil'e oyunu vermemde biraz da senin payın oldu. Bırakıp gelirsem rezalet olacak. Oyunu geri almam da olanaksız. Bişeyler yapmak zorundayım. O kadar ki, bu geceki provadan sonra oyun bile gözümden düştü. Ama ne yapayım, olan oldu. Kepaze olmadan bu işten paçamı kurtarmak zorundayım. Bütün Ankara benim oyunumun oynanacağını biliyor ve bekliyor. Avni Dilligil, insan olarak da, oyuncu olarak da iyi. Ama bitakım hesapsızlıkları var. Kadrosu çok kötü ve zayıf. Daha oyun tam ezberlenmedi bile. Aksesuar ve efekt de henüz yok. Dekor da yapılmadı. Çünkü paraları yok. Bütün bu zor şartlar altında ne yapılabilirse onu yaptırmak istiyorum. Huyumu bilirsin, başkalarının yüzünden başarısızlığa uğramak istemem. 3 gecedir burada yağmur yağdığından eski oyunlarını da oynayamıyorlar. Büsbütün parasız kaldılar.

Bundan başka yabancı kültür heyetlerini ve elçileri de oyuna davet etmiş bulundum. Yani angaje oldum.

Üstelik Toros Canavarı'nı kitap olarak da bastırıyorum. Basımevlerinden iş almak da ayrı bir mesele.

Bugün Polonya Sefiri beni özel olarak çağırdı. Sefirle iki saat görüştük. Polonya'ya davet ettiler. Sonra anlatırım.

22 Temmuz'da Polonya'nın kurtuluş bayramı daveti var. Sen 21 Temmuz'da burada ol. 20 Temmuz'da otobüse bin, 21 Temmuz sabahı burda olursun. Ben seni karşılarım otobüsün geldiği yolda. Otelde gündüz uyursun, akşam Polonya Sefareti'ne gideriz. Oyun da 22 Temmuz'da başlıyor. Biz davetliler için ilk geceyi, yani prömiyeri 24 Temmuz'da ya-

pacağız. 25 Temmuz'da da buradan birlikte döneriz. Bu tarihlere göre kendini ayarla.

Buradaki günlerimi büsbütün boş geçiriyorum. Temasların da önemi var. Gelirken bana siyah elbisemi, beyaz gömleğimi ve kravat da getir.

(MAS) otobüsüyle gel. Kadıköy'den Üsküdar'a ayrılan yoldaki büyük benzinci önünden kalkıyor. Bilet de orada satılıyor. Bileti önceden al. Ateş de, isterse gelsin. Gelirse iyi olur. Onun gelmesini başka bakımdan istiyorum. (.....) Gelse iyi olur; eğer isterse... Babalık zor, birkaç yıl sonra aynı problemler Ali ve Ahmet için karşımıza çıkacak. Anlatabiliyor muyum? Yani, kendisi isterse gelmesi iyi olur. (.....) Ben onu çok iyi biliyorum: Yaşını yaşaması gerekli. Bunun için de ona yardım etmek zorundayım. (.....)

Dün sana 650 lira gönderdim. Ali'yle Ahmet'in kamp paralarını ver. Yarın 300 veya 400 lira daha göndereceğim. Bunu da yol parası yapar ve eve bırakırsın.

Cuma akşamı sana telefon edeceğim. Telefona Ateş de gelsin.

Seni nasıl özlediğimi anlatamam, tıpkı ilk günlerimizin coşkusuyla seni seviyorum, hayır, daha çok.

Ali'mi, Ahmet'imi benim için öp. Canım sevgilim.

Aziz

13 Ağustos 1963, Salı

Az önce ağlarken birden aynaya baktım. Ne kadar çirkindim...

Çirkinliğe kimin aldırdığı var.

Fakat ağlamaktan nefret ediyorum.

Kendi kendimden uzaklaştırıyor ağlamak. Nefret ediyorum kendimden ve yabancılaşıyorum. Tanımıyorum kendimi.

Hiç kimseyi tanımaz oldum zaten.

İnsanları hep yeniden keşfedip, yeni yargılara varmaktan usandım artık. Yanılmamak istiyorum. Olanaksız. İnsanoğlu durmadan yaşıyor çünkü. Yaşarken de her anı başka türlü geçsin mi istiyor acaba? Ondan mı şaşıp şaşıp kalıyorum?

Odasında yatıyor şimdi. Dün akşam da dışarıda yattı. Gece uzun uzun bekledim gelecek diye. Kalkıp bakmak bana çok aykırı gelecekti. Uzun

zaman yatmayı, uyanık kalmayı seçtim. Sonra, ben, hayır, bana yabancı, ben olmayan o kadın kalktı, dışarı çıktı, onu orada gördü. Bir süre durdum başında, sonra yeniden yatağıma döndüm. Meral oluyorum yeniden dedim, ama hayır! Uyuyamadım.

Yeniden kalktım.

Yeniden yadsıdım kendimi.

Azıcık gürültülü çıktım. Uyumak.

Yeniden yattım ve bekledim. Gelir dedim. Gelmedi.

Yeniden kalktım ve çocuklara gittim.

İyi de oldu. Ahmet'e hap verdim. Üstünü değiştirdim.

Konuştuk. Yattım.

Gelmedi.

Hafiften ağladım.

Herhalde sinirlerim bozuldu. Eskiden bu kadar sık ağlamazdım ben.

Şimdi neden ağlıyorum ya?

***

Kendi hayatını yaşıyor o, baştan beri. Kendi büyüklüğü, kendi yaşantısı, anıları ve kendi büyük dertleriyle, duvarları kitap dolu odalarda kendi kendini yaşıyor.

O'na kitaptan duvarı ben yaptım, örtülerini ben diktim, yastıkları attırdım, gelince mutlu olsun diye. Oysa orda yatıp uzaklaşıyor benden.

Uzaklaşıyoruz, biliyorum, ağladığım da o zaten. Bir açının iki ayağı gibi gittikçe artacak bu uzaklık...

Kendimden mi korkuyorum?

Belki... Onu sevdiğimi artık iyice biliyorum. Ama bildiğim bişey daha var, o böyle yaparsa hep, ne kadar dayanabileceğimi bilemem.

Çocukları alıp nereye giderim?

Çocukları bırakamam.

Bazen ne kadar ölmek istiyorum.

***

"Mektup yazmadın, dedim, bu kez Ankara'dan mektup da yazdık... dedi. Ne garip. Bunca sık mektup almaktan bir yandan mutlu olurken, bir yandan da içten içe biliyordum neden yazdığını... Hani eskiden yaz-

mamıştı da, ben de sitem etmiştim ya... Ama bilinçaltından çıkmasına müsaade etmiyordum bu duygunun.

Oysa o kendisi söyleyiverdi.

Neden sanki?.. Bazı şeyler söylenmese ne güzel olurdu dünya...

***

21 Ağustos 1963

Geçenlerde yazdığım küçük anımın altına "Bazı şeyler söylenmese ne güzel olurdu dünya" demiştim. Hayret! Böyle bişeyi nasıl düşünebildiğime şimdi şaşıyorum. Bazı şeylerin değil, herşeyin söylenmesini istiyorum bu gece.

Saat: Tam gece yarısı 1.00. Uyuyamadım. Başka gecelerin aksine garip bir soğukkanlılık içindeyim. İlk anların o acayip sinir titremesi ve beyin uyuşukluğu geçti. 1 saat falan sürmüştü zaten. İnsan belli ve kesin bir karara varınca ne gözyaşı kalıyor, ne sinir. Bir zaman sonra yeniden başlayabilir... Ama tam olayın içindeyken, tam o anı yaşarken öyle işte... Kupkuruyum.

Az önce yatakta debelenip duruyordum. Uyuyordu balkonda... Sayıkladı. "Bana gelmeyin n'olur... Hay Allah Yarabbi!" dedi.

Kim için dediğini bilemem. Ama ben artık kendime bir yol çizmeliyim. Ne yapacağımı, hatta hareketimi, davranışlarımı ayarlamalıyım.

***

Birden artık bu işin katiyen yürümeyeceğine karar verdim. Herşeye karşın bir evliliği yürütmek çok iğrençti benim için. O bir başkasını düşünürken, bir başkasının "yasak aşkını" yaşarken nasıl birlikte oturabilirdik?

İlk çekip çocuklarla Bilecik'e[39] gitmek geldi usuma. 10 liradan başka para yoktu evde. Gerçekten gidebilirdim, bir daha dönmemek üzere... Eve gelince beni ikna edeceğini biliyordum. Ama istemiyordum artık.

Nitekim yazdıklarımı gözünü kırpmadan okudu. Bunca yalan söyleyebilir mi? Ona inanayım mı?

---

39. Meral Çelen'in ailesi Bilecik'te oturuyordu. Y.N.

Sonra Bilecik'e gitmekle hiçbişey halledemeyeceğimi düşündüm. Istanbul'da gidecek başka hiç kimsem yok. Çocuklar ve ben yalnızız!

Sonra küçük bir ev bulup taşınmayı, sonra arsama hemen bir ev yaptırıp, arsa karşılığı bir kat almayı en sonra da onun bu evden gitmesi gerektiğini düşündüm. Son çarem oydu.

Hemen bir işe girecektim. Kaç paralık olursa olsun... İşe girinceye kadar da geçinecek parayı kabul edecektim.

İşte onun yazmak istediği oyunun dramı!

Ona işkence etmeye, onun, kendi dramını büyük bir ASALET, ona yakışır bir ASALET içinde çekmesine dayanamazdım. Ben bir HANIM-EFENDİ değilim! Üstelik kaç yaşında olursa olsun kendi hayatını yaşamasına hakkı olduğunu teslim ettim. Hiç gücenmedim, darılmadım, düşman olmadım. Onun kendi "yasak aşkı"nı "meşru aşka" çevirmesine yardım etmek bir ödevdi benim için. Başka türlü düşünemezdim.

Ardısıra gelen olaylardan serseme döndüm. Soğukkanlı düşünemiyordum olayları. Evet, soğukkanlı olmak için, insanın böyle elle tutulur bir olaya gereksinimi varmış.

Acaba elle tutulur bir olay mı?

Gözümü kırpmadan, bozulmadan yalan söyleyebilir mi benim kocam? Üstelik hiç hazır değilken.

Peki bu küçücük ayrılıklarla yıkılacak kadar zayıf mı bizim bağımız? Öyleyse inceldiği yerden kopsun.

Aziz, bana yalan söylüyorsan, seni hiçbir zaman affetmeyeceğim. Bunu anladığım zaman inan ki beni bir daha hiç, ama hiç göremeyeceksin... Çocukları da...

Evet, senden alacağım tek intikam çocukları bir daha hiç, ama hiç göstermemek olacak.

Tek anılarım kalacak.

Onları o zaman istediğin gibi didikleyebilir, istediğin gibi yazabilirsin.

Elbet istediğin gibi de yaşayabilirsin!

Ben, yani bana gelince, en çok inandığım senin, her bakımdan, namusuna, cesaretine, dayanıklılığına ve dehana en çok inanan ben, insanlardan büyük bir tiksinti içinde, kendime ve çocuklarıma kapanacağım.

Çocuklarımdan ve kendimden başka kimseye dayanamam.

***

Birden o kadar gülünçleşti ki herşey, kendi kendime konuşmaya başladım. Seni sevdiğime, sen Ankara'dan geldikten sonra senden aldığım zevke lanet ettim. Aptal aptal, sanki bir tiyatro sahnesindeymişim gibi "Bitti... İşte son artık," diye deli gibi dolaşıyor, söylemiyordum. "İşte bu da bitti... Nasıl olsa bitecekti... İşte BİTTİ!"

Bittiği yerden yeniden başladık mı? Çok yorgun ve uykusuzsun. Uyuyorsun şimdi. Gündüz uyudum ben. Onun için uykusuzum. Hastayım da... Sen de hastasın!

Bitti dediğim yerden gerçekten başladık mı? Çok merak ediyorum.

***

Beni kandırmanı istemiyorum. Yalanla yaşayacak kadın olmadığımı kanıtlayamadım mı sana? Öyleyse suç bende. Yalanla yürümez sevgilim.

Bazı aklıma geldikçe yazdıkların yeniden beynim uyuşuyor. Bu meseleyi artık hiç konuşmamak istiyorum. Ama herşeyi bilmek de hakkım değil mi?

Yalnızsın sevgilim. BEN DE...

Eski, tek, kutsal yalnızlığımızı elbette bulamayacağız. Çünkü hep küçük küçük yaşadık... Anılarımızda kaldı onlar. Sen benden daha çok yaşadın elbette... Ama şimdi yeniden yalnız kalırsak, daha büyük, ama daha dolu bir yalnızlık olacak. Yani daha yoğun, daha katı, daha dayanılmaz... Ama bir yalnızlık işte... O senin özlediğin, bulamadığın, elimin altındayken hep istediğim yalnızlığını bulacaksın. Ben sana hep yardım etmek istiyorum. Böyle olacağını baştan biraz biliyordum. Şöyle ki: Ben senin zor insan olduğunu biliyordum. Ama sen benim zor kadın olduğumu bilmiyordun. Sen benimle herhangi, akıllı, lise bitirmiş bir kız diye evlendin. Birden çarptım seni. "Yasak Aşk"ın gibi. Bizimki yasak değildi o zaman, çünkü evli değildim. Bana balmumu gibi şekil vereceğini sandın. Ben balmumu değildim, biraz sezinledim senin bu duygunu... Anlatmak istedim sana... Olmadı, dinlemedin beni. Bikez, "Benimle evlendiğine pişman olacaksın," dedim. Hiç unutmuyorum, annem perdeli odanda yatıyordu. Uyumuyordu kadıncağız. Biz de, benim o tek kişilik divanıma uzanmıştık. - Evet, o zamanlar küçücük yataklara sığıyorduk. Şimdi kocaman yataklar dar geliyor.

Hemen bir çocuk gibi alt dudağın sarktı. "Hiçbir zaman pişman olmayacağım," dedin. Neden diye sormadım. Sen hiç sormadın neden diye. Biliyordum kendimi, ah biliyordum, anlatamadım.

Sana ZANİ[40] gerekliydi. Anlatamayan, ama duyan, evine, çocuklarına kanat geren, kuvvetli, bedenen kuvvetli bir kadın. Akşam erken yatacak, saat 8'de, sabah erken kalkacak, saat 6'da, bir kadın gerekliydi. O zaman anlamıştım. 8.5 yıl geçti aradan. Fakat sen şunu bilmiyorsun ki, sen ZANİ'yi sevemezdin. Şimdi beni sevip sevmediğini bilemem, bildiğim, hiç olmazsa bir zaman sevdin, aşık oldun... Ben ZANİ olamayacağım, daha doğrusu olamadığımı anlatamadım sana.

O zaman bunu anlatmayı, hiçbir zaman şimdiki gibi istemedim.

***

Yalanların var senin. Hiçbir zaman yüzüne vurmadığım küçük yalanlar. Onlar olmasaydı içten ısınırdım sana bu akşam.

Hani bir yığın fotoğraf vardı. Onların içinde B..... adlı bir kıza ait 2-3 fotoğraf vardı. Ötekilerden bazılarını atarken, onun fotoğrafı için, "İstersen atarım, ama inan ki, bununla hiçbirşeyim yoktu," dedin. inandım sana. Sonra, onun için yazılmış şiirler ve bir öykü geçti elime. Sana söylemedim hiç...

YALAN söyleme bana.

Yaşayacak ve çocuklarıma bakacak kadar gücüm var benim.

***

İşte böyle sevgilim.

Acayip bir duygusuzluk içindeyim. Bu satırları hiç ağlamadan yazıyorum. Buraya gelmiş olmak çok önemli benim için... Senin için de önemli...

Hatta hiçbirşeyden haberi olmayan çocuklarımız için de...

***

40. Aziz Nesin'in "Biraz Gelir misiniz" adlı oyunundaki Mateh Usta'nın eşi. Y.N.

30 Ağustos 1963

Cuma

Ne yazayım bilmiyorum. Duygularımı çoktan mı yitirdim, nedir? Neyi seçeceğimi, neye inanacağımı bilmiyorum. Kör bir karanlık içindeyim sanki.

İnanmıyorum O'na, çok korkunç bu, biliyorum. Erine geçen 3-5 saatten sonra tedirginliklerim başlıyor yeniden.

Herşeyini paylaştım, sıkıntılarını, keyiflerini, hapishane yalnızlığını, parasızlığını, ama yine de onun beynine saplanmış o yalnızlık duygusundan çekip çıkaramadım. Suç bende mi?

Uzun uzun düşünüyorum, hele bu günlerde. Benim de suçum oldu tabii. Ama baştan o kadar yalnız bıraktı ki beni. Oya ve Ateş'le... Ahmet ve Ali'yle... Hep onlarlaydım ve yalnızdım. Ve O, odasında kendi yalnızlığını büyük bir zevkle tattı.

Başına her gidişinde, -öpmek için- azarlardı, kovdu beni... Şakaydı sözde yaptığı. "Kovma beni, gelmem bir daha," dedim. "Mecbursun," dedi. Mecbur muydum onurumu kovdurmaya? Beni günde on kez başından kovmak, beni yalnız bırakmak değildi de neydi? Kime sığınacaktım ben? Öfkelere, edepsizliğe ve somurtkanlığa...

Evlendikten 6 yıl sonra, eski bir okul arkadaşına eski karısıyla çocuklarının fotoğraflarını göndermek neydi? Hiç söylemedim. Ya benim ona yazdığım mektubu, herkesin mektubunu koyduğu dosyaya koymak ne demekti? Alacağım o mektubu ondan. Mektup bende duracak. O kalabalık içindeki yalnızlıktan, bendeki tek yalnızlığa atacağım onu.

O'nu sevdiğimi söylediğime öyle pişmanım ki! Ya beni sevmiyorsa, neden şartlandım, bir sınır çizdim çevresine?

Herşeyini söylesin isterdim bana, herşeyini... Bilmek isterdim. O'nu ve kendimi kurtarmak için bilmek isterdim.

Yalnızım, yalnızsın, YALNIZ MI?

Bilmek istiyorum!

7 Ekim 1963, Pazartesi

Korkunç bunalıyorum, sıkılıyorum. Adeta kendi dişlerimle kendimi yiyeceğim, kendimden ve yaşamaktan çok bıktım. Ağlamak gözlerimin ve dudaklarımın ucunda. İğreniyorum.

Hiçbişeyi sevmiyorum.

Bazen duvarları yumruklamak, balkondan uçmak istiyorum. Ölmek istiyorum.

Gerçekten, yaşamakta bir tat bulamaz oldum. Kendi kendimi yiyorum durmadan. Sinirlerim çok bozuldu. Ne yapacağımı bilemiyorum.

Uzun uzun düşünüyorum. Suçun kimde ve nasıl bir suç olduğunu bulamıyorum.

Şimdi yine içerde ve yazıyor. O her zaman uzaktı ve beni hiçbir zaman sevmedi. Buna şimdi daha çok inanıyorum. Çünkü seven insanın hiçbir davranışını bulamıyorum onda. Salt çocukları yüzünden dayandığını sandığım için de adeta çocuklara düşman oluyorum. O her zaman kendi kendini yaşadı. Benimle değildi hiçbir zaman. Birlikte olduk, evet, ama beraber değil. O içinde yazdığı zaman ihanet ediyor bana kafasında.

O zaman ölmek istiyorum. O zaman düşman oluyorum ona. Korkunç bir yalnızlık sarıyor beni. Her zaman her yerde yalnız duyuyorum kendimi. İkileşmiyorum. Ben, kendim ve ben. Çok kısa süren, o kendi deyimiyle, beni yumuşatmak için katlandığı o dalkavukluktan -dışında kalan mutluluk- daha doğrusu aptallıklarım hariç, çok mutsuz ve yalnızım.

Korkunç bir yalnızlık içindeyim. Çocuklarımı düşünmek daha çok yalnızlatıyor beni. Onu da kurtarmak isterdim bu sıkıntıdan. O kendi, normal hayatını yaşamak istiyor. Peki ben? O kırılmasın, darılmasın, alınmasın diye en küçük şeyleri hesaplayan, düzenleyen ben?

Balkondan aşağı bakıyorum da, birden aşağıda görüyorum kendimi.

İşte o zamanlar korkuyorum.

Yaşayacak. Gerek içinde kendi, yalnız ve gerekse dışında çoğul.

Ama ben?

Dişlerimi sıkıyorum ve ağlıyorum. Böyle yaşamaktan çok bıktım.

Herşeyi başkalarının yanında duyuyorum. Hep öyle oluyor nedense. Hep öyle işte. Kapalı bana ve herkese açık. Ağlıyorum işte. Sanki çene-

me ve dişlerime ve boğazıma bir kramp girmiş gibi. Gözlerim kendiliğinden ağlıyor artık.

Bensiz yaşıyor o, benden ayrı ve benimle beraber.

Ama birlikte değil.

Bişeyler yapmam gerektiğini biliyorum, ama yapamıyorum işte. Şartlandım bir kez.

Meral

1965

YAPILACAK İŞLER

1. Geriye bıraktığım en berbat iş, Akbaba'nın romanıdır. Bu gece sabaha kadar çalışacağım. Ne kadar yapabilirsem, sana vereceğim. Sen de Akbaba'ya götürme, birisiyle gönder. Sen gidersen Yusuf Ziya romanın sonunu vermedim diye kızar ve gerisi gelmeyecek diye korkar.

Romanın yetiştiremediğim geri kısmını da, eski çıkan tefrikaları olduğu gibi sana vereceğim. Onları da gönder. Romanın sonu bitmemiştir. Sonunu da Avrupa'dan taahhütlü olarak Akbaba'ya göndereceğim. Zaten benim burada bıraktıklarım, 5-6 ay tefrika sürer. Ama Yusuf Ziya kızmasın, korkmasın diye, ben hemen sonunu da göndereceğim.

Yusuf Ziya'dan roman için 2 bin lira aldım.

2. Oyunu da yanımda götürüyorum. Avrupa'da çevirtebilirsem iyi. Ama sana da oradan bir kopya göndereceğim ve sana mektupla burda ne yapacağını yazacağım. Zaten oyunun üstünde yeniden çalışmam gerekiyor. Bu oyunun nereye gönderileceği ayrı bir dosyadadır. Dosyayı bu akşam bul. İtalya'dan yeni mektup gelecek. Selahattin Hilav'a çevirtirsin.

3. Akşam'a oradan yazılar göndereceğim. Onun için Akşam'dan her ay 400 lira alacaksın. Belki Akbaba'ya da yazı gönderebilirim.

4. Oya çok sıkışık durumda kalırsa, arada bir para ver, eğer paran olursa. Ben dışarıdan para gönderebilirsem, o zaman mutlaka ver.

5. "Askerin Türküsü" filmine mutlaka git, ama mutlaka. "Bakalar" oyununu da de git gör, ayıp oldu Dilmen'e. İstersen bu işleri, ameliyattan önce yap. Bakalar, 16 Mayıs'ta kalkıyor çünkü.

6. Ako[41] aç kalmasın.

7. Çiçekler kurumasın.

8. Ben sana gönderdiğim mektupların ilk sayfasına yukardan aşağı sıra numarası koyacağım, yani bütün sayfaya... İlk mektubuna 1, ikinciye 2... Böylece her mektubun sana gelip gelmediğini anlayacaksın. Mesela 4 numaralıdan sonra 7 numaralı mektubum eline geçerse, demek ki, arada 2 mektubu postadan sana vermediler.

9. Dikkat: Ben sana ne zaman pasaport için, nasıl ve kime başvuracağını mektupla bildireceğim. Sen pasaportu alınca, Romen Konsolosu'nu göreceksin. Sana kartını veriyorum. O size nasıl, hangi vapurla gideceğinizi söyleyecek, bilet de verecek. Pasaportunuzu vize edecek. Sonra Bulgar Konsolosluğu'nda vize yaptıracaksın. Her iki konsolosun da kartvizitlerini sana bırakıyorum. Ben kendileriyle konuştum.

10. Her hafta şu dergiler alınacak: KİM, AKİS, MEYDAN, 15 günde 1 FORUM.

11. Günlük ve postadan gelen gazete ve dergiler, mektuplar ayrı ayrı konacak.

12. Bankadan gelen parayı, senin almanı bankaya söyleyeceğim. Olursa alırsın, olmazsa, geri göndermemeleri için ben dönünce alacağım.

13. Ciltçide Ateş'in götürdüğü dergi ciltleri var. Onlar mutlaka alınsın.

14. Ateş'in dükkan işleri.

ALINACAK PARALAR

1. Akşam Gazetesi'nden aylığımı almadım. 4-5 gün sonra Hamdi'ye[42] ve Oğuz'a[43] söyle ki, bu parayı almanı sağlasınlar. Sakın unutma, parayı almadık mı, kalır. Alınacak para 400 liradır.

---

41. Evin kedisi. Y.N.

42. Gazeteci, yazar Hamdi Avcıoğlu. Y.N.

43. Akşam Gazetesi Genel Yayın Müdürü ve Cem Yayınevi kurucusu. Y.N.

2. Postanede 825 liramız var. Benim uçağa bindiğim gün, öğleden sonra Ateş bu parayı alacak. Bu para senin özel sağlık işinde kullanılacak.

3. Mehmet Tokatlı'ya söyledim. Benim uçağa bindiğim gün öğleden sonra, depodaki klişeleri getirecek. Bunlara, bizim idarehanede ayırdığım klişeler de eklenecek. Bu klişeleri Hamdi Avcıoğlu satacak. Parasını sana verecek. Sanırım 250, 300 lira tutar. Bu paradan 95 lirasını Mehmet Tokatlı'ya verilecek ki, dükkanın elektrik borcunu (eski devirden kalma) ödesin. 95 lirayı hemen Mehmet Tokatlı'ya ver.

4. 15 Mayıs günü Ferhan Bozkurt'a gideceksin. Sana 1500 lira verecek. Bu parayı bir kerede veremezse, üç kere de, ama 2-3 gün arayla ödeyecek. (Bu husus kendisiyle konuşuldu.)

5. Ankara'dan Çeviri Yayınevi'nden bugünlerde 2500 lira gelecek. (Parayı senin adına göndermelerini hem onlara, hem Ahmet Küflü'ye yazdım.) Bu paranın 1.700 lirasıyla, Belediyedeki haciz olan eşyalarımız geri alınacak. Geri kalan paranın üstüne, Ferhan Bozkurt'tan alınacak para da konularak, 25 Mayıs'ta ödenmesi gerekli 1500 liralık bonomuz ödenecek. (Bu bono Osman Karaca[44] Basımevi'ne olan eski borcumuzdur.)

6. 1 Haziran'dan itibaren sana Yeni Tanin'den para gönderecekler. (Kendileriyle telefonda konuştum.) Bu paradan arttırabilirsen, sana bıraktığım vergi borcuyla, yeni tabela borcunu ödersin. Sen bu paraları İhsan'a (Bayi İhsan'a) ver, vergi kâğıdını da ver, o göndertir, ödetir, sonra da sana ödendi kâğıdını verir. Bu kâğıtları fatura dosyasına koy.

7. Bunların dışında olanak bulursam, Avrupa'dan para göndereceğim.

8. Asıl önemlisi ve acelesi şu: Mustafa Kemal Ağaoğlu'na[45] söyle, 22 Mayıs günü, bayi Fazıl ve kardeşi Nazmi'den benim adıma 1250

44. Akşam Gazetesi eski Genel Yayın Müdürü ve ONK Copyright Ajansı kurucusu. Y.N.

45. Matbaacı ve yayıncı. YAZKO ve BİLSAK'ın kurucularından. Y.N.

lira alacak. (Ben bunu Nazmi'ye söyledim. Nazmi, bayi Fazıl'ın kardeşidir. Nazmi, parayı vereceğini söyledi.) Bu para, bizim dağıtım ortaklığı hissemiz olarak Mustafa Kemal'de kalacak. Geri kalan 250 lira borcumuzu, sonra ben gelince vereceğiz. Yalnız önemli nokta şudur: Ben bayi Nazmi'ye, Mustafa Kemal'den giderken 1250 lira borç aldığımı söyledim. Mustafa Kemal de, Nazmi'ye öyle söylesin. Yani Nazmi, benim borcumu, bizim kitap hesabından ödemiş olacak.

9. Bu arada eline para geçerse Gömeç'teki arsa için şu adrese 600 lira yatıracaksın. Sonra da aynı adrese her ay 100 lira yatıracaksın. Para olmazsa yatırma. Doktor Hulusi Dosdoğru'ya da söyle, o da yatırsın.

10. Mehmet Tokatlı'nın dükkan kirasını önümüzdeki ay, kitapçı Edip verecek. Onun bize 300 lira borcu vardı. Sen haziran ayı için dükkan kirası vermeyeceksin. Ama Temmuz ayında Mehmet Tokatlı'ya 200 lira kira vereceksin.

11. Kitapçı Edip, borcunun geri kalan 100 lirasını sana 1 Temmuz günü ödeyecek. Ama sen o tarihte kendisine anımsatmalısın.

12. Nuri Tahir,[46] dükkana 550 liraya raf ve masa, dolap yaptı. Ben bu borcun 300 lirasını verdim. Geriye kalan 250 lirayı sen vereceksin. Ama toptan vermen gerekmez. Parça parça versen de olur. Ama fatura almayı unutma. Fatura bizim Düşün Yayınevi adına alınacak, fatura dosyamıza konulacak.

Her işten, her verdiğin paradan fatura almaya bak. Özellikle kitap masraflarından.

13. Bütün bunların dışında, elinde paran olursa, Asaf Ertekin'e 300, Matbaacı Ekrem Bey'e 500 lira vereceksin, borcumuz kaldı.

Yeni Çıkacak Kitap Hakkında Bilgiler:

a. Kitabın müsveddeleri Tan Basımevi'nde Hayri Bey'e 12 Mayıs Çarşamba günü öğleden sonra verilecek. (Hayri Bey'le görüşülmüştür.) Kitap Tan Basımevi'nde 25 Mayıs'a kadar dizilip basılmış olacak. (Böylece anlaştık.)

46. Kemal Tahir'in kardeşi. 1951 tevkifatında tutuklananlardan. Y.N.

b. Kitap için kâğıt, karşımızdaki Akay Yayınevi'nden alınacak: 54 gramlık, 57–82 boyutunda 62 top kâğıt Tan Basımevi'ne gönderilecek.

c. Hayri Bey'e şu söylenecek: Kitap tam 6 bin çıksın diye her formadan 10'ar, 20'şer fazla basılacak. Eksik forma istemediğimiz iyice anlatılacak.

ç. Kitabın kapak resmini yapacak olan Semih Balcıoğlu dün ve bugün, ben yokken yazıhaneye gelip kartını bırakmış. Semih'e, en geç, 20 Mayıs gününe kadar kapak resmini yapması rica edilecek. Kapağı, isterse 2, isterse 3 renk yapabilir, kendisi nasıl isterse. Semih'in kapak resmini yapabilmesi için, kitabın adını alan öyküyü okuması gerekir. Kitabın adı "İhtilali Nasıl Yaptık"tır. Bu öyküyü kendisine ver, bir kere okusun. O sırada öykü matbaadaysa, al ver, hemen okusun, geri al sonra.

d. Semih, kapak resmini yaptıktan sonra, resmi Hamdi Avcıoğlu'na vereceksin. Hamdi Avcıoğlu klişesini yaptıracak.

e. Kapak kâğıdını Ferhan Bozkurt hemen verecek. (Kendisine söylenmiştir.) Kapak kartonları Özdemir Asaf'ın matbaasına gidecek. Kapak kartonunun kaç tane olacağını sana Özdemir Asaf söyleyecek, sen de ona göre Ferhan'dan isteyeceksin. Özdemir Asaf'a söylenecek ki, biz bu kapak işini parayla yaptıracağız, ama parasını sonra vereceğiz. (Geçen sefer parasız yapmıştı, bu sefer mutlaka para vereceğiz. Yine parasız yapmaya kalkarsa istemeyiz.)

f. 25 Mayıs gününe kadar kapak da basılmış olmalıdır. Basılan formalarla, basılan kapak, "Sosyalizm Geliyor"u ciltleyen ciltçiye gidecek. Bu cilt işiyle bizim Enver Aytekin uğraşacak. Enver Aytekin Kurtiş Han'dadır. Yerini Ateş biliyor. Gerekirse Hamdi de bilir. Ciltçi, Enver'in bulunduğu handadır.

g. Yukarıda söylemeyi unuttum. Kitap 6 bin basılacak, ama kapağı 100 tane fazla basılacak. Ona göre hesap yapılsın. Yani karton hesabı.

h. Bu kitabın bütün masrafı için hiç kimseye peşin para ödenmeyecek. Hepsiyle konuştum, hepsi de kabul etti. Paraların nasıl, hangi sırayla ödeneceği, aşağıda yazılıdır.

i. Kitabın 3 bin tanesi bayi Fazıl'a verilecek. Bayi Fazıl'a söylemek yeter. O adamını gönderir, ciltçiden alır. Yalnız ciltçiye, Fazıl'a 3 bin vereceği bildirilmeli.

Bu kitaptan Ferhan Bozkurt'a da 1500 tane verilecek.

Kitap dağıtımının salı gününe gelmesine dikkat etmeli. Mesela 1 Haziran salıdır, o gün piyasaya çıkmalı. Bir de, hem Ferhan'a, hem Fazıl'a aynı günde vermeye dikkat etmeli. Ferhan'a 1 gün önce, pazartesi günü verilebilirse daha iyi olur.

j. Kitap bayi Fazıl'a verildikten 1 hafta sonraki salı günü, bayi Fazıl'dan 2 bin lira istenecek. Bu parayla, Tan Matbaası'nın borcu ödenecek. Ertesi salı, yani 15 gün sonra, Fazıl'dan 3 bin lira daha istenecek. Bu parayla da, şu borçlar ödenecek sırasıyla:

1. Ciltçi
2. Özdemir Asaf
3. Kâğıtçının, bundan önce ödenmemiş olan 1110 lira alacağı. Bu borcun faturası, dosyamızdadır. Bu kitap için alınan kâğıdın parası, daha sonra elde para kalırsa ödenecek.

k. Ferhan'a 1500 kitap verilirken önemli şu söylenecek: 1 Temmuz günü bize 3 bin lira ödenecek. (Ben bunu kendisine söyledim, kabul etti.) Sen bu 3 bin lirayı, hanın borcu olan 1. bonoya yatıracaksın. 2. bononun 3 bin lirasını Ankara'dan İhsan Ada gönderecek. (Ben kendisine telefonda söyledim, kabul etti.)

l. Kitap çıkmadan bir hafta önceden benim hazırlayıp bıraktığım ilanlar, Yön'de sürekli olarak her hafta çıkacak. Aman bu ilan işini sakın unutma.

Ayrıca bu ilan, Akşam Gazetesi'nde Doğan Özgüden'e de verilecek. İlan, kitabın çıktığı gün ve daha sonraki günler, birkaç kere Akşam'da çıkacak.

Bu ilanın Akşam'da çıkması için, Hamdi Avcıoğlu'yla Oğuz Akkan'a da ayrıca söyle.

Kitap işi bu kadar.

Aziz

Meral,

1. Svetlena için Muzaaffer Gök....'a yazdığım mektubu, bugün Svetlana'ya ver. Ayrıca pazartesi sabahı telefon da et.

2. Haluk yada Oğuz, sana telefon edince, para ve belgeleri onlara götüreceksin.

3. Koltuk pazartesi erkenden Oğuz'a verilmeli. Çünkü basımevi bekliyor.

Öperim.

Aziz

Wiedersdorf
1965

Sevgilim,

Uçak kalkarken rüyada gibiydim. İnanamıyordum. Viyana'ya inince kadar, sanki uçağı geri çevirip beni indireceklermiş gibi geldi.

Biliyorsun, çok yorgundum. Uçak penceresinden dışarısını, aşağısını seyrettim. Bulutlara bakmaktan kendimi alamadım ki uyuyayım. Yoksa uçakta çok güzel uyuyabilirdim, çok rahattı. Uçakta üç güzel hostes içkiler ikram ediyordu. İçkinin paralı olduğunu tesadüfen birisinden öğrendiğim için, içki içmedim. Yoksa rezil olabilirdim. Türk parası geçmez ki... Uçakta çok nefis öğle yemeği verdiler, üstüne çay, kahve.

Sana gördüğüm şeyleri, yerleri anlatmayacağım. Çünkü mektupla anlatılamaz, ancak gelip görmeli. Benim her gördüğüm yeri sen de göreceksin. Ben az-çok tecrübe kazandım. İstasyonda, garlarda kolay olmuyor. İnsan çok acemilik çekiyor. Viyana havaalanında dilini bile bilmediğim insanlar arasında kalakaldım. Aman ne tuhaf... Viyana terminalinde altı saat beklemekten imanım gevredi, mahvoldum. Bir küçük el çantası almamamız fena oldu. Yeşilköy'den aldığım rakılar, cigaralar, elimdeki kâğıtlar, salonda dolaşması da zor... Uykusuzluktan bitmişim de. Sonra yalnız uçağa bineceğim yada uçağı kaçıracağım diye ödüm kopuyor. En sonunda SAS gişesindeki memurla İngilizce konuşabildim ve rahatladım.

Viyana'ya SAS'la gelmiştim. Viyana'da Austuria Airline'a bindim. Haydi yine yemek, çay, kahve... Frankfurt'a geldik. Frankfurt müthiş... Anlatmak olanaksız. Her 10-15 dakikada bir uçak kalkıyor, anababa günü. Üstelik spiker hoparlörden İngilizce de konuşmuyor. Yeşilköy'de her 3 dilden ilan ederler. Frankfurt'ta 1 saat 40 dakika bekledim. Bu sefer Air-France uçağına bindim. Ama uçakların üçü de Caranel-jet, yani aynı model, rahat, konforlu ve hızlı.

Frankfurt'tan kalktığımızda gece olmuştu. Şehirlerin, kasabaların üstünden geçtik. O ne güzel şey... Öbür yolcular aldırmıyor, boyuna gazete, kitap okuyorlar. Adamlar ya alışmışlar yada bu güzelliği anlamıyorlar.

Berlin havaalanına indik. Buradan Doğu Berlin'e geçişimizi orada anlatacağım, mektupla anlatılmaz.

Doğu Berlin'e beni arabayla götürdüler. Melzig'i bulduk, bekliyormuş. İki yazarla, bir de Yazarlar Birliği'nden bir kadın karşıladı. Almanya'nın en büyük oteli "Otel Berolina"ya geldik. Salonda kahve içtik. Boyuna konuşuyor, anlatıyorlar. Ama ben uykusuzluktan, yorgunluktan bitmişim artık. Lafları hiç anlamıyorum. Gözlerim de çok bozuldu, yanıyor. Benim için ne aptal herif demişlerdir. Saat 24.00 oldu. Sonunda Melzig'e durumumu anlattım. Odama geldim. Hemen banyo yaptım, rahatladım. Niyetim sana mektup yazmaktı. Gözlerim kapandı, yazamadım. Kuştüyü yatağa uzandım. Uyandığımda saat sekiz. Tıraş odum, tam mektup yazacaktım, ama Melzig geldi. Çıktık. Birkaç yere uğradık. Kendime hemen bir güneş gözlüğü aldım. "Zeis" gözlük. Biliyorsun Zeis dünyanın en birinci cam, optik fabrikası. Aldığım gözlük, güneşin zararlı ışınlarını geçirmiyor. 36 marka aldım. Gözlerim öyle bir rahatladı ki... Hemen bir de el çantası aldım: 20 mark.

Öğle yemeğini Moskova Restoranı'nda yedik. Tirenle geldik. Oradan arabayla "Wiedensdorf" denilen köye geldik. Bu köyde eski Alman asilzadelerinden "Ahim von Arnim"in konağı var. Biraz şato gibi. Burada Alman sanatçılar dinleniyorlar. Mektupla anlatılacak gibi değil ki... Bana bir oda verdiler. Televizyon seyrettim, yemek yedik. Burası çok, çok, çok romantik bir yer. Oyun yazmam için, bana burda

yer ayıracaklar. Belki 2 ay filan kalıp bir oyun yazacağım ileride. Saat 9'da beni yine

Hotel Berolina
15 Mayıs 1965

Birtanem,

Dün, kaldığımız köydeki şatodan geldik. Melzig'in karısı Renate de vardı. Renate, çok zayıf, hastalıklı, sevimli, 38 yaşında bir kadın. Onlar başka otele gitti. Benim Hotel Berolina'da odam var. Hemen banyo yaptım, tıraş oldum. "Berolina" Latince Berlin demek. Eskiden Berolina denilirmiş. Bu otel Hilton'dan büyük, çok iyi, temiz. Ama Hilton gibi lüks değil. Kaldığım yer, bir büyük oda (bizim çocukların odasına yakın), bir gardırop (yerli), çok güzel banyo, koridor, hepsi 50 metrekare var. Otelin 4. katındayım. Berlin'in merkezi burası. Burada 3 kere metroya bindim. Yerin altı hep metro. Program gereğince saat 20'de 6 yerde birden toplantı, konferans, gösteri gibi şeyler vardı. Herkes seçtiği yere gitti. Ben Brecht'in öğrencisi ve arkadaşı olan "Ernest Bush Singt"in gösterisine gittim. Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'nin salonundaydı. Oraya gitmekle iyi yapmışım. Bu adam 65'inde, belki de daha yaşlı. Hem aktör, hem şantör. Çok şaştım, sesi hâlâ çok güzel, bozulmamış. Hemen bizim Ruhi'yi[47] düşündüm. Gelince müjde vereceğim: Yaşla ses bozulmuyor. Ruhi'den bir bant göndereceğim.

Saat 22'de konserden döndük. Otel Berolina'nın restoranında yemek yedik. Bu Almanların herşeyi çok iyi, yalnız 2 şeyleri çok kötü. Yemekleri ve suyu. Yemek yapmasını bilmiyorlar. En lüks yerlerinde de öyle. Bunun sebebi sanırım, sebze ve meyve olmaması. Hemen hiç sebze ve meyve yetişmiyor gibi bişey. Herşeyi dışarıdan alıyorlar. Meyve suları Küba'dan geliyor, ama çok güzel. Ben dün gece yemekte ananas suyu içtim, çok güzel bişey, tadı başka, ama topatan kavunu gibi kokuyordu. Lokantalarda hiç su yok. Almanlar hiç su içmiyorlar. Bira ve meyve suyu içiyorlar. Tarım zayıf, ama endüstri çok gelişmiş.

47. Ruhi Su. Y.N.

Endüstride dünyada 8., kimyada 3., optikte 1. geliyorlar. Endüstri korkunç. Bütün herşeyiyle bundan fabrika malzemesini, makinelerini götürüp başka memleketlerde koca fabrika kuruyorlar. Tarımın zayıflığı da toprağın verimsizliğinden geliyor. Ama tarım bilimi çok ileri. Yalnız şu kadarını söyleyeyim anla: Şehirlerin dışındaki bütün, ama bütün araziyi, bizim Gülhane parkı var ya, aynı öyle yapmışlar. Bu Almanlar korkunç adamlar. Utanç duvarı denilen işin içyüzünü de hem öğrendim, hem gördüm. Yahu bu namussuz kapitalistler bazen bizi bile kandırıyorlar. Mektupta uzun sürer, gelince yazacağım. Burada herşey çocuk ve gençlik üzerine. Gençlere ve çocuklara akıl durdurucu değer veriyorlar. Başka ülkelerden de öğrenciler çok var, her yerden. Hem üniversitede okuyorlar, hem çalışıyorlar. çoğu da Alman kız arkadaşlarıyla evlenmiş. Alman kızları da, çok, çok güzel. Bu kadar bol ve çok güzele şaştım kaldım. Hepsi de çok erken yaşta evleniyorlar. Alman Hükümeti çok çocuk istiyor. Aile bağı kuvvetli. Kadınları genellikle çok namuslu. Ama erkek baskısına hiç tahammülleri de yok. Kadın-erkek burada tam eşit. Her yerde çok namusluca ve rahat sevişiyorlar. Çok şeyler gördüm, anlatacağım gelince. Öyle utanma, sıkılma filan yok. 16-17 yaşında güzel güzel oğlanlar ve kızlar hem çalışıyorlar, hem okuyorlar. Burada en ayıp şey çalışmamak. Kadınların %70'i çalışıyor; geri kalanı da zaten ya yaşlı, ya çocuk. Lokantalarda aslan gibi yakışıklı, güzel[illegible]delikanlı garsonlar var. Hepsi de en az lise mezunu; artist gibi yakışıklı oğlanlar. Kimse kimseyi hor görmüyor. Moskova Restoran'da, bir Alman kadın müşteri, garson oğlana cıgara verdi. Ama hiç yılışmak yok. Almanların kötü yanları da var. Bunlarda, hiç merhamet yok. Belki de iyi bu. Yollarda, kıyı yerlerde, her yerde gezip dolaşıyorum; bir tek eski elbiseli, yırtık elbiseli, eski insan görmedim. Kadın-erkek hepsi defileye çıkacak manken gibi. Köydeki, -hem de dediklerine göre- yoksul köylerdeki öğrencileri görsen şaşarsın, bizdeki zengin çocuklarından daha iyi giyiniyorlar. Lise, 12 sınıf. Ama köylü kentli 10 yıl okuma zorunda kanıma göre. İsterse 50 yaşında olsun, 10 yıllık okulu bitirmemişse, hiçbir işe almıyorlar yada hem çalıştırıyor, hem de okutuyorlar. Canım, anlatılır gibi işler değil.

Ben buraya geldiğimden beri not tutabiliyorum yalnız, hiç yazı yazmadım.

Şu anda saat sabah 9'a 20 var. 6'da kalkmıştım. Yıkanmadım, tıraş oldum. Biraz sonra aşağı salona inip Melzig'le buluşacağım. Oradan kahvaltıya gideceğiz. Bize ayrı bir lokanta gösterdiler. Elimizde kart var. İstediğimizi yiyor, kartı veriyoruz.

Buraya kongreye 200'den çok -belki 250- yabancı yazar geldi. İçlerinde çok ünlüleri var; örneğin Pablo Neruda, Henri Alleg (hani Question'un yazarı adam), Konstantin Fedin gibi... John Steinbeck, Allain Robbert Grillet, Simenon da gelemedikleri için mazeret mektupları ve yazılar gönderdiler. Aragon da gelemediği için yazı gönderdi. Batı Almanya ve Amerikan yazarları da çok geldi. Zenciler menciler dolu. Her ülkeden en az 3-4, bazısından 10 yazar. Zavallı Türkiye'mizden bir ben, hani ağlayasım geliyor. Kongre günü için bayraklar asıldı. Her yazarın ülkesinin bayrağı. Benim için de Türk bayrağı. Ulan bayrağımız güzel be, en güzeli bizimkisi. Baktıkça gözlerim yaşarıyordu.

Zaman kalmadı. Ateş'e ayrıca mektup yazamayacağım. Sana gönderdiğim mektupları ver, okusun. Öbür sefer ona da yazarım.

Hepinizi özlemle öperim. Bu, sana yazdığım 2. mektuptur.

Sevgiler Canım, öperim.

Dostlara selamlar.

Aziz

Hotel Berolina, 16 Mayıs 1965

Sevgilim,

Bu sana yazdığım 3. mektup. Acaba öbür ikisini aldın mı? Sana önceki mektuplarda yazmayı unuttum. Hani benim Istanbul'da Goya'dan aldığım ayakkabı var ya, sivri burun, yumurta topuk diye kızıyordun; o ayakkabılar Avrupa'da moda. Viyana'dan beri herkesin ayağında o biçim ayakkabılar. Doğu Almanya'da da öyle. Ben bilmeden modaya uymuşum da haberim yok.

Programa göre bugün saat 10'da büyük anıta çelenk koymaya gidilecekti. Ben gitmedim, otelde odamda kaldım, şimdi sana bu mektubu yazıyorum. Tabii çok ayıp oldu. Ama ne yapayım, çelenk yaptıracak

param yok. Öbürleri hepsi koca çelenkler yaptırdılar. İsterdim üstündeki kurdelada Türkiye yazılı bir çelengi anıta koymayı. Buraya gelenler 300'ü geçti: Zenci, Çinli, Endonezyalı, Hintli, Fransız, kız, kadın, yaşlı, sakallı, burası bir Babil kulesi. Sevişenler, tartışanlar, arkadaş olanlar... Ben öksüz çocuk gibi kaldım. Çünkü onların hepsinin elçilikleri var, yardım ediyorlar onlara. Ben düdük gibi ortada kalakaldım. Üstelik hepsi de 1-2 yabancı dil biliyorlar. Ben zora kalınca İngilizce konuşuyorum, ama onlar söyleyince anlayamıyorum, çok utanıyorum. Rezalet... Ulan ben hepinize neye gavurca öğrenin derim? Gavurca öğrenmeniz için çırpınırım; işte bundan. Gavurca bilmeyen insandan sayılmıyor kardeşim. Öğrenin şu gavurcayı, başka işi bırakın hep.

Biraz önce otobüslere çelenkleri koyup gittiler. Onbirbuçukta Bergama Müzesi'ne gidilecek. Biliyorsun, bu eski Bergama şehrini. Almanlar Türkiye'den Almanya'ya taşımışlar olduğu gibi. Yani bizim malımız. Bizde kalsaydı tek taşını bırakmazdık. Şimdi adamlar, bizim malımızı, kendilerinmiş diye dünyaya gösterip övünüyorlar. Bergama şehrini Almanlara Abdülhamit vermiş. Ama bana kalırsa çoğunu da kaçırmışlar. Bergama Müzesi'ne ben de gideceğim.

Öğle yemeğini yedikten sonra, saat 14.30'da Weimar'a (Vaymar Göte'nin şehri) gideceğiz. Üç gün de Weimar'da kalacağız. Bavullarımı hazırladım, bekliyorum. Bundan sonra mektuplarımı Weimar'dan göndereceğim.

Melzig, bizim Istanbul'da tahmin ettiğimiz gibi bir adam. Ama burada bana çok yardımcı oldu. O da olmasa halim duman. Dün Rütten Levning Verlag'a gittik. Zübük bu ay sonunda çıkıyor. Şimdi ciltçide. Taşarımı da 30 Mayıs'ta sana gönderecekler. Demek ki sen 10 Haziran'da filan 2.500-3.000 lira alacaksın. Daha fazla göndertmek için çalışacağım. Yanımda getirdiğim çocuk romanını ve öykülerini satma olasılığım da var. Acaba çok mu sıkıntı çekiyorsunuz? Hep aklım sizde. Başına bir yığın borç bırakıp geldim. Çok sıkıntıya düşürsen Oğuz Akkan'dan ve Hamdi'den para iste, hiç çekinme! Akşam'dan da 400 lira aylığımı al, Oğuz'a söyle, o alır. Özlemle gözlerinden öperim canım.

Zarfın arkasındaki adrese mektup yaz. Ben nerede olsam, Melzig oraya gönderecek.

Aziz

Weimar, Hotel, International
18 Mayıs 1965

Meral'im,

Sağlık durumunu çok merak ediyorum. İlk ondan haber ver. Galiba ben Almanya'dayken senden haber alamayacağım. Çünkü senin mektubun gelinceye kadar ben Varşova'ya geçmiş olacağım. Melzig, mektuplarını Varşova'ya gönderecek. Ya 1 yada 2 Haziran'da Varşova'ya hareket edeceğim.

Yanımda getirdiğim 200 Türk lirası duruyor. Çünkü buralarda geçmiyor bile.

"İhtilali Nasıl Yaptık?" kitabının durumu nasıl? Aybaşında çıkabilirse iyi satar. Kitap için bana geniş bilgi yaz e mi?

Burada kumaş fiyatları tıpkı Türkiye'deki gibi. Oysa Batı Almanya'da kumaş ve elbise çok pahalı olduğundan, burası onlara ucuz geliyor. Bize göre ucuz değil. Bizdeki fiyatlar aynen. Onun için buradan size kumaş, elbise filan almayacağım.

Rütlen n Leosning Verlag'dan galiba 10 gün sonra para alabileceğim. Sana da parayı o zaman gönderebileceğim. Viyana'dan Paur Neff'den gelen parayı aldın mı? Yoksa başka bir yerden mi geliyormuş o para?

Berlin'deyken Berliner Ensemble'de Mme. Veigel'le (Brecht'in karısı) açık oturum yapıldığını yazmış mıydım? O açıkoturuma ben de katılmış ve konuşmuştum. Dünkü gazeteler benim konuşmamı aldılar.

Dün de Weimar'da yayınevleri müdürleriyle bir toplantı oldu. Çok kişi konuştu. Benim de konuşmamı istediler. Konuştum, çok çok alkışlandı. Yaşlı bir Fransız yazar (adını sonra öğreneceğim) Humanité'de benden bahsedeceğini söyledi. Çok kişi elimi sıkıp kutladı. Ukraynalı bir kadın yazar adresimi aldı. Romanyalı yazar Bükreş'e davet etti. Ben de zaten Bükreş'e gideceğimi söyledim.

Goethe'nin evini ziyaretimizi yazmıştım sana. Oraya gelince uzun uzun anlatırım. Goethe'nin evini ziyaret bitince şeref defterine yazı yazmamı istediler. Oysa benden önce geçen başka ulustan yazarlara şeref defterine yazmaları önerilmemişti. Deftere baktım, ünlülere yazdırmışlar. Övündüm kendi kendime. Deftere Türkçe yazdım. Melzig altına Almancasını yazdı. Kitapçılara uğradık. Hiç birinde benim kitap kalmamış. Çoktan tükenmiş. (yani, Deliyle Geçen Gece adlı kitap.) Berlin'e dönüşümde bu kitabımı basan Irlenspigel Verlag'la görüşeceğim.

Gece, buraya 50 km. uzakta büyük, tarihi bir şatoda balo vardı. Baloya gitmedim. Sen olmadığın için gitmedim desem inanmazsın, ama gerçek bu. Yeniden tanışacağım adamlar olsaydı, iş ilişkileri için giderdim tabii. Ama hepsini tanıdım artık buradakilerin. İyi ki gitmemişim, ertesi gün öğrendim ki saat 2'de otele dönmüşler, çok içmişler. Ben zaten yorgundum. Ben o gece, 24'e kadar çalıştım, sonra yıkanıp yattım. Bir sandık odası kadar banyo küveti var, giriyorum içine. Allahaısmarladık. Öperim, öperim, öperim.

Bu mektubumu çocuklar da okusun.

Aziz

Weimar, Hotel International
20 Mayıs 1965

Sevgilim, (5. Mektuptur)

Biraz sonra Weimar'dan tirenle hareket ediyoruz. Bu mektubu sana ya Iteborg'dan yada Berlin'den postaya atabileceğim. Artık yazarlar dağılıyor. Onlar otobüslerle Berlin'e gidecekler. İsteyen 24 Mayıs'a kadar Berlin'de kalabilecek misafir olarak. Sonra uçakla memleketlerine dönecekler. Melzig, karısı ve ben tirenle gidiyoruz. Çünkü bir de tiren yolunu görmek istedim. Sonra biz Berlin'e değil, eski mektuplarımda yazdığım şatoya gidiyoruz. Öğleyin köyde olacağız. Pazartesiye kadar köyde kalacağız. Ben o günler içinde, Akşam ve Yeni Tanin için gezi notlarımı yazıp acele göndereceğim. Melzig'de benim çocuk romanımdan 15-20 sayfa çevirecek. Burada çocuk romanına çok gereksinim varmış. Pazartesi günü çevirdiği bölümü yayınevine götüre-

cek. Beğenirlerse, sözleşme yapabilirsek avans olarak telif hakkı alacağım. Çünkü benim hiç param yok. Rütten u Lessing'den alacağım parayı sana gönderteceğim çünkü. Ben de çocuk romanlarından biraz para alabilirsem, onunla size buradan bişeyler alacağım. Sonra Varşova'da da para gerekli. On parasız Varşova'ya gidemem. Otelde kalacağım. Sonra Münevver'den[48] hiç haber çıkmadı hâlâ. Belki de bir başka yere dinlenmeye filan gitmiştir. Varşova'da kitabımın parası 9 bin zilotiyi alabilirsem, bu para dışarı çıkmadığına göre, bir parçasını orada harcarsam, geri kalanıyla da yine size bişeyler alacağım. Benim Berlin-Istanbul uçak dönüş biletimi, Berlin-Varşova olarak değiştirdim burada. Yani Varşova'ya parasız gideceğim.

Burada 2 günlük haberler kritik. Anlatayım. Wemiar'da çok yoruldum. Çünkü hergün, her saat bir başka yerde toplantı, konferans, açıkoturum filan. Koş oraya, koş buraya, canım çıktı. Ama bu yorgunluk ve çalışma, Istanbul'daki gibi usandırıcı, yıpratıcı, bunaltıcı değildi. Yoruldum çok ama, psikolojik olarak dinlendim sayılır.

18 Mayıs (Salı) günü bir konsantrasyon (tahşit) kampını gezdik. Müthiş bişey. Burada insanların nasıl öldürüldüklerini, işkence edildiklerini, fırınlarda yakıldıklarını gördük. Tüylerim diken diken oldu. Bu kampa Naziler 250.000 insan sokmuşlar ve bunların 55.000'ini öldürmüşler. En çok da öldürdükleri komünistler. Almanya'da daha böyle pek çok konsantrasyon kampları var. Her gruba birini gezdiriyorlar. Bizi gezdiren, bu kampta 8 yıl kalmış olan "Otto Halle" adında bir Almandı. Ölüm odasına geldiğimiz zaman Otto Halle artık kendini tutamadı, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Mektupla anlatılacak gibi değil. Gelince uzun uzun anlatırım.

O gün öğleden sonra Hotel Elephant'da her salonda ayrı ayrı toplantılar vardı. Ben de oradaydım. Alman televizyonu müdürü, televizyon için bir (interview) vermemi rica etti. Televizyonda 3 dakika konuşacaktım. Birçok ışıklar karşısında kamera önünde konuştum.

(Tiren saati gelmiş, gidiyoruz. Sonra yazarım.)

48. Nâzım Hikmet'in karısı Münevver Andaç. Y.N.

Wiepersdorf, 20 Mayıs 1965

Şimdi Wiepersdorf'dayım. Yani şatonun olduğu köyde. Saat tam 15. Weimar'daki otelde kahvaltı ettik. Elimize birer naylon torba içinde yiyecek (kumanya) verdiler. Burada yola çıkarken hep böyle kumanya veriyorlar: çikolata, bisküvi, elma, portakal, domates.

Hava yağmurlu. 14 marka ince naylondan yağmurluk aldım. Melzig'in karısı Renate çok hastalıklı, mızmız bir kadın. Yorgun düştü. Gelmese bizimle iyi olacaktı. Saat 8.35'de Weimar'dan tirene bindik, 12.30'da Jütertorg'a geldik. Jütertorg İstasyonu'ndan taksiyle şatoya geldik. Telgrafla yer ayırtmıştık. Yemek yedik. Weimar'dan telefonla aradıklarını söylediler. Allah Allah... Beni burada kim tanır, kim arar!.. Telefonda bir Türk. Fahri Erdinç. İyi öykü, iyi şiir yazardı. 1946'da Bulgaristan'a kaçmıştı. Beni görmek için ta Bulgaristan'dan Weimar'a gelmiş. O gelmiş, ben de gitmişim. Bu gece Weimar'dan şatoya gelecek, görüşeceğiz. İşte yurt özlemi bu. Bir yurttaşını görebilmek için en azından 4-5 bin lira harcamıştır.

Neyse... Gelelim kaldığımız yere. Televizyonda konuştuktan sonra Filmcilik üstüne konuşma yapılacak salona gittim. Burada 2 saat konuşuldu, tartışıldı. Ben söze karışmadım. Çünkü Melzig tam çeviremeyecekti. İyi Türkçe biliyor, ama çabuk çeviremiyor. Ayrıca konuştukları da önemli değildi. Yalnız Polonyalıyla İngiliz iyi konuştular. Oradan çıkıp, zor akşam yemeğini yiyip, davetli olduğumuz Weimar National Theater'a gittik. Çok güzel bir tiyatro. Garcia Lorca üzerine müzikli, korolu bir dram yapmışlar. Koronun ne olduğunu orada gördüm. Ne yazık ki, birinci perde antrakında çıkmak zorunda kaldım. Çünkü Kültür Bakanı'nın kokteyline davetliydim. Buradaki resepsiyonlarda her türlü yiyecek, içecek bol. Ama ben, bilirsin, yanımda beni besleyecek karın olmayınca aç kalıyorum. Kokteyller gece yarısına kadar sürüyor. Biz 22'de çıktık. Banyoya gömüldüm, sonra çalıştım.

Ertesi gün (19 Mayıs Çarşamba) saat 9.30'da yine National Theatre'da son toplantı vardı, gittik. Elimize basılı bir kâğıt verdiler. Bir de baktım ki, kongrede konuşacak 30 yazar arasında benim de adım var. Rezalet! Bize bunu daha önce söylememişlerdi. Şimdi ne olacak? Ko-

nuşmasam olmaz, ilan etmişler. Yahu, uluslararası koca kongre. Kameralar, fotoğraflar, flaşlar işliyor, gazeteciler, televizyoncular, radyocular dolu. 55 milletten 250 yazar var. Vay anasını... Her ulusa, üstünde ülkenin adı yazılı levhalı yerler ayrılmış. "Türkei" yazılı yere geçip oturduk. İçimden, "Hey koca Türk, aslan Türk! Göster kendini, şu gavurlara rezil olma!" dedim. Hemen oracıkta bişeyler yazıverdim. Melzig Almancaya çevirdi, götürüp spikere verdi. Her yazar kendi anadilinden konuşuyor. O konuşurken spiker de Almancaya çeviriyor. Ayrıca herkese telsizli kulaklık verdiler. Kulaklığın üzerinde numaralar var. Her numarada bir dil: Fransızca, İngilizce, Rusça, Almanca, İtalyanca... Hangi dili biliyorsan konuşmayı o dilden dinliyorsun. Önce başkan konuştu. Sonra bütün ünlü yazarlar sırayla. Senin tanıdıkların şunlar: Konstantin Fedin (Rus), William Saroyan (U.S.A.), Pablo Neruda, Henri Alleg, Emmanuel Rokles filan... Ben, Pablo Neruda'dan sonra konuştum. Benden sonra William Saroyan konuştu. Hepsi uzun uzun konuştu. Ama William Saroyan benden de kısa konuştu. Benim konuşmam en iyisi değildi, ama en kötüsü de değildi, orta bir konuşma. Sen olsaydın, heyecanlanırdım. Melzig bile heyecanlandı, telaşlandı. Ben her zamanki gibiydim. Çok alkışladılar. konuşmadan sonra benimle ilgilenenler arttı. Arjantinli bir şairle tanıştık, Nâzım'ın arkadaşıymış. Kongre 19'a kadar sürdü. Sonra manifestoyu imzaladık. 20'de Başbakan yardımcısının daveti vardı Hotel Elephant'ta. İçki bol, yiyecek bol, dans, müzik... Ben yine bişey yiyemedim. Ama William Saroyan'la Romanyalı ve Fransız yazarlar, İranlı ve birkaç Alman yazar etrafımı aldı. Şerefe kadehler kalktı. Onlar 1 bardak şarap içtikçe ben bir yudum içtim, ama yine de 5 bardak içmiş oldum. Aç karnına birden 5 bardak şarap beni sarhoş etti. Sen yanımda olmalıydın. İçime bir özlem ateşi yayıldı. Bütün Türkiye olarak seni düşündüm. Herifler de Türkiye için bir acayip konuştular. İçime dokundu. Ha ağladım, ha ağlayacağım. Bak, şimdi bile gözlerim doldu. Yahu, ben bu bizim halkı ne kadar çok seviyorum... Bütün kötülükleriyle, pislikleriyle, kalleşlikleriyle, ikiyüzlülükleriyle, korkaklıklarıyla seviyorum. Çok çabuk, ama iyice anlıyorum ki, ben Türkiye'siz yapamam, köksüz kalır kururuz. Bunun böyle olduğunu

Türkiye'deyken de biliyordum. Çıktık. Saat 22.30'da bizim otele "Hotel Internationale"e geldik. Yemek yedik. Yine banyoya gömüldüm. Pencereyi açık bırakıp yorgan örtmeden uyudum.

Bu sabah hava birden soğudu. Şatoda kaloriferleri yakmışlar. İçerisi sıcacık. Odamın pencerelerini açtım. Önüm park, ilerisi orman. Parkta birçok heykeller var. Kuşlar ötüyor. Yorgunum. Çok uykum var. Ama çalışacağım için uyumayacağım. Şatodakilerin hepsi öğle sonrası uykusunda. Kuş seslerinden başka ses yok.

Bu gece Wiemar'daki National Theatre'da Nâzım Hikmet'in "Bir Aşk Masalı" balesi var. Ne yazık ki göremeyeceğim.

Çocuklara pasaport almam için benim ne yapmam gerektiğini Avukat Cenani Güngördü'ye sor. O, benim umumi vekilimdir. Belki kendisi yapabilir. Bunu, bana acele yaz. Ne zaman pasaport için müracaat edeceğinizi ben size yazdım. Bu mektubun içine Hulusi Dosdoğru'lara eski Türkçe mektup yazdım. Kendilerine ver. Yine elim bozuk, yeni Türkçe yazamıyorum. Va-Nû'ya, Emin Eliçin'lere,[49] Kemal ve Semiha'ya[50] da sonra yazacağım.

Üç oğlumun, birtanecik kızımın, torunumun gözlerinden öperim.

Acaba çok sıkıntı çekiyor musunuz diye üzüntü içindeyim. Merakla mektuplarınızı bekliyorum.

Öperim, öperim ∞ öperim

↓

(Namütenahi işaretidir)

Aziz

20 Mayıs 1965

Sevgilim,

Mektubunu az önce aldım. Artık meraklanmaya başlamıştım. Herkes de senden haber soruyor. "Almadım" demek bir garip oluyor. Çok

49. Tarih Sosyolojisi uzmanı. Y.N.

50. Kemal Tahir ve eşi. Y.N.

yorgun olduğunu, yanında pul parası için dövizin olmadığını, bunların zaman alacağını, ayrıca postada gecikmeler olacağını düşünüyorum.

Senin anlatacak çok şeylerin var ama, benim işlerden başka bir havadisim yok. Yalnız çocuklar şimdiden mızıldanmaya başladılar. Ahmet, "Babamı özledim, o uçak nasıl götürdüyse, öyle geri getirsin." deyip duruyor. Ali de "Ne zaman gideceğiz?" diye sızlanmakta. Ama ben aksilikleri de hesapladığımdan gitmek için hiç ümit vermiyorum. "İşimiz biterse gideriz." diyorum.

Çocukların tatiline az kaldı. Onlar benim için bir problem. Kadını ayarladım ama, onun sözünü dinlemezler. Sanıyorum, annemi çağırmak zorunda kalacağım. Yalnız kalamadığı için babam da gelecek. Çocuklar için başka çarem yok. Sen para gönderir de, ben de arttırabilirsem, okulun kampına vermek galiba en iyisi. Ama para elime geçmeden -tabii o da fazla olursa- bişey yapamam. Yani az para gelirse, olmaz demek istiyorum. Cümle düşük oldu.

Ateş okula gidip geliyor. Sanıyorum o da ayrıca sana yazacak.

Gelelim işlere: Ankara'dan Ahmet haber yolladığı halde bugüne kadar para gelmedi. Ferhan'dan ancak 500 lira aldım. "Öbürlerini ne zaman alacağım?" diye sorunca "Ben Aziz Bey'le böyle konuştum" dedi. "Nasıl olur?" dedim, senin söylediklerini söyledim. "Ben bilmiyorum, İhsan'la konuşayım!" dedi. Ertesi sabah gittim. "Doğruymuş, yalnız biz bu parayı size geçim için vereceğiz. Bonoları Aziz Bey ayarlamış." dedi. Ben de parayı vermesi gerektiğini, paranın nasıl kullanılacağının bana ait olduğunu söyledim. Bugün çocuklar tatil olduğu halde, salt ikinci 500'ü almak için indim. Saat 15'de Metin'le yollayacaktı, gelmedi. Yarın sabah uğrayacağım. Bono ayın 25'indeymiş. Daha tamamlayamadım. Yarın 500 lirayı alırsam hemen bonoyu erken de olsa ödeyeceğim.

Ayrıca Ferhan, kitapları Fazıl'a vermiş olmamdan yakındı. Anadolu'ya gönderdiği kitaplar sözde geri geliyormuş. Ben Fazıl'ın Istanbul bayi olduğunu söyledim. Dinlemedi. Bundan sonra kitaplardan az mı alacakmış, yoksa hiç mi almıyacakmış ne? Öyle bir laflar etti.

Mehmet Tokatlı sen gittikten sonra hiç uğramadı, klişeleri de getirmedi. Pazartesi günü hasta hasta indim. Tokatlı'ya gittim. Semih'i

de bulamamıştım, o gün buldum. Semih kapağı bugün getirecekti, getirmedi. Mehmet de klişeleri salı günü getirdi, bugün parasını aldım. Hepsi 57 lira tutmuş. Tahtalar çıktıktan sonra 19 kg. kalmış. Tabii zaten gelmedi ya- Tokatlı'ya da bişey veremedim. Hem eski kiracının borcunu biz neden ödüyoruz, anlamıyorum. Bizim elektrik açtırmamız için onun borcunu ödememiz şart değil. Ona da söyledim. Söz vermiş. 25-30 liraya açılır bizim elektrik.

İş Bankası'ndan gelen parayı aldım: 572 lira 4 kuruş tuttu. Eğer bana vekaletini yollarsan, senin adına gelen paraları alabilirmişim, yoksa her seferinde bana öyle bir imzalı mektup göndermen gerekirmiş. O da İş Bankası'nda geçer, çünkü mektuptaki imzayla senin oradaki eski imzalarını karşılaştırıyorlar. Onu da Nurettin Bey'in ağabeyi yaptı. Sen bana Varşova'dan vekalet gönder. Ayrıca çocukların çıkması için ne gerektiğini Türk Elçiliği'nden öğren, onu da gönder. Sonra işler uzar. Zaten 16-17 Eylül'de okullar açılacak, çok az zaman kalır.

Ali'yle Ahmet'in geri kala 280 lira taksitini okula verdim. Ayrıca 250 lira bana lazım oldu. 100 lira da manava verdim. Gerisiyle geçiniyoruz. Perşembeye bono için de elimde biraz para var.

Ateş'in taksitini Yılmaz götürdü. Ateş benim gitmemi pek istemedi. Müdür 750 lira daha istemiş ve "Çok rica ederim, göndersinler." demiş. Tam taksit 1750 liraymış.

Bugün Oğuz Akkan geldi. Şirket[51] için haberler verdi. Ortakların bir kısmı daha ayrılmış. Senin hissen de %5 artmış. Anadolu'da iyi satışlar yapmışlar. Sosyal Mücadele Tarihi bu aybaşı çıkıyormuş.

Akşam kimselere para veremiyor. Bazı özel ilanlar kesildi ve haciz var. Parayı ben de alamadım.

---

51. Yayıncılar ortak dağıtım şirketi kuracaklardı. Yıllar sonra Oğuz Akkan (Cem Yayınevi), Mehmet Ali Yalçın (May Yayınları) ve Aziz Nesin ortak olarak Cem-May adı altında bir dağıtım şirketi kurdular.

Semih kapağı herhalde yarın getirecek. Ben bugün kitabın 2. formasını düzelttim. Yarın 3. forma gelecek. Semih senin öyküyü de okudu. Kapağı ona göre yapacak.

Ben cumartesi-pazar yattım. Pazartesi de yatacaktım ama 19 Mayıs tatili geldiği için indim. Ayrıca bonoyu da ayın 20'sinde, yani bugün sanıyordum. Sen 1500 yazmıştın. 1250 liraymış. 25'inde ve 1250'yi öğrenince çok rahatladım.

İtalya'dan yarışmaya katıldığın için teşekkür mektubu geldi. Viyana'dan Oerley'den mektup geldi. Anladığıma göre "Yeşil Renkli Namus Gazı" göndermişsin, teşekkür ediyor. Epey uzun, almanca, daha kimseye çevirtemedim.

Ayrıca Budapeşte'den Bureau Hongrois Pour le Protection des Droits D'Auteur'den[52] fransızca bir mektup geldi. Onu da çevirtmedim. Ben de anlamadım, kusura bakma, fransızcası beni aşıyor.

Bazı akşamlar çocukları alıp çıkıyorum. Cumartesi akşamı hava güzel olursa onları sinemaya götüreceğim. Şimdi bir satranç takımlarıyla bir de futbol topları var. Ali dün o kadar yorulmuş ki uykuda gözünü arı sokmuş, duymamış. Gözü şiş kalktı. Sonra arıyı yakaladık. İğnesi yok. Şimdi indi. Merak etme, hepimiz iyiyiz. Ben de iyileştim.

Hepimiz iyiyiz sevgilim, yalnız sen hep uçakla gezeceğin için canım sıkılıyor. Berlin'den bir şehire gidecektiniz ya... Bu akşam eve gelirken gazeteciler, "UÇAK KAZASINI, 26 GAZETECİNİN ÖLDÜĞÜNÜ" yazıyor, diye bağırıyorlardı. Az daha düşüyordum. Gazetede bir zaman haberi bulup okuyamadım. Meğer Pakistanlı gazetecilermiş. Rahatladım ama, sonra da onların evlerini düşündüm. Gerçi uçak seni keyiflendiriyor ama, ben daha medeniyetin bu türlüsüne yabancıyım.

Şimdi Celal'in yazısını yazacağım. Geç kaldı, ayıp oldu.

Özlemle öperim canım. Beni merak etme. Çocuklar uyuyor. Ateş de şimdi yazarsa, zarfa onu da koyarım. Tekrar tekrar gözlerinden öperim.

Meral

---

52. Macaristan Yazar Hakları Koruma Derneği. Y.N.

21 Mayıs 1965, Cuma

Sevgilim,

Bugün eve gelince yine postayı aradım hemen. Aşağıki komşular almış. Cemal Bey takılıp duruyor. Rıza Bey'de gayet ciddi olarak bir iyice eğlenmeni öğütlüyor. Ben de sana yazıyorum. Sonra Meral Hanım yazmadı demesinler.

Ali'yle Ahmet mektubuna çok sevindiler. Yalnız Ali, Ahmet'in 6 tane adı var, bana 3 ad yazmış, onun mektubu da benimkinden uzun diye bozuldu. Ciddi ciddi bozuldu. Gözleri bile yaşardı. Bir dahaki mektubunda takma adlarım da eşit yazmaya dikkat et. Onlar da yazdılar sana. Söylediğine göre, Ateş bugün yazıp atmış, herhalde alırsın.

Bugün Ferhan'dan 500 lira daha aldım ve bonoyu 4 gün önceden ödedim. Biraz rahatladım. Fakat daha onu ödemeden önce Haziran'ın 15'inde ödenmek üzere 1500 liralık bir bono daha geldi.. Bu ne bonosuydu, anlamadım. Ferhan'dan hiç hayır yok gibi. Sanıyorum ki temmuzda ödeyeceğimiz yayınevinin bonolarından biri için ona güvenemiyeceğim. İhsan Ada inşallah yollar.

Semih bugün geldi. Kapağı yapamamış, özür diledi. Pazartesiye getirecek. Bu arada ben, bizim yeni amblemin resmini buldum, klişeye gönderdim. Pazartesiye onu da alıp kitaba koyduracağım.

Ankara'dan hâlâ para gelmedi. O gelse, o 1500, 1500 liralık bonoyu ödeyeceğim. Çünkü Haziran'ın 15'inde kimseden ümidim yok.

Hacizdeki eşyalara gelince: Evde arayıp da bulamayan memur bugün yayınevine geldi. Taksite bağlandığına ve bana bildirdiğine dair imza aldı. Biraz param olunca onun taksidini vereceğim. Eşyaların tümünü kurtarmak için oraya para yatırmak şimdilik olanaksız.

Akşam'dan da hâlâ para alamadım. Sana 1-2 gazete yollayayım da Akşam'ın durumunu öğren.

Oya yazdığın mektuba çok sevindi. Bu akşam burdaydı. Zuhal'ler[53] içinde aynı şeyi düşünürsen memnun olurum. Onlarla konuştum ben.

Mehmet Tokatlı bugün geldi. Klişeden 57 lira geldiğini, ona ancak Ankara'dan para gelince 50 lira vereceğimi, bizim kendi elektriğimizi

53. Meral Çelen'in kızkardeşi Zuhal Çelen. Y.N.

yatırmasını söyledim. Ateş nüfus kâğıdını bulamıyor. Daha muhtarla işini yapmadı. Ben yayınevinde aradım, orada da yok. Ayrıca dükkan sahibi olmaya pek hevesli görünmüyor. Sen ona yaz.

Bugün Mehmet Seyda geldi. Gelecek hafta cumartesi onlara çocuklarla davetliyiz. Sana çok selam söyledi. Yarın da öğleden sonra yine çocuklarla Semiha'ya gideceğim. Dikişlerim var. Akşam da Semiha'nın misafiri olmazsa hep birlikte sinemaya gideceğiz. Gideceğimiz yerlere Ateş gelmiyor. Ben ısrar ettiğim halde.

Ferhan bugün adeta hiç yüzüme bakmadı. Galiba dağıtım ortaklığı meselesini de duydu. Bugün 250 adet 4 kitap aldılar. Metin'le, kalan 500 için cuma günü hazır olsun diye haber yolladım. Bakalım. Bugün orda hep İhsan'la konuştum. Ferhan 250 vermeye kalktı. İhsan 500 için ısrar etti. Zaten ben de 250'yi almıyacaktım. Sen yazarsan ters bişey yazma. Şu kitap kapaklarını da alayım.

Bugün kitabın 3. formasını da düzelttim. 1. formanın "Basıla" imzası geldi, ama atmadım, yanlışların çoğu duruyordu.[54]

Bugün Celal'e yazıyı verdim. Uzun oldu diye sevindi ama, yazı iyi olmadı. Çok aceleye geldi.

Seni özlememeye çalışıyorum. Daha şurada gideli ne oldu ki? Sonra dayanması daha zor olur, değil mi? İşlerin çok olması daha iyi. İşten ve yorgunluktan seni daha az özlemeye çalışıyorum.

Küçüklere yazarken, gelmemiz hakkında ümit verme. Ben işlerimiz biterse diyorum. Ali çok hassas biliyorsun.

Özlemle öperim canım. Sıksık yaz.

Senin, Meral

Wepersdorf, 23-24 Mayıs 1965

Sevgilim,

Bu gece, şatoda son gecem. Az önce şatonun müdürü, anılarımı yazmam için şatonun şeref defterini getirdi. Bişeyler yazdım. Yarın

54. Bir kitabın bütün düzeltmeleri hazır olunca yayıncı tarafından son sayfaya "Basıla" diye yazılır ve basımevine verilir. Y.N.

sabah 9.30'da buradan hareket ediyoruz. 10.30'da Jüterborg'dan tirene bineceğiz, yarın da Berlin'de olacağız.

Şato çok güzel dinlenme yeri, ama ben hiç dinlenemedim. Odama kapanıp yazı yazdım boyuna. 2 yazı Akbaba'ya gönderdim. (Borcum vardı. Parasım almıştık.) Akbaba'ya git, Yusuf Ziya o yazıları beğenmezse, hemen Akşam'a götür ver ki gecikmesin. Akbaba'ya bir yazı da bu mektubun içinde gönderiyorum. Akbaba'ya götür ve 200 lira al. Bir yazı Yön'e yazdım. 2 yazı Akşam'a yazdım. Bir yandan da notları tuttum. Yani yoruldum bittim. Kolum tutmuyor. Prof. Melzig şaşıyor, "Siz hiç uyumaz mısınız?" diye soruyor. "Bu kadar çalışmayın, öleceksiniz?" diyor. Dün gece iç çamaşırlarımla 2 çift çorabımı yıkadım. Burada her yerde her zaman, ama her zaman sıcak su var muslukta. Bu, sana 6. mektubumdur. Berlin'de çok işlerim var. Belki sana birkaç gün mektup yazamam. Oyunu da Berlin'de geceleri düzelteceğim. Berlin'de daha ne kadar kalacağımı bilmiyorum. Ama sanırım ki, bu mektup senin eline geçtiği zaman, ben Varşova'da olacağım.

Istanbul'dayken 19 Mayıs Milli Piyangosu almıştım. (25 liralık) Bilet, nüfus kâğıdımın içinde buraya gelmiş benimle. Zarfın içine koyup göndereceğim, ama ya büyük ikramiye çıktıysa da, ya mektup kaybolursa!.. Onun için numarasını yazıyorum. Gazeteye bak, bişey çıkmış mı? 19 Mayıs biletidir. (267264)

Henüz sana para göndertemedim. Yarın o işle uğraşacağım. Acaba mektuplarım eline geçiyor mu? Senden daha yanıt alamadım. Bundan sonraki mektubunu Melzig adresine yazma, Münevver'in adresine yaz. "Lehçe" dosyasında adres vardır. "Mme. Borzeçka (Aziz Nesin)" diye yaz.

Kitap herhalde çıkmıştır, bana bilgi ver. Acaba çok mu parasız kaldınız? Paran olursa, arada Oya'ya da ver biraz. Kız sıkıntı çekmesin. Oğlanların (üçünün de) sınav sonuçlarını yaz. Borçların durumunu yaz, ya işte, herşeyi yaz! Hulusi (yani Sait)[55] Bey'e ve hanımına selam söyle.

55. Türkiye İşçi Partisi üyesi ve emekli işçi. Aile dostu. Y.N.

Geldiğim ilk günler Berlin'de havalar iyiydi. 3 gündür bozdu. Şatoda kaloriferler yanıyor. Ben de bugün pek iyi değilim, galiba üşüttüm. İlaç aldım. Yarına bişeyim kalmaz.

İtalya'dan oyun yarışması için mektup gelir gelmez bana acele bildir, çok acele. Mektubu gönderme, kaybolabilir, bir suretini çıkar, gönder. Veya Türkçeye çevirt, çevirisini gönder bana.

Mehmet Tokatlı, depoyu tüm boşaltacaktı, boşalttı mı? Yalnız Zübük gazeteleri kalacak.

Gazetelerde, dergilerde benim için bişey çıkarsa, onları ayrı koy. Akis'de (Sosyalizm Geliyor Savulun) için eleştiri çıkmış olmalıdır.

Çok, çok, çok öperim hepinizi.

Aziz

Berlin
24 Mayıs 1965

Canım benim, bitanem,

Bugün 13'de Berlin'e geldik. Önce nerede kalacağımı anlamak için Komite'ye gittim. "Hospiz" Oteli'nin kartını verdiler. Otele geldim. Berlin'in en orta yerinde. Eski yapı bir otel, ama çok temiz. Öbür kaldığım oteller gibi lüks değil. Tek odada kalıyorum. Küçük bir oda. Bizim çocukların odasından daha küçük. İçinde güzel eşyalar var. Duvarlar kâğıtlı. Tabii sıcak, soğuk suyu, kaloriferi var. Sana şaşılacak bişey söyleyeyim. Bu otel Hıristiyanların oteliymiş. Kapısında "CHRISTICHER HOSPIZ" yazıyor, yani "Hıristiyan misafirhanesi" demek. Asansörle üçüncü kattaki odama çıktım. Koridor, kilise kokuyor. Odam büsbütün kokuyor. Herhalde günlük, buhur tütsüleri yakıp her yanı kilise kokutmuşlar. Bir de baktım, masamın üstünde 2 kitap. Ne kitabı dersin: Biri Almanca İncil, öbürü de 1965 basımlı Almanca (.....) kitabı. (Doğu Almanya'da basılmış.) Duvar takvimin yapraklarında İncil'den ayetler ve ilahiler basılı.

Her neyse. Komite yatacak yer gösterdi, ama yiyecek yer göstermedi. Bugüne kadar yiyecek yerleri de göstermişti. (En lüks lokantalar.) Komite 210 mark verdi. İlk geldiğim gün de 70 mark vermişti. Hepsi 280 mark, bizim parayla 750 lira eder. Çok gibi görünüyorsa da değil,

burası yabancılara pahalı. İyi bir lokantada yemek 5-6 mark. Bir paket sigara 2 mark. 27 Mayıs'a kadar bu otelde misafirim. Sonrasını şimdiden bilemiyorum. Galiba Kültür Bakanlığı'nın misafiri olacağım. Bugüne kadar Alman Yazarlar Birliği'nin misafiriydim. Öğleden sonra, Nâzım'ın buradaki orijinal (bizde olmayan) şiirlerini fotokopiye verdim. DDR (Alman Demokratik Cumhuriyeti demek) Radyosu'yla görüştüm. Radyoda bana 1 saat ayıracaklar. Benimle konuşacaklar, kitaplarımı, Zübük'ü anlatacaklar ve öykümü okuyacaklar. Galiba buna karşılık da 1000 mark vereceklermiş. Çocuklara öteberi alırım. Sonra davetli olduğum gazetecilere gittim. Çok yoruldum. Saat 16'da öğle yemeği yedim. Yarın günüm çok dolu. 5 yayınevine gideceğim. Polonya Elçiliği'ne gidip vize alacağım. Münevver'den hâlâ haber yok. Ya hasta, ya izinli, ya darıldı bana. Bu akşam 18'de Münevver'e telgraf çektim. Belki yarın akşam yanıtı gelir. Saat 19'da odama kapandım. Akşam yemeği yemedim. Şato'dan gelirken yanımda balıkla gravyer getirmiştim, onları yedim. Şimdi saat tam 21. Mektubu bitirince, hemen oyuna başlayacağım. Oyun önemli, bitirmeliyim ki, Melzig hemen çevirsin de Almancasını yarışmaya yetiştireyim. Gündüzleri artık çalışamam, geceleri oyuna çalışacağım. Belki 3 gecede bitiririm. Çok da yorgunum. Zaten oyun için Almanya'da kalıyorum. Başka işim yok; bir de Rütlen n Loening'ten sana para gönderteceğim. Hava da serin, ama soğuk değil. Eski Türkçe mektup Kemal Tahir'e verilecek.

Sen şimdi bana ne diyorsun, yat uyu mu diyorsun? Vallahi yatarım, hem yorgun, hem uykusuzum; ama oyun ne olacak? Çok da öksürüyorum, buranın pis cıgaralarından. Ateş'in okul parası ödendi mi, tamam geldi mi? Bana yaz! Tabii bundan sonra mektupları Münevver'in adresine göndereceksin. Arnavutluk'tan mektup geldi mi? Geldiyse eski Türkçeyse bana gönder, yeni Türkçeyse suretini gönder. Hiç mektup gelmediyse bana Arnavut'un adresini gönder. Arnavutça dosyasındadır. Adı: Yunus Tafilay. Memlekette neler olup bitiyor, hiç haberim yok. Babeuf davası ne oldu? Üç oğlum da gözümde tütüyor. Hepinizi öperim, öperim.

Aziz

24 Mayıs 1965, Pazartesi

Canım Sevgilim,

Eve gelince ilk işim hemen postaya koşmak oluyor. Şadiye Hanım senden mektup olduğunu söyledi. Zaten biliyordum. Hergün mektup alamazsam çok bozulacağım, ona göre. Ben de hemen yazıp seni merakta bırakmamaya çalışıyorum.

Gündüz yayınevine Hamdi Bey gelmişti, akşama eve gelmemizi söyledi. Biz de 6.5'da çocuklarla oraya gittik, yemeği onlarda yedil.. Az önce Refika'yla Hamdi bizi eve getirdi. Şimdi saat 22.30. Çocuklar yattı. Ateş gazete okuyor, ben de sana yazıyorum.

Sanıyorum bugüne kadar yazdığım mektubu daha almadın. Aşağı yukarı 6 günde geliyor mektuplar. Daha 2 günüm var. Belki bu mektubu da çok uçuca alırsın.

Sana geçenlerde yazdığım mektupta özlememeye çalışıyorum dedim ama, pazar günü çok bozuldum. Başka günler Istanbul, evdeki işler derken zaman geçiyor ama, pazar günü senin yokluğun iyice ortaya çıktı. Çay yapacak kimse yok, hizmet edecek kimse yok.

Pazar günü dikişlerim vardı. Yemekten sonra çocukları yıkadım. Yine dikişe oturdum. Saat 18'e doğru Nurettin Bey'le Bedia Hanım "Allah kavuştursun"a geldiler. Az sonra Mediha Hanım'da geldi.[56] Nurettin Bey'lerle birlikte "Fenerbahçe Yelken Kulübü"ne gittik, akşam çayı içtik. 19.30'a doğru da döndük. Onlar da gittiler. Çocuklara yemek yedirdim. Ateş akşam çıkmıştı. Ben tek başıma kaldım. Azıcık radyoda hafif müzik dinledim, seni düşündüm. Baktım kendimi yalnız hissediyorum, hemen yattım, kitap okumaya başladım. "Hiroşima"yı okuyorum. DE Yayınları'ndan çıktı. Amerikalı bir gazetecinin bombanın bütün korkunçluğunu anlatan bir röportajı.

Bazı geceler sabaha kadar seni görüyorum düşümde. Uyuyup uyanıp yine seni görüyor, uçaklarla savaşıp duruyorum. Cumartesi sabahı saat 6'da kalktım, artık uyumaya cesaretim kalmadı. Kalktım otur-

56. Sosyoloji Profesörü Nurettin Şazi Kösemihal, çevirmen eşi Bedia Kösemihal ve Sosyoloji Profesörü Niyazi Berkes'in eski eşi, ingilizce öğretmeni Mediha Esenel. Y.N.

dum. Senin de sinirlerini bozuyor mu yazdıklarım? Ama sen sağlam adamsın. Ne çok güveniyorum sana her bakımdan.

Semih kapağı bugün de getirmedi. Yarın herhalde getirir. Kitabın 4. forması bugün öğleden sonra geldi. Atila, Nurten bir de Zübeyir Kuran geldi, çok gevezelik ettiler. Düzeltmeyi bitiremedim. Yarın sabah erkenden gidip onu yapacağım.

Ankara'dan hâlâ para gelmedi. Akşam'dan da alamadım. Hamdi Bey yarın Doğan'a[57] gidip sıkıştırmamı öğütledi. Yarın bayi para getirirmiş. Ama Doğan'ın ne suçu var. Herşeye karşın yarın gidip, istiyeceğim, çünkü postada da çok az para var. Zaten onu da ancak çarşambaya alabilirim. Oğlanların müsameresi için bir yığın şey gerek. Sabahleyin bir de okula uğrayacağım.

Şimdi sıkı dur, sana bişey yazıyorum. Sen burdayken hep engel olmuştun. Şimdi sen yokken ben bu işi halledeceğim. Ferhan bu eşekliği yapmasaydı, belki şimdilik düşünmezdim, ama suratıma bile bakmıyor. 500-600'e yakın kitabevi adresi buldum. Şimdi senin daktiloda -yavaş yavaş derken hızlandımda- bütün kitabevlerine mektup yazıyorum. 600'den 200'ü benden kitap istese yeter. Ferhan da isterse kitap almasın. Zaten ona yakın bişey söyledi. "Böyle olursa..." filan gibi laflar etti. Bakalım cuma günü 500 verecek mi? Üstelik 250 tane 4 kitap aldılar. Onun için ne zaman para istiyeyim, sen bana yaz.

30 Temmuz günü çocukların müsameresi var. 2 bilet almıştım. Ateş'le birlikte gideceğiz. Annemleri çağırayım mı, ne diyorsun? Çocukların iyiliği için başka çarem yok.

Atila bugün, oyunu çevirmeye hazır olduğunu söyledi. Eğer orada çevirtemezsen bana gönder. Atila'ya vereyim.

Canım sevgilim, bizi merak etme, iyiyiz. Parasız da kalmadık şimdiye kadar, çarşambaya kadar postada 400 lira filan olur. Ferhan'dan da en aşağı bir 250 koparırım. Ay başını yaparız. İhsan Ada'da söz verdiği gibi para yollarsa çok daha iyi olur tabii. O zaman burdaki bakkal-manav-hizmetçi gibi borçları da temizler, Almanaya'dan gele-

57. Akşam Gazetesi İdare Müdürü. Y.N.

cek paraya kadar da geçiniriz. Yalnız annemler gelirse tabii masraf artacak. En çok onu düşünüyorum zaten.

Niyazi Berkes Türkiye'ye geldi. Yayınevine gelmiş ama seni bulamamış. O senin çok meşgul olduğun günlerden birgün gelmiş olmalı. Ben Yön'de karşılaştım. Sonra yayınevine de geldi. Seninle tanışamadığı için çok üzüldü. 3-4 ay kalacakmış. Ben de, senin de bir o kadar kalacağını söyledim. Çok selam söyledi.

Bakıyorum oralarda sıksık tıraş oluyorsun. İnşallah bu alışkanlık haline gelir. Şu cıgara meselesini de halletsen ne iyi olur. Ben de bırakırım. Çünkü ben de iyileştikten sonra çok içmeye başladım. Sen bıraktım diye erkek sözü versen, ben de bırakırım. Ama başlamak yok sonra.

Bütün dostlar selam söylüyor, kimleri tanıyorsan herkes. Teker teker ad yazmak uzun olacak.

Gazete yollamıştım, aldın mı?

Mektupların üstüne ayrıca Aziz Nesin yazmıyorum. Melzig'e söyle açmasın mektuplarımı.

Özlemle öperim canım. Çok özledim seni.

Senin
Meral

Berlin
25 Mayıs 1965

Meral'im,

Bu sabah çok hasta kalktım. Göğsüm acıyor, boğazım ağrıyor ve öksürüyorum. İşlerim de çoktu. Önce Rütten n Loening Verlag'a gittik. (İkinci gidişimiz). Çok, çok iyi karşıladılar. Buradaki Verlaglar, bizim yayınevlerine benzemiyor. Bizim Bakanlıklar gibi yerler. Bizim en büyük yayınevi, bunların yanında gecekondu bile değil. Önce senin para işini hallettim. Sana yarın 2.500 veya 5.000 T.L. gönderecekler, kesin. Ama paranın senin eline geçmesi, sanırım 20 gün sürer. Yayınevinin genel müdürü "Burada para lazımsa, ne kadar isterseniz vereyim," dedi. Ben de "İstemem!" dedim. Çünkü burada para alırsam, ilerde verecekleri telif hakkından kesecekler. Yani bana öyle geldi.

Bunun üzerine "Belki buradan bişey alıp Türkiye'ye götürmek istersiniz, para verelim," dedi. Hiçbişey almayacağımı söyledim. (Araya birçok işler girmişti. Mektubu burada kesmiştim. Yine başlıyorum. Şimdi saat 2. Sabaha 4 saat kaldı.) Buradaki Rütten n Leoning Verlag'la, Aufbau Verlag'dan 1.000 marklık (2.500 T.L.) kitap aldım. Yani hediye verdiler. Ama kitapları ben seçtim. Hepsi önemli kitap. Sonra (Magazin) adlı bir dergi var. Onun editörü benden 6 daktilo sayfalık yazı, ayrıca bir röportaj istedi. (Gece işte onu yazdım. Çünkü Melzig hemen çevirecekti. Ondan mektup yarıda kalmıştı.) Bu dergi 500 bin satıyor. Yarın galiba 1.000 mark verecekler. Aylık bir dergi. Benden sürekli yazı istiyorlar. Rütten n Leoning'in müdürlerinden biri, bizi öğle yemeğine götürdü. Gayet lüks bir lokanta. Operanın karşısında. Yemekten sonra Eulenspigel Verlag'a gittik. Randevumuz vardı. İçeri girer girmez Bayan Lufer, bir demet gül verdi. Bütün müdürler karşıladı. Önceden masa hazırlanmış. Hem içildi, hem konuşuldu. Benden boyuna kitap istiyorlar. Ne versem basacaklar, ama Melzig hepsini yetiştiremez. Biraz sonra "sizin için üst salonda tören var," dediler. Gittik. Orada da masa hazır. Genel Müdür filan, 8 kişi. Anlayacağın kral gibi karşıladılar. Kitap çoktan bitmiş. Bu kadar erken biteceğini tahmin etmemişler. Onun için 2. basımı 1 yıl sonra olacak. Burada programı çok önce yapıyorlar. Kitaptan bir öykü bir antolojiye girmiş. Onun için hemen 200 mark ödediler. (Şimdiye kadar aldığım paranın hepsi 480 mark, yani 1.400 lira oldu. Yarın da alacağım. Burada bir ay kalsam, daha çok para toplayacağım. Herkes yazı ve kitap istiyor.) Eulenspigel Verlag Genel Müdürü de ne kadar para lazımsa vereceğini söyledi. Ona da lazım değil dedim. Otele gelince Münevver'den telgraf aldım. Benim telgrafımı almadan o da bana telgraf çekmiş. Bir telefon numarası vermiş. Hemen telefon ettim. İnanılmayacak şey bizim için tam 4 dakika sonra Münevver'le konuşuyordum. Düşün: Berlin-Varşova...

İşte bu kadar... Belki yarın 15'de uçakla Varşova'ya gideceğim. Belki pazartesi günü (31 Mayıs) trenle Varşova'ya gideceğim. Hangisi olduğu yarın belli olacak. Pazartesiye kadar kalırsam çok para alacağım yerler var. O zaman möble pikap alacağım. En güzeli 5.000

mark, yani 13 bin lira. Ama 2 bin marka da var. Ben tabii en iyisinden alacağım. Ama yarın uçakla gelirsem, o zaman yalnız küçüklere saat ve fotoğraf makinesi alabileceğim.

Ateş'e söyle, her ne istiyorsa bana acele bildirsin. Sen mektubu Münevver'e gönder. Ben her neredeysem, o bana gönderir. Çok yoruldum. İki tane ilaç aldım. Biri öksürük, biri de kırıklık için. Şıp diye kesildi öksürük de, hastalık da. Şimdi demir gibiyim, ama uykusuz ve yorgunum. Daha işlerim var, ama takatim kalmadı. Yatacağım. Az önce mavi naylon gömlekle bir don yıkadım. Senden hâlâ mektup almadım. Burada Fawa diye iyi bir toz sabun var.

Öperim.

Aziz

Berlin
27 Mayıs 1965

Bitanem,

Bugün ilk mektubunu aldım. Çok sevindim. Bu, benim sana yazdığım dokuzuncu mektuptur. Mektubunda verdiğin bilgiler için çok teşekkür ederim. Yalnız ben oradayken, galiba Viyana'dan gelen parayı alıp almadığını yazmayı unutmuşsun. Aldınsa kaç para? Haziranın onbeşinde ödeyeceğin bono için hiç üzülme. Kocan seni düşünür. Rütten n Leoning parayı çıkardı. Belki de telgrafla gönderdiler. Poliçeyi aldıktan sonra da bekletiyorlar. Onun için poliçeyi alınca Kösemihal'e[58] rica et, parayı çabuk versinler. Akşam'a Doğan Özgüden'e de yazdım. Ona git, bu aykiyle birlikte 2 aylık versinler. Yani Haziran'ın 15'ine kadar ödensin. Bu bono Osman Karaca'ya olan borcumuzdur. Buna rağmen, paran olmaz da herhangi bonoyu ödeyemezsen üzülme. (2 gün önce Osman Karaca'ya git, paramız olmadığından ödeyemeyeceğimizi söyle. Yeni bir bono yapsınlar, sen imzala, uzatsınlar.)

Ferhan'a mektup yazdım. Kendisine ver. Ayrıca bir mektup da Fazıl Ünverdi'ye yazdım. Onu da Fazıl'a ver. Fazıl, sen ona yeni ki-

58. Sosyoloji Profesörü Nurettin Şazi Kösemihal. Y.N.

tabı verince eski kitabın hesabını sana tam olarak versin. Eski kitaptan onlardan daha alacağımız var. Temmuz bonosunun birini Ferhan öder. Ödemezse bir çaresine bakarız. Sen hiç üzülme. Mustafa Kemal Ağaoğlu, benim hesabıma Fazıl veya kardeşi Nazmi Ünverdi'den 1250 lira alacaktı. Aldı mı? Alsın! Bana yaz bunu. Bu parayı dağıtım şirketi için aldığımı söylemeyecek. "Ben Aziz'e giderken borç vermiştim," diye alacak. Ferhan'ın dağıtım şirketini öğrenmesinin önemi yok. Sana sorarsa haberim yok, dersin.

Asıl önemlisi senin sağlık durumun. Nasılsın? 2-3 kelimeyle anlatıver. (Ferhan Bozkurt'a ayrı mektup yazıp postaladım.) İhsan Ada'ya bir mektup daha yazdım.

Herhalde yeni kitap artık çıkmıştır. Hamdi Avcıoğlu'na söyle YÖN'de ve Akşam'da bol ilanını yaptırsın. Sonra kitap çıkınca Alangu'ya[59] ver ki hemen yazsın. Yine bir tane fazla ver Hamdi'ye, kendisi acele İlhami Soysal'a göndersin. İlhami, Akis'te kitap için yazar.

Oya'lar için düşündüğümü, tabii Zuhal'ler için de düşündüm. Sana yazdığım daha önceki mektubumda vardı. Ama bu plan 1966 yılında gerçekleşecek. Daha önce olamaz. Gelince daha geniş görüşürüz. Ateş'in okul parası tamamen ödendi mi?

Cemal Bey'e, Rıza Bey'e[60] selamlarımı söyle ve onlara anlat ki, Istanbul'dakinden daha çok çalışmak durumundayım. Bak şimdi saat yine 1.5 olmuş. Yorgunluktan, uykusuzluktan ölüyorum. Bana burada bişey oldu, sabahları 6'da fırlıyorum. Hiç olmazsa 7'ye kadar uyuyabilsem. Ama iyi oluyor, sabahları iyi çalışıyorum. Öksürük çok fena devam ediyor, herhalde buranın çok kötü cıgaralarından olacak. Boğazım da sağ bademciğim de ağrıyor. Buranın ilaçları çok iyi, yoksa yatardım. Havaları hâlâ serin, geceleri de soğuk. Nerde eğlenmek? O gazeteye beyanat, bu dergiye röportaj, radyoya interview, heyetle görüş, yayınevleriyle sürekli konuşmalar, çağrılar... Arada zaman bulup otele gelince de, gördüklerimi, duyduklarımı not etmek zorundayım.

59. Yazar ve eleştirmen Tahir Alangu. Y.N.

60. Apartman komşuları. Y.N.

Bir defter doldu. Ama eğlenmek istesem krallar gibi de eğlenirim, herşey, herşey var. Cemal Bey'le Rıza Bey'e böylece anlat ve selamlarımı söyle. Turgut Bey'e, İnci Hanım'a, Sevim Hanım'a, Bahattin Bey'e, annelerine, hepsine selamlarımı söyle. Zeynep'i öperim.[61] Oğlanlara ayrı mektup yazacağım. Öperim.

Aziz

28 Mayıs 1965 Cuma

Canım Sevgilim,

Altıncı mektubunu az önce aldım. Hepsi düzgün olarak elime geçti. Ben de hemen sana yazıyorum.

Canım sevgilim sana işlerden sözedeyim ilkkez: Ferhan'dan son 500 lirayı bugün aldım. Ama nasıl almak. İlk önce param yok diye tutturdu. "Mümkün değil, bu parayı bugün alacağım." dedim. Yok filan dedi, sonra "250 lira öğleden sonra gönderirim." dedi.

Sana daha önceki mektupta yazmıştım. Hacizde olan mallar için bir tebliğ gelmişti. "Çok zor duruma düşersiniz" diye. Çantamda 15 lira var. Niyetim Ferhan'dan 500'ü alıp 300'ünü oraya vermek. Ferhan'a söyledim. "Biz size geçim için vereceğiz." dedi. Ben de fena halde sıkıldım. "Ferhan Bey, bu parayı bana Aziz gittikten sonra birkaç gün içinde verecektiniz. Aziz gideli bugün 18 gün oldu, ben hâlâ sizden alamadım. Sonra siz bu parayı bana vermek zorundasınız. Ben nasıl istersem harcarım, istersem yaz günü 500 liraya manto alırım, ister geçinirim, ister borcuma veririm." dedim. Yine 250 liradan fazla veremiyeceğini söyledi. Kalktım. "250 lira da kalsın Ferhan Bey, dedim. Çok ayıp ediyorsunuz. Bu para benim hakkım, ama deyin ki, sizden hiç alacağım yok ve bugün 500 liraya gereksinimim var, insan borç bulur verir" Çıktım. 250 alsam yiyeceğiz, yine borca veremeyeceğim. Yarım saat sonra Metin 500 lira getirdi. Hemen vergi dairesine gittim. Meğer Kadıköy Vergi Müdürlüğü bizim hakkımızda tahkikat yapmış ve bizi bu parayı bir kerede verecek durumda görmüş. Şimdi hemen paranın hepsini ödemezsek, haraç mezat satılacak mallar.

61. Apartman komşuları.Y.N.

Memurla da azıcık tartıştık. Ben hacizin usulsüz olduğunu, bir yazarın daktilosunun[62] haczedilemeyeceğini, üstelik memurların gelip komşularıma "mali durumları nasıl?" diye sormaya hakları olmadığını, paramız olsa hemen kurtaracağımı, 1300 liralık makinenin 4-500 liraya sattırmayacağımı söyledim. Nihayet 5 Haziran Cumartesi'ye kadar gün aldım. 400 lira da yatırdım. 1595 lira, bütün borç, bir ay daha geciktiği için %2 daha üste binecek. Şimdi pazartesi günü 500 lira daha götürüp yatıracağım. Belki 600 yatırırım, Akbaba'dan para alırsam. Gerisini de veremezsem, birisinden borç alacağım, yoksa göz göre göre makineler 3-500'e gidecek.

Bugün Ankara'dan Özcan Yalım geldi. Konuştuk, Küflü göndermiş. Çeviri Yayınevi sahibi Ender Bey Amerika'ya gitmiş, ay başında dönecekmiş. Yani hâlâ Ankara'dan para alamadım. Ben de dün Küflü'ye yazmıştım.

Geçen çarşamba Ateş yayınevine geldi. Müdürün 500 lira daha istediğini söyledi. Müdürü "Durumun tehlikeye girer, azıcık da sen koş peşinde." demiş. Postadan 300 lira vardı. Zaten işini de görmezdi. Saadet Abla'ya[63] zorla gönderdim. Saadet Abla 500 lira verdi. Ateş hemen okula götürdü. Şimdi hayatından çok memnun, bana da yardımı oluyor.

Perşembe günü Akşam'dan 200 lira aldım. Çocuklara ayakkabı-çorap, müsamere kıyafetleri aldım, bugüne kadar da geçindik. Bugün akşamüstü de kalan 247 lirayı aldım, çocukların terlikleri hiç kalmamıştı, onlara birer tokyo aldım.

Bugüne kadar Oya'ya maalesef hiç para veremedim. Yılmaz şimdi yeme-içme bedava olduğu için ona herhalde daha çok para gönderiyordur. Ama şu acele borçları temizlersem, veririm.

Haziran'ın 15'inde ödenecek 1500 liralık bonoyu senden gelecek parayla ödeyebileceğim. Yoksa başka yerden gelecek büyük para yok.

---

62. Bu daktilo şu anda Nesin Vakfı'nda, Aziz Nesin Müzesi'nde duruyor. Y.N.

63. Aziz Nesin'in ablası. Aziz Nesin'den 1 yıl sonra vefat etti. Y.N.

Sevgilim teksirle 1500 tane broşür bastırdım. 1500 tane de adres buldum. Bu 1500 bayinin 150-200'ü benimle alışveriş etse yeter. Bu Ferhan sen gittikten sonra çok acaip oldu. Gerekirse bundan sonra bitek kitap bile vermiyeceğim. Pazartesi günü gidip konuşacağım. Zaten 250 tane 4 kitap almıştı. Ferhan'dan bir daha ne zaman para istiyeyim. Unutma yaz!

Mustafa Kemal 1250 lirayı bugün alabilmiş Fazıl'dan. Fazıl da "Aziz Bey'in benden alacağı yok. Yeni kitap çıkacaktı." demiş. Ben de "O eski alacağından verecekti. Kitap 1 haftaya kadar hazır." dedim. Bugün aldı. Pazartesiye bizim odada toplantı var.

Kitabın baskısına başlandı. Sonuna 2 öykü daha koyduk. Son sayfa boş olacak dediğin için "İçindekiler" giremedi. Yarın inip son 4 formanın karşılaştırılmalı provasına bakacak ve "Basıla" imzasını vereceğim. Oysa cumartesileri inmiyordum.

Semih kapağı ancak bugün getirdi. Bütün işimi aksattı. Hemen klişeye verdik. Pazartesi sabah alacağım. Kapak kâğıdı Özdemir Asaf'da hazır. 63 top kâğıt matbaaya gitti. Herşey hazır. Sanıyorum, cumartesiye kadar kitabı piyasaya çıkarırım. Ama bayilerle konuşacağım da, salı derlerse, salıya kadar bekleteceğim. O zaman ayın 8'inde piyasaya çıkmış olacak.

Sanıyorum Ateş'te bu yıl -taksidi tam verildiği için- doğrudan doğruya geçecek. Ateş'in hakkı da var. Taksidi götürdüğü zaman Yılmaz'ın yanında konuşuldu. Ali-Ahmet nasıl olsa geçecek. Daha annemle yazmadım. Bir türlü karar veremiyorum. Çünkü para az.

İşte sana işler sevgilim. Bütün zamanımı mümkün olduğu kadar dolduruyor, seni özlememeye çalışıyorum. Bilmem ne demek istediğimi anlıyor musun? Bir kere özlemeye başlarsam çok bozulacağım, mümkün olduğu kadar yalnız kalmamaya ve yorulmaya çalışıyorum. Zaten şu sıra o kadar ordan oraya koşuyorum ki, yorgunluktan epeyce zayıfladım. Çok cigara içiyorum, iştahım da kesildi. Ama kitap çıkınca bu kadar çok yorulmayacağım sanıyorum.

Az sonra oturup kitabevlerine sirküler göndereceğim. Kadıköy postanesinde ancak 100 tane 10 kuruşluk pul buldum. Yarın sabah onları atmalıyım.

Ha az daha unutuyordum. Ateş muhtardan kâğıtları yaptırıp Mehmet Tokatlı'ya gitti. O arada aceleyle Mehmet Tokatlı Ateş'ten umumi vekaletname çıkartmış noterden. Bunun neye gerekli olduğunu anlıyamadım. O gelmiyor. Ben de işim çok olduğu için gidip göremedim. Ben vekaleti geri almak istiyorum. Ona böyle bişeyin hiç gereği yok. Ne yapmam gerektiğini acele yaz.

Senin "namütenahi" çok hoşuma gitti. Biz ona cebirde "sonsuz" derdik. Ben de seni sonsuzca öperim biricik sevgilim.

Not: Mme. Melzig'in hep sizinle dolaşması pek hoşuma gitti. Keşke, bütün Avrupa'da dolaşabilse. (Şaka söylüyorum sevgilim. Öperim.)

Karın
Meral

Varşova, 30 Mayıs 1965

Meral'im,

Dün Berlin'deydim, bugün Varşova'dayım. İnsan kuş misali. Son mektubumdan sonra çok işler geldi başıma. Ama bunları mektupta anlatmak uzun sürer, bir kitap yazmalı. Oysa hepsini sana anlatmak isterdim. Bu Melzig pezevengi eşi az bulunmuş bir namussuz dürzü. Hele bir karısı var ki, Allah Allah... Bu 45 kilocuk, hastalıklı ve 38 yaşındaki acuzeden Almanya'da 10 tane olsa Almanya 10 günde batar. Mektupta olanaksız, gelince anlatırım.

26 Mayıs Çarşamba günü Hospiz Oteli'nden "Hotel Courger hof"a gelip yerleştim. Güzel bir otel, güzel, geniş oda, iyi ama odamda banyo yoktu. Tabii ancak soğuk su akan lavabosu var. Melzig, namussuz karısı ve ben aynı oteldeydik. O gün Eulenspigel Verlag bize özel araba gönderdi. İşlerimizi bu arabayla gördük. Burdaki yayınevlerinin seksiyon müdürleri hep kadın. Eulenspigel'in bizim işlerimize bakan müdürü "Luffer" adında genç ve çok iyi bir kadın. Bana burda çok yardım etti. Radyo idaresinde yeni bir interview yapıldı benimle. Bunun için bana 464 mark verdiler. Ertesi günü Eulenspigel'in davetlisiydim. Bayan Luffer arabayla geldi. Ama Melzig yine alçaklık etti.

"Ben gelmeyeceğim, siz ikiniz gidin," dedi. Yalvardımsa da para etmedi. Ulan ben dil bilmem, ne yapacağım? Rezalet. Neyse ki, Luffer İngilizce bilirmiş, ama az biliyor. İki kişi ikisi de İngilizceyi az biliyorlarsa da iyi anlaşıyorlar. Fena konuşmadık. Önce Hayvanat Bahçesi'ne gittik. Buradaki şoförler de, beraber geziyorlar. Yani hiç sınıf farkı yok. Burası dünyanın en büyük hayvanat bahçesiymiş. (Gazeteye ayrıntılı olarak yazacağım.) Oradan Şeref Anıtı'na gittik. Bu anıt, müthiş bişey. (Hani Kösemihal sözünü etmişti.) Bu anıta, Berlin'e geldiğimizin 2. günü öbür yazarlar topluca gidip çelenk koymuşlardı. Ben, yine Melzig'in hergeleliği yüzünden gidememiştim. Böylece orasını da gördük. Sonra bir kule var, oraya gittik. Yemek yedik. Şoförle birlikte otele döndük. (Pardon, Bergama Müzesi'ni gördükten sonra döndük.)

Gece, (Magazin) Dergisi'nden istenen yazıyı yazdım 2'ye kadar. Magazin 450 bin satıyormuş. Beş yıl önce bu dergide bir yazım çıkmış. O yazı için 200 mark verdiler. Ama Melzig'in hayvanlığı yüzünden büroya gidip parayı alamadım. Daha pek çok paramı alamadım, Almanya'da kaldı. Zarar yok, çocuklar buraya gelince kullanırlar, artık kim gelirse...

28 Mayıs Cuma günü UPD Dergisi'ne gittik. Onlardan 3 kişi vardı. 2 saat konuştuk. Benim konuşmalarımın hepsini teybe aldılar, yayınlayacaklar. Öğle yemeğini Hıristiyan Demokrat Partisi (buradaki 2. büyük parti) yedirdi, Open Café denilen çok lüks bir yerde. Sonra Hensehel Verlag'a gittik. Oyunlarıma çok ilgi gösterdiler. Otele döndük. Bayan Luffer, 2 kişilik tiyatro bileti bırakmış ki, Melzig'le birlikte tiyatroya gidelim. Melzig ve karısı yine namussuzluk etti. Tek başıma Deutches Theater'e gidip oyunu seyrettim. Bir Sovyet yazarının oyunu, komediymiş. Herkes güler. Ben bişey anlamam. 21.00'de oyun bitti. (Almanya'da tiyatrolar saat 18.30'da başlıyor. Ertesi sabah herkesin işi var çünkü.) Neyse, oteli bulabildim. Otele gelince karıyla Melzig, biz yarın gideceğiz diye tutturdular. Hay Allah... Bir namussuza çattım ki... Daha ben Polonya vizesi almamışım. Çünkü, 2 kere Polonya Elçiliği'ne gittim, ama Polonya'dan vize gelmemiş. Polonya vizesi almak çok zor. Oysa Polonya Yazarlar Birliği telefonla vize

göndermiş, ama haberleri yok. Elçilik uzakta. Taksi her sefer 25 mark alır. Neyse cumartesi günü, Varşova'ya telefon ettirerek vizeyi alabildim. Saat 11.45... Saat 1.15'de taksiyle uçak bürosuna gittik ki, o gün saat 3.45'de uçak kalkıyor. Bre aman. Havaalanı uzakta. Apar topar otele koşup bavulumu hazırladım. Taksiyle atladık. Tam 15'de havaalanına yetiştik. Üstümde mark dolu. Melzig'in namussuzluğu yüzünden paraları harcayamamıştım. Hiçbişey alamadım. Türk ve A'man paralarını bavula koymuştum. Varşova'ya gidince taksi için gerekir diye, yanıma 70 markla 50 Türk lirası almıştım. Bavul gümrükten geçti, uçağa konuldu. Ben pasaport muamelesinden geçtikten sonra gümrük memuru, "Üstünüzde mark var mı?" dedi. Ben de cebimdeki 70 markla 50 lirayı çıkarıp gösterdim. Mark çıkarma yasakmış. Ne bileyim ben? Melzig hergelesi bana bişey söylemedi ki... "Peki, ne yapayım ben bu parayı?" dedim. "İşte burada herşey var, bişey satın alın!" dediler. Ben, geride salondan alınacak sandım. Zaman yok. Üstümdeki markı (250 lira) Melzig namussuzuna verdim. Sanki para yok desem hiçbişey gerekmeyecek. Ama yapamadım. Bir de iç salona girdim ki, satın alınacak neler var, neler. Ama üstümde mark yok. Bununla da kalmadım, döndüm memura, "650 mark da bavulumda var," dedim. Adam şaşırdı. Kadın-erkek memurlar başıma toplandı. Sanki neye söylersin der gibi bir halleri var. Söylemeden edemedim, bana ayıp geldi. Beni bir odaya aldılar. Uçağın kalkmasına 5 dakika var. İster misin beni bıraksınlar?.. Bir kâğıda bişeyler yazdılar. Anladığıma göre, parayı geri getirecek diye yazdılar galiba. Teşekkür ettiler. Elimi sıktılar. Bir hostes önüme düştü. Beni uçağa götürdü. Herkes yerini almış. Ben de oturdum. 13.45'de uçak kalktı. Açlıktan, yorgunluktan, uykusuzluktan ölüyorum. O gün hiçbişey yemediğim gibi, bir akşam önce de telaştan, işten yiyememiştim. Neyse biraz sonra hostes, yolculara çikolata, kahve, portakal, pasta, limonata ve enfes bir sandöviç getirdi. Baktım sandöviç domuz etli, yemedim. Öbürlerini yedim. 17.10'da Varşova'ya indik ki, yağmur yağmakta. Gümrükten ve pasaport kontrolünden geçtim. Çıktım dışarı, şimdi ne olacak? Pezevenk Melzig zaman bırakmadı ki, telefon edeyim, telgraf çekeyim. Oysa, Polonya Yazarlar Birliği de beni karşılamak için hazırlık yap-

mış. Pazartesi sabahı otomobille gelip bir heyet beni alacak. Benim ilk telefonuma göre, onlar beni tirenle gelecek biliyor. Neyse çıktım dışarı. Exchange (para değiştirme bürosu)'na gittim. Mark verdim. "Burada Doğu markı değiştirilmez," dediler. Lira verdim, "Burada Türk parası değiştirilmez," dediler. Rezalete bak... Şoförlere gittim. Hiçbiri İngilizce bilmez. Bir tanesine Münevver'lerin adresini gösterdim. Bavulu koydu bagaja. Yolda bana cebinden çıkarıp 100 ziloti gösterdi. "Bende Mark var," dedim. Herif sevindi. Ama o Batı markı sanıyor enayi. Herif adresi buldu. Bavulu da taşıdı. Kapıyı çaldım. Münevver açtı. Şaşırıp kaldı. Sarıldık, öpüştük, Memo,[64] Renan...[65] "Yahu, yarın sabah seni arabayla karşılamak için Bakanlık'tan istasyona gidecekler," dedi. Bana Yazarlar Birliği Bristol Oteli'nde yer ayırmışlar. O gece otele bırakmadılar. Evlerinde kaldım. Tabii şoförün parasını Münevver verdi, ama 100 değil, 60 ziloti... Baktım evde uzun boylu, esmer bir delikanlı. Onun da adı Mehmet. Renan'ın nişanlısıymış. Kürt, bizim Kürtlerden. İyi bir çocuk. Renan çok güzel, cici bir genç kız olmuş. Oğlan burada okuyor, yurtta kalıyor. Benim geldiğim gün Renan da lise bakalorya sınavının sonuncusunu vermiş. Bizim Memo, aslan gibi. Ama Türkçesi bozulmuş, yani biliyor da diyalekti iyi değil. Türkçeyi yeni öğrenmiş yabancı gibi konuşuyor. Yatılı okuyor. Nitekim pazar akşamı okula gitti. Renan'la damat Memo, gelecek yıl, Almanya'ya, Berlin'e yada Leipzig'e gidip, orada üniversiteyi okuyacaklar. Münevver..... için Berlin Üniversitesi'ne gidecek, ertesi yıl Varşova'ya dönecek. Memo, yine Varşova'da yatılı kalacak.

Akşam yemeği yedik. Buraya geldim geleli ilk defa doğru dürüst çay içtim bardak bardak. Sonra taksiye binip benim çevirmenim ve buradaki görevli rehberim Bayan Gota'nın evine gittik ki; geldiğimi haber verelim de, ertesi sabah istasyona gitmesinler. Bayan Gota çok

64. Nâzım Hikmet'in oğlu Memet Hikmet Ran. Ressam. Y.N.

65. Münevver Andaç'ın Nâzım Hikmet'ten önceki evliliğinden, Nurullah Berk'ten olan kızı. Y.N.

iyi bir kadın. Kocası ünlü bir aktör. Ama üç kere enfarktüs geçirmiş. Üçüncüsü daha yeni, evde yatıyordu. İki tane büyük kızları var. Çok kalmadık, döndük. Münevver'le epey konuştuk, en çok da seni. Pazar sabahı Bayan Gota geldi, beni aldı. Taksiyle, kalacağım otel Bristol'e geldim. Çok büyük, eski zaman işi bir otel, saray gibi. Şahane bir odam var. İlk işim sana mektup yazmak oldu. Şimdi de mendillerimle gömleğimi yıkayacağım.

Hepinizi çok, çok özledim. Gözümde, burnumda tütüyorsunuz.

Hepinizi özlemle öperim. Bana burada özel program hazırlamışlar.

Yine yazarım canım.

Aziz

1 Haziran 1965

Canım Sevgilim,

Dün daktiloyu 700 lira daha vererek kurtardım, ötekiler duruyor.Bu haftanın sonuna kadar 593 lira daha verip onları da kurtaracağım. Açılış töreni için sana mektup yazıyorum.

Bundan önceki mektubumu Polonya'ya atmıştım, sanıyorum 2 mektubu birden alırsın.

Bugün çok uykusuz ve yorgunum. Ali dün hastaydı, kitabın kapağı için inmek zorundaydım, O'nu da aldım getirdim, iyiydi biraz. Bu gece 42 ateşle sabaha kadar yandı. Biliyorsun onun ateşi birdenbire yükseliyor. Bugün kadın vardı, ona bıraktım, Ateş de evde. Ahmetlerin öğretmeni doğurduğu için okul tatil olmadan onları bıraktılar. Bugün de Ahmet var yanımda. Bana yardım ediyorlar.

Az önce Hamdi'ye ilan için verdim, Akşam'a da verecek. Kitap maalesef Semih'in yüzünden gecikti. Bana 28 Mayıs'ta getirdi ancak, 30 Mayıs'ta klişeyi aldım. Asaf bugün kırmızısını basıyor. Ama birlikte bir renk beğenmiştik, onu basmamış ve erguvan kırmızısını kendi kendine tercih etmiş. Basıldığı için bişey diyemedim tabii.

Yarın Ferhan'a gidip kitap ve para şartlarını konuşacağım. O adamın bana para vereceğini katiyyen sanmıyorum. Sinirimin bozulmasına bile değmez. Daha önceki mektupta sana yazmıştım. O günden beri hiç uğramadım. Ben 3 bin lirayı gününden önce istiyeceğim. Öyle 500 lira filan olmadığı için gırtlağına basmak da para etmez. Eğer anlaşamazsak, Mustafa Kemal'le konuştuk, "Istanbul'a dağıtım size 60 liraya patlar, birlikte dağıtırız peşin parayla" dedi. Istanbul'da 300'ü aşkın peşin para kitapçısı varmış. Ferhan'a verip de para alamadıktan sonra hiç vermem, parasız kalırım daha iyi. Üstelik dağıtım işini de becerebileceğimi sanıyorum. Ayrıca dün burada toplantı oldu, bizim dağıtım ortaklığı 12 kişiye yükseldi. 15 gün içinde paralar toplanacak ve temmuz başında çalışmaya başlıyacak. 3 hafta için Ferhan'a kitap feda etmek de yazık. Fakat anlaşırsak vereceğim tabii. Ferhan sen gittikten sonra bir acaip adam oldu.

Ben bugüne kadar 600'ü aşkın prospektüs attım, yavaş yavaş sipariş alıyorum. Dağıtım ortaklığı da zaten ilk başta Ankara-İzmir-Istanbul'u yapacak. Onun için Anadolu bayi bana daha birkaç ay için gerekli. Kitap ve bayi durumu bu merkezde sevgilim. Belki Ferhan'la bozuştum diye bana kızacaksın ama, başka çarem olmadığına inanmanı isterim. Eğer bu kitabı vermezsem, her hafta eski hesaplara mahsuben 150-200 lira mutlaka alacağım.

Az önce anneme mektup yazıp çağırdım, Çocuklar perişan oluyor, annemden başkası uğraşamaz onlarla. Bu gece kesin kararımı verdim, Ali'nin durumunu gördükten sonra. Herhalde bu hafta içinde gelirler. Çocukları kampa verecek para olsa bile zaten 1 Temmuz'da başlıyor. 3 hafta çocukları harcıyamam.

Oğuz daha önceden de söylemişti, sana yazmayı unuttum: Nâzım'ın kitabını, Kitapçılık şirketi adına basmak ve bunun için Münevver Hanım'dan izin almanı istiyor. Telif hakkı oraya gönderilemiyeceğine göre burada bir bankaya mı yatırmak isterler, yoksa gösterdikleri birine mi ödememiz gerekir, ne kadar telif hakkı isterler, diye soruyor. Ayrıca kitabın gelirinden elde edilecek kârın yarısını Münevver Hanım'ın gösterdiği bir kuruma hibe etmeyi düşünüyor. Bunlar için ya Münevver Hanım Oğuz'a yazsın yada bana yazsın ben vereyim yada

sen yaz. Ama herhalde Münevver Hanım'ın yazması daha doğru olur. Oğuz bu konuda acele ediyor. Hamdi'ler artık basmıyorlar, prensip kararı almışlar. Başkaları basmadan biz yapalım diyor Oğuz.

Akşam'dan geçen ayın parasını 2 taksitte aldım. Bu ay için daha gitmedim. Zaten daha ayın 1'i. İhsan Ada para gönderecek mi bilmiyorum, çünkü sen oraya daha yazmadın.

Hamdi'ye yazı göndereceğini söylüyordun, Akbaba'ya ve Akşam'a gönderdiğin halde onlar daha almamışlar. Sabire Hanım'ı[66] ancak bu sabah gördüm, mektubunu kapılarının altından atmıştım, bir türlü buluşamadık, bu sabah erkenden gelip mektubunu okudu. Basında aleyhinde hiçbişey çıkmadı. Akşam'ın okurları da durmadan telefon edip senden haber soruyorlarmış. Ben cuma günü gitmiştim Akşam'a, Doğan Bey'le konuştuk. Yazı gönderdiğini söylemiştim, "Pazara yetişirse iyi olur" dedi. Pazar günü yazın çıktı Akşam'da.

Yusuf Ziya gönderdiğin yazılara bayılmış, büyük reklam yaptıracağım, diyor. 200 lirayı almıştım, postadaki parayla birleştirip haciz için 700 lira verdim.

Ahmet oğlum burada bana prospektüs kıvırıyor, 136 tane yapmış. Ali'cigim de dün 300 tane kıvırmıştı. 200'ünü bugün Ateş postaya verecek.

Az önce Mehmet geldi, hiç zamanım olmadığından gidememiştim. Vekaletname meselesini sordum. Biz Aziz Bey'le konuşmuştuk, dedi. Benim böyle bişeyden haberim yok. Ben Ateş'in yazın boş olduğunu, istediği anda işlerini görebileceğini, yayınevi için zaten aşağı indiğini söyledim. Alındı galiba, yarın Ateş gelecek, ben ona veririm, burda dursun, dedi. Ona vekalet vermek gereksiz geldi bana çok, sesimi çıkarmadım. Bana da daha önce ne sen ne de o bişey söylememiştiniz.

Senin gönderdiğin para 10 gün içinde gelirse çok ferahlıyacağım. (Şu anda Nuri Tahir geldi, çok selam söylüyor. Frenk diyarlarında ne yapıyor, diye soruyor.) Bu arada şunu da yazayım ki daha Emin Bey'e gidecek zaman bulup, mektubunu veremedim. Geçenlerde bigün Emin Bey gelmiş, o sabah cumartesiydi ama, ben sana mektup atmak için

66. Dr. Hulusi Dosdoğru'nun eşi. Y.N.

erkenden Kadıköy'e inmiştim. Beni uyuyor sanmış, kâğıt yazıp atmış, zili bir kere çaldım, diyor. Ben de güldüm, "O saltanat kocam burdaykendi" dedim içimden. Eve çağırmışlar, ama gidemedim.

Sana biraz evden haber vereyim, sevgili akoğlanın eski kibarlığı devam ediyor ve etten başka bişey yemiyor. Bugünlerde yine çok tüyleri dökülüyordu. Cumartesi günü ilaçladım yine, sağlam olduğu için epey zor oldu, bana el filan kaldırdı. Sen geldiğin zaman ne yapacak merak ediyorum.

Bütün kaktüsler çiçek açıyor. Hani bir keçi boynuzu ile böcek kabuğu gibi yaprak veren bir kaktüs daha vardı ya, onlar da çiçekte. Her sabah onları suluyorum, hiç merak etme. Annemden getirdiğim, 2 yıldır çiçek açmayan bir zambak vardı ya, onun da 1 karış boyunda bir koncası var, en çok da ona seviniyorum. Ben sana onun yapraklarını kışın kesmek gerekir derdim de, sen kestirmezdin. İşte bu kış soğuktan üst yapraklarım dökünce, çiçek açmaya başladı. Kuşkonmazı sen burdayken budamıştım, o da dibinden taze filizlerini sürüyor. Çiçekler ve Ako ellerinden öperler, seni beklerler.

Ali iyileşince, onları denize götüreceğim, bu hafta düşünüyordum ama, Ali iyice iyileşmeden denize sokmam. Burda havalar çok sıcak. Herkes 15 gün önceden denize girmeye başladı, ama beni bilirsin, yaz günü bile düşünürüm. Aradabir çocuklarla sinemaya gidiyoruz. Geçen akşam Oya'yla birlikte Toraman'a gittik. "Cenup Yolu" oynuyordu. Fena film değildi, ama baştan Walt Disney'in bir dökümanteri vardı, "Denizin Esrarı" diye. Hani yaşayan çölü ve Cousteau'nun filmini görmüştük, bu ondan baskın çıktı. Köstebek gibi yuva yapan balıkları, yuvaları için birbirinden taş çalıp, sonra hırsızlığı anlayınca taş için kavga eden balıkları bu filmde gördüm. Bütünbir sinema halkının ağzından boyuna "Allah Allah" diye hayret nidaları çıkıyordu. Ben de dahil olmak üzere.

Sensiz sinemaya gidiyoruz ama, ne yapalım, kimbilir sen daha ne güzel şeyler görüyorsun... Nasıl olsa ödeşemeyiz.

Canım sevgilim, seni artık özlemeye başladım, bazen burda olmadığım unutuyorum da, kapı zili filan çalınca sensin diye koşuyorum. sonra birden aklım başıma geliyor. Çocuklar da çok özledi. Ahmet

illâ "Uçak babamı geri getirsin" diyip duruyor. Ankara'ya filan gittiğin zaman daha başka oluyordu, insan her an gelebilirim, görebilirim, diye bir ümit içinde olunca daha başka oluyor.

30 Mayıs'ta oğullarımın müsameresi vardı, Ateş gelmedi, ben de biletin bir tanesini sattım. Fakat, Sevil[67] öğretmen Ahmet oğlumu -Zaten bir koroda vardı- ordan da çıkarmış. Ali bir rondda oynadı. Ahmet çok bozuldu. Arada Şelale'yle[68] konuştum, Sevil öğretmeni aradım ama bulamadım. Çok kızmıştım "Benim hizmetçilerim sizden iyi çocuk terbiyesi biliyorlar" diyecektim. Yine de diyeceğim, çok anlayışsız, eğitim gücü olmayan bir kadın. Ahmet Ali'yi de kıskandı tabii. Onun için de ayrıca üzüldüm.

Müsamereden sonra Mehmet Seyda'lara davetliydik. Öğle yemeğine oraya gittik. Tahir Alangu da gelecekmiş, üçte geldiler. Açlıktan bayılıyordum. Seyda, Halime, ve Alangu çok çok selam söyledi. Halime gözlerinden de öptü.

Sana buralardan verilecek başka bir havadisim ve paradan başka bir sıkıntım yok. Haziran'ın 15'inde ödenecek bono için sanıyorum -senden ve Ankara'dan para gelmezse- postadakileri toplamaya çalışacağım. Sen ordan İhsan Ada'ya bir daha yaz da, 3 bin liralık bono için bana daha önceden yollasınlar. Ayrıca o gazetenin durumundan dolayı o paranın gelebileceğini de hiç aklım kesmiyor. Ferhan 3 bin lirayı garantilemezse ona kitap vermiyeceğim, ben buradan sattıklarımla biriktirmeye çalışacağım.

Ben geçim için hep para ayırıyorum, hiç merak etme. Senin gibi güvenecek yerim olmadığından, geçim için her zaman para ayırıyorum.

Hepimiz özlemle kucaklarız. Ali mektup yazacaktı. Öğleden sonra atarım mektubu. Özlemle öperim sevgilim.

Meral

---

67. Aziz Nesin Moskova dönüşü gözaltına alındığında beni sınıftan atacak kadar faşist ruhlu bir öğretmen. Ahmet.

68. Okulun sahibi ve müdür. Çevirmen Adnan Benk'in ilk eşi. Y.N.

Not: Biletine hiçbişey yok, sende amorti çıkmış bir bilet olacak, 25 lira, onu aldın mı, yanında mı götürdün. Dün Oya'ya 25 lira verdim. Aybaşında Yılmaz'dan gelir, dedi. Zaten param da azdı.

2 Haziran 1965

Sevgilim,

Dün eve giderken mektubunu burda unutmuşum. İyi de oldu. Bugün sana yazacak başka havadislerim de var.

Sabahleyin 11 sıralarında Ferhan'a gittim. Daha önceki anlaşmazlıklara bakarak, onun ay sonunda bana 3000 lira vereceğini sanmıyordum, ama bir kere gidip konuşayım, dedim. "Aziz'in bana bıraktığı nota göre, dedim, birkaç gün sonra çıkacak olan kitaptan size 1500 tane vereceğim. Siz de buna karşılık 1 Temmuz'da bana 3 bin lira vereceksiniz." Kafasını olmaz anlamında salladı, "veremem" dedi. Sipariş üzerine gönderdiği kitaplar bile geri gelmiş. "Ben zaten Aziz'le konuştum, Fazıl'a vereceği bir kitabı almam" dedi. Sonra da bir yığın laf söylemeye kalktı. Ben de bütün bu lafların gereksiz olduğunu, ben Aziz'in söylediklerinin olup olmayacağını anlamaya gelmediğimi söyledim. O zaman geçmiş hesapları bir gözden geçirmemiz gerektiğini söyledim. Haziran'ın 10'unda hesap çıkaracak. Depo kirası, dedi. Depo daha boşalmamıştı, hemen Mehmet'e gittim, depo yarın boşalacak. Geri kalan para için her hafta "Benim olanağım oranında bir ödeme yaparım" dedi. Ben de "Tabii biraz da benim olanağım dahilinde olacak bu ödeme" dedim. Şimdi Haziran'ın 10'unu bekliyorum.

Ordan doğru Fazıl'a gittim. Fazıl beni çok iyi karşıladı ve Ferhan'ın kitabı almamasına çok sevindi. 6000 kitabı birden istedi, ben 500 tanesi bende kalsın, dedim. Peki, dedi, 5500 kitap pazartesiye Fazıl'a verilecek.

Fazıl, Hürriyet gazetesine ilan yapın, dedi. Ben de param olmadığı için yapamıyacağımı, söyledim. Siz ilan resmini yaptırın, bana getirin, ben klişesini yaptırır, Pazar günü çıkmak üzere veririm, dedi. Böylece kitabın ilanı Yön'de, Hürriyet'de ve Akşam'da çıkacak. Akbaba'ya daha gidemedim. Ama Yusuf Ziya koyar mı koymaz mı bilmiyorum. Ona güven olmaz.

Fazıl'dan sonra Sait Maden'e gittim. Reklam resmi için bişeyler düşündük. Yarın 12'de hazır olacak, ben de resmi Fazıl'a götüreceğim.

İşte sevgilim işler böyle. Eğer Ferhan'dan o 1500 lirayı 100 lira taksitle alsaydım çok hoşuma gidecekti, işler de böyle olmayacaktı. Ama gereken yerlerden para alamayınca, üstelik Fazıl'da ortaya çıkınca işler böyle oldu.

Daha önce çıkan kitapların mevcudu Ferhan'da biter bitmez Fazıl onların da dağıtımım üstüne alacak, tabii o zamana kadar bizim dağıtım ortaklığı kurulur da çalışmaya başlarsa vermiyeceğim.

Az önce Mustafa Kemal'in bize çok yakın olan bir handa bulduğu odalara bakmaya gittik. Çok güzel, fakat başlangıç için biraz pahalı. Kaloriferli iki odanın kira toplamı 950 liraya, kalorifer masrafı dahil değil. Ayrıca karşısında bir dükkan var, kadın 400 lira istiyormuş. Mustafa Kemal bütün kiraları 1000 lirada toplamak istiyor, bakalım olacak mı?

Yaptığım prospektüslerden yanıt almaya başladım. %10 yanıt gelse 150 kitapçı eder ki bize de yeter. Bu sabah yine 200 tane attık. Geceleri 2'ye kadar filan da evde çalışıyorumz ve senin niye yatmadığım şimdi çok iyi anlıyorum. Ben yoruluyorum diye üzülme, bütün gayretim, kitap piyasaya çıkmadan bütün prospektüsleri göndermek. Daha çok göndereceğim ama, pul parası çok tutuyor. Şimdi 10 kuruşa gidiyor.

Arnavutluk'tan beklediğin mektup geldi. Eski Türkçe olduğu için sana ayrı bir zarfta postalayacağım. Çünkü oldukça uzun, benim mektubumun içine girmez.

Akşam doktorlar bize uğradı, Ali'ye baktı. Gripal enfeksiyöz dedi. Bir iğne yaptı, Ali bugün ablasında oturuyor, Ahmet yine yanımda. O da sana mektup yazmaya çabalıyor. İlle babama yaz dedi. Dün ve bugün 550 tane prospektüs kıvırdı bana. Çocuklar hayatlarından o kadar memnun ki iş görüyoruz diye anlatamam. Ali bugün gelemediği için çok surat astı.

27 Mayıs'ta Ahmet Küflü'ye mektup atmıştım, hâlâ yanıt vermedi. Bakalım ne zaman yanıt verecek.

Yön'e yazın gelmiş, nedense gecikti. Bir de benim en çok şaştığım, sana 21 Mayıs'ta attığım halde hâlâ eline geçmemesi. Mektupları önceden yazmışsın ama postaya atma tarihin 28 Mayıs ki, o zamana kadar arka arkaya benim mektuplarımı alman gerekirdi.

Münevver Hanım'a çok selam söyle. Her üçünü de özlemle kucaklarım.

Seçimlerden 1 ay öncesini bekliyorum, yani senin gelmeni.

Ha az daha unutuyordum, Akşam el değiştirdi. Malik Yolaç yeğenine gazeteyi devretti. Yeğeni Nur bazı kişileri gazeteden çıkarmış, bu arada çıkarılanların içinde sen de varsın. Akşam Hamdi'yle Refika geldi, Hamdi Bey söyledi. Bize 2 ay daha para vereceklermiş ama, ben gidip o parayı nasıl alacağım bakalım. Sen de herhalde bundan sonra oraya yazmıyacaksın. Ben o kadar üzülmedim, nihayet 400 lira büyük para değil. Ama işten çıkarılmış olmak hoş değil.

İkinci ve daha önemli bir haber de, İtalya'dan bir kupa gelmesi. Hani onlar senin haberin olmadan bir öykünü yarışmaya sokmuşlardı da, Salon Gülmece yarışmasını kazanmıştın ya, işte onun kupası. Gümüş, ama bozulmuş biraz. Eh tabii 6-7 yıldır İtalya'da anbarda bekliyor. Orhan Koloğlu gelirken getirmiş, Hamdi Bey dün getirdi.

Yön'de bu hafta ilan ve senin hakkında bir yazı çıkıyor. Rauf Mutluay "Türk Edebiyatı'nda Aziz Nesin'in yeri" diye genel bir yazı yazmış. Hamdi Bey'in söylediğine göre iyi bir yazıymış, daha ben okumadım.

Kemal Tahir'e gönderdiğin mektubu sanıyorum cumartesi günü verebilirim, ama Sabire Hanım akşam okudu.

Sevgilim, kendine dikkat et. Biliyorsun zaten omuzunda sinir uçları iltihabı var. Bizden uzaklarda hastalanırsan, belki burdan daha iyi bakılırsın ama, yalnız başına moralin daha çok bozulur. Şu cıgara meselesini halledemiyor musun? Bıraksan ne iyi olur.

Almanya'dan aldığın onca kitabı, -ki öbür ülkelerden de alacağını sanıyorum- gelirken nasıl getireceksin merak ettim. Çok zor olacak herhalde. Sen bizim için o kadar öteberi yüklenme. Paramız olduktan sonra hepsini burdan da alırız. Ben yalnız seni bekliyorum. Makine dışında kalan şeylere boş ver.

Sen ordaki telif haklarına alışıp, buraya gelince zorluk çekeceksin gibi gelir.

Geceleri ceryanda yatma, oraları soğuk olur, havalarına da alışık değilsin, kendine dikkat et. Kendine kendin için değil, benim için bak anlıyormusun? Seni karşımda göreceğim günleri iple çekiyorum.

Özlemle öperim sevgilim.

Meral

Not: Sanıyorum bu sana yazdığım 5. mektup olacak. Bu zarftan çıkanı 2 mektup sayarsan 6 oluyor.

Varşova, 3 Haziran 1965

Sevgilim,

28 Mayıs tarihli 2. mektubunu dün aldım, çok sevindim. Merak ediyordum çok. Bu, benim sana 11. mektubumdur. Aklımdayken hemen söyleyeyim: "Mme. Melzig pek hoşuma gitti," diye yazmışsın. Allah belasını versin onun. Böyle alçak yaratık görmedim. Almanya'da işlerimin karışmasına hep o namussuz karı sebep. Daha birçok alacağım kaldı Almanya'da, alamadım. Aldığım paralar da bir işe yaramadı. Hep o alçak cadı yüzünden. Yaşamımda hiç kimseden bu kadar nefret etmedim. Gelince anlatırım. Doğu Alman markı dışarıda hiçbir yerde geçmiyor. Üstümde kalan 650 markı Münevver'e verdim. Oradan daha alacağım paralar için de kendisine imzalı bir yazı verdim. Almanya'ya gidince paraları benim adıma bankaya koyacak veya oradan bişey alıp bize gönderecek.

Bana yanlışlıkla Berlin'den Polonya için 2 günlük vize vermişler. Bu 2 gün için 300 ziloti verdiler. Sonra vizem burada 10 gün için uzatıldı. 1200 ziloti daha verdiler, yani hepsi 1500 ziloti. Bu mektubumu yazdığım dakikaya kadar 700 ziloti harcamışım. Kitabımın telif hakkı olarak 10528 ziloti verdiler. Bu parayla burada en iyi teyp alınabiliyor. Belki teyp alacağım. Daha karar vermedim. 10.528 ziloti Türk parasıyla 2 bin lira ediyor, ama bu hesap tutmuyor. Çünkü bu paraya buradan alınacak teyp Istanbul'da ancak 4 bin lira.

Varşova Televizyonu'nda 1 saatlik bir program yaptılar benim için. Ama para vermediler. Oysa Almanlar vermişti. Sonra dergilerde bir-

çok yazılarım çıkmış. Onlar için de para vermediler. Ben de istemedim. Demek adet değil.

Çevirmenim Bayan Gota çok iyi yardım ediyor. Ama zora gelince ben de İngilizce konuşmaya başladım. Bayan Gota İngilizce bilmiyor. Onun anlatamadığı, çeviremediği yerlerde İngilizce konuşuyorum. Ben İngilizce bilirmişim de haberim yokmuş, yanlış yapacağım diye korkumdan konuşamıyordum. Cumartesi sabahı erkenden uçakla Krakov'a gidiyoruz. Krakov, Çek sınırında. Pazartesi sabahı yine uçakla Varşova'ya döneceğiz. 8 Haziran Salı günü saat 15'de uçağa binip Moskova'ya gideceğim. Istanbul'dan Moskova vizemi göndermişler. Burada herkes daha kalmamı, vizemi uzatmamı istiyor. Bakalım, daha karar vermedim. Geç kalmak istemiyorum. (Çocukların pasaportu için ne yapmam gerektiğini Cenani'ye sor da acele yaz bana, unutma.) Burada çok zengin ve dolu program yapmışlar. Hepsine yetişemiyorum. Öldüm yorgunluktan. Ayıp oluyor, ama kimi yere gidemiyorum. Otomobilde, hatta otururken bile uyukladığım oluyor. Polonya'nın yemekleri iyi. Çayları da çok iyi. Almanya'da çok kötüydü. Buradaki bazı gazeteleri, dergileri, yayınevlerini gezdik. Dün Şopen'in evine gittik. Şopen'in evi Varşova'ya 50 km. uzakta. İki kere tiyatroya gittik. Bu gece yine tiyatro var, ama gidemeyeceğim. Çok yorgunum, uyuyorum tiyatroda. Bu gece Türkologlar toplantısına gideceğim. Biraz sonra Gota gelir. (Şimdi saat 10.55). İlk defa bugün saat 8'de kalktım. Her sabah 6'da kalkıyorum. Dün gece ölü gibi yatmışım. Gece 2'ye kadar çalışmıştım. Dün gece hiçbir yere gitmedim. Erkenden otele geldim ve ilk defa kendi başıma o lüks otelin lüks gazinosunda yemek yedim. Her gece lokantada müzik var. Bir alabalık yedim, çok nefisti. Bir de çay içtim. Hepsi 50 ziloli. Bugün yine çok iş var. Güzel Sanatlar Genel Müdür'ünü göreceğim. Oradan tiyatro okullarını gezeceğiz. Bayan Gota'nın ilk kocasını Naziler kampa alıp 3 ay sonra da öldürmüşler. O kocasından 24 yaşında bir kızı var. Üniversitede Hindoloji'yi bitirmiş, burs almış Hindistan'a gidecek. Ağabeyisini de savaşın daha ilk ayında öldürmüşler. Aktör olan şimdiki kocası da 3 yıl işkence kampında kalmış. Ondan da 18 yaşında bir kızı var.

Yarın, benim için özel olarak en iyi Polonya filmlerini gösterecekler.

Melzig'den hâlâ haber yok. Orada bıraktığım kitaplarımı ve gelen mektuplarımı gönderecekti.

Ferhan namussuzuyla gelince hesabı keseceğim. Ama şimdi belli etme. Haziran'ın 15'ine kadar para gelmez de bonoyu ödeyemezsen hiç telaş etme. Ayın 13'ünde Osman Karaca'ya git, durumu anlat. Onlar 2 ay vadeli yeni bir 1500 liralık bono yapsınlar, ikisini kendileri ödesin. Bu kolay iştir, ödesinler. Ayrıca protesto olsa ne çıkar... Boş ver, önemi yok. Eski kitaplardan artık Ferhan'a verme. Yeni kitaptan 1500 tane ver, o kadar. Ferhan'dan yazıhane bonosu için Temmuz'un 1'inde veya 2'sinde 3 bin lira alacaksın. Ondan başka para isteme. Ama Fazıl'dan isteyebilirsin eski kitabın hesabını. Ferhan'a Berlin'den mektup yazmıştım.

Yazıhane bonosu için telaşlanma. Para olmazsa 3 bin liranın yalnız bir tanesini öde. Öbürü için de 2 aylık yeni bir bono yap. Adam anlar bunu. Bunlar olağan işler. Üzülme. Seni dar ve zor durumlarda bırakıp geldiğim için çok üzülüyorum. Ama ne yapabilirdim? Bu geziye çıkmasam olmazdı. (Mektuplarının sayısını yaz, unutma. Kaçıncı mektup olduğunu.)

Tokatlı'ya mektup yazdım. Kendisine ver. Umumi vekaletnameyi sen isteme. Ben gelince alırım. Hiç telaşlanma! Herşey, herşey iyi olacak. Ben gelene kadar dişinizi sıkın. Önemli olan sinirlerinizin bozulmaması. Çok sıkışırsan Yusuf Ziya'dan para alabilirsin. Ona 2 yazı daha gönderdim, parasını git al. Yazıları beğenmezse, al yazıları Akşam'a Doğan'a götür. Hepinizi özlemle öpüyorum. Yeni kitabım piyasaya çıktığı gün Moskova'da olacağım. Üzülmeyin, hırçınlaşmayın. Neşenizi bozmayın. İşin başına geçince, benim neler çektiğimi biraz anlamışsındır. Ben aynı durumda üstelik yazıları yazıyordum. Ben size iyi örnek olurum. Bana bakın.

Haberlerinizi, sık mektuplarınızı bekliyorum.

Aziz

Krakov, 5 Haziran 1965

Meral'im,

Bu sabah 8.30'da Varşova'daki lüks otelden ayrıldım. Ama odamı boşaltmadım, bavulum ve eşyalarım orada. Oda benim adıma duruyor. Taksiyle havaalanına geldik. Uçak 9.30'da kalkacaktı. Ama hava bozuk olduğu için 10.30'da kalkabildi. 11.30'da Krakov'a geldik. Bizimle birlikte, yine konuk, Norveçli bir aktris var. Onun tercümanı ayrı. Havaalanı şehre otobüsle yarım saat. Şehre geldik. Otele yerleştik. Üç kadın büroya (ORBİS'e) gittiler. Ben gitmedim. Otelin lokantasında çay içtim, sana bu mektubu yazıyorum. Şimdi saat 13.30. Karnım çok aç. Kadınların gelmesini bekliyorum yemek için. İşte Bayan Gota geldi. İkimiz için yemek ısmarladık.

Aziz

Varşova, 7 Haziran 1965

Sevgilim,

_Saat 6'da tirenden indim bu sabah. O kadar acele ettim ki, not defterimle, içindeki Krakov'dan sana yazdığım mektubu tirende unuttum. Baştan anlatayım: 5 Haziran Cumartesi saat 8.30'da Varşova'daki otelden ayrıldım. Ama bavulumu ve eşyalarımı odamda bıraktım. Çünkü oda adıma duruyordu. Uçak 9.30'da kalkacaktı. Ama hava bozuk olduğu için 10.30'da kalktı. 11.30'da Bayan Gota'yla Krakov Havaalanı'na geldik. (Sen belki bilmiyorsundur: Melzig de Gota da bana kılavuzluğa memurdular. Yani bu işle görevliler ve iyi gündelik alıyorlar. Yani bizdeki gibi değil, dostluk diye yapmıyorlar, iş diye yapıyorlar.) Kalemde mürekkep bitti... Havaalanından saat yarımda otobüsle Krakov'a geldik, otele yerleştik. Otel lokantasında yemek yedik. Krakov Üniversitesi'nden bir Türkolog geldi, üniversiteyi gezdirdi. Sonra Krakov Yazarlar Birliği'nin çağrısına gittik. Yenildi, içildi, konuşuldu. Polonya Kısa Film Festivali'nin son günüymüş. Gittik. Üstüste 8 film seyrettik. Harika filmler. Ödüller dağıttılar. Oradan Kabare Tiyatrosu denilen tiyatroya gittik. Yarı uyur durumda seyrettik. Gece 1'de otele döndük. Ertesi sabah (6 Haziran Pazar) otomobille Ausvitch ölüm kampına gittik. (Krakov'a 80 km.) Öğleden sonra Wavel

Sarayı'nı ve müzesini gezdik. Sonra uluslararası kısa film festivali başlıyordu, ilk günüymüş. 7 film seyrettim. Otele gelip eşyalarımızı aldık. Krakovlu Türkologla karısı uğurlamaya geldi. 21.35'de tirene bindik. Yataklı. 23'de yattım. Gece soğuktu. Sabah 6'da Varşova'ya döndük. Yorgunluktan, telaştan tirende not defterimi unutmuşum yazık. İçinde Krakov notları vardı. Yine otele, odama geldim. Tıraş oldum. Sana bu 12. mektubumu yazıyorum. Saat 16'da Varşova üniversitesinde konferans vermeye gideceğim. Oradan Grafik Sergisi'ne gideceğim. Sonra Varşova Radyosu'na konuşmaya gideceğim. Sonra Polonya Yazarlar Birliği'nin ziyafeti var. Daha sonra bizim buradaki elçilik memurlarıyla gece yemeğe gideceğiz. Yarın saat 15'de uçakla Moskova'ya gidiyorum. Oraya gider gitmez, beni 3 gün rahat bırakın, dinleneyim, diyeceğim. Çok yorulmuşum. Belki o arada oyunu (Düdükçüleri)[69] yazarım. Bu yarışma fırsatını kaçırırsam yazık olacak. Sana belki uzun zaman mektup yazamayacağım. Aman sen yaz Münevver'in adresine, bana gelir mektupların. Ben de sana Münevver aracılığıyla Sovyetler'den mektup yazdım. İşleri anlat, neler yaptığını. Çok mu sıkıntı çekiyorsunuz? İtalya'dan yarışma için yanıt geldi mi? Size pasaport için ne yapmam, yazı mı göndermem gerekli? Belki de bizim Moskova Elçiliği'miz aracılığıyla bir yazı göndermem gerekir. Yaz, ne yapacağım, sor da...

Burada Sovyetler vizesi için fotoğraf çıkarmam gerekli, gönderiyorum bir fotoğrafımı. Yön'e ve Akşam'a yazı yazmaya zaman bulamıyorum. Bir yığın kitap aldım. Bakalım, nasıl getireceğim. Oğullarım, kızım, torunum nasıllar? Çok özledim hepinizi, anlatamam.

Sana eskiden söylemiştim: Bir yazar kendi yurdu dışında bişey yapamaz. Yazsa da kulak asma!

Öperim canım

69. Düdükçülerle Fırçacıların Savaşı adlı oyun. Y.N.

7 Haziran 1965

Biricik Sevgilim, Canım,

Saat gecenin 11'i şimdi. Saat 9'u 10 geçe eve gelip aşağıdan Ateş'e ve bana yazdığın mektupları aldım. Okudum, çocuklara yemek yedirdim, sonra yıkadım, ben de yıkandım, yemek yedim, şimdi de sana yazıyorum.

Çocuklar tatil oldu. Ali'yle Ahmet sınıflarını pekiyi ile geçtiler. Ali'nin yalnız ingilizceden; Ahmet'in de yalnız yazı ve aritmetikten iyileri var. Görüyor musun, oğullarının biri 3., biri 4. sınıf oldular bile. Ateş de yalnız kimyadan bütünlemeye kaldı. Önemli değil. Nasıl olsa verir.

Bırakacak kimse olmadığından bugün çocukların ikisini de yayınevine götürdüm. Bugün senin kitap çıkmıştı. Biraz sattık. Her kitap satışta nasıl seviniyorlar, "zengin olduk, zengin olduk, çok paramız oldu" diye söylenip duruyorlar. Eh onlar da çalışıyorlar ya, paraların yarısını onlar kazanıyorlar. İkisi de bir efeleniyorlar, sorma.

Sana 3 tane arka arkaya mektup atmıştım. 27 Mayıs'ta ilk mektubu aldığına göre, arka arkaya alman gerekirdi. O Melzig namusuzu mu yapıyor acaba? Belki de kasten geciktirir. Herifin içinde kötülük olduktan sonra. Çünkü ben senin mektuplarını düzenli olarak alıyorum. Bizim postalarda bir aksama olduğunu sanmıyorum.

Sevgilim ben müthiş bir işkadını oldum, biliyor musun? Bundan sonra sana yayıneviyle uğraşmak yasak. Öyle sanıyorum ki, 2 ay içinde 6 bin lira dahil bütün bono ve borçları ödeyebileceğim. Fazıl para vermek için çingenelik etmiyor. Yarın kitabı teslim edip para alacağım. 3 bin lira almayı düşünüyorum. Sonra ay başına kadar hiç para çekmeyip 1 Temmuz'da 6 bin lira istiyeceğim.. Ayrıca yarın söyleyeceğim. Bakalım razı olacak mı? Öbür kitabın tam hesabını da yarın alacağım. Cuma günü de Nazmi'den 600 lira alıp mallara -hacizdeki- 400 lira verip, gerisini kendime ayırdım. Yani bu hafta 193 lira daha verip pikapla Nasrettin Hoca plakasını alacağım.

Cumartesi günü İhsan Ada 2 bin lira yolladı. Çok sevindim. Hayri Bey para istiyordu, çok sıkışmışlar, bugün hemen 1000 lirasını ona

verdim. Yarın Fazıl'dan ne kadar alacağımı bilemediğimden 1000 lirayı da sakladım. Hem bono, hem borç için gerekir diye.

Bundan önce yazdığım mektupta Ferhan'la aramın bozulduğnu yazmıştım. Şimdi, "Hem bana, hem Fazıl'a veriyorlar, hem de kitaplarım dağıtmamı istiyorlar" diyormuş. Sanki ona kazık atmışız gibi bir tavır takınıyor. Bugün Metin geldi. "Kitap çıktı mı Meral Abla?" dedi. Ben de "Ne o Metin, peşin parayla kitap almaya mı geldin?" dedim. "Yok Abla, geçiyordum da, ne yapıyorsun diye bakayım, dedim" dedi. İyiyim, dedim. Zaten kitap 1 saat sonra gelecekti. Eğer Ferhan kitap isterse peşin %35'le satmak benim için bir zevk olacak.

Sen ne diyorsun şekerim. Ankara'dan Özcan Yalım, İzmir'den Orhan Özşişman, Ankara ve İzmir bayiliğini istediler de İŞİME GELMEDİ de vermedim.

Şaka bir yana, Nazmi'nin söylediğine göre 2500 kitap satmışlar "Sosyalizm Geliyor Savulun"dan. Bu kitaptan daha çok satacaklar sanıyorum. Fakat yarın sabah erken gidebilirsem kendim için Fazıl'a verilmeden 500 kitap daha alacağım. Siparişler geliyor, bu kadar geleceğini ummuyordum doğrusu.

Bugün Ankara'daki Gar Kitabevi'nin sahibi Sait Özer'den mektup aldım. 200 tane yeni kitaptan 100 tane Sosyalizm Geliyor'dan %35'le istemiş. O da 2 ay önce orasını yeniden tutmuş. Posta ücreti kendine ait olarak istiyor. Eskiden sen verirdin. Ben de göndereceğim. 900 küsur lira ediyor az değil. Hani ağustosun bonolarını şimdiden ödersem şaşma.

Almanya'dan ve Ankara'dan hâlâ para gelmedi. Onlar da gelirse, ben burada bir kat da satın alırım. Eh senin karın olduğumu tanıtlamam gerekir, değil mi?

Param var da nasıl dalga geçiyorum, görüyor musun? Sıkıntı çekmeyeceğiz bundan sonra, hiç merak etme. Sen de gelince otur, güzel güzel yazılarını yaz.

Bugün yine kooperatif için toplantı vardı, öyle küçük meseleler üstünde duruyorlarki, bir ara bayılacak gibi oldum. Kooperatifi sanki bayilerden kurtulmak için değil de, büyük kârlar peşindeymişiz gibi ele alıyorlar. Kaç kere anımsattım. Bu kadar katı kurulursa, öyle sanı-

yorum ki para vermiş ortaklar bile çekilecekler. Mesela 1-500 satan kitap %45 indirimle alınacak gibi. 4 saat sonra öyle kanaat getirdim ki, kadınlar erkekler kadar iş hayatına girse, çok daha kolay olur işler. Gerçekten bugünkü kadar hiç sıkılmamıştım. Örneğin: kendi dükkanında satmak için kendi çıkardığın kitabı kooperatiften %20-25'le alacaksın. Hem 15-20 tane filan. Yusuf Ziya Bahadanlı haklı olarak itiraz etti, bakalım ne olacak?

Şevket Beyler evden taşındı. Ateş'e evi tarif etmiş. 1-2 kere de evde beni aramış, bulamamış. Geç geliyorum tabii. O da yayınevine gelmiyor. Bugünlerde ona da bir haber yollayacağım.

Şimdi salon mis gibi zambak kokuyor. 2 tane açtı. Onları görmeni o kadar isterdim ki. Bütün çiçekler çiçek açmadı. Ako önümdeki koltukta uyuyor. Ciğer aldım bugün Kadıköy'den ona, çatlayıncaya kadar yedi. Her zaman ciğerciye uğrayamıyorum, hiçbişey yemiyor namusuz.

Az önce Yön'de senin hakkında çıkan yazıyı okudum. Samih Emre "Edebiyatımızda Aziz Nesin" diye çok güzel bir yazı yazmış, çok methetmiş seni, hoşuma gitti. Sana göndermek isterdim ama, almıyorsun ki. 3 tane Akşam yollamıştım, onları da daha almadın herhalde. Şaşıp şaşıp kalıyorum. Hem sen mektupları sanıyorum atsın diye Melzig'e veriyordun. Çünkü 24-25 Mayıs'ta yazdığın mektup damgası 28 Mayıs. Sonra da 27 Mayıs'ta benim mektubumu aldığım söylüyorsun.

Annemlerden bir haber çıkmadı. Bakalım ne olacak. Temmuz'da kamp var, çocukları belki kampa veririm.

Bazı geceler seni görüyorum rüyamda. Çok özledim. Dün gece Oya istedi de sinemaya gittik. Biraz aptalca filmdi ama, birbirini seven 2 kişi vardı. Eve geldim, radyoyu açtım, romantik şarkılar dinleyerek hep seni düşündüm. Yarım saat öylece hep seni yaşadım. Sonra yattım, yine düşündüm seni. Artık özlememeye gayret edemiyorum. Neredeyse gideli 1 ay olacak.

Seni çok özledim, çok seviyorum. Binlerce öperim canım sevgilim. Herkeslerden selamlar var.

Meral

Dün Oya'ya 50 lira verdim. Ateş'i de parasız bırakmıyorum.

Haziran 1965

Meral,

8 Haziran'da, Helsinki'ye Barış Moskova Kongresi'ne gidiyorum. Galiba 5 gün sürecek. Oradan ya yine Moskova'ya döneceğim, ya Prag'a yada Berlin'e gideceğim, şimdiden belli değil.

Bir yazı gönderiyorum. Yön'e ver istersen; Akşam'dan çıkarmadılarsa Akşam'a ver; yoksa Yön'e ver.

Ateş'ten dün bir mektup aldım. Teşekkürümü söyle, ona ayrıca yazacağım.

Öperim canım.

Havaalanında Melih'i yolcu ederken acele yazdım.

Aziz

8 Haziran 1965

Sevgilim,

Yukarıdaki mektubu Krakov'dan yazıyordum, yarım kaldı. Sonra Krakov'dan Varşova'ya trenle dönerken, yataklı kompartımanda defterimi unutmuşum. Mektup da defterin arasında kalmıştı. Sonra defteri bulup verdiler. İçinden yukarıdaki yarım mektup çıktı.

Şimdi Moskova'dayım. Oteldeki odama gelir gelmez ilk işim sana mektup yazmak oldu.

Anlatayım. Bu sabah (8 Haziran) saat 10'da Varşova'daki otelden çıktım. Münevver'in evine geldim. Çay içtim. Az sonra da Kultura Dergisi'nden bir yazar gelip, yazdığım yazının parası 1000 ziloti getirdi.

Şimdiye kadar Polonya'da aldığım paralar:

Yazarlar Birliği'nden 1500 ziloti (Gündelik)

Yayınevinden 10.570 ziloti (Kitap için)

Radyoevinden 400 ziloti (Konuşma)

Kultura Dergisi 1000 ziloti (Telif)

Toplam 13.470

Bu paranın 1800 zilotisini harcamışım. Geriye kalanını Münevver'e verdim. Benim adıma daha burada para alacağı yerler var. Parayı parça pürçük ziyan etmemek için ben burdan bişey almadım. Ama neler

alınabileceğine baktım. Istanbul'a dönünce, ne istersek Münevver alıp gönderecek. Bizim Polonya Elçiliği'nde beni pek iyi karşıladılar. Büyükelçi Cemal Yeşil, dün gece bir de ziyafet verdi. Haşim İşcan'la ataşeler beni sarhoş etmeye uğraştılar... Tabii latife olarak. 1 bardak viskiyle 8 bardak şarap içtim. Domuz inadım tuttuğundan sarhoş olmadım, ama onların hepsi sarhoş oldular. Karıları içmedi.

Neyse, gelelim bu sabaha. Varşova'da çıkan Kontimental Dergisi'ne acele bir yazı yetiştirmem gerekiyordu. Zar zor o yazıyı yetiştirebildim. Saat 14'de otomobile bindik. Memet'in okuluna gittik. Münevver'le Bayan Gota beni uğurlamaya gelmişlerdi. Münevver bozuldu, benim gözlerim doldu. Saat 15'de gümrükten geçtim. 15.10'da uçağa bindim, 15.20'de uçak kalktı. Her uçak yolculuğunda olduğu gibi, yine mükellef yemek ve içecek verdiler. 16.15'de de Sovyet sınırına girdik. (Pilot söyledi de oradan biliyorum, İngilizce.) 17.45'de Moskova Havaalanı'na indik. Ama Moskova'da saat 19.45'di. Çünkü, Sovyetler'de saatler 2 saat ileri. Viyana'ya gelince de böyle şaşırdım. Viyana saati de (Orta Avrupa saati) Istanbul saatinden 1 saat ileriydi. Demek Rusya'da saatler Türkiye'dekinden 3 saat ileri. Havaalanı'nda binaya girer girmez, Sovyet Yazarlar Birliği'nden bir heyet beni karşıladı. Çiçekler verdiler. Arabaya bindik. Benimle 3 kişi kaldı. (Biri erkek, ikisi kadın.) Otele geldik. Oteli sana nasıl anlatsam... Dimdik bir dağ düşün, 33 katlı ve Istanbul Hilton'un dört genişliğinde. 332 numaralı odadayım. Mükemmel, dayalı döşeli bir oda, bir salon ve banyo... En güzeli yazı masası, bayıldım. Verdikleri çiçekleri vazoya koydum. Radyoyu açtım. Odanın lambasını söndürüp masa lambasını yaktım. Hemen sana mektup yazmaya başladım. Ona çeyrek kala yemeğe gideceğimiz için mektup yarıda kaldı. İki hanımla yemeğe gittik. Biri Vera, biri Svetlana... Svetlana çok iyi Türkçe biliyor, Aslen Gürcü, tam Türk kadınına benziyor. Güzel değil, ama konuştukça sevimli oluyor. Münevver'in dostuymuş. Münevver bana söylemişti. Vera Rus güzeli, genç, boyasız. Türkolojinin 5. sınıfında. (6 sınıf hepsi.) Aynı zamanda Sovyet Yazarlar Birliği'nde çalışıyor. Az Türkçe biliyor. İkisi de evli. Birinin 12, öbürünün 2 yaşında oğlu var. Münevver burada çok iyi etki bırakmış. Onu çok seviyorlar. Son karısını da

hiç sevmiyorlar. (Bu konuda Istanbul'da çok anlatacaklarım olacak.) Bana, Moskova'ya sıcak getirdiniz, dediler. Isı +22'ydi. Daha önce serinmiş. Yarın da +25 olacakmış. Siz orada denize girmeye başlamışsınızdır. 24'de yemek bitti. (Istanbul'da 21) Ben odama geldim. Yarım kalan bu mektubumu tamamlıyorum. Yarın saat 11'de Yazarlar Birliği'ne gideceğiz. Bana "Ne istersiniz?" diye sordular. "İlk 3 gün hiçbişey istemem. Beni rahat bırakın," dedim. Oyunu yazıp Münevver'e göndereceğim ki, o da acele fransızcaya çevirecek. Sana da bir kopya göndereceğim. Sen de Mina Urgan'a ver, o da ingilizceye çevirsin. İtalya'dan yanıt geldiyse acele bana bildir. Münevver'in adresini yaz, o bana gönderir. Bu sana 13. mektubum. Senden 2 mektup aldım ancak; birini Berlin'de, birini Varşova'da. Ateş'ten hiç mektup almadım.

Acaba çok mu sıkıntı çekiyorsunuz? Hep aklım sizde. Ama ne yapabilirim? Gelmek zorundaydım. Sen inanmazsın, ama buralarda yalnız dolaştığım için, kendimi sanki suçluymuşum gibi hissediyorum. Ama sen olanağı yok, bu çalışmaya, bu koşmaya dayanamazdın. Bir obur gibi herşeyi görüp öğrenmeye çalışıyorum. Bu, benim için bir gezi olmadı, en sıkı bir çalışma oldu. Ama inanıyorum ki bigün seninle birlikte buralarda gezeceğiz. Hem o sefer sahiden gezeceğiz. Ben olmasam da sen nasıl olsa buralarını görecek, gezeceksin. (Sen dikkatlisindir, ama yine de dayanamıyorum söylüyorum: Oğlanlara denizde çok dikkat et!)

29 Haziran'da Moskova'da Asya ve Afrika ülkeleri öykü yazarları toplantısı var. Bizden de Melih Cevdet, Yaşar Kemal ve Nevzat Üstün'ü çağırmışlar. Bu Nevzat Üstün hergelesi her yerden çıkıyor. Çok canım sıkılıyor. Ama burada bişey söylenemez ki... Üstelik burdaki Türkologlar Nevzat Üstün'ün ne mal olduğunu biliyorlar. O kendisini Istanbul Konsolosluğu yoluyla çağırtmış.

Yeni kitaptan Münevver'in adresine 2 tane postala. Melzig'e gönderme. Yusuf Ziya'ya 1 tane ver. Ateş'in sınav sonucunu merak ediyorum. Çocukların pasaport alabilmeleri için, Moskova'daki Türk Elçiliği'nden resmî bir yazı göndereceğim. Bu yazıyı alır almaz dördünüze pasaport almak için hemen müracaat et. Hiç zaman kaybetme.

Pasaportu alınca önce Romen, sonra Bulgar Konsolosluğu'na git, vize yaptır. Romen Konsolosu, sana hangi yolla (vapurla) nasıl ve ne zaman gideceğini söyleyecek. Ben size telgraf çekince hareket edin. Romanya'ya yol parası vardır. Bulgar viskonsülü Argir Türkçe bilir. Onun için Romen Konsolosu'na Selahattin Hilav'la git.

Sizi nasıl, nasıl özlediğimi anlatamam.

Size 2 fotoğrafımı gönderiyorum. Buralarda çok fotoğraflarım çekildi, ama hepsini alamadım.

Şimdi yarın Yazarlar Birliği'nde neler konuşacağımı programlayıp yatacağım. Çok yorgunum ve uykusuzum. Oyuna canlı ve dinlenmiş olarak başlamak istiyorum.

Uçakta gelirken ay vardı (Gündüz). Aya baktım. Gece yine baktım, belki sen de bakarsın diye. Elim iyice bozuldu yorgunluktan, hiç yazamıyorum.

Sonsuzcasına..... öperim.

Aziz

Moskova, Werayna Oteli,
13 Haziran 1965

Meral'im,

Bir haftadır Moskova'dayım. Istanbul'dan ayrılalı 34 gün olmuş. Bu, sana yazdığım 15. mektup. Demek aşağı yukarı iki günde bir mektup yazmışım. Bilmem ki, önceki mektuplarımı aldın mı? Belki bu mektubum eline çok geç geçecek. Moskova'ya gelen Istanbul Belediye Heyeti'yle Varşova Büyükelçiliği'mizde görüştüğümü yazmıştım. Çok centilmen bir adam olan Büyükelçi Cemal Yeşil, çok güzel bir ziyafet verdi. O gece Haşim İşçan pek sevimli ve sempatikti, espriler yaptı boyuna.

Metin Toker de Moskova'daymış. Ama ne yazık ki, görüşemedim. Herhalde 1-2 gün içinde görüşeceğimizi sanıyorum.

Şimdi saat 0.35 (gece). Gayet lüks bir otel odasındayım. Bu mektubu mükellef bir yazı masasında yazıyorum. Radyoda çok güzel bir orkestra müziği var.

Burada Simonov, Lenç gibi birçok ünlü yazarla evlerinde görüştüm. Sonra Bolşoy'a gittim, muhteşem bir bale. Ama ben o kadar uykusuzdum ki, yarı uyur seyrettim. Program burada da çok zengin. Geceleri çalışıyorum, not tutuyorum. Ortalama ancak 4 saat uykuyla yaşıyorum. Geceleri en geç saat 22'de otelde oluyorum. Burada tiyatrolar 21.30'da bitiyor. Bana bir özel araba ayırdılar. Bir çevirmen, bir de rehberim var. Çevirmen çok iyi Türkçe biliyor, rehber az biliyor. İkisi de çok iyi insan. Bir de Kremlin Tiyatrosu'nda Rigoletto Operası'nı seyrettim. Kremlin Tiyatrosu çok modern, 6 bin kişilik (yanlış okumadın) 6 bin kişilik tiyatro. Biletler 3 ruble, yani bizim paramızla 27 lira. Ama tıklım tıklım hergün dolu. Biletleri bir hafta önceden almak gerekiyor. Bugün ünlü Amerikalı piyanist Cliburn'ün konseri vardı. Biletler 50 Türk lirası. Biletler daha Cliburn gelmeden 1 ay öncesinden satılmış. İşim olduğu için bu konşere gidemedim. Ben daha çok yararlanabileceğim ve Türkiye'de yazabileceğim yerlere gidip görüyorum. Yarın sabah saat 8.30'da Tolstoy'un çiftliğini ve mezarını ziyarete gideceğiz. Burası otomobille 4 saatlik yol. Demek ki, bütün gün bu işle geçecek.

15 Haziran Salı günü Leningrad'a gidiyorum. Leningrad'dan Bakû'ye, Bakû'den Taşkent'e gideceğim. Daha zaman bulup da Moskova'daki elçiliğimize gidemedim. Ama Taşkent'ten dönüşümde gideceğim.

8 Temmuz'a kadar Moskova'dayım. 8 Temmuz'da ya Helsinki'ye yada Prag'a gideceğim. Henüz karar vermedim.

Almanya'da kitabımın telif hakkını göndereceklerdi. Geldi mi? Gelmediyse, İş Bankası'na gidip soruver. Sanırım İş Bankası'yla gelecekti para, belki de Merkez Bankası'yla gönderirler. Galiba 2500 Türk lirası tutuyor.

Senden çoktan beri mektup almıyorum.

Elimdeki kramp çok arttığı için okunaklı yazamıyorum.

İnşallah bu mektubum eline geçer de yanıtlarsın. Burada havalar çok iyiydi. Bu gece birden müthiş yağmurlar başladı. Yarın da bu kadar yağışlı olursa Tolstoy'a gidemeyiz. Sizi çok özlediğimi söylemem

bile gereksiz. Yeni kitabım çıktı mı, çok merak ediyorum. Acaba borçları ne yaptın? Öyle canım sıkılıyor ki...

Hepinizi öperim.

Aziz

14 Haziran 1965

Sevgilim,

1 haftadır senden mektup alamıyorum. 1 hafta önce sana çok keyifli bir mektup yazmıştım. Ama birkaç gündenberi sinir bozukluğundan gebereceğim. Cumartesi günü şunu iyice anladım ki, sinirlerimin artık en küçük bişeye bile tahammülü kalmamış.,

Beni burda hangi koşullar altında bıraktığım biliyorsun. Bunların hiç birinden, ne yorulmaktan, ne oraya buraya koşturmaktan, ne para sıkıntısından, ne de borçları öderken karşılaştığım zorluklardan yakınmıyorum. Üstelik on yılda bir işe yaradığım için son derece mutluyum. Yorgunluğum bile benim için bir zevk oluyor.

Sinir bozukluğumun nedenini sana mektupta yazamam. Sen aşağı yukarı Ateş'in ve benim mektuplarımı alınca anlarsın. (.....)

Çok sinirli olduğum için böyle yazıyorum. Aslında seni o kadar merak ettirecek kadar büyük olaylar olmadı. Yalnız sinir bozacak ve bizim geçinmemizi sağlayan paralarla ilgili. Postadan gelen paralardan başka geçinecek paramız yok. (.....)

Cuma günü Ahmet Küflü'den mektup almıştım. 2500 liranın bana 15 gün önce yollandığım yazmışlar. Bugüne kadar almadım. Ahmet bugün bana 1500 lira yollayacak, ben de onu yarın ödenmesi gereken bonoya yatıracağım. Onun yerine Ahmet kitap istedi. Az sonra kitapları anbarla göndereceğim.

Almanya'dan gönderilen para daha gelmedi. Cuma günü Nurettin Bey'e ağabeyine telefon ettirdim, daha gelmedi demiş. O para da gelince ağustosta ödenmesi gereken paraları ödeyeceğim, çünkü başka biryerden ödemem olanaksız.

Fazıl'la konuştum. Kitap satışından cuma günü 500 lira aldım. İhsan Ada'nın gönderdiği parayla 1680 lira matbaanın borcunu ödedim. Beni çok sıkıştırdılar. Daha kitabın son formaları basılmadan para is-

temeye başladılar. Nuri Tahir birkaç kere geldi gitti, 250 lira da ona verdim. Bugün Fazıl'dan 1000 lira alıp 1100 lira kâğıtçıya vereceğim. Onlara da çok borcumuz oldu, çok efendi insanlar. Yakında telefon gelecek. Telefonla kontrat yapıp ilk taksidi de vermişler. Şimdi benim aldığım kâğıt borcundan başka bir de 600 liraya yakın telefonun ilk taksidini borçlandık.

Perşembe günü Ferhan hesap yapıp göndermiş. Yaptığı hesaba göre elindeki 4378.75 liralık satılmamış kitap varmış ve bizim alacağımız 188.50 lira kalmış. Yalnız eski yayınevinden kalan borçları hiç hesaba katmamış. Çarşamba günü 250 lira yollayacakmış, ben de eski hesabı çıkarması gerektiğini anlatan bir mektup yazıp göndereceğim. Benim asıl şaştığım şu ki, koskoca bir bayi 1 ay önce aldığı 250 adet 4 kitaptan ancak 25 tanesini satmış. Ben bile burda daha fazlasını satıyorum. Eğer Ferhan'ın yaptığı hesap doğruysa, gerçekten 25 tane kitap satmışsa 1 ayda, kitapları onun dağıtmaması daha doğru.

Fazıl'dan yalnız 1500 lira alıp, ay başında 6 bin lira bono için isteyeceğim. Fazıl, para çıkaramadığın yerlerden makine istiyor. Ben burdan gümrüğünü öderim, dedi. İstediği makineleri de yazdılar. Onların mektubunu da bu zarfın içinde bulacaksın.

Yaptığım prospektüs iyi sonuç verdi. Hergün en az 70-80 liralık sipariş geliyor. (.....)

Bugün Akşam'da ikinci yazın çıktı, birden şaşırdım. Ben senin çıkarıldığını öğrendikten sonra para istemeye filan da gitmemiştim. Ben şaşınca Ateş, Doğan'la konuştuğunu, senin çıkarılmadığını söyledi. Ne zaman konuştun, dedim, bir arkadaşını görmeye gitmiş de, Doğan'la konuşmuş. Ben olan işlerin hiçbirine akıl erdiremiyorum. Eğer senin aklın eriyorsa, lütfen bana da anlat.

Ben prospektüsten sonra daha önce alış-veriş yaptığımız bayilerin dışında 1000 kitap daha sattım. Ahmet'e 1500 karşılığı gönderdiğim 200 kitap da buna dahil. Ahmet'in daha 200 kitap alacağı var. Kitaplar bitince sipariş veririm dedi. Öyle sanıyorum ki, Ferhan'ın elinde olan kitaplar bitince, eski kitaplardan da daha çok satacağım.

Dün akşam Semiha geldi, Kemal Tahir bize son çıkan "Yorgun Savaşçı"yı göndermiş. Mektupları da ona verdim. Ben zaten bundan

sonra onlara gitmem. Sen de mektup yazacaksan, adresine yaz. Emin Bey de geçen gün bize gelmişti, mektubunu verdim. Şimdilik bir Vâ-Lâ'ların mektubu kaldı. Onlar da kitabı Remzi'ye sattılar, Oğuz'a vermediler.

Sevgilim, herhalde çok işin olduğu için mektup yazamıyorsun. Bir de gezme-dolaşma işleri var, tabii kolay kolay zaman bulunmaz. (.....)

Seni oralarda üzdüğüm için özür dilerim. (.....)

Özlemle öperim

Meral

Leningrad-Astorya Oteli
16 Haziran 1965

Bitanem,

Şimdi gecenin saat 2'si ve ben bu mektubumu lamba yakmadan yazıyorum. Çünkü ortalık aydınlık. Dostoyevski'nin "Beyaz Geceler"i yazdığı Leningrad'da bu mevsimde geceler karanlık olmuyor. Çok şaşırtıcı bişey bu aydın geceler. Leningrad, dünyanın en güzel birkaç şehrinden biri. Bütün insanlar türküler söylüyor, eğleniyor ve sevişiyor. Ama sen olmayınca ben yapayalnızım. Sana birçok şeyleri anlatamadım, seni bazı şeylere inandıramadım nedense... Burada sensiz kalmanın yalnızlığı içinde olduğuma da inanmazsın. İster inan, ister inanma, seninle olmak isterdim hep.

Bugün çok çok, ama çok yorgun ve uykusuzdum. Akşam üstü 2 saat uyuyup kendime geldim biraz. Onun için sabaha kadar çalışacağım. Oyunu bitirip Münevver'e gönderdim. Ayrıca 1 kopya daha yazıp Melzig'e gönderdim. Şimdi bir kopya da sana göndermek için yazıyorum. Hemen göndereceğim. Sen de acele daktiloda 4 kopya çıkartacaksın. Bunun bir kopyasını Mina Urgan'a vereceksin ki, o da ingilizceye çevirsin. Cevat Çapan da kendisine yardım edecek. Ben Cevat'la konuştum, ama Mina'yla konuşamadım. Ona ayrıca mektup yazacağım. Oyunun bir kopyasını da Rekin Teksoy'a vereceksin, Rekin italyancaya çevirecek. Ona da ayrıca mektup yazacağım. Sana bugün-

lerde telif hakkımdan bir miktar transfer edilip gönderilecek. 20 gün sonra parayı alırsın sanırım. Onun için borçlanmaktan korkma.

Bu, sana 16. mektubum. Senden yalnız 2 mektup alabildim şimdiye kadar. 19 Haziran'da Bakû'ye gidiyorum. Oradan Taşkent'e gideceğim. Moskova'ya dönüşümde belki mektubunu alırım. Melih Cevdet'le, Yaşar Kemal buradalar. Bir kere görüşebildik. Bakû'de onlarla buluşacağız.

Öperim.

Aziz

Leningrad
19 Haziran 1965

Meral'im,

Oyun başıma dert oldu. Moskova'da türkçe daktilo var, ama klavyesi başka, yazamadım. Nâzım'ın daktilosunu aldım, onunla da yazamadım. Elle yazmak zorunda kaldım. Her kopyayı ayrı ayrı elle yazmak, zor oldu. İlk kopyayı önce Münevver'e gönderdim. 2. kopyayı Melzig'e gönderdim. 3. kopyayı da sana gönderiyorum. Sen bütün işleri bırak, acele, gönderdiğim orijinalden 5 kopya çıkar. Zamanın yoksa, bizim handaki kıza para ver, kopyaları o çıkarsın. Bu kopyalardan birini, ingilizceye çevirmesi için Mina Urgan'a götüreceksin. Mina çevirmezse, o zaman Osman Karaca'ya götür, o tanıdığı kadına (yani Celal'in[70] ilgisi olan kadına) ingilizceye çevirtsin. O da olmazsa, yine Osman Gönül'le kardeşi (adını unuttum) ona çevirtsin acele. Bu işler çabuk olmalı ki yarışmaya katılabileyim. Bu yarışma, bizim için çok değerli bir fırsattır.

Kopyalardan birini de Avukat Rekin'e vereceksin. Rekin'e de bir mektup yazdım. Rekin italyancaya çeviremezse, bir kere de Milliyet Gazetesi'nde Adnan Tahir'e götür.

Bu oyun yarışma dosyası, benim masamın altındaki dosyalar arasındadır. Gelen ilk mektup da oradadır. Müneyver fransızca çeviriyi sana gönderecek. Melzig de almanca çeviriyi sana gönderecek. Sen bu

70. Büyük bir olasılıkla şair Celal Sılay'dan bahsediyor. Y.N.

çevirileri bana göndermeyeceksin. Kendin istenilen yerlere göndereceksin. Nerelere ve kimlere gönderileceği, gelecek mektupta yazılı olacaktı. Herhalde o mektup da gelmiştir veya gelecektir. Çevirilerden kaçar kopya gönderileceği, benim yanıtımda yazılıdır. Benim yanıtım da aynı dosyadadır. Bu işleri başar kuzum.

Ben yorgunluktan, uykusuzluktan ölüyorum. Her türlü lüks emrimde, ama çalışmaktan zaman bulamıyorum. Not tutmaya bile yetişemiyorum. Ama orda sana şiirler yazmaya zaman ayırabiliyorum. Bu şiirler eski türkçe, gönderemem. Yeni türkçe de yazamam. Elimdeki kramp çok arttı, hiç yazamaz oldum. Zaten sen benim şiirlerimi de beğenmezsin.

Bu sana 18. mektubum. Hâlâ senden 2 mektuptan başka almadım. Çocukların pasaport alabilmeleri için bizim Moskova Büyükelçiliği'mizden sana resmî kâğıt göndereceğim. Bugün, uçakla Leningrad'tan Bakû'ye gidiyorum. Oradan da yazarım. Acaba mektuplarım eline geçiyor mu? Hepinizi özlemle öperim.

Aziz

Bakû
19 Haziran 1965

Canım sevgilim,

Bakû'ye bugün gece 20.00'de geldim. Burada saatler bir saat ileri. Şimdi saat 2, yani ertesi gün. Sensiz hiçbişeyin tadı yok, zevk almıyorum. Anlatamam bunu sana. Zaten, yalnız sana değil, hiç kimseye hiçbişey anlatabildiğime inanamıyorum. Böyle geldim, işte böyle gidiyorum. Seni çok seviyorum, çok özledim.

Beyaz geceler, sensiz karanlık bana. Şimdi 18 yaşındayım. Ama hep böyleyim. Istanbul'a gelince surat asma, sevmiyorum. Ben güler yüz, huzur istiyorum. Kavga, didişmek istemiyorum. Çünkü çok, çok, ama çok yorgunum. Sanmam ki, bu dünyada misafirliğim daha çok uzun sürsün. Yaşamım kavga içinde geçti, geçiyor; senin yanında dinlenmek istiyorum. Oysa sen de didişiyorsun. O zaman yıkılıyorum, kötü oluyorum. Beni yalnız bırakma! Ben aslında bütün ömrümce

kuvvetli adam rolüne çıkmış zayıf insanım. Bu zayıflığımı sen de anlamıyorsun. Ben Tanrı değilim, insanım.

Öff!.. Öyle canım sıkılıyor ki... Radyoda çok güzel bir müzik var. Otel odasındayım. Gezdiğim her yerde, bir erkeğin istediği, hayal edebileceği herşey var benim için, ama ben yalnız seni istiyorum, karım olduğun için...

Melih Cevdet'le, Yaşar Kemal de burada. Yine bir sürü gereksiz tartıştık. Laf, laf, laf... Hiç kimseyi istemiyorum, gözümde tütüyorsun. Ali'yle Ahmet'in annesi, benim sevgilim...

Mektuplarım eline geçiyor mu? Bilmiyorum. Bu, 19. mektubum.

Sensiz hiçbir yerde duramıyorum. Bakû'de 15 gün kalmam için ısrar ediyorlar. Kalmayacağım. 2 gün sonra gideceğim. Sersem gibiyim, nereye gideceğimi bilemiyorum. Buralarının çok güzel olması sensizliğimi artırıyor. Yugoslavya'ya davet ediyorlar. Ama gitmeyeceğim. Sebebini sen bilirsin. Senin saçmalıklarını tahrik etmek istemiyorum. Dönüşümde daha anlayışlı olmanı ve daha iyi geçineceğimizi umarım. Tırnaklarını da yeme. Bilemezsin, nasıl canım sıkılıyor buna.

Çok yorgunum, uykusuzum. Bu sabah aynada göz kapaklarımın altında keseler olduğunu gördüm. Müthiş canım sıkıldı nedense. Oysa böyle şeylere pek aldırmazdım eskiden. Demek ihtiyarlıyorum. 18 yaşında bir ihtiyar.

Bugün Almanya'dan bir telgraf aldım: Bir öykümü bale yapıyorlarmış. Ama hangisini anlayamadım, yani türkçeye çeviremedim.

Çok mu sıkıntı çekiyorsunuz? Çok mu parasızsınız? Öyle canım sıkılıyor ki, namussuzluk ettim gibi geliyor, kendimi suçluyorum durmadan. Sizsiz yediğim, içtiğim herşey zehir oluyor. Ben buralarda, gittiğim her yerde çok, çok itibardayım, şaşkına döndüm. Artık yatayım, saat 3'e geliyor, ama önce yıkanacağım banyoda; çok yorgunum. Öperim, ömrümce öperim.

Aziz

19 Haziran 1965

Sevgilim,

Dün akşam geciken ve 16 günde elime geçen 11. mektubunu aldım. 12. mektubunu daha önce almıştım. Uzun süre de mektup alamadığım için çok merak etmiştim. Bu arada da sana, oralarda canını sıkacak bir mektup yazdım. Ama o mektubu yazmak zorundaydım. Ateş'se sana gelmen için telgraf çektiğimi sanıyor. O konularda ben Ateş'le konuşmadım, Oya'ya söyledim. Sanıyorum Ateş'te sana mektup yazmıştır.

Aklımdayken hemen yazayım. Hemen her mektubunda "Cenani'yle konuş, pasaport için ne gerekliyse bana yaz." diyorsun. Ben burdayken sana söylemiştim, senin yapacağın iş, bu mektubu aldığın zaman nerede bulunuyorsan oranın konsolosluğuna yada elçiliğine gideceksin. Ordaki görevliler bilir. Nasıl bir kâğıt gerekliyse al, bana gönder. Cenani'yi bulamıyorum, bir kere yolda gördüm, Akşam Gazetesi'ndeki durumunu konuşmasını istedim, herhalde çok işi olduğundan yapmadı. Sonra Akşam'a ben gittim, Doğan'la konuştum. Ateş yayınevinden 138 liralık para kâğıdı aldığı gün (başka para kâğıdı yoktu zaten). Akşam'a gidip Doğan'la konuşmuş. Senin hesabını çıkarmalarını, para vermelerini söylemiş. Ateş benim gitmiyeceğimi biliyordu. Ama gazetede yazını görünce merak ettim, durumu öğrenmek için tesadüfen gittim. Akşam'dan hesabı yok diye para vermemişler.

Doğan'ın söylediğine göre, Akşam sahip değiştirdiği için, herkesin mukavelesini feshetmişler. Bu arada işten çıkarmak istediklerinin mukavelelerini feshedip, diğerlerinin mukavelelerini yenilemişler. Senin işten ayrılman söz konusu değilmiş. Fakat Malik, bundan sonra yapılacak mukaveleye, senin yazı başına para alman için bir madde koyacakmış. Ben Doğan'a, senin işten ayrıldığını, bundan sonra yazı yazmamanı, yazdığını söyledim. "Keşke yazmasaydınız, ben mektup yazdım, hiçbişey yazmadım, mektupla bir anlaşmazlık olabilir." dedi. Ben de bu yeni durumu sana yazacağımı söyledim. Bir de hesap durumunun çıkarılmasını, çoktandır kesilen paralarla borcunun şimdiye kadar ödenmiş olacağını söyledim. Pazartesi günü gidip hesabı alaca-

ğım. Ayrıca Doğan, senin gönderdiğin yazıların parasını alabileceğimi söyledi.

Geçen hafta Ahmet Küflü'yle telefonda konuşmuştum. 2500 lira gelmediği için o bana 1500 lira gönderdi, tam zamanında bonoyu ödedim. Ahmet'e 200 kitap gönderdim, dün Istanbul'a gelmişti, yeni sipariş verecek. Böylece borcumu ödeyeceğim. Hatta, bugün Ferhan'a para verecekmiş. Belki bir kısmım kesip bana getirecek, onu bekliyorum. Çocuklar da benimle birlikte şimdi.

Dünkü mektubunda Akbaba'ya 2 yazı gönderdiğini yazıyordun. Dün Yusuf Ziya bana 1 yazı parası göndermişti. Bugün telefon ettim. 1 yazısı geldi, diyor. Acaba onları aynı zarfa mı koymuştun, yoksa ayrı ayrı mı göndermiştin? Daha ikinci yazıyı alamamış. Yusuf Ziya'da sana mektup yazmış, mektubunda hiç bahsetmiyor, herhalde daha almadı, diyor.

Ankara'ya az sonra telefon edeceğim, Çeviri Yayınevi'ne. Parayı, Ahmet Küflü'ye gönderdik dedikleri halde, göndermemişler. Sen Ahmet'e, basmıyacaklarsa, geri al, demişsin. Ben de basıp basmıyacaklarını soracağım.

Ha aklımdayken yazayım. Yayınevine telefon geldi: 27 87 96. Oralardan biryerlerden beni ararsan çok sevinirim. Mektuplarımı alamıyorsun, sana hem iş hakkında bilgi veririm, hem de sesini duymuş olurum. Çok, çok, çok özledim. Mektuplarımı almıyorsun diye tekrar tekrar yazayım: Yeni Tanin'den 2 bin lira geldi. Fazıl'dan ve postadan aldığım paralarla Yeni Tanin'in parasım bütün borçlara dağıttım. Yalnız kâğıtçıla 1860 lira kâğıt borcuyla 566 lira telefonun ilk taksidi borcum var. Onlara 500'er lira vererek ödeyeceğim. Ayrıca dün Beyazıt Tahsil Şubesi'nden 1962 yılına ait 972 lira yeni bir vergi borcu geldi. Pazartesi günü gidip onu da takside bağlamaya çalışacağım. Yeni tabela vergileri olduğu gibi duruyor tabii.

Prospektüsle siparişler biraz canlanmıştı. Şimdi yine durur gibi oldu. Hemen hemen yalnız siparişe baktığımız için, sipariş gelmeyince sinirim bozuluyor. Fazıl'dan 1500 lira aldım. Aybaşında 6 bin lira verecek. Senden paraların olduğu yerlerden, makineler istiyor: Pozitif seslendirme makinesiyle, kamera. Ben burdan gümrüğünü öderim,

bana çok gerekli, dedi. Bundan önceki mektuba Fazıl'ın mektubunu da koymuştum, bilmem aldın mı?

Mehmet'e mektubunu vermiyeceğim. Yalnız yazdıklarını söyleyeceğim. Nedenini gelince anlatırım.

Çeviri Yayınevi kitabı basmayacaksa, ben basayım mı? Fazıl yeni bir kitap çıkarmam için ısrar ediyor. Burada yeni bir kitap olacak kadar öykün var mı, basayım mı? Bizim gerçekten biraz rahatlamamız için bir kitap daha şart ama, senden yanıt gelmeden, işe girişmem. Çünkü bu kitabın paraları hep borçlara gidecek. Aybaşında Fazıl'dan 6 bin lira daha alıp bonoya verince artık alacak para kalmıyacak.

Mektubunda, benim neler çektiğimi anlarsın, diyorsun. Ben sanki senin çektiklerine yabancı mıyım? Üstelik, kendine çok güvendiğin için, eline geçen parayı istediğin yere hemen yatırıyordun. İstediğin yerden para alıyordun. Bense, belki de sen olmadığın için, kimseden ne para alabilirim, ne de bonoları geri bıraktırabilirim. Yüzüm tutmuyor. Hepsi senin arkadaşın olduğundan, benim de şimdiye kadar iş ilintim olmadığından, olmuyor işte. Hani şunların içinde birkaçı hiç olmazsa hanım olsa, işler benim içi daha kolay olacak.

Mektupları alamıyorsun. Almanya'ya 3 mektup yollamıştım. 3'de gazete. Melzig namusuzu onları Varşova'ya yollayabilirdi. Postada gecikme oluyor ama, mutlaka yolluyorlar. Senin 2. mektubun dediğin, benim ya 4. yada 5. mektubumdu. Senin mektupların sırayla gelince, benimkiler de öyle gider diye hiç saymadım. Bundan sonra hep (ekspres-uçak) atacağım. Mektupları almadıktan sonra yazmanın da bir zevki kalmıyor. Oysa ne güzel mektuplar yazmıştım. Galiba onları gelince Türkiye'de okuyacaksın. Tabii Melzig'e gidenler geri gelirse.

(.....)

Yeni Tanin'de hiç yazını görmedim. Göndersen iyi edersin. İhsan Ada'ya ayıp oluyor.

Seni çok özledim, bilemiyeceğin kadar çok... Bazı günler o kadar çok özlüyorum ki, gezini bu kadar çok uzattığın için kızıp duruyorum. Bu mektubum da kimbilir ne zaman eline geçer.

Mektuplarını bekliyorum. Gecikince çok merak ediyorum. Elimde değil işte, bazı yerlerde aklımı kullanmasını beceremiyorum.

Ferhan'a son çıkan kitabın dağıtımını vermediğimi yeniden yazayım. Mektupları almıyorsun diye. Şimdi 10-15 tane peşin parayla alıyor. %35 indirim yapıyorum. Pazartesi günü eski hesabı çıkaracak. Çünkü çıkarıp gönderdiği hesap yalnız yeni yayınenin hesabıydı. Eskiyi ben bilmiyorum sanıyor galiba. Ahmet'de ondan kesebilirse bana para verecek. Ben de taksitle dikiş makinesi alacağım. Çünkü orda burda dikmek çok zor oluyor. Herkesin işi gücü oluyor ben dikiş dikmeye kalktığım zaman. Yaz geldi, iş için benim giyecek bişeyim kalmadığı gibi, çocukların da yok.

Sevgilim, tekrar tekrar öperim, seni hepimizin özlediğini bilesin...

Senin
Meral

Canım Sevgilim,[71]

Bu mektubu sana, Ahmet Küflü'yle dışardan attıracağım. Yazdığım 1 (onbir) mektuptan ancak ikisini aldın. Kabahat durmadan ordan oraya giden sende mi, yoksa postalarda mı, bilmiyorum. Ben Moskova'dan gönderdiğin 15. mektubunu aldım. 13. ve 14. mektupların ortada yok. Belki daha sonraları alırım. Çünkü 11. mektubu da 12. mektuptan sonra almıştım.

Sevgilim, sana işler hakkında bilgi vereyim. Şimdiye kadar ne olduysa hepsini yazdım ama, mektuplarımı almadığın için -yada belki şimdiye kadar almışsındır- tekrar tekrar yazıyorum boyuna.

1– Ferhan Bozkurt'a yeni çıkan kitaptan hiç vermedim. O benden %35'le 35 tani kitap aldı. Ben hesap çıkarmasını istemiştim, yalnız yeni hesabı çıkarmış, göndermiş. Yeni hesaba göre 188 lira alacağımız varmış. Ona karşılık 5 gün sonra 250 lira göndermeyi vaadetti ve gönderdi. Ben de 250 lirayı alınca, bizim eski hesapları da çıkarmasını söyledim. Tabii hep haber gönderiyorum, kendim gitmiyorum, suratını görmek istemiyorum. Bir hafta sonra da zar zor eski hesap çıktı. 4315 lira alacaklıyız. Bütün eski kitapları geri istedim, geldi. Hepsini saydım ve kaldırdım. Bunların arasında "Biraz Gelir misiniz?" var 80

71. Tarihsiz. Y.N.

tane kadar. Onlara çok sevindim, satmıyacağım. Parayı nasıl ödemeyi düşündüklerini sordum: Ağustos'ta başlamak azeere ayda 200 lira ödeyeceklermiş. 3 yıl filan sürecek yani. Buna karşılık ben de Ahmet Küflü'nün onlardan alacağı 1500 lirayı alacağım. Ondan sonra da haftada 200 lira isteyeceğim. Daha doğrusu istediklerimi söyledim. Ferhan "Bizim Aziz Bey'le konuşmamız öyle değil, Ahmet Küflü'den 1500 lira almasına razı değilim." demiş. Ben de Ferhan Bozkurt'un seninle yaptığı anlaşmaları ihlal ettiğini, o yüzden seninle olan konuşmaları saymadığımı, bundan sonra da yayınevinin bütün sorumluluğunun bana ait olduğunu söyledim. Böylece kaldı. Daha bir haber yok. Her pazartesi sabahı 200 lira istemiştim. Vermiyecek tabii. Bundan sonra İzlem Yayınevi de ilgisini kesti. Onlara da borcu var. Nurten'le birlikte bir işler çeviriyoruz ki sorma. Bütün Anadolu ve Istanbul kitapçılarının dağıtımını beraber yapmaya karar verdik. Sakın kızı benim kışkırttığımı sanma. Para alamayınca, madem Meral Ferhan'la ilişkisini kesti, ben de keserim, demiş. Ben çok sonra gördüm. Bizim dağıtım ortaklığı da suya düştü. 1250 lirayı geri çektim. (Hemen Singer'den makine aldım. Bugün eve gidecek. 1000 lira verdim. 685 lirayı da bir ay içinde vereceğim, peşin fiyatına olacak.)

Fazıl'dan aybaşında 6 bin lira alacağım bono için. Söz verdi. "İhtilali Nasıl Yaptık"tan 3500 adet aldı ve geriye 231 tane kaldı. Istanbul dağıtımını çok iyi yaptılar. Mehmet Tokatlı'ya bütün dükkanları gezdirdim. Hepsinde kitap var, dedi. Ben yalnız Fazıl'dan 1500 lira çektim. İhsan Ada'nın gönderdiği 2 bin lira ve postadan çektiğim paralarla borçlarımı verdim. Şimdi o kitaptan yalnız 1860 lira kâğıt ve kapak baskısı var. Bir de Semih Balcıoğlu'na para vermedim.

Fazıl yeni kitap çıkarmam için ısrar ediyor. Ben de düşünüyorum. Bir kere senin bu işe ne diyeceğini bilmiyorum. Burda bir kitaplık öykün var. "İhtilali Nasıl Yaptık" tan gelen ve gelecek paralar olduğu gibi borca gitti. Bize ufak tefek geçim parası kaldı. Verdiğim en büyük para makine için 1000 liradır. Makineye de çok gereksinimim vardı, kıydım artık.

Şimdi Ahmet Küflü'den mektup aldım. Ferhan telgraf çekmiş ve mektup yazmış. "Adıma kimseye para ödemeyiniz." diye. Ahmet Küf-

lü geldiğinde birlikte konuşacağız. Üstelik Ahmet'in yazdığına göre bu 1500 lira senin kitaplarının satışındanmış.

Sana aldığımız telefon numarasını yazayım. Sabahları 10-13 arası mutlaka yayınevinde oluyorum. Öğleden sonra arasıra iş için dışarı çıkıyorum. Biryerlerden telefon edersen çok sevinirim. Mektupların elime geçmiyor bazen. 13 ve 14. mektuplar hâlâ gelmedi.

Hacizden bütün malları kurtardım ve parayı ödedim. Üstelik 1962 yılının tabela vergisi geldi. 1680 lira. 1000 lira da ona ödedim. 1962 yılından beri her ay %2 artmış. Şimdi ana borç ödendiği için artık artmayacak. Müsait bir zamanda 680 lirayı da ödeyeceğim. Yeni tabela vergilerini de ağustosa kadar ödemem gerekirmiş. Ödeyeceğim.

Sander Yayınevi'yle galiba bir anlaşma yapacağım. Kitap değiş tokuş ederek galiba Larus'u alacağım.

Sevgilim daha Almanya'dan ve Ankara'dan para gelmedi. Geçenlerde Melzig telgraf çekmiş, 8 Haziran'da 1250 markın yollandığını yazmıştı. Daha gelmedi. Bugün de Ahmet, Çeviri Yayınevi'nden para göndertmeye galiba muvaffak olduğunu yazıyor. Geçenlerde de Fakir Baykurt'la karısı eve gelmişler, ben yayınevindeydim. Fakir kâğıda yazmış ki, Çeviri Yayınevi kitabın basımına başlamış. Bir kere de ben aradım Değer Beyi'i, bulamadım. Ne biçim adamlardır, bilmem ki... Fazla da üstüne düşmek istemiyorum, para istemek hem zor geliyor, hem de senin adına birtakım şeyler yapmak istemiyorum. Çünkü onlarla benim hiçbir münasebetim olmadı.

Annem geldi, çocuklar rahata kavuştu, tabii ben de. Babam, yazdığım bişeye darılmış, fazla yatacak yerim yok diye yazmıştım, bunu yazarken de Cevval'in Zuhal'de kalmasını düşünmüştüm, babam alınmış. Şimdi aybaşında amcama gelecek, amcam davet etmiş. Bana da gelir tabii, gönlünü alırım.

Çocuklar iyi denize giriyorlar, Bugün 8. banyoları olacak. Annem, Oya'yla birlikte gidiyorlar, kıyıdan giriyorlar. Ben daha 2 kere girebildim. İkincisinde üşüttüm, hava rüzgarlıydı, sancılanıp duruyorum. Zaten çok az kalmıştık, 1 saat filan. Pazar günleri Oya'yı da alıyorum kayıkla giriyoruz. Çocukların sıhhati çok iyi.

Pasaport meselesi için, bulunduğun yerdeki Türk Elçiliği'nden, benim çocukları dışarı çıkarabileceğime dair bir kâğıt al, gönder. Ne zaman gelebileceğiz. İşleri ona göre ayarlıyayım. Yayınevi de epey canlandı yaz olmasına karşın. Burasını tüm kapatmak hiç hoşuma gitmeyecek. Epeyce yeni bayilerim var. Onları tekrar kaybetmek istemem doğrusu. Arkadaşlarımdan birini, belki de Perihan'ı buraya bırakmayı düşünüyorum. Perihan iyi ve güvenilir bir kızdır. Zaten işsiz, bir para karşılığında canla, başla yapar.

Sevgilim, 15 gün önce filan sana canını sıkacak bir mektup yazmıştım. Param olmayınca müthiş canım sıkılıyor. (.....)

Sevgili Ako'n ve çiçeklerin iyidir. Bütün kaktüsler çiçek açıyorlar. Geçen yıl hani bir tane beyaz-büyük çiçek açan vardı ya, onun yine tomurcuğu var. Kuşkonmaz bir fışkırdı, sorma.

Oya'nın ufak tefek dikişleri var. Kocası gönderiyor. Param oldukça ben de veriyorum. Zaten haftanın 3-4 gecesi bizde. Sinemaya yalnız gidemiyor. Şimdi annem geldi de, onları çocuklarla birlikte gönderiyor, saçma sapan filmleri seyretmek zorunda kalmıyorum.

Dün akşam beni Türkan'la Sabahat[72] davet etmişti. Sen olmayınca dışarda kalmaya korkuyorum. Saat 10'da kalktık. Bizim taraf çok iyi ama, yine de genç kızlığımdaki cesaretimi kaybetmişim. Sabahat da yakında bizim tarafta bir eve taşınacak. Türkan'ın ve Sabahat'in sana çok selamları var.

Geldiğin zaman yayınevini çok iyi bulacaksın. Burası artık sana yasak. Bütün Anadolu bayilerine ve Istanbul'a dağıtımı ben yapmak istiyorum. Zor olur diyorsun, olsun. Bayilerden öyle canım yandı ki, herşeye razıyım. Hiçolmazsa param doğrudan doğruya elimde kalır. Eğer bu kitabı Ferhan alsaydı da, ben prospektüs yapmamış olsaydım, borçlarımın büyük bir kısmını ödeyemezdim. Şimdi Istanbul kitapçılarına da peşin para kitap satmak için, yalnız Istanbul için bir prospektüs hazırlıyorum. Gerekirse bir çocuk da tutarım. Ahmet gelene kadar hergün yazacağım.

Meral

72. Özdemir Asaf'ın ilk eşi. Y.N.

Bakû
22-23 Haziran 1965

Meral'im,

Istanbul'da nasıl tanınıyorsam, bugüne kadar dolaştığım Moskova'da, Leningrad'da ve Bakû'de de öyle tanınıyorum. Ama burada ilgi çok başka türlü. Öyle olaylar, tesadüfler oldu ki, şaştım kaldım. (Bunları gelince anlatırım.) Tabii böyle olduğu için de bir dakika boş kalamıyorum. Saat şimdi 2, ancak yalnız kalabildim. Üstelik bir yandan da resmî görüşmeler, konuşmalar, gazetelere, dergilere yazılar istiyorlar. 29 Haziran'da Moskova'da yapılacak Asya-Afrika Öykü Yazarları Sempozyum'u için zorlukla bir rapor hazırlayabildim. 3 gece, gece yarısından sonra -ancak o zaman boş kalabiliyorum- çalışarak bu raporu yazdım. Güzel bir rapor oldu. 29 Haziran günü okuyacağım ve birkaç yerde yayınlanacak. Bu raporun bir kopyasını, Akşam Gazetesi'ne Doğan Özgüden'e gönderdim. Bana burada Yaşar Kemal'in söylediğine göre, galiba beni Akşam Gazetesi'nden çıkarmışlar. Eğer böyleyse, hiç önemi yok, boş ver. O zaman yazıyı Doğan Özgüden'den al ve çok acele "Sosyal Adalet"e gönder. Gönderirken de Sadun Aren'e bir mektup yazıp, yazıyı Moskova'dan gönderdiğimi anlat.

Bu raporu çevirmenim Svetlana ve çevirmenim Babayef[73] birlikte Rusçaya çevirdiler. Şimdi de İngilizce, Fransızca, Almanca ve İspanyolcaya çevrilecek ki, kongre günü her dilde okunacak ve yayınlanacak. Yarın akşam (23 Haziran) Cumhurbaşkanı'nın ziyafeti var. Yarın yine program çok yüklü.

24 Haziran günü saat 1'de uçakla Taşkent'e gidiyorum. Taşkent bu mevsimde çok sıcakmış, 40 derece. Belki Buhara'ya da gideceğim. Bütün Cumhuriyetlerden davet ediyorlar. Ama zaman yok, gidemeyeceğim. 26 Haziran akşam üstü Moskova'ya döneceğim. Moskova'ya dönmek için acele ediyorum, senden mektup gelmiştir diye. Herhalde Moskova'ya dönünce senden 1-2 mektup bulup sevineceğim.

Almanya'dan telgraf geldi: Düdükçülerle Fırçacılar'ı Bale yapıyorlarmış; bu çok önemli. Bale olduğu için de yarışmaya zararı olmaz.

73. Ekber Babayef. Türkolog ve yazar. " Nâzım'ın Çilesi" adlı kitabı yayımlandı. Y.N.

Sen acaba gönderdiğim oyunu (Düdükçüler'i) aldın mı? Aldınsa, hemen daktilo edip ingilizceye çevirmesi için Mina'ya, italyancaya çevirmesi için de Rekin'e acele ver. Bu yarışma bizim için çok önemlidir. Münevver ille (Çiçu)yu yarışmaya sokmamı söylüyor, çok sevdi. Ama ben öbürünü sokacağım.

Bu, sana yazdığım 20. mektup. 40 günde 20 mektup yazmışım. Hergün yazmak istiyorum, ama zaman bulamıyorum. Çamaşır yıkamaktan bıktım. Otelde kirli çamaşırlarımı istiyorlar, ama veremiyordum, ilk defa bugün verdim. Kendime bir atletle bir külot aldım. Almanya'daki telif parası zannederim ki, gelmiş olmalı. Bugünlerde yeni bir telif parası daha gelecek sana. Yazacak çok şey var, ama zaman yok. Şimdi de 2 gündür yazamadığım gezi notlarımı, sonra da burdaki bir gazeteye yazı yazacağım. Öperim sevgilim.

Aziz

Taşkent
24-25 Haziran 1965

Meral'im,

Saat 18'de uçağımız Taşkent'e geldi. Ama Taşkent 3 saat ileri olduğundan, havaalanında saat 21'di. Zaten bu saat farklarından ben deliye döndüm. Istanbul'a dönünce artık bundan bir güzel öykü çıkarmak zorundayım.

Havaalanında bizi bir heyet karşıladı. Her yerde olduğu gibi bize çiçekler verdiler. Arabalara bindik. Şehir çok sıcak olduğu için bizi yazlık misafirhaneye götürdüler.

Meral, nasıl anlatayım sana bilmem ki, bu Özbekler beni çok, ama çok şaşırttılar. Özbeklerde bu kadar yüksek estetik zevk olabileceğini ben nasıl bilebilirdim. Şaşkınlık içinde kaldım. Ancak bunu sana gelince saatlerce anlatabilirim. Müthiş bişey.

Ben öyle lüks ve zevkli bir dairede kalıyorum ki, anlatamam; Kemal Tahir'in evlerinden geniş, ama çok zevkli bir daire.

Özbekistan'ın nüfusu 10 milyon 300 bin. 1921'de Özbekistan'da yalnız bitek darülfunun mezunu varmış. Bugün muazzam üniversitesi ve 36 yüksek okulu var. Ah buralarını görmeni ne kadar isterim. Elbet

bigün birlikte de geleceğiz. Ben olmasam da sen mutlaka geleceksin. Özbekler burada en az 2 ay kalmamız gerektiğini söylüyorlar. Doğru, ama nasıl kalırım?

Akşam yemeği mükellef bir ziyafetti. 0.30'da dağıldık. Şimdi yatak odasındayım, saat 2. Mektubu yazdıktan sonra banyo yapıp 3 gündür yazamadığım yol notlarını yazacağım. Şimdi hem sana mektup yazıyorum, hem de nefis çay içiyorum.

Yarın program yine dolu. 26 Haziran günü Semerkent'e uçakla gideceğiz, yine aynı gün uçakla döneceğiz. Yine aynı gün Taşkent'ten uçakla Moskova'ya döneceğiz. Mektupların gelmiştir diye Moskova'ya dönmek için acele ediyorum.

Özbekistan'daki gazete ve dergilerde pek çok öykülerim çıkmış. Basılan kitabım (15 bin) hemen satılmış. Şimdi 30 bin, 2. basımı yapılıyor. Ayrıca yeni bir öykü kitabımla Zübük basılacak.

Özbeklerin konuştuğu Türkçeyi anlıyoruz, ama biraz zor. En kolay anlaşılanı Azer Türkçesi.

40 yıldan beri Türkiye'den buraya gelen ilk Türk yazar bizleriz. Bizleri coşkun sevgiyle karşıladılar. Zaman olsa Buhara ve Gerifana'ya da gitmemiz gerekirdi.

Geceleri ancak 3-4 saat uyuyabiliyorum. Uykumda da sizleri düşünüyorum; çok özledim. (Şimdi bir Özbekistan sineği öldürdüm.)

Mektuplarım eline geçmiyorsa, bu kadar emeğime yazık. Bu, sana yazdığım 21. mektuptur.

Taşkent sıcak, ama geceleri güzel ve serin. Biraz Ankara'ya benziyor. (Yani iklim bakımından.)

Sempozyum bittikten sonra zaman bulabilirsem Erivan, Tiflis ve Gümrü'ye de gitmek istiyorum.

Taşkent'de en meşhur olan şey ipek atlas şalmış. Yarın sana buradan bir şal alacağım. Azerbaycan'dan opera plakları aldım. Gelirken bir de möble pikap getireceğim. Daha doğrusu, nakliye yoluyla göndereceğim.

Sen şimdi bana ne diyorsun? Kalk yıkan mı diyorsun? Peki ben karımın sözünü dinlerim. Şimdi yıkanmaya gidiyorum. Buradan sonraki mektubum, ya Semerkent'ten yada Moskova'dan olacak. Neydi o ka-

derci oyunun adı? "Semerkent'te... bişey"di. Kötü şeyler düşünme! İyi olacak, iyi olacağız. Babeuf Davası ne oldu acaba? Ve Zuhal'e de bişeyler alacağım. Yarın belli olacak. Saadet'e, annene de bişeyler almam gerekiyor. Siz de çok kalabalıksınız kardeşim, ben ne halt edeyim?

Öperim, öperim, öperim canım sevgilim. Evcek iyi olduğunuzu ummak en büyük tesellimdir.

Aziz

Moskova, Pekin Oteli
27 Haziran 1965

Bitanem,

Dün gece saat 11.30'da uçakla Moskova'ya geldik. Aynı gün saat 18'de Nevzat Üstün'le karısı da gelmiş. Nevzat Üstün davetli değil, buraya gelişi bir rezalet. Oraya gelince anlatırım. Hepimizi aynı otele (Pekin Oteli) vermişler. Nevzat 5, Melih'le Y Kemal 3, ben 2. kattayım. Ben daha Nevzat'ın yüzünü görmedim. Buraya geldiğimizden beri (yani 24 saattir) Melih'le Y. Kemal'i de görmedim. Görmek de istemiyorum. Ama sempozyumda görmek zorundayım. Yine en makulü Melih Cevdet.

Sempozyumda okuyacağım raporu Akşam Gazetesi için yazdım ve sana gönderdim. Bu yazıyı acele Akşam'da Doğan Özgüden'e ver. Beni Akşam'dan çıkardılarsa Sadun Aren'e (Sosyal Adalet) gönder.

Geçenlerde büyük bir fotoğrafımı göndermiştim, aldınız mı? 2 fotoğraf daha gönderiyorum. Daha çok fotoğraflarım var, ama yolda kaybolur diye göndermiyorum.

Buraya gelince öğrendim ki, bana birçok mektuplar gelmiş. Mektuplarım Sovyet Yazarlar Birliği adresine geliyor. Cumartesi günü geç geldiğimden mektupları alamadım. Pazar günü gittim, Yazarlar Birliği kapalıydı. Onun için mektupları alamadım. Bunların içinde senin de mektubun olduğunu tahmin ediyorum. Mektubunu bulursam çok mutlu olacağım. Senden bugüne kadar yalnız 2 mektup aldım. Çok üzülüyorum. Oysa bu, 22. mektubum. Onun için mektubumu burada

kesiyorum. Arkasını yarın (Pazartesi günü) Yazarlar Birliği'nden mektupları alınca yazacağım.

Moskova, Pekin Oteli
28 Haziran 1965

Meral'im

Biraz önce, Sovyet Yazarlar Birliği'nden mektuplarımı ve postayla gelen paket ve kitaplarımı getirdiler. 5 mektubuna birden kavuştum. (20, 24 Mayıs ve 1, 2, 7 Haziran) Öyle sevindim ki... İlk mektubun acılı ve üzüntülüydü, ama son mektubundaki haberler çok iyi.

Biliyorum, sen becerikli bir kadınsın ve sen olağanüstü durumların kadınısın. Olağanüstü durumlarda sen de olağanüstü oluyorsun: Ben hapse girince, yurtdışına çıkınca... vb. Ama sen olağan durumlardan biraz tedirgin oluyorsun. Bu iyi değil Meral'im. İnsanlar için bütün yaşam olağanüstü geçemez. Hele ben dingin ve sessiz bir yaşam özlüyorum. Başıma olağanüstü işler geliyorsa, bunları ben hazırlamıyorum, ben istemiyorum. Bu yazdıklarımı okumamış ol; istediğim seni övmekti.

Mektubunda yazdıklarına gelelim:

Ali'nin hastalığına çok üzüldüm. Ne tuhaf, yani ne tuhaf tesadüf, onun hastalığı gecelerinde rüyamda hep Ali'yi görüyordum. (Sakın, rüyama girmek için hastalanmaya kalkma: Sen her zaman kalbimdesin. "You are always in my heart.")

Ferhan'dan ve İhsan'dan mektup aldım. Ben onlara daha önce yazmıştım. Tabii sen haklısın, ama yine de ilişkilerimizi o duruma getirmeseydin iyi olurdu. Ferhan, kötü adam olduğundan değil, parasızlığından öyle yapıyor. Her neyse, bu işi de böylece hallettiğin iyi oldu.

Bütün işleri sen nasıl bilirsen, nasıl istersen öyle yap! Evet, artık yayınevlerinin işlerinin tümünü sana bırakacağım. Benim ayrılmam iyi oldu. Çünkü işlerin içine balıklama girdin, daldın. Bir işi öğrenmenin en iyi yolu da budur.

Benim adıma bankalara gelecek paraları almak için vekaletname istiyorum. Böyle bir vekaletname için, bizim buradaki elçilikten resmî kâğıt almam gerekli. Bence uygun olmaz, herifler anlamaz da yanlış

bişey sanır. Zaten benim adıma bankaya para gelmeyecek, senin adına gelecek. (Almanya'dan haber geldi. Parayı hemen telgrafla göndereceğiz dedikleri halde, daha yeni göndermişler: 1250 mark = 300 dolar = 3000 lira, ama eline 2600 filan geçer.)

İtalya'dan, Orley'den, Macaristan'dan gelen mektupları çevirt türkçeye de göndert. (Arnavutluk'tan gelen mektubu gönderdiğimi yazıyor...., gelmedi. Mektupların asıllarını gönderme, çevirileri gönder. Kim bilir Arnavut neler yazıyordu...)

Buralarda sıksık tıraş olduğumu ve buna alışmamı diliyorum. Zaman yok da ondan sevgilim. Ama bundan sonra, söz: Senin için hergün tıraş olacağım, göreceksin!

Akşam gazetelerini almıştım çoktan.

Cıgara işi çok kötü. Çok içiyorum. Evet, bırakalım şu namussuzu. Çok iyi biliyorum ki, bu cıgara düpedüz benim yaşamımla oynuyor. Hiç değilse ömrümün on yılını aldı. Istanbul'a dönüşümde, paramızın da olduğu, işlerimin olmadığı bir zamanda ikimiz birden bırakalım cıgarayı. Ama o günlerde, ne olursun canımı sıkma!

Oğuz Akkan'a Nâzım'ın kitabı için ayrıca yazacağım. (Şimdi elim çok bozuk.)

Sevgilim, sinemaya gittiğinizi, ben olmadığın için üzüldüğünü, ama benim burada çok filmler gördüğüm için ödeşeceğimizi yazıyorsun. Meral, tabii sinemaya gideceksiniz, ben bunu çok istiyorum. Benim buralarda sinemaya, tiyatroya gidişime gelince, bu, tür ayrı bişey. Sen bunu bana Ankara için sıksık söyledin. Ama doğru değil. Çünkü ben, sen yokken sinemaya, tiyatroya, iş diye, işim diye, öğrenmek için gidiyorum. Bu ikisini birbirinden ayırmalıyız. Ve sonra, lütfen inan, sensiz seyrettiğim, gördüğüm, duyduğum, baktığım, yediğim, içtiğim hiçbir şeyin tadı yok, beğenisi yok benim için. Bu, yalnız şimdi değil, her zamanki duygum; ama anlatamıyorum, ne yapayım! Sinemaya, tiyatroya ben de gidiyorum elbet; ama bir operatörün apandisit ameliyatı gibi, bu benim işim.

Çocukların denizini ihmal etme. Hepiniz bol bol denize girin. Yazdan bolca yararlanın, yayınevine yazın hergün inmen gerekmez. Haftada 3 gün yeter.

Yeni kitap için Hürriyet Gazetesi'nde ilanın çıkması iyi değil. Fazıl, her zaman, her kitap ve gazetem için bu ilanın yapılmasını ister, ama ben engel olurum. Evet, ilanın parasını verir, ama sonra da şıp diye hesaptan keser. Oysa ilan çok pahalıdır, ilandan ötürü satış o oranda artmaz. Ama bayi kazançlıdır; 100 tane fazla satsa onun için yine iyi... Her neyse olmuş, bundan sonra Hürriyet'e verme. Ama bütün kitaplarımızı liste olarak Cumhuriyet ve Milliyet kitap ilanlarına ver, ucuzdur, başına da amblem klişemizi koy.

Ben kadınların daha iyi işadamı ve yönetmen olabileceklerine gerçekten inanıyorum. Arkadaşlarımızın çoğunda da öyle: Kadınlar kocalarından daha akıllı. Sana bişey söyleyeyim: Gezdiğim Avrupa memleketlerinde de öyle. Onun için, bizim kooperatif işleri erkeklerin elinde daha çok uzar. Ama bu işi yapmam gerekli.

Bizim Şevket'e (okul arkadaşım), Hulusi'ye (karısının Sait dediği, bana bavulunu veren dostumuz) ve başka arkadaşlara ayrıca mektup yazacağım.

Sana bişey söyleyeyim. İstersen, bir öykü kitabı daha çıkar! Dosyamda öyküler çoktur, seç bir kitaplık, ad koy, bastır. Parasız kalacaksınız diye korkuyorum. Eğer paranız varsa, o zaman başka kitap bastırma. Ben gelince (Böyle Gelmiş)i basacağız.

Birkaç gün sonra bizim Moskova Büyükelçiliğimize gidip çocukların pasaportu için kâğıt alacağım.

Elim çok bozuldu, yazamıyorum.

Öperim... öperim...

Oya'ya, Ateş'e, Ali'ye, Ahmet'e ayrıca yazacağım.

Ateş'ten hiç mektup almadım.

Aziz

28 Haziran 1965, Pazartesi

Sevgilim,

Artık Ahmet gelinceye kadar sana atmıyacağım buradan. Hemen hergün oturup, unuttuklarımı sana yazıyorum. En önemlisi İtalya'dan Marzotta'dan gelen mektup: 30 Kasım 1965'e kadar 4 nüsha ingi-

lizce, 4 nüsha fransızca, 3 nüsha italyanca metin istiyorlar. Almancası gerekli değil. Ona göre hazırlan.

İkincisi Istanbul Şehir Tiyatro'larından "Toros Canavarı"nı oynamak üzere kabul ettiklerini bildiren bir mektup geldi.

Bunu da daha önce yazmıştım ama, belki almamışsındır diye bir daha yazıyorum: İtalya'da Salon Mizahı Yarışması'nda bir kupa kazanmışsın, gelirken Orhan Koloğlu getirmiş, Hamdi Avcıoğlu getirdi, yayınevinde duruyor.

Sevgilim hepimiz seni çok özledik. Dün akşam Ahmet tam yatarken ağlıya ağlıya geldi. Ali'yle kavga ettiler sandım. Ne oldu, diye sordum, "Babamı çok özledim." dedi. Ne yapacağımı, ne diyeceğimi şaşırdım.

Pazartesi, (yani bugün) onları sirke götürecektim. Yanımda aldım geldim. Beyoğlu'na çıktık bilet alalım diye, meğer bugün yokmuş. Çarşamba-Cumartesi-Pazar'dan başka da matine yok. Çarşamba halk matinesi, çok kalabalık olur demiştim, ama çarşamba günü gideceğiz artık.

Sen şimdiye kadar benim kaç mektubumu aldın, merak ediyorum. Sanıyorum bu mektubun içinde 14. ve 15. mektuplar var. Senin 13. ve 14. mektupların hâlâ gelmedi. Bakalım gelecek mi?

Akşam'daki değişikliği ve senin durumunu yazmıştım, acaba biliyor musun? Akşam Gazetesi sahip değiştirdi. Herkesin mukavelesi feshedildi. Yeniden işe almak istedikleriyle mukavele yapmışlar. Bir yığın da çıkardılar. Selahattin de bunların içinde. Ben senin için de çıkarıldı diye duymuştum. Onun için Akşam'a hiç uğramamıştım. Sonra bir yazın çıktı. Doğan Özgüden'e gittim. Dedi ki: Herkesin mukavelesi yenilendi. Fakat Aziz Bey burda olmadığı için yenilenemedi. Yalnız yeni mukaveleyi, Malik Bey, yazı başına para olmak üzere (kusura bakma oğlanlar şaşırtıyorlar) yenilenmesini istiyormuş. Hesap çıkarmalarını söylemiştim ama, daha da gitmedim. Nedense soğukluk geldi, bir türlü canım gitmek istemiyor.

Istanbul dağıtımını da elime almak istiyorum. Ferhan'a kitap vermediğimize göre, Fazıl'a verilmeyecek bir kitap basarsak, nasıl dağıtırız? Üstelik yazın satışlar düşer biliyorsun, onun için (dağıtım ortak-

lığı suya düşünce) Nurten'le birlikte bir prospektüs hazırladık. İstanbul'a onun çocuğu dağıtacak. Modern bir usul bulduk. Telefon edecekler, bizim numaraya, %25 indirimli kitapları ayağına göndereceğiz. Masrafları da Nurten'le birlikte bölüşeceğiz. Anadolu için de birlikte yeni bir prospektüs hazırladık. O siparişleri kendimiz göndereceğiz, yalnız prospektüs masraflarını bölüştük ve bir prospektüs hazırladık. Onun bazı bayilerinin bana, benim bayilerimin ona faydası olacak. Yani dağıtım ortaklığını çok küçük çapta biz gerçekleştireceğiz. İşler böyle işte.

Şimdi oğullarım prospektüs katlıyorlar. Ahmet aradabir dalga geçiyor.

30 Temmuz 1965[74]

Sevgilim dün oyun ve 18. mektubun geldi. 13., 14., ve 17 mektuplar ortada hâlâ yok.

Sabahleyin Rekin'le buluştum. Çeviri işini yapacak. Evine telefon ettim, Mühürdar'daki evindeymiş.

Ben bu mektubu İrfan'la attıracağım, İrfan 15 gündür burda.. Ahmet Küflü'yle de ayrıca mektup gönderirim.

Bana yazdığın şiirleri okumak isterdim. Ben senin bütün yazı türlerini beğenirim sevgilim. Hele şiirlerin benim için yazılmışsa bayılırım. Beğenmediklerim belki benden önce yazdıklarındır.

Kendini çok yoruyorsun. Bu gezinin sana sıhhat bakımından da yararlı olmasını isterdim. Rica ederim uykularına filan dikkat et.

Almanya'dan da Ankara'dan da para gelmedi. Ankara'ya karşı nasıl bir tavır takınacağımı bilemiyorum. Bana acele yaz. Münevver Hanım'a yolladığın mektupları daha çabuk alıyorum. Bazıları da açık geçiyor elime.

Çocukları çıkartabilmem için kâğıt al gönder. Elçilikten bu işi halledeceksin. Fakat bunu Fin Elçiliği'nden alıp göndersen daha çok sevinirim. Belki pasaport alırken bir zorluk çıkartırlar.

74. Aynı mektubun arka sayfasına yazılmış. Y.N.

Bugün hemen daktilolara başlıyacağım. Merak etme. Almancası işe yaramıyacak. Münevver Hanım'a yaz, oyunu en az 5 nüsha göndersin. Çünkü 3 nüshasını ben İtalya'ya göndereceğim.

Hepimiz iyiyiz. Ateş de bugünlerde düzgün gidiyor. Daha önce yazdığım mektubu almamış olmanı isterdim. Kendini üzme.

Hepimiz özlemle öperiz. Binlerce öperim sevgilim.

Meral

Temmuz 1965

Istanbul'a dönünce çok işlerim olacak. Bu yüzden gürültüsüz, sakin yaşama çok gereksinimim var. İlk işim:

1. Parasını çoktan aldığımız Nasrettin Hoca'yı yazmak.
2. Yeni Tanin'e gezi notlarını yazmak.
3. Yine Yeni Tanin'e hergün fıkra yazmak.
4. Akbaba'nın romanını bitirmek. (Belki burada bitiririm, çalışıyorum.)
5. "Böyle Gelmiş"in 2. bölümünü yazmak ve eskisini kitap olarak acele basmak.
6. "Gol Kralı"nı yeniden gözden geçirip, genişletip yeniden basmak. (Çünkü, Eulenspegel Verlag'la anlaştık. Hemen basacaklar. Bu kitabı genişletmem gerekli.)
7. "Başlangıcından Bugüne Türk Karikatürü"nü yazmak. (Moskova'da anlaştım. İyi telif hakkı verecekler.)
8. Oğuz Akkan, yani bizim şirketle anlaştığımız "Dünya Mizah Ansiklopedisi"ni hemen yapmak.
9. Bulgaristan'la anlaştığımız film senaryosunu 2 ay içinde bitirip göndermek. Sonradan da çekim senaryosu yapılacak ki; Sofya'da onlarla birlikte yapmamı istiyorlar.
10. "Türk Mizah Antolojisi"ni acele hazırlamak. (Bu kitap için hem Moskova'da, hem Sofya'da anlaştım.)

Sevgilim, mektubunda bana "Yardımına gereksinimim var," diyorsun. Benim, senin yardımına gereksinimim yok mu? Yoksa bunca işi nasıl başarabilirim. Üstelik bütün bunlar, sanat bakımından beni tatmin eden işler de değil. Bütün bu işler akışında zaman bulabilirsem

oyun yazacağım. "Bilinmeyen Bir Küçümencik Kişi"nin bitmesi için, 10 gün yeter. Ama nerede? Bu geziye çıkarken 2 oyun dosyamı yanıma aldım. Kedi yavrusunu taşır gibi taşıyorum. Belki 1-2 gün çalışırım diye umudum vardı. Dosyaları açamadım bile.

Niçin benim de dramımı anlamıyorsun, anlamak istemiyorsun? 'Ben artık kuvvetli adam rolünde yaşamaktan bıktım. İşte açıkça itiraf ediyorum, bıktım. Bu rolden kurtulmak, kaçmak istiyorum. Ben de her insan gibi zayıfım. Benim de desteğe, yardıma, müşfik bir ele, bir güveneceğim dosta gereksinimim var. Bir tatlı söz, bir güler yüz, bir sıcak yürek istiyorum. Hakkım değil mi?

Sen beni 11 yıldır tanıyorsun. Gördüm ki, herkes benden istiyor, herkes bana güveniyor. Sen beni tanımadan önce de böyleydi. Ben de, benden istenileni yerine getirmek için, 50 yıldır kuvvetli adam rolü yapıyorum. Artık bu rol değil, kendim oldum. Ama bıktım artık. Ben de başkalarından istemeliyim, ben de desteklenmeliyim, ben de başkalarına güvenmeliyim. Benim de kusurlarım ortaya çıkmalı ve bağışlanmalıyım. Benim de zayıf ve yardıma muhtaç olduğumu, yani insan olduğumu niçin kimse anlamıyor? Ben Allah değilim, insanım. Allah'ın Allah belasını versin!

Mesela bu mektubu yazarken bile korkuyorum ki, yanlış anlamlar verip, alınacaksın diye... Hiçbir kötü şey yapmadığım halde niçin korkuyorum ben? Bu iyi mi? Bu hep böyle yürür mü?

Dikkat et: Bugüne kadar evliliğimizi bozmamak için hep ben çalıştım. Sana kalsaydı, en sudan sebeple yüz kere ayrılmıştık. İyi düşün: Bu, herşeyden önce, senin kendin için iyi mi olurdu? Ama ben senin yaptıklarının hiç birini yapamam, çünkü herşey bozulur. Ben bozmak istemiyorum, yapmak istiyorum.

Benim de "yumuşak bir aşka gereksinimim" var. Ben hayvan değilim, bunca kitapları hayvan yazmadı. Ben seni çok, çok iyi anlıyorum. Anladığım için de seni her sabah yeniden kazanmaya çalışıyorum. Ama n'olur, ben de kızayım, ben de darılayım ve affedileyim, affedileceğimi bileyim. Sen içinden bana o kadar güveniyorsun ki, sen ne yaparsan yap, benim hiçbişeyi bozmayacağımı çok iyi biliyorsun. Ama ben böyle değilim. Senin gibi davransaydım, herşey bozulurdu. Kah-

redici nefrit ağrıları çektiğim günlerdeki işkenceleri unutuyorsun. Oysa benim hiçbir kusurum yoktu. O ağrılar bir yandan, işkence bir yandan ve geçim için yazı yazmak sorunu bir yandan... Ben ufak yanlışlar yaptımsa bazı gereksiz baskılar yüzündendi.

Sevgili Meral'im, çok canım sıkılıyor da ondan uzun yazdım. Üzücü bişey yazdımsa çok rica ederim, onları yazılmamış say. Bu uzun süren ayrılıktan sonra, ikimiz de yaşamımızın muhasebesini yapalım. Elbet ikimiz de yanlış şeyler yapmışızdır. Bundan sonra ikimiz de bu yanlışları tekrarlamamaya çalışalım. Bana o küçük haksız ve çok acı mektubu yazdıktan sonra bile ben Varna'ya işte bu kararla gelmiştim.

Meral'im, seviliyorsun, destekleniyorsun, güveniliyorsun... Lütfen içinde bulunduğun şartların ve yaşamın değerini bil!

Dünyada normal insan ömrü 60 yıl. Ben 50 yaşındayım. Senin yazdığın gibi, ölüm edebiyatı yapmıyorum. Sana, hesaba dayanan bir gerçeği söylüyorum. Ben huzur, sükunet istiyorum. Ve senin de istediğin herşeyi sana vermeye çalışıyorum.

Dönüşümde, mutlu bir yaşamımız olacak. Seni hiç kırmayacağım, incitmeyeceğim. Bugüne kadar da böyle bişey yapmak istemedim.

Seni sevdiğime inan, bana güven ve için rahat olsun.

Beni yalnız bırakma, yalnız kalmayacaksın. Yalnızlık yanyanayken de olur, ama kimileyin uzaktayken olmaz. Mesela ben bugün yalnız değilim, seninle doluyum.

Akşam, 20.45'de oyunun prömiyeri için bir kadeh şarap veya votka içeceğim.

En büyük dileğim seni neşeli, özdenlikle, neşeli bulmaktır canım sevgilim.

Aziz

Moskova
7 Temmuz 1965

Meral'im,

"Sana her bakımdan güveniyorum," diye biten mektubun ne güzeldi. O mektubunu pekçok kere okudum. Elbet bana her bakımdan güvenmelisin. Bana güvensizlik gösterdiğin zamanlar, beni nasıl mah-

vettiğini bilemezsin. Oysa hiç gereği yok. Bana güvenin için çok teşekkür ederim. Her zaman güvenin olsun. Benim de sana güvenim var çünkü.

1 haftadır mektup yazmadım sana. Çünkü Münevver Helsinki'de. Münevver yoluyla mektup yazsaydım, Varşova'da kalacak, sana ulaşmayacaktı. Buradan göndersem, eline geçeceğini ummuyorum. Onun için bir haftadır yazmadım. Bu mektubumu Moskova'dan yazıyorum, ama Helsinki'den postaya atacağım. Yarın (8 Temmuz) Moskova saatiyle 22.20'de tirenle Helsinki'ye gidiyorum. Helsinki'den hergün yazacağım sana. Dünya Barış Kongresi'ne katılan ilk Türk ben oluyorum. Benden önce katılan 2 kişi vardı, ama (Nâzım ve Zekeriya)[75] onlar Türkiye'den gelmemişlerdi. Onun için bu kongreye katılmam çok önemli, burada çok önem veriyorlar. Konuşmamı merakla bekliyorlar. Barış Kongresi 10-15 Temmuz tarihleri arasında olacak. 17 veya 18 Temmuz günü tekrar Moskova'ya döneceğim. Moskova'da 15 gün kalacağım. Sizi çok özlediğim için gezi programımı değiştirdim. Moskova'dan doğru Sofya'ya geleceğim. Sizi, hepinizi Sofya'da bekleyeceğim. Sizinle hep birlikte Bulgaristan'da, daha sonra da Romanya'da 1.5 ay kalacağız. Sonra siz Istanbul'a döneceksiniz. Çünkü okullar açılıyor. Ben sizden 1 ay sonra Türkiye'ye döneceğim. (Bunun nedenini sen gelince anlatırım.) Çocukların pasaport alması için, Moskova Büyükelçiliği'mizden aldığım resmî kâğıdı bu mektupla birlikte gönderiyorum. Bu resmî kâğıdı alınca, hemen pasaport için müracaat edin çok acele. Pasaport aldıktan sonra kambiyoya gitme. Çünkü döviz çıkarmamız, yani para vermemiz gerekir. Oysa ben Sofya'ya gidince, sizi Bulgar Hükümeti'nden resmen davet ettireceğim. Elimizde bu resmî davet yazısı olunca, vergi ödemeden ve döviz almadan bedava geleceksiniz. Ayrıca, sen pasaport alınca, ben size Bulgaristan'dan hepiniz için tiren bileti göndereceğim. Ben size resmî davet ve bilet gönderdikten sonra Bulgar Konsolosluğu'na gidip başkonsolos veya viskonsül Bay Argir Konstantinov'u göreceksin. (Bulgar Başkonsolosluğu Mecidiyeköy otobüs durağı yanındadır.) Orada pasaport-

75. Yakılan ve yıkılan eski Tan Gazetesi'nin sahibi Zekeriya Sertel. Y.N.

larınızı vize yaptıracaksınız. Ondan sonra kambiyoya gidip muameleyi yaptıracaksınız. Kambiyoda, elimizdeki resmî daveti göstereceksiniz ki, dövizsiz ve vergisiz çıkabilesiniz. Ne zaman trene bindiğinizi (yani bineceğinizi) yine Bay Argir'e bildirirseniz, o Sofya'ya telefon eder. Ben de sizi gelir, gardan karşılarım. Bu işler böyle.

Moskova
8 Temmuz 1965

Bu sabah bizim Moskova Büyükelçisi'ne gittim. Çok iyi karşıladı. Israr etti, ama çok kalamadım. İşlerim çok. Moskova'ya dönünce kendisiyle daha rahat konuşabileceğim. Birlikte yemek yiyeceğiz. Çocukların pasaportu için munafakat kâğıdını verdim. Hemen yapıp sana gönderilecek.

Sana Sempozyum'u hiç anlatamadım. Çok iyi oldu. Buranın bütün gazetelerinde ve radyoda benim konuşmam çıktı. İlk günü, en son ben konuştum. Konuşmamdan sonra söylenenler şunlardı: "Aziz Nesin'in konuşmasından sonra artık konuşulamaz," "Sempozyum'u kapamalı." Benden sonra 3 gün konuşan herkes benden söz etmek zorunda kaldı. Üç yazar yalnız benden söz etti. Leonid Lenç, yalnız beni anlattı.

Helsinki
9 Temmuz 1965

Yukarda yazdıklarımı bırakalım. Dün (8 Temmuz) saat 22.20'de tirene bindim. Birçok arkadaş uğurlamaya gelmişti. Bu özel bir tirendi. Dünya Barış Kongresi'ne katılacak delegeler için... Bundan önce de böyle özel tirenler kalktı. Tiren değil, Babil Kulesi. Benim bulunduğum vagon kasulen zencilerle dolu. Kompartımanda 4 kişiyiz: İki Güney Afrikalı zenci, bir Pakistanlı şair Faiz Ahmet (Lenin Armağanı almış), bir de ben. Onbir Güney Afrikalı (biri kadın) zenci vardı. Düşün benim halimi. İngilizce konuştuk. Hepsi de çok iyi İngilizce biliyor. Kompartımandakiler sabaha kadar horladılar. Bugün (9 Temmuz) akşam saat 20.30'da (Ama Helsinki saatiyle) Helsinki garına girdik. Ana baba günü. Her çeşit adam, her ırktan insan var. Papaz ve imam dolu... Tam bir Babil Kulesi. Münevver karşılar diye umdum,

ama gelmedi. Herhalde ne zaman geleceğimi bilmiyordu. İki rehber karşıladı. Her memleketten en az 7 kişi gelmiş. Türkiye'den yalnız ben ve ilk defa. Gülüyorlar bir kişi deyince. Bizim iki kadın rehbere bir grup verdiler. Grupta Seylanlılar, Cezayirliler, Afganlılar, bir de ben varım. Otele yerleşmemiz 21.30 oldu. Gayet modern bir otel, Hilton gibi, ama kaç para eder, sakallı bir Seylanlı'yla aynı odada yatıyorum. 23.30'da yemekten döndük. Herif hemen yattı, uyudu. Şimdi uyumakta. Ben de ilk sana mektup yazıyorum.

Başım dönüyor çok. Bilmiyorum yorgunluktan mı, uykusuzluktan mı, yoksa tansiyon mu? (Saat 1 oldu hemen). Yarın belki Münevver'i görebilirim. Yarın kongre başlıyor. Ben daha raporumu yazmadım. Bu gece bu yorgunlukla yazamam.

Sana pazar günü (geçen pazar) Hamdilerin evine telefon ettim. Ama Istanbul'dan ses gelmiyor dediler, konuşamadık.

Para meseleleri için hiç üzülme. Boş ver. Günlerini zehir etme. Seni, yalnız seni seviyorum, seviyorum, hep seviyorum, hep seveceğim. Neşeli ol canım.

Aziz

11 Temmuz 1965

Meral, yorgunluktan ölüyorum. Dünya Barış Komitesi, dün sabah açıldı. Münevver Sekreteria'da çalışıyor. Beni Presidium Komitesi'ne seçtiler. Dün bütün gün kongre vardı. Gece de ayrıca Presidium Komitesi toplandı. Gece 21'den sabahın 4'üne kadar komitede çalıştık. 4.30'da yattım. Sabah 8'de kalktım. Şimdi Kongre'nin 2. günü başladı. Bu Kongre'ye katılışım, memleketim adına çok iyi oldu.

Fazla yazamayacağım. Presidium'a gitmek zorundayım. Güney Vietnamlı'nın çok önemli konuşmasıyla, Finlanda Başbakanı'mn açış konuşmasını gönderiyorum. Bunları istersen Akşam'a ver. Çıkardılarsa beni Akşam'dan, o zaman Yön'e ver. Onlar yazıları çevirsinler.

Öperim

Aziz

Orada herkese iyice anlat ki; bu Dünya Barış Kongresi, bir komünist örgüt değildir. 100 memleketten 1.600 delege var: Papazlar, ke-

şişler, hahamlar, imamlar, hocalar, bilginler, bütün ünlü sanatçılar. Amerika da var.

Helsinki
11 Temmuz 1965

Meral'im, canım benim,

Gezdiğim her yerde çok önemli kadınlar gördüm. Sana iltifat etmiyorum, gerçeği söylüyorum: Sen, çok, çok önemli kadın olmalısın. Çünkü, senin manevi yapında bu doku var. Seni, dünya ölçüsünde önemli bir kadın görmek, benim en büyük isteğimdir. Bu, senin hakkındır. Artık bende iş kalmadı, çok yoruldum. Yaşlandım da. Yaşamda elimden tutacak, yardım edecek kimsem yoktu. Yoksa başka türlü insan olurdum. Hep ben başkalarının elinden tuttum. Sen ve çocuklarım öyle değilsiniz. Sizin için herşeyi yapabilirim. Şu fransızca'yı sök artık. Hepinizi dışarıya göndereceğim. Başka hiçbir çaresi yok. İyi hazırlan. Bende gerçekten iş kalmadı. Sizi, layık olduğunuz yerlerde görüp, tatmin olmak istiyorum.

Elim çok fena. Hiç yazamıyorum. Dün gece Presidium Komitesi'nde sabahladım. Bugün de çok yoruldum. Münevver de çok yoruluyor. Bu gece de komisyon toplantısı var. (Ben 5. komisyondayım.) Galiba yine sabahlayacağız. Çinliler çok sert çıkıyorlar.

Senin "Güllü Güzel" öykün rusça'ya çevriliyor. Sana her zaman söylüyorum. Öykü yaz! Oyun yaz!

Gönderdiğim eski Türkçe yazıyı Akşam'a ver, olmazsa Yön'e ver.

O kadar çok çalışıyorum ki, kendimi bütün bir Türkiye sanıyorum; bütün bir Türkiye olarak çalışıyorum. (.....)

Seviyorum sonsuzca... Çok, çok, çok özledim.

Aziz

Helsinki, Hotel Vaakuna
12 Temmuz 1965

Canım Meral'im,

Haftalardan beri, ilk dün gece 6 saat uyuyabildim. 17 Temmuz'da Moskova'ya döneceğim. Moskova'da 15 gün kaldıktan sonra Berlin'e

gideceğim. (İşlerim var, gelince anlatırım. Mektupta uzun sürer. Kitap işleri.) Berlin'de 3-4 gün kalıp uçakla Sofya'ya gideceğim. Sizi Sofya'da bekleyeceğim. Sofya'da 1 hafta dinlenmeliyim. Hiçbir işi yapmayacağım 1 hafta; yoksa öleceğim. Kalbim iyi değil. 1 hafta dinlenirsem yeter, kendime gelirim. (Bu, 28. mektubum.) Sen mektuplarını yine Münevver'e gönder. O bana gönderir. Münevver de 18 Temmuz'da Varşova'ya dönüyor.

Münevver oyunu fransızcaya çevirdi. Yarın uçakla sana göndereceğim. Hemen fransızca bilen birine 5 kopya yaptırt. Nereye gönder diye yazarlarsa oraya gönderirsin.

2 gündür komisyon çalışmaları başladı. Ben V. Komisyon'da çalışıyorum. Çok zor. Dil yüzünden zorluk çekiyorum çok, ama idare ediyorum.

Çok lüks bir otelde, ama sakallı bir Seylanlı'yla aynı odada kaldığımı galiba yazmıştım. (Kalemde mürekkep kalmadı.) Helsinki güzel, ama küçük bir kent. (400 bin nüfuslu) 1.800 misafire otel bulmak zor.

Seylanlıyla aynı odada çalışamıyordum. Dün gece Hotel Vaakuna'dan Hotel Carlton'a geçtim. Orta bir otel, ama yalnız odadayım.

Hulusi (veya Sait Bey'e) yazdığım mektubu ver.

Parasız kalırsan herkesten borç al, korkma! Öderiz.

Bir öykü kitabı daha çıkarabilirsin. İdarehanedeki 2 dosyada güzel öyküler vardır, seç ve acele bir kitap yap! Yalnız, basımevine vermeden öyküleri oku ve düzelt.

İyi olun.

Öperim sonsuzca...

Aziz

12 Temmuz 1965

Sevgilim,

Bugün sen gideli tam 2 ay oldu. Özlemim de o kadar büyük.

Sana İhsan Ada'nın gönderdiği mektubu da gönderiyorum. Yazı istiyor. Dışardan Tanin'e yazı gönderebilirsen iyi olur.

Gönderdiğin yazıyı Akşam'a verdim. Bugünlerde oraya gidip 2 yazı parası alacağım. Belki senin tazminat parasını da alacağım. Çünkü şimdilik mukavelen feshedilmiş durumda.

Az önce Almanya'dan bankayla gelen parayı aldım. Kâğıtçıya parayı verdim. Son bonomu da zamanından önce ödeyeceğim az sonra. Sonradan elime toplu para geçmez diye düşündüğümden, bütün bonoları elime para geçince ödedim.

Senin bazı mektupların hâlâ gelmedi. Belki gelir daha, bir gecikme olmuştur. Biz ne zaman gelebileceğiz acaba? İşleri ona göre düzenlemem gerekiyor.

Ben aşağı yukarı sen gittiğinden beri hastayım. Soğukalgınlığı gripal hale geldi. Kulaklarıma falan da vurdu. Belki birkaç gün İstanbul'a inemiyeceğim. Şimdi belki 37.5 ateşim vardır. Fazla önemli değil.

Oyununun daktilosu bitti. Mina çevirmeye başladı. Yardımcı çocuk için 650 lira kadar bir para vereceğiz. 200 lirasını verdim. Oyunun sonunu bugün Ateş'le yolladım. Sabahtanberi de Rekin'i arıyorum, bulamadım. Ama daha önce telefonda konuştum, çevirmeye söz verdi.

Mina'dan oyunu alır almaz ingilizcesini yollıyacağım. Çünkü İtalya'dan gelen mektupta ne kadar erken gelirse o kadar iyi olacağını yazıyor. Münevver Hanım da 5 nüsha yapıp göndersin ki, bir kopya bize kalsın. 4 kopya göndereceğim çünkü. Almancası hiç gerekli değil.

Senin Baböf davası 20 Eylül'e kaldı. Ben senin eylülde geleceğini söylemiştim. Onun üzerine 20 Eylül'e bırakmışlar.

Yeni kitap çıkarmayı düşünüyordum ama, sen olmayınca bazı aksaklıklar oluyor. Üstelik son kitap "İhtilali Nasıl Yaptık" o kadar iyi sattı ki, elimde pek az kaldı, şeytan onun 2. baskısını yap diyor.

Ankara'dan hâlâ para gelmedi. Şimdi oraya da bir mektup atacağım. Kitabın baskısına başlamışlar da para göndermiyorlar. Ne garip insanlar var dünyada.

İhsan Ada'ya gerçekten nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Bütün paraları zamanında gönderdi. Son 3 bin lira borçmuş, kesilecekmiş sonra.

Son zamanlarda bazı tatsız olaylar oldu. İşçi Partisi'nin Cemal Hakkı Selek ve Adnan Cemgil'i çok kötü dövdüler. Adnan Cemgil hâlâ hastanede. Cemal Hakkı Bey evde. Başka yaralılar da var. Bursa'da 17 kişi tevkif ettiler.

Bir yere götmeden önce oranın adresini versen, mektupları oraya yazarım ama, tabii adresi sen de bilmiyorsundur.

Hepimiz iyiyiz. Çocukların hepsi de gönderdiğin kartları aldılar. Ben de bu akşam belki evde senden bir mektup bulurum.

Ferhan Bozkurt'la durum öylece duruyor. Ben gitmiyorum. Onlar da peşin parayla kitap alıyorlar. Son kitapların hesabını istediğim anda alıyorum ama, eski hesaptan alacağımız olan 4315 liradan daha hiç bir ödeme yapmadılar. Ben de üstlerine fazla gitmek istemiyorum.

Özlemle öperim sevgilim.

Meral

Helsinki, Hotel Carlton
13 Temmuz 1965

Canım Meral'im,

Senin için şiirler yazıyorum. Anla benim halimi, seni nasıl özlemişim... Tıpkı, 1955 6/7 Eylülü'nde olduğu gibi...

Burada çok yalnız kaldım. Bereket, deli gibi çalışıyorum da, yalnızlığımı düşünmeye zaman kalmıyor. Moskova'dayken iki dostum vardı, iki aile... Karı-koca, çok iyi insanlardı. Çevirmen, rehber ve dost olarak bana çok yardım ettiler.

Buraya parasız geldim, yanımda ruble, mark ve lira vardı, ama dışarı çıkmıyor; çıksa da Fin parasıyla değiştirilmiyor. Helsinki'de otel, yemek, taşıt için para gerekmiyor, hepsi en mükemmeli, yalnız cıgara ve posta pulu gibi şeyler için para gerekli. Moskova'dan gelirken, burada para verileceğini söylediler. Ama verilmedi. Moskova'dayken o iki kadın, senin için hediyeler verdiler. Ben de onlara Helsinki'den hediyeler almak isterdim, küçük, güzel şeyler var. Ama alamadım. Her neyse... Burada posta da çok pahalı.

Münevver'den 7 marka (Fin parası) borç aldım. Burada borç almak da doğru değil. Çünkü herkesin parası kendine göre, dolar bozduru-

yorlar. Başka bir İtalyan dostumdan 10 bin liret borç aldım. 10 bin liret, 170 Türk lirası, ama Finlanda'da para bile değil. Moskova'ya dönüşümde İtalyan'a ödeyeceğim.

Dün, gözlüğümün sapı kırıldı. Rezalet... Moskova'da, yeniden göz muayenesi olup, yeni gözlük alacağım. Artık uzağı da göremez oldum. Herhalde 2 gözlük kullanmalıyım. Kocan, artık iyice yaşlandı. Sen belki buna memnun bile olursun, ama olma, iyi değil. Marifet, hem genç kalıp, hem de dürüst olmak, sevgi bağlarına içten ve özden saygı duymaktır.

Akbaba'ya bir yazı gönderiyorum. Hemen bunu Ziya Bey'e ver ve de ki: Sofya'ya gider gitmez, ilk işim, romanın sonunu yazıp göndermek olacak. Hiç merak etmesin, yetişir. Sofya'da bir hafta dinlenirken romanı yazacağım.

Bana dünyada dinlenmek yok! Ölünce dinleneceğim, ama ne yazık ki, dinlendiğimi bilemeyeceğim.

Bugün kongreye gitmedim öğleye kadar. Yazıları yazdım. Dün gece de saat 1'e kadar çalışmıştım. Çok yoruldum. Parmaklarım oynayıp titreyip duruyordu. Ama bu sabah iyiyim. Gece 6 saat uyudum. Kendimi iyi hissediyorum.

Rüyamda sizleri görüyorum. Geçen gece Ali'yi bir uçurumdan düşerken gördüm, deli olacaktım. Dün gece de seni gördüm rüyamda, bir çocuğun olmuş. Rüyada kendi kendime, demek çocuğu aldırmamış diye bir sevindim ki... Ahmet'imi her gece görüyorum. Ateş'i gördüm rüyamda, uçağa bindirip Avrupa'ya tahsile gönderiyorum. Oya, Mehmet,[76] hepiniz rüyalarımdasınız...

Telif paraları geldi mi? Ne yapıyorsunuz? Sıkıntıda kalma. Sinirli olma. Para önemli değil, sinirler ve yaşam önemli. Parasız kalırsan, hiç çekinme, Ziya Bey'den, Hamdi'den, Oğuz'dan borç iste. Oğuz'a söyle, istediği bütün işler olmuştur; bütün kitap işleri... Ona da ayrıca yazacağım.

Münevver'i eskisinden daha çok seviyorum; yiğit kadın, dayanıklı ve çok namuslu, çok çalışıyor, çok başarıyor, aferin Münevver'e; has

76. Oya Nesin'in ilk eşi Yılmaz Doğru'dan olan oğlu. Y.N.

kadınmış. Onun yaptıkları, çektikleri her insanın harcı değil. Doğrusu örnek bir yaşamı var.

Seni sevdiğime inan ve bana güven. Beni üzme. Öperim canım sevgilim.

Aziz

14 Temmuz 1965, Çarşamba

Canım Sevgilim,

Az önce Helsinki'den gönderdiğin mektubu aldım. Hemen yazıyorum ve UÇAK-EKSPRES atacağım ki, çabuk eline geçsin.

Sevgilim, hem bastanberi kendimi bu seyahate hazırlamadım. Bunu sana da yazdım. Bir aksilik çıkmasından korkuyordum. Fakat seni özlemim arttıkça bu işi adamakıllı ciddiye almaya başladım. Eğer bir aksilik çıkar da gelemezsem iyice bozulacağım.

Şimdi sen ne yap yap, Helsinki'den çocuklar için kâğıt gönder bana. Bir kere Moskova'dan çok geç gelir. Belki de gelmez. Senin ordan gönderdiğin bir yığın mektup kayıp. En az 4-5 mektubun yok. Öyle karışık geliyor ki, ben bile sayılarını unuttum artık. Fakat çocuklar için mutlaka Helsinki'den kâğıt gönder.

Ben Münevver Hanım'ı orda sandığım için hep oraya mektup gönderdim. Asıl önemli olanı yazayım: İhsan Ada, 20 Temmuz'a kadar yazı bekliyor. 1 Ağustos'ta hamle yapacaklarmış. Senin için afiş ve ilanlar hazırlanmış. Şimdiye kadar da 2000 + 3000 = 5000 lira gönderdi bana. Herhalde oraya yazı göndermen gerekir. Roman'ı bu hamlede kullanacaklarmış.

Mahkeme 20 Eylül'e kaldı. Sanıyorum duruşmaya devam edebilmek için seni bekliyorlar. Eve polisle davetiye gelmişti. Ben eylülde gelecek dedim, onun için 20 Eylül'e bırakmış olacaklar.

Daha önceki mektupta da yazmıştım. Bursa'da İşçi Partisi kongresinde olaylar oldu. Adnan Cemgil hâlâ hastanede. Cemal Hakkı Selek de epey ağır yaralıydı. Evde ziyaret ettim, adamın yüzü gözü berbat. Ali Karcı'nın[77] akciğer ve karaciğerinde ezikler varmış. Daha birkaç

77. Basımevi sahibi. Y.N.

yaralı var. Bu olaylarla ilgili olarak 17 kişi tutuklandı. 3 kişi de ortada yok, tutuklamak için arıyorlar. Bütün bunlar seçim tansiyonundan olsa gerek. Ama hükümet tedbir alıyor.

Hemen hemen bütün borçlar, bonolar ödendi. Yani biz gelirsek, ağustos ayı içinde ödenmesi gereken bono yok artık. Ben gelmekte acele ediyorum, çünkü hemen hemen tatil geçti. Çocukların okulu 16 yada 17 Eylül'de açılıyor. Ağustosun başında yola çıksak 35-40 gün kalabiliriz. Çünkü okullar açılmadan hiç olmazsa 1 hafta önce gelmek gerekir. Çocukların formaları, kitapları-kalemleri var. Ayrıca Ali bu yıl 4. sınıf olduğundan hiç zaman kaybetmesini istemem. Eğer senden kâğıt gelmesi, sonra da davet ve biletler gecikirse, gelmemiz pek bir işe yaramıyacak. 15-20 gün kalıp döneceğiz.

Yine önemli bişey yazacağım. Sen gittikten 20 gün sonra filan kambiyodan acele gitmem için mektup geldi. Almanya'dan davetli olduğuna dair resmî bir belge istiyorlarmış. O belgeyi de artık uzaktan mı tedarik edersin ne yaparsın bilmem.

Burada havalar birkaç gündür bozuk gidiyor. Çocuklar bugün Oya ve annemle denize giriyorlardı. Bu yaz onlar için çok iyi geçti. Ben 4 kez girdim denize. Kulağıma su kaçtı galiba, gripten diyordum ama değil, hâlâ kulaklarımda çınlama ve tıkanıklık var. Sensiz deniz de, sinema da olmuyor. Annem geldiğinden beri sinemaya gitmiyorum. Çocukları alıp Oya'yla gidiyorlar.

Bir aksilik çıkar da biz gelemezsek sen gezine devam et. Bizi özledin diye de erkenden gelmeye kalkma. Yarın sana birkaç da gazete yollıyacağım. Bir de "Kim" göndereceğim. Tahir Alangu kitap hakkında bir eleştiri yazmış, onu okursun.

Çocukların kâğıdını ihmal etme. Şimdiye kadar çoktan göndermen gerekirdi. Hep işlerimiz böyle sıkışık olur. Yayınevini kapatmak istemiyorum. Kitapçı ve sipariş ,durumu iyidir. 1 ay kapanırsa onları kaybetmekten korkarım. Arkadaşlarımdan biri kalacak.

Canım sevgilim, en önemli işin çocuklar için kâğıt olsun. Seni göreceğim anı bekliyorum yalnız, çok özledim. Çocuklar da öyle.

Hepimiz candan kucaklarız biricik sevgilim, öperim.

Meral

Helsinki
15 Temmuz 1965

Canım Meral'im,

Bu gece kongre bitecek. Yarın ve daha ertesi gün delegeler gidiyor. Ben 17 Temmuz'da gideceğim. Çok çalıştım, çok yoruldum, ama çok yararlandım, çok şeyler öğrendim.

Az önce, komisyon çalışmalarını yarıda bırakıp -çünkü çok bunalmıştım artık- Helsinki elçimizi gidip gördüm. Çok ilgilendi, saygı gösterdi. Daha önce gitmediğim için üzüntüsünü bildirdi. Daha önce gidemezdim, zaman yoktu. Elçiden 12 Temmuz tarihli Cumhuriyet'i alıp okudum. Gözlerim doldu, çocuk gibi ağlamamak için kendimi zor tuttum. Nedir o rezaletler? Vah vah!.. Dünyanın nerede olduğundan kimsenin haberi yok. Acaba böyle önemli zamanlarda memleketimden ayrıldım diye suçlu muyum? Orada daha mı yararlı olurdum bilmem ki... Ama buralarda da kimsenin yapamadığı işler yapmaya, memleketime yararlı olmaya çalışıyorum. Nedense sana ve başkalarına haksızlık etmişim gibi geliyor. Ben hep böyleyim işte... Onun için ölesiye çalışıyorum.

Gözlüğümün sapı kırıldığından beri durumum çok kötü, zor görebiliyorum. Uzağı da göremez oldum. Mektubu zor yazıyorum. Moskova'ya dönünce muayene olup gözlük alacağım.

Bugüne kadar bir kamyon dolusu kitabım, notum, belgem oldu. Nasıl getireceğim Istanbul'a bilmem.

Seni de gelecek yıl, başka bir uluslararası kongreye çağıracaklar. Mutlaka gitmelisin, çok önemli.

Akbaba'ya 3 yazı gönderdim, parasını Ziya Bey'den al. Ziya Bey, çok iyi, dostça bir mektup gönderdi. Gerekince kendisinden borç isteyebilirsin.

"Yeni Tanin"e yaz, diyorsun. Yeni Tanin'in durumunu bilmiyorum ki. Bir kişi için ne diye yazayım? Hamle yapsın, gelince bütün gezi yazılarımı Yeni Tanin'e yazacağım. Sana yarın 2 yazı göndereceğim. Yeni Tanin hamle yaptıysa, istersen bu yazıları oraya gönder, istersen Akşam'a veya Yön'e ver. Memleketteki durumu hiç bilmiyorum.

Tekrar ediyorum: Sen ve çocuklar, hepiniz, mutlaka Avrupa'da kalacaksınız. Buna göre şimdiden hazırlan. Fransızcanı ilerlet. Ama hangi memlekete gideceğinize henüz kesin karar vermedim. Ateş isterse İtalya'ya da gidebilir. Burada pek çok İtalyan dostlarım oldu. Ateş için konuştum. İsterlerse Oya ve Zuhal'ler de Avrupa'ya gidebilecekler; söyle kendilerine. Yaşarken, hepinizi garantiye almak istiyorum.

Belki Moskova'da mektuplarını bulacağım. O kadar az mektubunu aldım ki... Nasıl özlediğimi anlatamam... Ama ne kadar özlersem özleyeyim, kendim Türkiye'de kalıp sizi Avrupa'ya göndereceğim. Yazık! Benden çok şeyler geçti artık. 20 yıl önce buralara gelebilseymişim, çok başka olacakmış.

Oyunun fransızcasını gönderiyorum. Hemen 5 kopya çıkart. Münevver Çiçu'yu daha çok beğendi, şaheser diyor. Oyunun, almancasını da yakında göndereceğim.

Öperim. (Ama uzaktan öpülmüyor ki... Laf işte!) kucaklarım canım sevgilim.

Acaba mektuplarım eline geçiyor mu?

Aziz

16 Temmuz 1965

Meral,

Telefondan sonra yazdım. Bu yazıyı Yeni Tanin'e ver. Daha önce gönderdiğim yazıları da Yeni Tanin'e ver. Tahir'e Akbaba'nınkini verme.

Öperim.

Şimdi tirene gidiyorum.

Aziz

Helsinki
16 Temmuz 1965

Canım Sevgilim,

Sana Helsinki'den son mektubumu yazıyorum. Şimdi saat 2.15 (bura saatiyle). Akşam 21'de tirene biniyorum. Ertesi akşam (17

Temmuz) saat 22'de Moskova'da olacağım. Bu, yazdığım 32. mektubumdur. Belki bundan sonra Sovyetler Birliği'nden göndereceğim mektuplar aksayacak. Hiç merak etme, sinirlerin bozulmasın. Evde çarçur olan paralar için de hiç üzülme, rahat ol! Para her zaman bulunur, ama canımız bulunmaz. (Anlıyorsun.) Sen sinirli olursan, evde herkes sinirli olur. Türküler söyle.

Münevver yarın gidiyor. Çok yoruldu. 1 ay için Polonya'da dağa çıkıp çocuklarıyla dinlenecekmiş. Burada herkes çok çalıştı, çok yoruldu. Ne var ki, onlar tatil yapıp dinlendirilecekler, bana hiç tatil yok.

Oyunu gönderdim. Alınca hemen bildir, çok merak ediyorum çünkü.

Moskova'ya gider gitmez, çocukların pasaportu için Elçilik'ten alacağım resmî kâğıdı hemen göndereceğim. Önceki mektuplarımda yazdığım gibi, siz Sofya'ya gelinceye kadar, bir öykü kitabı daha çıkarabilirsiniz. İstersen kitabı bayiye ver, öyle gel. Biraz da peşin para alabilirsin bayiden. Dönüşte de hazır para birikmiş olur. Kitap çıkarırsan, iyi öykülerden seç, önceden oku ve düzelt. Kitaba iyi bir ad bul. Sanırım yazıhanede, hem camlı dolapta, hem benim sağımdaki demir rafta iki öykü dosyası olacaktır. İki yerden telif hakkı gelecekti, geldi mi? Yaşar Kemal döndüyse seni görecekti, gördü mü? Yaşar Kemal'in buradaki davranışlarını hiç beğenmedim. Çok bencil ve hep yalnız kendisi... Ne yazık ki, buradakiler de anladılar. Melih Cevdet efendice davrandı.

Oğuz Akkan'a 1 mektup gönderiyorum, kendisine ver.

Oyunun türkçesini aldın mı? En önemlisi, bu oyunun zamanında ingilizce ve italyancaya çevrilip yarışma jürisine gönderilmesi, sakın ihmal etme!

Siz gelirken Ako'yu ve çiçekleri ne yapacaksın, tedbir düşün.

Dağıtım Ortaklığı kurulsa bile, sen yine kitabı Fazıl'a ver. Ayrıca ortaklığa da ver.

Dün, kongre kapanırken Sartre çok önemli bir konuşma yaptı. Konuşması basılırsa, hemen göndereceğim. İstediğin yere ver: (Yön, Sosyal Adalet veya Tanin veya Akşam.)

Avrupa Yazarlar Birliği Kongresi'ne çağrılıyım. Çok önemli bir kongre. Galiba İtalya'da olacak. Çok önemli, gitmem gerekli.

Burada çok insanla tanıştım. Bir İspanyol rejisörü oyunumu sahneye koyacak ve başka birisi kitabımı basacak. İtalya'da da kitabım basılacak. Az kaldı unutuyordum: Şu adrese (4 kitap, Yeşil Renkli Namus Gazı ve Sosyalizm Geliyor Savulun) kitaplarından 2 ayrı paket halinde 2 takım gönder. Paketin üstüne adımı ve ev adresimizi yaz. Adres: Mm. Joyce Lussù Piazza Adriana 10 Roma/İtalya. Unutma!

Pablo Neruda da Türkçe kitabını istedi, ama ben dönünce gönderirim. Sen yine bana mektuplarını Münevver'in adresine yaz. Lingauphon plaklarını çal, Fransızcayı öğren.

Bu kongrede müthiş bir oyun konusu keşfettim. Olabilseydi eğer, adını "Orospu Çocukları" koyardım. Ama oyunun baş kahramanı "orospu çocukları!" diye bağıracak. Anladım ki, sanatçının sorumluluğu çok büyük. En geri kalmış, en küçük ulusun sanatçısı bile bütün dünyadan sorumlu.

Öperim sevgilim. Hep mutlu ol. Yalnız sizler içinim.

Aziz

16 Temmuz 1965

Canım Sevgilim,

Helsinki'den mektubunu alır almaz hemen 1 mektup, 2 gazete, 1 de telgraf çektim sana. Fakat ertesi gün gelen mektubunda bir de baktım adresin değişmiş, çok canım sıkıldı. Bütün bunların eline geçip geçmediğini bilmiyorum.

Sevgilim, herşeyi hep en sona bırakırsın nedense. Bazı işler vardır ki önce onu yapmak gerekir. Gezmen, görmen, gezi notları, çalışmaların elbette önemli ama, bu çocukların kâğıdı geldiği zaman da galiba okullar açılmış olacak. Yada biz gelirsek, geldiğimize değmeyecek, ancak 1 hafta filan kalabileceğiz. Ben sana mektuplarda çocuklarda bir umut uyandırma, geleceğimizden hiç söz etme dedim. Mektuplarınla ve kartlarınla çocukları öyle bir ayaklandırdın ki, her akşam, ağlamaklı, ne zaman gideceğimizi sorup duruyorlar. Ne yapacağımı şaşırdım, nasıl söz anlatacağımı bilemiyorum. Hele gelemezsek, ço-

cuklar için gerçekten çok kötü olacak. Dün senin mektubun geldiğinde bizim gelmemizin en erken 1 ay sonraya kaldığını anlattığım zaman nasıl bozulduklarını anlatamam. 1 ay sonra geldiğimizde ancak 15-20 gün kalabileceğiz, o da bir aksilik çıkmaz, pasaportu zamanında alır, biletler ve davet zamanında gelirse.

Gezdiğin ülkelere tekrar geri dönmen için elbette önemli nedenler olmalı, ama hemen hemen 1 ay kaldın her ikisinde de. Aslında bizim gelmemiz o kadar önemli değil tabii, hiç gelmesek de olur, ama çocuklar için iyi olmıyacak.

Gelelim beni önemli bir kadın olarak görme isteğine: Sevgilim: dünyanın her yerinde bir yığın önemli kadınlar, bir yığın da önemli erkekler var. Sanıyorum ki onlar kendilerini önemli kadın yada erkek olarak yetiştirmiş olmak için yetiştiler yada özel bir terbiye, bir öğretim gördüler. İnsanların önüne gelen beklenmedik olaylarla önemli olduklarını sen de benim kadar bilirsin. Eğer benim önemli kadın olmam, bir fransızcaya kaldıysa, fransızcamın eksikliği kadar önemimden yitirmem bişey değiştirir mi? Sana burdayken de söylemiştim, senden ayrı, salt fransızca yada başka bir dil öğrenme uğruna hiçbir yere gitmem. Bu yaştan sonra, 5-6 yıllık bir çabayla öğrenilecek fransızcanın da ne işe yarıyacağını çok merak ediyorum. Üniversiteye girmemeye kesin olarak karar verdim. Hiçbiriniz o üniversitenin içine beni atamazsınız. Belki doktorayı veririm. Onu da belki diyorum, doktoranın da bana bişey kazandırmayacağını da biliyorum. Doktor olacaksam, kendimi şimdiden doktor olmuş sayıyorum. Eğer bir formalite o kadar önemliyse, yeniden bazı işkencelere katlanmam gerekecek. Ayrıca sen kendin o kadar önemli bir insansın ki, önemli kadının kocası olmak sana bişey katmıyacak.

Çocuklarımızın öğretimine gelince, elbette önemli. Benden önce onlar var. Onların öğretimini en iyi biçimde yapmalarını çok isterim. Onların yetişmelerine diyecek bir sözüm yok. Ama şunu iyi bil ki, senin arzun değişmezse, sen nerdeysen ben de seninle birlikte olacağım. Bu yaştan sonra bir yığın yıllarımı fransızca öğrenmek uğruna senden ayrı yaşamaya razı değilim. Hiçbir zaman da razı olmıyacağım. Yok eğer, sen ille de birkaç yılını kafanı dinç geçirmek istiyorsan o zaman

kategoriler değişir, onun için ayrı bir yol düşünürüz, benim için de ayrıca fedakarlık yapmana gerek kalmaz.

Helsinki'den gönderdiğin önemli konuşmaları dün Doğan Özgüden'e verdim. Dün akşam gelen senin konuşmanı da bufün vereceğim. Akşam gazetesi senden gelecek her yazıyı almaya hazır. Şimdilik onlara veriyorum.

Önceki akşam İhsan Ada bize geldi. 3 tane afiş getirdi. 30 Temmuz'da bir hamleye hazırlanıyorlar. Onun için de senden en geç 25 Temmuz'a kadar yazı bekliyorlar. Bugünlerde radyo ilanları başlıyacak. Tanin vadettiği paraları zamanında gönderdi. Akbaba'dan Yusuf Ziya boyuna telefon edip senden haber soruyor, yazı beklediğini yazmamı istiyor. 2 gün önce yine telefon etti, param olup olmadığını, bişeye gereksinimim olup olmadığını sordu. Param var, sağolun dedim. Yusuf Ziya hemen, "Meral'cim, paran varsa bana da versene." diye bir espri yaptı. Akbaba'ya şimdiye kadar sanıyorum 4 yazın geldi. İkisini ordan borcumuza mahsuben sen gönderdin, birisini bana yolladın, sonra yine Akbaba'ya bir yazı gönderdin. Senin bana yazdıklarına göre 5 yazı gelmesi gerekirdi. Son kez 1 yazı mı, 2 yazı mı gönderdin, iyice düşün. Eğer 1 yazı gönderdiysen, bana yanlış yazdın, hesap tamamdır.

Çeviri Yayınevi'nden hâlâ para gelmedi. Pazartesi günü onlara 1 mektup yazdım, sen Ahmet Küflü'ye de öyle demişsin zaten: Eğer basacaksanız parayı, basmıyacaksanız kitabı geri istiyorum, dedim. Üstelik duyduğuma göre kitabın basımına başlanmış. Ayıp olmasın diye kitap verdin adamlara, bak ne yaptılar.

Sana mektupta yazmıştım ama, Helsinki'den alıp almadığını bilmiyorum. Buradan kambiyodan "Almanya'ya resmen davetli olduğuna, bütün masraflarının ordan karşılanacağına" dair resmî bir kâğıt istiyorlar. Herhalde burdan gösterdiğin evraklar yetersizmiş.

Oyunun daktilosu bitti. Mina çeviriye başladı. Rekin de aldı. Rekin kendisi yapamazsa çok iyi italyanca bilen birisine çevirtecek. Senden fransızca çeviri geldiğinde, yine ben daktilo edeceğim galiba. Kime vereyim? Ayrıca şöyle bişey düşünüyorum. Bu yabancı dil çevirileri bize hep lazım olacak. Boyuna fransızcasını yapmak da zor. Mumlu

kâğıda yazayım ve 50 adet bastırayım diyorum. Mumluda yanlışsız yazmak daha çok mümkün. Adamların ikinci, üçüncü, dördüncü nüshadan okumaları da zor olur. Pek pahalıya da çıkmaz. Gelmeden önce bu işleri halledebilirim sanıyorum.

Binlerce öperim canım sevgilim, seni göreceğim günleri yüzbin gözle bekliyorum.

Meral

Leningrad, Hotel Carlton
17 Temmuz 1965

Meral'im,

Helsinki'deki Carlton Oteli'nde, odamda sana mektup yazıyordum. (Valizimi hazırlamıştım. Bu valiz, Svetlena'nın kocası Valeri'nindir. Bavulumu ve eşyalarımı Moskova'da bırakmıştım. Bir küçük valizle geldim Helsinki'ye.) O sırada telefon çaldı. Kadın İngilizce "Bay Nesin, sizinle Istanbul'dan görüşecekler," deyince yüreğim ağzıma geldi. Nasıl korktum, nasıl korktum, anlatamam. Aman çocuklara, Ateş'e, sana bişey mi oldu diye heyecanımdan kalbim duracaktı. Her işi bırakıp hemen Istanbul'a nasıl dönerim diye düşünmeye başladım. Benim sana telefon etmem normal, ama seninki normal değil. Eğer telefon geldikten sonra konuşamasaydık, ilk uçakla Istanbul'a dönecektim. Sonunda İhsan Ada'nın sözlerini duyunca rahatladım. Telefonda sizin sesinizi çok net duydum; galiba siz benimkini iyi duyamadınız.

Telefondan 1 saat sonra istasyona geldim. Münevver de uğurlamaya geldi. Yine özel tirenle döndük. Üç Afgan delegesiyle aynı kompartımandaydık. İstasyondayken cebimde 19 marka (Fin parası) kalmıştı. Moskova'daki iki çevirmen hanıma (Svetlena ve Vera'ya) hediye almam gerekiyordu. (Onlar sana aldılar çünkü.) Ama ben kadına hediye almasını bilmem. Üstelik para da çok az. Münevver'e rica ettim. İstasyondaki dükkanlardan 2 tane küçük bozuk para çantası seçti. Para tam geldi. (Kâğıda hapşurunca ağzımdan çaylar fışkırdı da.) Ama o kadar değersiz şeyler ki kadınlara nasıl vereceğim bilmem.

9'da tiren kalktı. Çok güzel uyudum. Sabah 10'da Leningrad'a geldik. Binlerce kişi, ellerinde çiçeklerle alkışlayarak karşıladılar.

Bando, nutuklar filan... Bana kalsa Leningrad'a tekrar dönmezdim. Ama program böyle. Saat 1.30'a kadar şehir gezildi otobüslerle. Sonra Avrupa Oteli'nde yemek yedik. Öğleden sonra "Hermitage Müzesi" gezilecekti. (British Museum ve Louvre'dan sonra dünyanın 3. büyük müzesi). Ben önceden gezmiş olduğum için gitmedim. Yalnız kaldım, şehri dolaştım zaten kalabalıktan, hele budala kalabalıktan hiç hoşlanmıyorum. Şehrin merkezini biliyordum. Gezdim tek başıma. Sonra taksiye binip istasyona geldim. (Yanımda 6 ruble vardı ya...) Şimdi saat 18.00. Lokantada çay içerken genzime kaçtı. Sana bu mektubu yazıyorum. Öbür arkadaşlar şehirde yine bir yerde yemek yiyip, istasyona gelecekler. Tiren saat 24.00'de kalkacak. Yarın (18 Temmuz) saat 10'da Moskova'da olacağız. Ben artık Moskova'da tek başıma kalacağım; tabii çevirmenimle. Helsinki'ye çevirmensiz gelmem hiç iyi olmadı. Münevver'e güvenip çevirmen istemem, dedim. Münevver'in hiç boş zamanı olmadı. Moskova'da 15 gün kalacağım.

Vaakuna Oteli'ne gidip telgrafını aldım. Ama mektubun daha gelmemişti. Moskova'ya göndereceklerini sanmıyorum. Sen o mektubu bana bir daha yaz.

Şimdi en önemli mesele Yeni Tanin'e yazı yetiştirmek. Çok geç haber verdiniz. Ne yapacağım, bilmiyorum. Biliyorsun, mektuplar geç gidiyor. Üstelik Münevver de yıl sonunda tatil için dağa çıkıyor. Ben Yeni Tanin'e yazıları nasıl göndereceğim?

Moskova'ya dönünce, elbet bir yolunu bulacağım. Hem burada çalışmak, not tutmak, hem Yeni Tanin'e yazı zor olacak benim için, öleceğim. Yazılar iyi olmayacak, rezil olacak diye üzülüyorum.

Aman Ateş'i idare et. Zor çocuktur. Bol para ver, tabii oldukça. Az az verme, çok ver. Kimyaya çalışsın. Sonra zaman bulamaz. Pasaportlarınızı birer yıllık alın. Gideceğimiz yerlerde giyecek pahalı, ama başka şeyler ucuz.

Bir de bizim kazanç vergisi olacaktı; dosyadadır: 400-500 lira, cezalıdır. Paran olursa, öde! (İşleri hep sana yıktım.)

Bakalım bu mektup, eline ne zaman geçecek? (34. mektup) Belki de eline geçmez, kim bilir?.. Tirenin kalkmasına daha 6 saat var. Ne yapacağım? Boş zamana canım sıkılıyor. Gazete için not hazırlarım.

Dolmakalemde de mürekkep bitti. Şimdi oturduğum masaya biri kadın, üç Rus işçisi geldi. Müsaade istediler. Buyurun, dedim, oturdular. Erkekler tulumlu. Şimdi garsona yemek, şampanya ve konyak ısmarladılar. Bayılıyorum bu adamlara. Çok konuşkanlar. Benimle konuşmaya başladılar. Ama İngilizce bilmiyorlar. Onlara Rusça "Tureski Pisalti Aziz Nesin," dedim, tanıdılar. Çok sevindiler.

Çocuklarımı çok özledim, ama çoluğu da çok özledim: Yani hem çoluğu, hem çocukları...

Hep iyi ve iyilik haberlerinizi beklerim. Arnavutluk'tan gönderilen mektup gelmedi.

Özlemle öperim. Bütün dostlara sevgi ve selam.

Aziz

19 Temmuz 1965

Aziz,

Bugün yazıhaneye çok keyifli geldim. Senin oyunun mumlu kâğıda yazılması meselesini filan halletmiştim. Yusuf Ziya'ya telefon ettim, Kadri'yi göndersin de yazıyı aldırsın diye. Yusuf Ziya hemen bana senin mektubunu okudu, keyfimin içine tükürdü.

Bana yazdığın mektuplarda beni çok özlediğini, şiirler yazdığını söylüyorsun. Teşekkür ederim. Herhalde Fin kadınlarına bakıp beni anımsıyorsun yada başka ulusların kadınlarına. Sana daha çok genç olduğunu, istediğin gibi yaşıyabileceğini söyleyebilirim. Bu lafları şaka bile yazmış olsan, bu konuda benim ne kadar katı olduğumu bilirsin. Üstelik başkalarına böyle şeyler yazılması hiç hoşuma gitmez. Yusuf Ziya şimdiye kadar 50 kişiye okumuştur. Rica ederim duygularını kendine sakla, benim onurumla oynamaya hakkın yok.

Bu gezi senin için çok iyi oldu. Daha istediğin kadar uzatabilirsin. Ben de gelmek için en küçük istek duymuyorum şimdi. Çocukları ayaklandırman çok kötü oldu, ama ben onları da idare ederim. Üstelik gelirsem bu benim için bir dinlenmeden çok yeni bir sinirsel yorgunluk olacak. Sinir yorgunluğuna hiç tahammülüm yok artık. Sen geldiğin zaman benim Paris'e gitme meselesini düşünürüz, en uygun biçimde nasıl olursa onu seçeriz.

İkimiz de birbirimizi o kadar çok yorduk ve kırdık ki, yeni meseleleri kaldıracak gücümüz yok, bunu ikimiz de biliyoruz.

Zaten gelsek bile o kadar az kalabileceğiz ki, geldiğimize deymez. Sen dayanıklı adamsındır, çocuklarının özlemine biraz daha dayanabilirsin. Zaten yazları evden ayrı olmaya da alışıksın. Birlikte pek az yaz geçirdik, bu da onlardan biri olur, üstelik bu gezi senin için çok gerekliydi.

O gün telefonda yazıları Tanin'e ver, dedin, yazılar daha önce gelmişti, ben onları Akşam'a vermiştim. Onların yanında daha yazıların gelmediğini söylemek zorunda kaldım. Ama Akşam'da yalnız senin yazıların çıktı, öbür delegelerin konuşmaları basılmadı. Şimdi Doğan'a soracağım, eğer basmıyacaklarsa Tanin'e vereceğim.

Oyunun fransızcasını bekliyorum. Ben mumluya çekip bastıracağım. Bu sabah da ingilizcenin mumluya çekilmesini sağladım. İtalyanca için daha erken. Rekin telefon edip daha bişey söylemedi. Teksiri biten oyunu hemen İtalya'ya yollayacağım.

Almanya'ya gittiğin zaman kendinin resmen davetli olduğunu belirten belgeyi alıp göndermeyi ihmal etme. Gezilerin arasında lütfen bunlara da azıcık zaman ayırmaya çalış.

Hepimiz iyiyiz. Ateş de iyidir. Bu aybaşında onun için aylığı dahil 250 kadar masraf yaptım. Parasız kalmıyor ve iyi davranıyorum.

Bazı konularda hiçbir zaman olgun kadın olamadım, bu bir kusursa eğer bu kusuru büyük bir zevkle kabulleniyorum. Sana olan güvenime gelince, bir yerde bütün erkeklerin dokusunun aynı olduğunu görüp, senin adına gerçekten üzülüyorum. Eğer bu bir doğa kanunuysa da bana vız gelir, kendi kanunum doğa kanunlarını yenmesini bilir.

Kimileyin kendimi o kadar aptal ve enayi buluyorum ki... Bu yaştan sonra kendimi yeniden eğitmek zorunda kalacağım galiba. Belki sizler hepiniz haklısınız da, ben sizlerin çok dışında kalıyorum. O zaman da kendime yeni ve kendime uygun bir düzen kurmak hakkı tanıyorum.

Hemen hemen bütün borçlar ödendi. Para sıkıntımız yok. Almanya'dan gelen parayı aldım: 2739 lira tuttu.

Oralarda keyfini bozma. Zaten bu geziye çıkmadan önce tedirgindin, benden emin değildin, bu belki de biraz kendine olan güvensizli-

ğinden geliyordu. Merak etme, artık büyük meseleler olmayacak, gerçekten sinirlerimin dayanması mümkün değil. Herşeyin hal yolu bulunur. Haa, Yusuf Ziya'ya yazdığın mektupta, senin sevdiğin ve seni seven kadın lafına gelince, eh insan onları yazdıktan sonra bunu da yazmak zorunda kalır artık. Önemli olan insanın içten duygularıdır ve orda genç olup da yeni baştan yaşama isteğidir. Benim için asıl önemli olan bu duygundur.

Seninle ilgili haberler olursa yazarım. Bizim gelmemizin önemi gerçekten yok. Bundan sonra da çocukları lütfen "geliyorsunuz" diye umutlandırma.

İyi yolculuklar, iyi geziler dilerim.

Meral

Moskova
19 Temmuz 1965

Meral'im,

19 Temmuz sabahı saat 9'da (Moskova ayarı) tirenle Moskova'ya geldim. Gökdelen bir bina olan Ukrayna Oteli'ne yerleştim. (Moskova'da ilk kaldığım otel.) İlk işim, senden gelen mektupları aramak oldu. Ama pazar olduğundan Yazarlar Birliği kapalıydı. Bereket, tercümanım Vera, senden gelecek mektupları merak ettiğimi bildiği için, dünden yanına almış, getirdi. 2 güzel mektubunu aldım, çok sevindim. Şimdi senden aldığım bütün mektupların tarihini yazıyorum: (20, 24, 28 Mayıs, 1, 2, 7, 28 Haziran ve bir de Küflü'nün attığı son tarihsiz mektubun.) Demek ki, şimdiye kadar 8 mektubunu almışım.

Yeni Tanin'e hemen 4 yazı Ankara'ya gönderdim. Ama 30 Temmuz'a kadar ellerine geçeceğini sanmam. Onun için haber ver, telefon et, isterlerse benim yazılarıma geç başlasınlar. Sonra yazılar aksayabilir.

Çocukların pasaport için izin kâğıtlarını da yolluyorum. Hemen müracaat et, sonra benim telgrafımı bekle; yani pasaportu aldıktan sonra bekle.

Yayınevine başkasını bırakmana kesinlikle razı değilim. Olmaz! Yayınevinin 1 ay kapalı kalmasından hiçbir zarar gelmez. Hele şimdi yazdır, hiç önemi yok. Ben razı değilim, ama yine de sen bilirsin.

Madem ki benim yayıneviyle uğraşmamı yasak ediyorsun, peki... Ben de uğramam bile. Senin yayınevindeki işleri ve çalışmayı sevmiş olmana çok sevindim. Demek benim Türkiye'den ayrılmam, bir bakıma iyi oldu. Birden işlerin içine düştün ve çabucak öğrendin. Çok iyi oldu, çok, çok sevindim. Peki, artık yayıneviyle ben uğraşmayacağım. Ama arada sırada bana da danışırsan -ne de olsa- iyi olur. Yalnız bişey var: Ben senin yayınevinde harcanmanı da istemiyorum. Yayınevi çalışması yıpratıcı ve boştur. Yıllar sonra pişman olabilirsin. Tatmin etmez. Boşuna mı Sosyoloji Fakültesi'ni bitirdin? Avrupa'da okumalısın. İnceleme, araştırma yapmalısın. Doktorayı mutlaka yapacaksın. Çaresi yok. Bu yüzden kavga etmeyelim. Başladığın "Türk yazarlarında köy ve köylü sorunları" mutlaka bitecek, mutlaka. Sovyet Bilimler Akademisi senin bu tezinle çok ilgilendi. Hemen çeviriyi basacaklar. Polonya'da da basılacak. Bunları mutlaka yapacaksın. Öykü ve oyun yazacaksın. Nasıl, kendine güvenebiliyor musun? Sen ne dersen, ben peki diyorum. Sen de razı mısın dediklerime? Biz zorunlu olarak, geçinebilmek için açtık yayınevini, yoksa yayınevi, ne senin, ne benim esas işimizdir. Peki, yayınevi senindir, ben hiç karışmıyorum; yalnız yukarıdaki şartlarla.

Sanırım ki... Hay Allah kahretsin, gördün mü rezaleti. Pencerenin 2. kanadını açayım derken, sağ elimin başparmağı çerçeveye çarptı. Parmak ezildi, tırnak mosmor. Otelin doktoruna gittim. Bağladı. Çok acıyor. Tırnak düşecek herhalde. Ben şimdi nasıl yazı yazacağım böyle, çok acıyor.

Aziz

20 Temmuz 1965

Gece parmağımın ağrısından uyuyamadım. Tam da sırası...

Yukarda (sanırım ki...) deyip kalmışım. Devam ediyorum: Sanırım ki 10 Ağustos'ta siz Bulgaristan'da olacaksınız. Ona göre hazırlanın. 15 Eylül'e kadar Sofya-Varna'da kalırız. Zaman kalırsa Bükreş'e de

gideriz. Eğer bir terslik olur da hepinize birden pasaport vermezlerse o zaman çocukları bizim evde annene bırak, sen Ateş'le gel. Seni de bırakmazlarsa, Ateş gelsin. Çünkü Ateş ateşlendi bir kere, onu görüp konuşmazsam olmaz. Belki geç dönülür Türkiye'ye. Onun için çocukların okullarına önceden haber vermeli 1 hafta, 10 gün geç gelecekleri okula. (Son yazdığım şiirler eski Türkçe. Hem daha üzerinde çalışacağım. Hayır, ben iyi şiir yazamıyorum.) Haa... Aman unutma! "Böyle Gelmiş Böyle Gitmez"in bütün notlarını ve dosyalarını gelirken getir, sakın unutma!

Bişey daha var: Melzig, oyunu çevirdi. (Melzig, herşeye rağmen çok becerikli ve Türkçe'den en iyi çeviren çevirmen.) Yakında Melzig oyunu sana gönderecek. Sen şimdiden Marzotto'ya yaz ki, almanca çevirisi de var, isterler mi? (Selahattin'e yazdır.) Münevver adını değiştirip (Savaş-Barış) koymuş. Zaten eski adı da böyleydi. Ama bunun altına her dildeki kopyalarına (Düdükçülerle Fırçacıların Savaşı) diye ayrıca yazmalı. Doğrusu, ben bu oyunun yarışmayı kazanacağını sanmıyorum. Ama dikkati ve ilgiyi çekmesi de bize yeter. (Bişey Yap Met), (Biraz Gelir misiniz?) ve (Çiçu) daha iyiydi. (Çiçu), çok avangarde olduğu için göndermeye korktum. Almanların Düdükçüler'i bale yapacaklarını yazmıştım. Aldın mı o mektubu?

Akşam'dan beni çıkarmamışlarsa, orada bir bağım olması politik bakımdan çok iyidir. Arada sırada, seyrek de olsa Akşam'da yazmam yararlıdır. Çünkü çok satan gazete. Zaman bulabilirsem Akşam'a arada bir yazmak isterim. (Ben de ne yapacağımı iyice şaşırdım ya...)

Buradaki benim çevirmenlerden birine acele Türkçe sözlük gerekli. Sen bir tane Türkçe sözlük al. (T.D.K.'nun) Melzig'e postala. Melzig onu buraya, benim verdiğim adrese yollayacak.

Münevver bir yanlışlık yapmış. Sana göndermesi için Bakû'den ona yolladığım 2 mektubu -galiba senden geliyor sanarak- bana buraya geri göndermiş. Sana gelmeyen 2 mektup bunlar olacak.

Yorgunluktan kafamı toplayıp yazı yazamıyorum. Çünkü buradaki gazete ve dergilere de yazıyorum.

Arnavut'un mektubu hâlâ gelmedi. Bir daha mektupların orijinallerini yollama. Sonra Almanya'dan mektup var diye yazmıştım. Çe-

virttin mi onları? O da gelmedi. Bu mektubu aldıktan sonra, Münevver'e gönderme mektup. Çünkü o tarihte gidiliyor. Bundan sonra mektuplarımı yine Melzig'e gönder. Ben ondan alırım. Ama Melzig'in yeni adresi şu:

Prof. Herbert Melzig
Sppingbronstrasse 38 VII
(1197) Berlin-Johannisthal / ALMANYA

Yakında kavuşacağız sevgilim, özlemle sonsuzca öperim.

Aziz

21 Temmuz 1965, Çarşamba

Sevgilim,

Sevgilim dedim ama aldırma. "Sevgilim" demenin eski tadı yok artık. Neden böyle oldu sanki? Ne güzel özlemiştim seni, ne güzel seviyordum. Ne heyecanla bekliyordum kavuşacağımız günü.

Dün gece herkes sinemaya gitmişti. Salondaki uzun koltuğa uzandım... Baştan beri olan herşeyi düşünüyordum... Bir hesaplaşma yapıyordum kendi kendimle. Birdenbire biri,

– Ne kadar acı çektin be! Çüüüş! dedi.

İrkildim. Sesini bile tanıyamamıştım. İçimde öylesine bir acı çöreklenmiş, öylesine kıymık kıymık batıyordu ki, hiç acıyı düşünmediğim halde, birdenbire sanki ben değil de, içimdeki acı konuştu.

Acım konuşunca "Acı" üstünde düşünmeye başladım. O acıdan kurtulmak için kendimi öldürebilirim. "Nasıl kurtulabilirim bu acıdan?" dedim kendi kendime. Ne yapmalıyım, nasıl hareket etmeliyim, kendimi nasıl eğitmeliyim ki acı çekmiyeyim? Hiç olmazsa az, hiç olmazsa azaltabileyim.

Sonra çocukluğumdan beri çektiğim acıları düşündüm: Ve anladım ki suç bende. Kendimi yanlış eğitmişim. Bunun 31 yaşında farkına varmak istemezdim. Çok daha önceleri anlasaydım ne olurdu! Suçum ne biliyor musun? Kendimi fazla vermek... Herşeyimle, kendime hiçbişey bırakmadan vermek. Bu suç değil tabii, ama sonra ne oluyor biliyor musun? Ben kendimi o kadar çok verince, karşımdakinden de bir o kadar şey bekliyorum. Bu olmayınca edepsizlik ediyorum. Hem

karşımdakinden az şey bulduğum, hem de edepsizlik ettiğim için acı çekiyorum. O mektubu yazmamış olmayı isterdim. Benim yerimde olgun bir kadın olsaydı yazmazdı, sabırla kocasını beklerdi!

Zavallı sevgilim, demek sen bu yaşta, hâlâ birtakım ilkel cinsel meselelerini halledemedin. Bunun ilkkez farkına varıyorum. Ne tuhaf, ben şimdiye kadar bir başka adamla yatmamla, seninle yatmam arasında ne fark olacağını bile düşünmedim. İlk olarak Yusuf Ziya mektubu okuduktan sonra, bir Fin erkeğinin, bir Türk erkeğinden ne farkı olabileceğini düşündüm. Bu, senin cilveli Fin kızlarına olanca arzunla istemiş olmandan gelen doğal bir düşünceydi. Demek kadınlar, şu dünya yüzünde, birbirinden o kadar uzak olmayan kadınlar, birbirinden o kadar farklı, alımlı, cilveli oluyorlar... Gerçekten, sosyolojik bir inceleme yapmaya değecek kadar ilginç bir konu.

Tanrı sana kuvvet versin sevgilim, gittiğin ülkelerde kimbilir daha ne cilveli, ne güzel kızlar göreceksin, yüreğin kaç kez ortadan, yandan yarılacak? Sonra ne yapacaksın, o parça parça yürekle nasıl gelip, nasıl yüzüme bakacaksın?

Pazartesi günü Yusuf Ziya mektubu okudu, bir zaman kendime gelemedim, sonra sana mektup yazdım, postaya attım ve Türkan'a gittim.

Türkan'ın akşama misafiri gelecekmiş, mutfakta iş görüyordu, tabak çanak ortadaydı. Birden çukur-yuvarlak bir tabak gördüm. Bilirsin Türkan tutumlu kızdır. Tabak kırılmış, 3 yerden yapıştırmış, ama yapıştırılan yerler belli oluyordu. Tabak yine tabaktı, Türkan onun içine patlıcan salatası yaptı. Birdenbire kendimizi, evliliğimizi, o, kırılmışta, yapıştırılmış tabağa benzettim.

Biliyor musun en çok gücüme giden kızların güzelliği-cilveleri filan olmadı da, gençliğini oralarda geçirmek isteğin oldu. Gerçi benimle evlendiğin zaman da çok genç değildin ama, insan yine bir suçlu buluyor kendini. Ve hiç düşünmeden çocuk yaptığıma o kadar pişmanım ki, anlatamam. Ve ben, eğer çocuklarım olmasaydı bu evliliği hemen bozmuştum. Ben Türkan gibi yapıştırmam, kırılınca atarım o tabağı. Ya hep, ya hiç.

Hani biliyor musun, sen "Düşünmekle yapmak aynı şeydir!" derdin hep. Öyledir tabii. Yine aynı düşüncelerdi misin?

Senin gençliğine gerçekten yazık oldu sevgilim. Ya benim gençliğim? Benim gençliğime de yazık oluyor mu dersin? Ben de Türkiye'de, seninle evli olmakla çürümüyor muyum acaba? Bunları düşünüyorum kaç gündür.

Bana şiirler yazdığına da inanıyorum, beni sevdiğine de. Bölükpörçük, kırılmış-yapıştırılmış bir sevgi, bir aşk... Nereye kadar sürecek? Ne zaman tüm tükenecek, toplumsal bir olay gibi izliyorum.

Çok kırdın beni. Helsinki'den yazdığın mektuplarda bekledim hep, bana da birazcık kadınların güzelliklerinden bahsedesin diye. Alman kadınlarını övmüştün de, hiç durmamıştım üstünde. Eğer Fin kadınlarını da övseydin, gözümde biraz olsun temize çıkacaktın. Oysa yazmadın hiç.

Bu akşam gelirken düşündüm ve sonunda şu karara vardım: Acı çekmemem için kendimi eğitmem gerek. Nasıl eğiteceğim dedim kendimi. Şimdiye kadar kullanmadığım haklarımı kullanarak. Bir erkek, (sen) nasıl yaşıyorsa öyle. Bir kadının, kısaca bir insanın nasıl yaşaması gerekiyorsa öyle yaşayacağım. Böyle de evlilik olur, hem daha rahat, hem daha mutlu mu? Bilmem! Bildiğim bişey varsa daha rahat olacak. Böylece, haklarımı kullandığım zaman, senden de fazla bişey beklemiyeceğim.

Beni oralarda kongrelere davet ettirmeye kalkma, gitmem. Buna kendim layık olmak isterim. Ne sıfatla gideceğim? Öykücü olarak mı? Öykü yazmıyorum ki artık! Oyun yazarı olarak mı? Hiç oyunum oynamadı ki... Sosyolog olarak mı? Aldığım diplomadan bile utanıyorum. Bırak, ben yapayım yapabileceksem, neye layık olduğumu, ne kadar önemim olduğunu ben göreyim.

Dün akşam Meydan'da bir yazı vardı. Şarlo'nun kızı Géraldine "Bundan sonra iyi bişey yapmıyacağım!" diyor. Çünkü artist olmaya kalktığı zaman Şarlo "Bakalım seni mi, yoksa aile adını mı alkışlayacaklar?" demiş. Anımsıyor musun, sen de birgün bana "Bakalım edebiyat tarihine Meral Nesin olarak mı, Meral çelen olarak mı geçeceksin?" demiştin.

Artık acı çekmemeye karar verdim. Dünyanın en korkunç işkencesi. Kendimi eğiteceğim, baştan zor olacak ama, zorla da olsa haklarımı kullanmasını öğreteceğim kendime.

Oyunun fransızca daktilosuna başladım. Mumlu kâğıda yazıyorum. 3 dilde de mumluya çektireceğim ve istediğin her yere gönderebileceksin üç dilde de. Çok dikkat ediyorum yanlışsız yazmaya. Mumlu kâğıtta düzeltmesi daha kolay. Biraz pahalı oluyor ama ne yapalım...

Oğuz'a gideceğin yerleri yazmışsın. Böylece öğrenmiş oldum. Gezin daha uzayacağa benzer. Ben de ağustosta çocukları alıp Erdek'e 15 gün gitmek istiyorum. Çünkü Zuhal doğuracak, annem oraya gidecek. Çocukları hergün yayınevine taşımak çok zor oluyor. Ben de bu yaz hiç denize giremedim.

Çocuklar seni çok özledi. Gelmeyi çok istiyorlar. Ama senin göndereceğin kâğıt gelmedi. Gelse bile çok geç. Gelip dönmemiz için çok az zaman kaldı. Yaz geçti sayılır.

Bugün İtalya'daki Mme.'a kitaplarını yolladım. Taahütlü attım, alır sanırım. isteğin üzerine 2 takım yaptım ve içine bir de "Toros Canavarı" koydum.

Bu mektubu İrfan'a göndereceğim. Münevver Hanım tatil yapacaksa, mektuplar eline ulaşmaz.

Sonunda suçu kendimde buldum, için rahat etsin sevgilim. Ne var insanın bu kadar budalaca vermesinde? Acı! Münevver Hanım'ın kahramanlığını hangi erkekte gördün? Bir örnek verebilir misin?

Çocuklarımı çok seviyorum. Onların hatırı için, senin parça parça olmuş kalbini yapıştırmana yardım ederim. Ek yerleri belli olur ama, yine de işine yarar güzel kadınları görünce. Ayrıca sana şunu da -çok içten- yazayım ki, kendimi de iyice güzel görüyorum.

İyi geziler, iyi yolculukar, güzel kadınlar görmeni dilerim sevgilim. Kendine iyi bak, uykularını uyu, çok çalışma... Görüyorsun ki dünyada görülecek daha nice güzellikler var...

Ne yazık ki öperim diyemiyeceğim. "Uzaktan öpülemiyeceği" için değil, içimden gelmediği için.

Meral

22 Temmuz 1965, Perşembe

Sevgilim,

Dün akşam sana mektup yazmıştım, şimdi yine yazmak zorunda kaldım. Artık çocukların vızıldanmalarına, ağlamalarına ve sızlanmalarına dayanamıyorum. Akşama kadar benden ayrı kalıyorlar, akşam da yemekten sonra ya yatıyor ya sinemaya gidiyorlar. Senden de ayrılar, bu onlar için müthiş bişey oldu. Artık dayanamıyorum. Bu sabah onlara Kadıköy'den birer pabuç aldım. "Ne zaman giyeceğiz" diye o kadar üsteliyorlar ki, birkaç gün kazanmak için pasaport için de fotoğraf çektirmek zorunda kaldım. Eğer bize herhangi bir nedenden dolayı pasaport vermezlerse, mutlaka ve mutlaka senin gelmen ve bütün gezini iptal etmen gerekecek. Bu yaşta çocuklara bu kadar işkence etmeye kimsenin hakkı yoktur.

Sen benim sözümü dinlemedin, hep onlara geleceksiniz, yakında kavuşacağız diye ümit verdin. Şimdi gitmememizin bütün suçunu bana buluyorlar. Geçenlerde ağzımdan "Borçları ödedim." diye bir söz çıktı, şimdi "Madem borçlar ödendi, daha ne bekliyoruz?" diye tutturuyorlar. Çünkü ben onlara gitmek için ümit vermedim, işlerim biterse, borçlar ödenirse, dedim hep... Sana şunu kati olarak söylüyorum ki, en geç 15 Ağustos'a kadar biz gelemezsek, senin de en geç ağustosun sonuna kadar dönmen gerekecek, bu şarttır.

Ben büyük bir çıkmazın içindeyim. Ne yapacağımı şaşırdım. Gitmeyeceğimizi bilsem çocukları kampa vereceğim. Kampa verip de gidersek, verdiğim para yanacak. Vermesem, annem artık Zuhal'e gidecek, çocukları hergün buralara nasıl taşıyacağım, hem ben hem onlar büsbütün perişan olacağız. Yaz geldi kadın bulamıyorum, annem idare ediyor. Çamaşır için bile zor kadın bulmak. Ben yayınevine mi, çocuklara mı yoksa ev işlerine mi bakacağım? Şimdiye kadar "Senin her yanın kemik." diye alay ettiğin Meral, o zaman 52 kiloydu, şimdi 50 kiloya indim. Çok ağır bir grip geçirdim. Toparlanmaya çalışıyorum.

Sen bütün işleri böyle yaparsın. Biraz dışarı çıktın, artık hep çıkarsın. Oradaki toplantılara da rica ederim gelecek yıl katıl. Bu yazdıklarımın, Yusuf Ziya'ya yazdığın mektupla en küçük ilgisi olmadığına şerefim üstüne yemin ederim. Şunu anladım ki, çocuklar hiç olmazsa

18 yaşına gelip de, bizden sıkılmaya başlamadıkça, onları ne sensiz ne de bensiz bırakamıyacağız. Hatta dışarda okumaları bahasına bile olsa. Onlardan ayrılamıyacağız.

Mahkemeye gelince, Oğuz'a sormuşsun, ben söyliyeyim: Sen gelmedikçe mahkemeye başlamıyacaklar. Şimdiye kadar yalnız ifade almakla yetindiler ve sen olmadığın için hep ertelendi. Mahkum olacağınızı sanmıyorum. Sen benden çok daha cesursun, bu türlü baskıların zaman zaman arttığını bilirsin. Bana kalırsa 20 Eylül mahkeme günü mutlaka burda olman gerekir.

Eğer biz gelebilir de, çocuklar biraz olsun özlemlerini dindirilerse, sen yine geziye devam edersin. Benim pasaport alabilmekten hiç umudum yok. Sana telgraf çektim, telefonda söyledim, çocuklar için kâğıdı Helsinki'den gönder diye. Dışarı çıkınca Türkiye'nin şartlarını ne çabuk unutuyorsunuz! Moskova Elçiliği'nden alınmış bir kâğıt, üstelik Sofya ve Bükreş... Kendini yıllarca Avrupa'da yaşamış gibi mi duyuyorsun acaba?

Tekrar ediyorum, geleceksek en geç 15 Ağustos'ta orda olmalıyız. Ateş'in bütünleme sınavı var, çocukların okulu açılacak. Burada yayınevi var, yeni kitaplar basmak gerek. Biliyorsun, kitap basılmadıkça yayınevi duruyor. Fakat şu anda yeni bir kitaba başlıyacak güce ve sıhhate sahip değilim. Senin işlerinle (oyun) uğraşıyorum. Her iş birarada olursa ikisinden de hayır gelmez.

Münevver Hanım'm tatil yapacağını yazıyorsun? Bana kâğıdı hangi kanalla göndereceksin? Moskova'dan attığın mektupların yalnız ikisini aldım, çok geç olarak. Nasıl bu işleri daha önceden düşünmez, böylesine rahat davranabilirsin, anlamıyorum ki... Şimdi hiç olmazsa elimde pasaport hazır olsaydı, bir davet mektubunu bekleseydik ne olurdu. Bulgaristan'dan da mektuplar gelmez, onları elimize nasıl alacağız. Hem Ateş'in hem benim dövizim olmasa belki birini halledebilirim ama, ikisini birden nasıl bulayım?

Şimdi Yeni Tanin'e yazıları postalayacağım, bu mektupla birlikte. Akbaba'ya bir öykü gelmiş. Yusuf Ziya onun parasını gönderdi, bir de bende vardı, 400 lira aldım. Onun da 200 lirasını Mina'ya yardım eden çocuğa, 160 lirasını mumlu kâğıda verdim. Öylece bitti. Sen Ak-

baba'ya 3 yazı gönderdiğini söylüyorsun. Geçen sefer de 2 yazı demiştin, Yusuf Ziya yine 1 yazı parası ödemişti. İstersen yazıları bana gönder de, kaç yazı olduğunu ben bileyim.

Benim dayanma gücüm 2.5 aymış, görüyor musun önemli olacak karını? Bu sabah vapurda yer yoktu, en arkadaki babalardan birinin üstüne oturdum, denize bakıyordum. Birden öylesine büyük bir istekle suların arasında yitivermek istedim ki, hemen kalktım, yukarı çıktım. Çocukların hali çok üzüyor beni, bütün sorumluluk senindir, ya çabuk gelmelerini sağla yada geri dön. İnsanları kandırmaktan, oyalamaktan hoşlanmıyorum, çocuklarım bile olsalar, çok yoruluyorum, sinirlerim bozuluyor.

Nasıl hareket edeceğini, ne yapacağını sen bilirsin artık. Benden sana yazmak.

Sana şunu da söylüyorum ki, çocuklara haksızlık ediyorsun. Herkesler kongrelere gidiyor, ama kongre bitince de geri dönüyor. Dünyadaki bütün kongrelere önemli diye katılsan, biter mi, sonu mu gelir?

Akşam Semiha, Müzehher, Turhan Tükel, karısı ve kardeşi bizdeydiler, hepsinin selamı var.

İyi günler, mutlu yolculuklar dilerim.

Meral

Moskova
25 Temmuz 1965

Bir tanem,

Hergün Yazarlar Birliği'ne gidip mektup var mı diye bakıyorum. Mektubun yok, çok canım sıkılıyor. Bugün yine umutsuzdum. Ama 12 Temmuz tarihli mektubunu bulunca çok sevindim. Kupkuru bir mektup, ama olsun, yine de çok sevindim. Ben 50 yaşında acayip bir çocuğum belki de. Kendimi hep 18 yaşında sanıyorum. Bir yanım hiç büyümedi gitti. Aşk mektuplarına gereksinimim var, demek ki...

Sen niçin hastasın? 2 aydan beri hastalık olur mu hiç? İşi filan bırak, çok rica ederim. Ben iş miş istemiyorum. Kendine bak. Hep iyi haberler bekliyorum sizden: Sağlık, neşe, huzur...

Yardımcı çocuk tuttuğunu yazıyorsun. Hoşuma gitmedi. Ben yazmıştım sana kimseyi alma diye. İstemez. Gereksinimimiz yok. Tabii iş senin işin. Ben karışmam. Ama birazcık tecrübem var. Kimseyi istemiyorum yayınevine. Siz gelirken kapatıp geleceksiniz, o kadar. Perihan'a yok bilmem kimi bırakma, olmaz, kesinlikle olmaz. 1-2 ay kapalı kalsın. Batmayız. Batsak sanki ne çıkar... Senden ve çocuklarımdan başka hiçbirşey önemli değil gözümde. Boş ver. Yayınevi kapalı kalsın. Lütfen, o aldığın çocuğu da hemen çıkar. Benim deneyimlerim var: Yayınevine yabancıyı sokmak iyi değil. Yayınevinde 2-3 oda olsaydı belki olurdu, o da belki... Ama şimdi olmaz. Sofya'ya dertsizce gelin, bir süre kendi kendimize kalıp dinlenelim. Ben çok yoruldum, anlatamam. Dinlenmeye, tatlı söze, güler yüze gereksinimim var. Başka hiçbirşey istemiyorum. 50 yıllık ölesiye yorgunluk bu. Bu 50 yıl da başka insanların 200 yılına bedel. Rahatça dinlenelim şu Sofya'da. Yoksa gebereceğim. Başımı soğuk bir mermere koymak istiyorum.

Moskova Büyükelçiliği'mizden, çocukların pasaportu için aldığım belgeyi sana gönderdim. Aldın mı? Bu belgeyi filmci Turgut Demirağ'la elden gönderdim. Turgut Demirağ Moskova Film Festivali'ne gelmişti. Belge eline geçmediyse, hemen Turgut Demirağ'a telefon edip, sor. Ateş için belge göndermedim, çünkü onun yaşı büyük. Onun için de belge gerekliyse, bir kâğıda benim ağzımdan yaz ve altına benim imzamı at, olsun bitsin. Hemen pasaportu al. Sonra Bulgar Konsolosluğu'na git gör. Bulgar Konsolosluğu Mecidiyeköy'dedir. Konsolosu veya Viskonsül Argir Konstantino'yu gör. Onlar sizi resmen davet edecekler. O resmî davet kâğıdıyla kambiyoya git ki, vergi ödemeyesiniz, dövize gereksiniminiz olmasın. Sanırım tiren biletini de Bulgarlar verecekler. Söyle kendilerine. Ben size telgraf çekince hemen hareket edeceksiniz. Ben sizi Sofya'da karşılayacağım.

Romanya'dan telefon geldi. Oyunu yeniden sahneye koyuyorlarmış. Beni acele çağırıyorlar. Ama Sofya'ya gideceğim için şimdi Romanya'ya gidemeyeceğim.

4 gündür Nâzım Hikmet arşivinde çalışıyorum. Daha çok çalışmam gerekli. Dün Münevver'in Nâzım'a yazdığı mektupları okudum, hep ağladım. Ben zaten acayip adamım, sulu gözlüyüm. Erkek dediğin er-

kek ağlamaz. Ben kendim için çok dayanıklıyım, ama başkalarına hiç dayanamıyorum. Nâzım Hikmet arşivi muazzam.

İki kere fotoğraf göndermiştim, aldınız mı? Hiç mektup alıp almadığını yazmıyorsun; ben bu mektupları boşuna mı yazıyorum?

26 Temmuz Pazartesi saat 21'de Kiev'e gidiyorum. Kiev'ten Erivan'a gideceğim. Odesa'da "Nâzım Hikmet" adlı bir heyet karşılayacak. Ben de heyetteyim. Sonra Moskova'ya dönüp hemen Berlin'e gideceğim. Berlin'de yeni çıkacak kitabım için 3 günlük işim var. Sonra Sofya'ya geleceğim. O zamana kadar siz de pasaport, kambiyo ve bilet işlerini tamamlamış olursunuz.

Sofya'ya gelirken Bayi Fazıl'a ve -istersen- Ferhan'a bolca, her çeşit kitap bırak.

Almanya'dan telif hakkı olarak sana yine para gelecek. Ama belki sen Istanbul'dan ayrıldıktan sonra gelir. Çünkü adamlar ellerini çabuk tutmuyorlar. Onun için İş Bankası'nda Kösemihal'in ağabeyisine söyle, sen yoksun diye sakın parayı geri çevirmesinler. Çünkü bisüre sonra para geri çevrilir. Unutma, söyle!

İşlerine karışmak gibi olmasın, ama bir kitap daha çıkarırsan iyi olur. İyi öykülerden seç, bir kitap yap. Dönüşte paramız olur. Siz Sofya'ya gelinceye kadar zaman var, bir kitap daha çıkarabilirsin. Kitabı bayiye ver, hemen gel. Yine de sen bilirsin. Zaman bakımından çok sıkışırsan vazgeç! "İhtilâli Nasıl Yaptık?"ın 2. baskısını yapma şimdilik. Yeni kitap çıkarırsan, kitabın adı önemlidir, iyi bir ad bulmalı. Sonra Hürriyet'e katiyen ilan verme! Akşam'a, Akbaba'ya, Yön'e, Yeni Tanin'e ver, birkaç kere koysunlar.

Bu 35. mektubumdur. Senden aldığım mektupları da tarih sırasına göre yazıyorum: (20, 24, 28 Mayıs, 1, 2, 7, 14, 19, 28 Haziran, bir tarihsiz ve 12 Temmuz.) Demek 11 mektubunu almışım.

Yeni Tanin'e yazılar gönderiyorum, ama içinde bulunduğum ağır şartlar altında ister istemez yazılar gecikecek, aksayacak. Bunu kendilerine söyle.

Yine gecenin 2'si oldu. Yarın saat 6'da gelecekler.

Acaba seni nasıl sevdiğimi anlıyor musun? Darılacaksın ama, sanmıyorum.

Mektuplarını Melzig'e gönder. Yeni adresi, zarfın arkasında var. Öperim canım sevgilim.

Aziz

30 Temmuz 1965

Canım Sevgilim,

25 Temmuz tarihli mektubunu bugün aldım. Anladığıma göre mektuplarım hem eline çok geç varıyor, bazıları da gelmiyor. Çünkü aşağı-yukarı sen ne kadar mektup yazdıysan ben de o kadar yazdım. Neden böyle oluyor bilmem ki? 40 değilse bile 30'a yakın mektup yazdım sana. Belki Moskova'da almışsındır.

Yazdığım mektupları düşündüm de hiç de kısa değildi. Seni sevdiğimi biliyorsun, çok ayrıldık bu kez. Bu kadar uzununa razı değilim bir daha. Ya beraber gezeriz -çocuklarda birlikte- yada sen nereye davetliysen gider, 5-10 gün kalır gelirsin. Çocuklarla birlikte diyorum, çünkü çocuklar seni öylesine özlediler ki içim eziliyor onların halini görünce. Bazen Ahmet karşıma geçip; gözlerini gözlerime dikip aralıksız 3 saat filan ağlıyor. O zaman ölmek istiyorum. Ne yapacağımı, çocukları nasıl oyalayacağımı bilemiyorum. Ve sana kızıyorum. Çocukların kâğıdını göndermek ne kadarlık bir işti. Polonya'dan, Helsinki'den gönderirdin.

Çocukların kâğıdını dün akşam aldım. Bugün pasaport için müracaat ettim. Bütün formaliteler tamam. Fakat Bulgaristan'a gideceğimiz için pasaport almak 10 gün filan sürecek galiba. Emniyet Müdürü'yle görüştüm. Yardım edeceğine söz verdi. Pazartesi günü gidip tekrar görüşeceğim. Eğer pazartesiye pasaport olursa, bu hafta içinde hareket etmik istiyorum. Ve ben doğru Varna'ya gitmek istiyorum. Sen bizi ordan karşılarsın. Çünkü ben de o kadar yorgunum ki, anlatamam. Sofya'dan yeni bir yolculuğu Varna'ya kadar çekemem gibi geliyor.

Ben yayınevine çocuk almadım. Yalnız kitap çıkartırken bir çocuk şart diye yazdım belki, pek anımsamıyorum. Çocuk filan almadım ama, yayınevini kapatmıyacağım. Perihan bir para karşılığında yapacak bu işi. Bugün saydım: 60 kitapçım var. Bunların 60'ını da kaybe-

dip, gelince yeniden toparlanmayı göze alamam. Gereksiz de zaten. Belki daha önceleri olsaydı, mümkündü. Ama şimdi yazık olur.

Sevgilim, Ateş bizimle gelemiyor. Çünkü 20 Ağustos'ta filan, belki de 23'de kimyadan sınava girecek. Pasaport için de ben başvuramadım. Çünkü 1 aydır söylediğim halde askerlik işini yapmadı. Okul bu yıl tecili ihmal etmiş. 2 gün önce zorla okula gitti. Şebinkarahisar'a yazıldı. Onlardan yanıt gelmeden pasaport için başvuramaz. Ben onun pasaportu için gereken pulları alıp ona bırakacağım. Hatta biz burdayken gelirse yanıt, hemen başlar ve pasaportu alır. Bize sonradan tek başına gelir. Sınavı verdikten sonra da çok az zaman kalıyor ama, ne yapalım. Bizim bu yılki Avrupa gezimiz zaten çok acaip oldu.

Gönderdiğin bütün fotoğrafları aldım. Son gönderdiklerini de aldım. Kocam Avrupa'da daha bir yakışıklı olmuş. Krallar gibi yaşamak, baktığında soluk kesecek kadar güzel kadınlar görmek yaramış sana.

Geziyi çok uzattın. Bu dünya küçük gibi ama yine de gezmekle tükenir gibi değil. Sana tekrar yazıyorum, eğer bir aksilik çıkar da biz gelemezsek, sen bütün gezileri iptal et ve geri dön. Çocuklar perişan oldu. Onların böyle yapacaklarını hiç sanmıyordum. Seni çok özlediler. Ahmet hele, beni mahvediyor. Avrupa'ya en çok onlar seni görsün diye gelmek istiyorum.

2 aydır hastaydım sevgilim, hem çok ağır bir grip geçirdim. En hasta olduğum sırada da senin oyunun daktilosunu yazdım. Acele yetişsin diye. Fransızca daktilo da bitti. Onları teksir ettiriyorum. Pazartesi günü basılacak. Hemen İtalya'ya göndereceğim. Salı-çarşamba günü de ingilizce geliyor. Rekin dedi ki italyancayı gelince teksir edeceğiz artık. Çünkü Rekin geç verecek.

Canım sevgilim, zarfın arkasında Melzig'in yeni adresi var diyorsun ama, zarfın arkasında ne yeni, ne eski adresi yok. Ben bu mektubu yine eski adrese göndereceğim, alır mısın bilemem? Belki de Luttenо-Leoning'e yollarım. O daha garanti olur belki.

Yayınevinin borcu ödendi, tapuyu yaptık. Tapu ve odanın 1 yıllık vergisi 3273 lira tuttu. 1273 lirasını verdim. 2 bin lirasını 1 ve 5 kasımda ödenmek üzere bono yaptım. Gelince onu da ödeyeceğiz.

Ferhan'la hiçbir münasebetim kalmadı. Bu kadar namussuz bir herif görmedim. Son kitapları da çektim. Kemal Karatekin'e verdim. Onunla da konuşurken, "1 ay hesap aksarsa, bir tek kitap alamazsınız." dedim. 10 gün önce 100'er kitap verdim. Bugün 500 lira istedim, verdi. Sanıyorum iyi ve namuslu bir adam.

İşi filan bırak diyorsun sevgilim, şimdi hasta değilim artık. En hasta olduğum zaman da salt senin oyun işin zamanında olsun diye indim. Yine de 1 gün yattım.

Seni görünce hepimiz iyileşeceğiz, bir derdimiz kalmıyacak.

Ben gelirken döviz alacağım. Çünkü Roma'yı ve Paris'i de görmek istiyorum. Sen belki gezini bize göre ayarlıyabilirsin, öyle olursa çok sevineceğim. Bulgaristan ve Romanya'da fazla zaman geçirmiyelim. Zaten havalar soğudu. Ben hastalığımı denize ve soğuk duşa borçluyum. Biliyorsun bünyem zayıftır. Hele Karadeniz, bizim Marmara'dan daha soğuktur. Ama sen çok yorulduğun için dinleniriz tabii. 15 gün Bulgaristan ve Romanya'ya yeter herhalde. Ben asıl Paris'i görmek istiyorum.

Sevgilim, Zuhal'in 2 gün önce bir kızı oldu. Adını Gülsün koyacaklar galiba. Hani senin bana 6-7 Eylül'de yazdığın bir şiir vardı. Biz Ali'yle Ahmet'i yaptık. Gülsüm'ü de Zuhal yaptı. Artık kendi kız çocuk özlemimi kardeşimin kızında tatmin ederim. Annem yarın Zuhal'e gidiyor. Çocuklarla yine yalnız kaldık. Pazartesi günü onları Sait Bey'lere bırakacağım. Az önce bizdelerdi, epeydir onları da görmüyordum.

Almanya'da fazla oyalanma. Hiç olmasa çıktığın ülkelere tekrar dönmesen. Roma'da yapılacak olan Avrupa Yazarlar Kongresi ne zaman? Sen nasıl olsa davetli olarak bedava gideceksin, biz de çocuklarla 3-5 gün idare ederiz. Biraz Avrupa'yı biz de görelim bakalım.

Sana yazdığım 2 kötü mektup için özür dilerim. Onları aldın mı bilmiyorum, ama gerçekten çok kırıldım. İçimde korkunç bir acı kaldı. Zamanla o da geçer. Sonra düşündüm de, yine en iyi, en namuslu benim kocam, dedim. Seni seviyorum, işin kötüsü çok seviyorum. Bizden iyi haberler bekliyorsun sevgilim ama, sensiz ne neşemiz var ne huzurumuz. Sağlık, biraz...

Oya'nın eşi yarın-öbürgün geliyor. Artık onların işi de inşallah yoluna girer.

Sevgilim hep beni düşün, güzel kadınları görme. Şimdiye kadar görmüşsündür ama, şimdiden sonra görme.

Almanya'da resmen davetli olduğunu belirten belgeyi almayı unutma. Kambiyo istiyor. Sakın unutma.

Biz gelirsek, vapur çok ucuzmuş. Varna'ya gidelim diyoruz. Ben yine de nereye geleceğimizi sana bildiririm. Orda beklersin. İnşallah pasaport işi çok uzamaz.

Ne geziyorum, ne sinemaya gidiyorum. Evden işe, işden eve. Sensiz hiçbişeyin tadı yok. Gidince büsbütün keyfim kaçıyor. Senin yokluğunu daha çok duyuyorum. Şimdiye kadar 6 kere denize girdim. Domates yiyemiyorum, sen çok seviyorsun diye. Şeftali yiyemiyorum. Hele kavunları gördükçe, senin kavun oburluğun geliyor aklıma. Gelirken rakı getireceğim, ikimiz kafayı çekeceğiz.

Seni çok özledim. Bir daha böyle uzun yolculuklar yok. Yasak. Kısa-kısacık yolculuklar ve mümkünse birlikte. Sensiz olmaya dayanamıyorum. Benim herşeyim sensin.

Meral

Not: Yazdığım çok ciddi. Biz gelemezsek sen mutlaka dömelisin. Çocuklar seni çok özledi.

Erivan
1 Ağustos 1965

Sevgilim,

Moskova'dan Kiev'e geldim. Kiev çok, çok güzel. 31 Temmuz gecesi, 9.35'te uçakla Kiev'den Erivan'a (Ermenistan'ın başkenti) geldim. İlk defa uçakta kulaklarım ağrıdı. Hâlâ sol kulağım ağrıyor. Erivan saati, 1 saat değişik. Erivan'a geldiğimde sabah saat 3.30'du. Otele gelmem 4 oldu. Erivan'a gelişimden hiç memnun değilim. Nâzım, bütün Sovyetleri dolaştığı halde buraya hiç gelmemiş. Moskova'dayken, gitme, dediler, ama dinlemedim. Erivan çok sıcak.

Bugün pazar. Hep oteldeyim, Yazı yazıyorum boyuna. Acaba yazılar Yeni Tanin'e gidiyor mu? Kolay değil, hem gezip, hem not tutmak, hem de yazı yetiştirmek. Her yarım saatte bir banyoya giriyorum. Bereket sular buz, sahiden buz gibi. Galiba hastayım. Farkında değilim. Gelmeseymişim keşke. Buradan Tiflis'e, Tiflis'ten Odesa'ya gideceğim. Bu kadar dolaşmamı delilik sanma. 9 Ağustos'ta Nâzım Hikmet gemisi Odesa'ya geliyor. Bir heyet karşılayacak, büyük tören yapılacak. Ben de heyete dahilim. Gitmesem olmazdı. 10 Ağustos'a kadar Moskova'da kalmak istemedim. Daha çok yer görüp örenmek için buralara geldim. Ama şimdi pişmanım.

Sofya'ya döner dönmez, size "Gelin!" diye, telgraf çekeceğim. Çocukların pasaport izin kâğıdını, rejisör Turgut Demirağ'la göndermiştim. Herhalde pasaportu almışsınızdır.

Bugün çok canım sıkılıyor. Hiç bugünkü kadar seni özlememiştim, yani bu kadar çok, yani bugünkü hepsinden çok. Kiev gezim çok iyi oldu, çok yararlandım. Davetliyiz. Bigün seninle Kiev'e gideceğiz. Çok beğeneceksin.

Sofya'ya gelirken "Böyle Gelmiş..."in müsveddelerini de yanında getirmeyi unutma.

Kiev'den sana, Oya'ya, Ateş'e ve kendime Vereyna gömlekleri aldım. Pahalı, ama çok güzel. Seninki 32 ruble (320 lira), Oya'nınki 31 ruble, Ateş'inki 30, benimki 28 ruble.

Haa... Az kaldı unutuyordum. Almanca Zübük basıldı. Moskova'ya bana 6 tane gönderdiler. Çok güzel kitap olmuş. Yunanistan'da da basılmış, mektup geldi.

Yusuf Ziya kızıyordur roman geç kalacak diye. Sofya'da ilk işim romanı bitirip göndermek olacak. Elim yine çok bozuk. Görüyorsun ya yazımı, rezalet.

Hastalanmadan Sofya'ya gelebilirsem çok iyi.

Siz gelirken Sofya'ya, eve gelen mektuplar ne olacak? Bunu da düşün, hallet. Postacı gazete, dergi ve mektuplarımızı kime bırakacak? Sonra yine günlük gazeteler devamlı gelecek. Ama nereye konacak? Ako'yu, çiçekleri de düşün.

Yakında kavuşacağız sevgilim. Sensiz hiçbirşeyin tadı tuzu yok. Nevzat Üstün ve karısı Şükran'la Moskova'da ayrılacakları gece ister istemez konuştum. Sen de konuş. İyi değil. Ayıp onda kalsın.

Hepinizi öperim, kucaklarım.

Aziz

Tiflis
4 Ağustos 1965

Meral'im,

Bu sabah Tiflis'e geldim. Tiflis çok güzel, rahatladım buraya gelince. Erivan'da sıcaktan ve başka nedenler yüzünden çok bunalmıştım. Tiflis tam ve mükemmel bir Avrupa şehri bence. Ayrıca Gürcülerin konukseverliği de bize çok benziyor. Şimdiye kadar birçok yerlerde büyük ve lüks otellerde kaldım, ama buradaki tevatür bir otel. Ben, otelin bir dairesinde kalıyorum: İki salon, bir yatak odası, bir oda daha ve banyo bölümü. Oya'nın evinden çok daha büyük. Salonda bir de piyano var.

Siz şimdiye kadar herhalde pasaportlarınızı almışsınızdır. Benim telgrafımı bekleyin. Ben Berlin'den uçağa binmeden size telefon edeceğim. Buradan telefon zor çünkü.

Sizi özledim dersem, bu çok az olur. Özlemekten daha başka bir kelime bulmalıyım.

Türkiye'den hiç haber alamıyorum. Erivan'dayken İstanbul radyosunu açtılar. Kötü bir alaturka şarkı vardı. Yanımda başkaları olmasaydı rahatça ağlayacaktım.

Para sıkıntısı çekiyorsunuzdur diye çok canım sıkılıyor. Arkadaşlardan borç alabilirsin, dönünce öderiz.

Acaba Yeni Tanin'e gönderdiğim yazılar ellerine geçiyor mu?

Bütün dostlara selamlarımı söyle. Ziya Bey'e bir yazı daha gönderiyorum.

Çok yakında kavuşmak üzere hoşçakal sevgilim.

Aziz

7 Eylül 1965, Salı

Sevgilim,

Pazar günü geldik. Yolculuğumuz rahat geçti. Çamaşır makinesiyle elektrik süpürgesi için 1534 lira gümrük istiyorlar. Dışarda para kazandığına dair olan belge hiçbir işe yaramadı. Çünkü onun için, yani gümrük ödememek için dışarda en az 2 yıl kalmak gerekmiş. Üstelik getirilen eşyaların da kullanılmış olması, ev için alınması gerekmiş.

Gelince evi ve Ateş'i çok iyi buldum. Perihan'dan para filan almamış. Perihan para vermek istemiş, param var, demiş. Evi de kadın getirip temizletmiş. Çok sevindim. (.....) Bütünleme sınavını vermiş ve son sınıfa geçmiş. Pasaport için de başvurmamış.

Sevgilim, mahkemenin niye o kadar ileriye atıldığını yeni öğrendim. Dün yeni adli yıl açıldı. Yeni mahkemeler 1 ay tatildeymiş. Bunun için de mahkemelerin ileriye atılması çok normal.

Türkiye'deki siyasi havaya gelince, çok normal. Sana gazete de yollayacağım, o zaman anlıyacaksın.

Kitap çıkarma işine daha başlıyamadım, çünkü evi ayarlamadan olmayacak. Salim kafayla yapmak istiyorum.

Sevgilim, Sofya'dan doğru Berlin'e gittiysen, çok rica ederim ordan geri dön. Dönmen her bakımdan iyi olacak. Burda bir yığın dedikodular var. 4.5 ay yeter sevgilim. Zaten öbür ülkelerden alacağın paralarla buraya 1000 liralık maldan başka bişey getiremiyeceğine göre, oradaki paraları da gelecek yıllarda kullanırız. Ben artık gümrük işini iyice öğrendim. Parayı nasıl değerlendireceğimizi biliyorum. Gelirken fazla kadın eşyası getirme, çünkü erkek karısına, koca karısına hediye bile alamıyor. Ben gümrükteyen bir kadın elinde 6 gömlek, 6 kravat için 400-500 arası değişen bir gümrük vergisiyle uğraşmaktaydı. Vergiyi de %115 alıyorlar. Korkunç para. Sen belki, radyoya takılmadan çalışan, salt elektrikle işleyen bir pikap getirebilirmişsin. Getireceğin mal 1000 lirayı geçmesin. İstersen çok iyi bir teyp al. Onun gümrüğünü verip çıkartırız. Pikaplar burda daha ucuz, değmez. Möble olması şart değil. Tabii paran olur da artarsa.

Sevgilim, sana nasıl yazayım, nasıl anlatayım bilemiyorum. Ama senin dönmende ben bugünkü havaya göre hiçbir sakınca görmüyo-

rum. Sofya'ya benim tekrar gelmeme olanak yok. Sen bazı şeyleri ciddiye almıyorsun ama, çocuklar için çok kötü bişey olur bu. Zaten ikisi de yatılı kalmaya razı değil.

Sevgilim, gezdiğin yeter artık. Seni Berlin'den mutlaka bekliyorum. Başka biryere gitme. Gelecek yıllar var. Belki ölürüm dersen, o zaman zaten gezmenin bir manası kalmaz.. Sen fazla ölüm edebiyatı yapıyorsun da bunu onun için yazıyorum.

Hiç dayanma gücüm kalmadı. İşlerden ve parasızlıktan çok, benim sinirlerimin çok kötü duruma gelmesi önemli. Bu senin için de, benim için de, çocuklarımız için de çok önemli. Sonra büsbütün bensiz kalma olasılığın var. O zaman daha kötü olacak. Kendimi çok kötü hissediyorum. Bugün sabahtanberi 5 tane sinir ilacı, 3 tane başağrısı ilacı aldım. Saat şimdi 14.

Gelince düzelecek mi, deme. Düzelecek. Yalnız birtakım şeylerle benim sinirlerimi bozma. Bana söylememen gereken şeyleri bana söyleme. Hiç olmazsa normal hale gelinceye kadar. Senin yardımına gereksinimim var. Üstüme varma, bana boyuna akıl-nasihat verme. Benim yumuşak bir aşka gereksinimim var. Birçok şeyleri saçma yaptığımı biliyorum, bunun birçok arka nedenleri de var. O küçük meseleler zaten bu yüzden çıkıyor.

Almanya'dan gelmeni istiyorum. Başka yerlere gitme. Benim Sofya'ya gelmem olanaksız. Burda çalışırsın.

Gelmenden başka çare yok. Şart bu. Ben kimseye bişey söylemeden herkes zaten bu gezinin neden bu kadar uzun sürdüğünü anlıyamıyorlar. Istanbul'da herşey daha iyi olacak. Bana çocuğun gibi değil, karın gibi davran. Nasihata değil, sevgiye gereksinimim var. Kendimi çok yalnız hissediyorum. Birlikte gördüğüm karı-kocaları kıskanmaya başladım artık.

Sana haksızlık yaptığımı sanmıyorum. 4-5 ay bir Türk yazarı için çok fazladır. Gelecek yılı düşünürüz. Nasıl ve ne yapacağımızı düşünürüz. Seni bekliyorum, mutlaka, romantik edebiyatlar yapmadan, gel, seni bekliyorum. Türkiye'de seni bekliyor.

Öperim sevgilim.

Meral

8 Eylül 1965, Çarşamba

Sevgilim,

Saat 5.5 şimdi. Sabahın 5.5'u yani. Gece 1.5'ta yattım. Akşam Ahmet Küflü-Nezahat ve ben çocuklarla beraberdik. Kızıltoprak'taki gazinoda içtik. İyice sarhoş oldum ama eve gelince de çocukları yıkadım, ben de yıkandım. Bir türlü uyuyamadım. Saat 5.5'ta kalktım ve sana bu mektubu yazıyorum.

Uyumadığım zaman bana kızıyorsun. Ben de kızıyorum kendime. Bir de böyle sabahlamak çıkarsa başıma ne yaparım bilmem. Gerçekten uyumak istiyorum ama, uyuyamıyorum işte. Ta Sofya'dan beri uykusuzum. Tirende de uyuyamadım. Hiç uyuyamadım.

Sevgilim dün sana yazmaya başlamıştım, gelen giden oldu bitiremedim. Şimdi sana yazacaklarıma dikkat et.

1– Ordan gelirken ancak beraberinde yada kendi adına bişey alabilirsin. Benim adıma yollama (pikap gibi) çekemem.

2– Alacağın şeyin değeri T.L. olarak 1000 lirayı geçmeyecek. Ben dün elektrik süpürgesini çektim. Çamaşır makinesi için uğraşıyorum. Süpürgeye 380 lira gümrük verdim. Aldığın malın değerinin %15'i kadar gümrük veriliyor. Süpürgenin değeri 328 liraydı. Bunlar seni ilgilendirmez biliyorum ama, pikap alacaktın da onun için yazıyorum.

(.....)

Yılmaz bir işe girmiş, 1 hafta sonra çıkarmışlar. Şimdi iş arıyor. Ben daha para veremedim, olursa vereceğim.

Senin oyunların Roma'ya gitmiş. İngilizce ve fransızcayı aldıklarını, şimdi italyancayı beklediklerini yazmışlar.

Ben tekrar geri gelemiyeceğim. Çocuklar yatılı kalmaya, üstelik bir de benden ayrı kalmaya razı değiller. Hamdi ve karısı çocukların halini gördüler ve bana "Bu kadar küçük çocuklara bunu yapamazsınız." dediler. Ben de yapmıyacaktım zaten. Yine onlarla birlikte iniyorum yayınevine. Perihan'ın işi varmış zaten, benim geldiğime çok memnun oldu. Yani eve kadın buluncaya kadar bile evde kalamadım.

Sevgilim, paramız az. Okullar açılıyor. Taksit-çanta-kitap forma-ev geçinme parasını nasıl idare edeceğim bilemiyorum.

Ben de Melzig'in adresi yok. Onun için yine yayınevine gönderiyorum.

Sana, gel, daha çok kalma. Almanya'dan geri dön, demek isterdim. Ama bu o kadar beni perişan ediyor ki. Sana şimdi diyorum ki: Ne zaman istersen, ne zaman bizi merak edersen, ne kadar dayanabilirsen o zaman gel. Dışardaki paralar o kadar önemli değil. Çünkü buraya 1000 liralık maldan fazla getiremezsin. Gelecek yıl yine orda lazım olur. Rica ediyorum, çok rica ediyorum, yalnız aklını değil, biraz da duygularını ve kalbini kullan. Ben yakında çok hasta olacağım sanıyorum. Sinirlerim ve uykularım çok bozuldu. Namuslu biri olduğun için beni başından atamazsın da. Kendimden gerçekten korkuyorum. Sen çıkalı 4 ay oldu.

Siyasi hava çok normal. Hiçbir seçimde ve hiçbir zaman bu kadar normal görmemiştim.

Kitap adı olarak "Bit Yarışı" "Yağmur Yağdı Böyle Oldu" ve "Sen Nerenin Pehlivanısın Yiğit" adları var. Ben "Bit Yarışı" üstünde duruyorum. Daha basımevine veremedim. Evle yayınevi arasında parçalanıyorum. Kadın bulamıyorum. Ev-yemek-çocuklar-yayınevi. İşler çoğaldı. Tek başıma üstesinden gelemiyorum.

Ahmet Küflü'de yazacak sana. Benim yazmak istemediklerimi. Bir yığın dedikodu var burda. Ahmet'ten öğrenirsin onları.

Buraya gelinceye kadar 4.5 ay olacak, yeter artık şekerim, rica ederim, Almanya'dan buraya gel artık. Nasıl olsa, gelecek olduktan sonra seçimlerden az önce yada az sonra, ne farkeder. Hatta bana kalırsa 20 Eylül'de mahkemede bulunman çok iyi olur. Sen zaten giderken 4-5 ay demiştin. Günler senin için kolay ve dolu. Benim için çok zor, çok, çok...

Seni bekliyorum, artık mektup yazmıyacağım.

Öperim, hepimiz öperim sevgilim.

Meral

Sofya
11 Eylül 1965

Meral'im,

Telefonda yine sinirliydin. Boyuna bana "Gel, gel!" diyorsun. Elbette geleceğim. Ama ben buralarda keyfim için gezip dolaşmıyorum, ölesiye çalışıyorum. Biliyorum, durumun zor. Ama biraz daha katlanmanı rica ederim. Çok anlayışlı insansın, ama bazi meselelerde niçin böyle davrandığını hiç anlayamıyorum.

Burada 2 gün, gece gündüz uyumadan çalışarak 20 sayfalık bir senaryo öyküsü yazdım. Biliyorsun, bu işi Türkiye'de 3-4 kişi birlikte, 15-20 gün otellerde kalarak yapıyorlar. Senaryo öyküsünü burada çok beğendiler, kabul ettiler. 9 bin leva verecekler, 54 bin lira eder. Bizim 1 yıllık masrafımız. Bu işi bırakıp niçin acele Istanbul'a dönmeliydim? Türkiye'ye parasız dönmek istemiyorum. Dönünce on para yok, ne yapacağız? 9 bin levanın üçte ikisini, yani 6 bin levasını Türkiye transfer edecekler. Ve paranın hepsini 3 taksitle ödeyecekler. İlk taksiti öyküyü verdiğim için 20 gün sonra Istanbul'a gönderecekler. Ben Istanbul'a döndükten sonra 1 ay içinde tam senaryoyu yazıp göndereceğim. O zaman 2. taksidi ödeyecekler. Sonra çekim senaryosunu yazacağım. Çekim senaryosunu, kendileriyle görüşerek, danışarak yazmam için, Bulgaristan'da yazmamı şart koştular. Çocukların bir çaresine bakıp, 20 gün için seninle yine Sofya'ya geleceğiz. 20 günde çekim senaryosunu yazarım. O zaman da 3. taksiti ödeyecekler. Bütün bunları şifahen konuşup anlaştık. Burada bayram olduğu ve bayram 4 gün sürdüğü için yazılı sözleşmeyi imzalayamadık. Dönüşte Bulgaristan'a uğrayıp 3 gün kalacağım, yazılı sözleşmeyi imza edip, Sofya'dan Istanbul'a geleceğim.

Burada kalmasaydım, dönseydim, bu işi yapamazdım.

Burada muhtelif dergi ve gazeteden, televizyon ve radyodan 550 leva daha aldım. Ama sen telefonda, getirilen eşyadan gümrük almıyor deyince, parayı kullanmadım, bişey almadım. Bankaya yatırılmak üzere bıraktım. (Bayramda bankalar kapalıydı. Bu gümrük işinde mutlaka bir yanlışlık olacak. Boşu boşuna para ödeme, yazık. İyi anla, dinle. Ben bu işi Istanbul Kambiyo Müdürü'nün kendisiyle konuştum.

Adam bana öyle söyledi. Dışarıda kazanılan parayı elçilikten belgeletirsen, herşeyi gümrüksüz getirebilirsin, dedi. Rica ederim, iyi anla bu işi. Bükreş'ten sana yine telefon edeceğim, o zaman bana kesin yanıt ver. Bükreş'ten 20 Eylül Pazartesi veya 21 Eylül Salı günü telefon edeceğim. Söyleyeceğin şeyleri önceden hazırla.

Para için sıkılma. Biraz borçlanalım, ne çıkar. Gelince öderim. Sağlığına dikkat et, rica ederim, lütfen sinirlenme de. Sonra yayınevini gereğinden çok ciddiye alma. Hergün Istanbul'a inme, yorulma. Ben senin durumunu biliyorum: Çocuklar ve yayınevinin içinde bulunduğun şartlar çok zor. Ama sen de benim durumumu ve kim için çalıştığımı düşün.

Haa, az kalsın unutuyordum. Burada 2500 levaya spor otomobil var. Senaryo parasından başka, yani ondan ayrı, ben Sofya'ya dönünceye kadar 2500 levam olacak. Bir araba alayım mı? Sen çok istiyordun. Hoş ben senin araba kullanmanı istemiyorum, ama istersen, yani çok istersen sana bir araba getiririm. Bana telefonda bunu da söyle.

Ateş'e ayrı mektup yazdım. Okula dikkatle başlasın. Çok canım sıkılıyor, ne yapacağımı bilemiyorum. O gece hiç uyuyamadım. Nedir benim çektiğim? Herkesten bir türlü. Bunca yer gezdim, ne Türkiye'de, ne dışarıda benim çektiğimi çeken yazar yok.

Evet, Ateş, okula dikkatle başlasın. Okul parasını ben gelince veririm. Ali'yle Ahmet için de öyle; patlamadılar ya... Boşuna hiç telaşlanma!

"Böyle Gelmiş Böyle Gitmez!" hâlâ gelmedi. Yolda kaybolduysa yandık. Bir iyice soruşturuver.

Ateş'i Avrupa'da okuması için özendir. Belki Oya'lar daha önce Avrupa'ya giderse Ateş'in de gitmesi kolaylaşır. Belki aynı yere gönderirim. Hatta Zuhal'ler de aynı yere gidebilirler. Bu sefer o işle daha ciddi uğraşacağım.

Meral, sevgili, hayatım, gelince seni başka türlü bulayım, çok, çok rica ederim. Bu sözüme önem ver. Ben huzur istiyorum, huzur... Havadan, sudan çok huzura gereksinimim var. Çok yoruldum. Anlamıyorsunuz; beni kahretmeyin... Bu gerçeği anladığınız zaman iş işten

geçmiş olacak. Ne olur, hayatımız tatlı, neşeli olsun; yalvarırım sana. Başka ne söyleyeyim!

Güzel, tatlı, sevimli mektuplarını bekliyorum. Seçimleri dışarıda geçirmek zorundayım. Ama seçimlerden sonra hemen döneceğim. Kafam dinç olsun ki, ne yaptığımı, ne ettiğimi, ne yazdığımı bileyim.

Bu gezi bir işe yaramadı, ama tecrübe edindik. Öyle sanıyorum ve inanıyorum ki, gelecek yaza, çocuklarla birlikte hem de daha iyi gezebileceğiz.

Yarın (Pazar günü) saat 9.40'da uçakla Bükreş'e gidiyorum. 1 saat sonra Bükreş'teyim. 10 gün kalacağım, Berlin'e gideceğim. Berlin'de az kalacağım. Prag'a gitmekten vazgeçtim.

Öperim. Seni her zaman öpmek isterim. Şu şişmanlama iğneleri vardı, onlardan yaptır. Az cıgara iç. Kızma, sinirlenme! Seni sevdiğime inan, ama beni çok kırdığını da bil! Gelecek mektubum çok güzel olacak. Özlemlerimle.

Aziz

Meral, yazı Yeni Tanin'e gidecek. Acele.

14 Eylül 1965, Salı

Sevgilim,

Mektuplarım ne zaman eline geçecek bilemiyorum. Çünkü gezi programını çok iyi bilemiyorum. Şimdi ben sana bu mektubu gezi programını daha uzatmanı istemek için yazıyorum. Telefonda dediğin gibi, 1 ay daha gezebilirsin.

Sana hemen hemen hergünkü gazeteleri göndereceğim. Türkiye'nin havasını onlardan alabilirsin. Bu benim Berlin'e gönderdiğim 3. mektup. Prof. Melzig'in adresi bende yok. Onun için yayınevinin adresine gönderiyorum.

Para durumumuz çok sıkışık. Çamaşır makinesi için permi al:p çekeceğim ama, sanıyorum şu günlerde çekemeyeceğim. Yeni Tanin'den bu ay para alamadım. Burhan Bey'e geldiğimi söylediğim halde göndermedi. Ben de para için bişey diyemedim; çünkü kendisi bana yazıların çok aksadığından şikayet etti.

Bayiden, Karatekin'den 1250 lira aldım. Perihan da 450 lira verdi. 700 lira çocukların taksidi için, 378 lira elektrik süpürgesi için, çocukların okul formaları için de 200 lira harcadım. Şimdi postadan çekilecek 250-300 liradan başka para yok. Eğer Almanya'daki parayı gönderebilirsen çabucak, ki onun gelmesi 1 ay sürer, iyi olur.

Dün sabah yatılı bir kadın işe başladı. İyi bir kadına benziyor. 2 gündür çocukları kadına bırakıyorum ama, aklım evde kalıyor. Yarın yayınevine sanıyorum gelmiyeceğim, perşembe günü de okullar açılıyor.

Kitabı basımevine verdim. Kapağı Sait Maden yapıyor. Adını Sait'le birlikte "Rıfat Bey Neden Kaşınıyor" koyduk. Öyküyü anımsıyorsun herhalde. Ama güzel öykülerin çoğu daha önceki kitaplarda çıkmış. Bunda da eh iyice öyküler var sayılır.

Ben geldiğimden beri daha birtek sipariş gelmedi. Şimdi bütün bayiler okul kitaplarına yatırım yapıyorlar. Sanıyorum onun için de bu kitabı çıkarmamız biraz şanssız oldu. Zamanı seçmek bakımından.

Sinirlerim gerçekten çok bozuk. Pertrankil alıyordum sürekli olarak, bugün vazgeçtim, çünkü hem sürekli uyku hali veriyor, hem de uyuyamıyorum. Karşı karşıya geldiğimiz zaman seninle bazı konuları daha açık konuşmak istiyorum. Seninle olan anlaşmazlığımızın baş nedeni, asıl canımı sıkan şeyleri açık açık söylemek istemeyişim. Onlar söylenmeyince de başka şeylerden canımızı sıkıyoruz. Bu gezini tamamla, bu gezin istediğin gibi olsun. Ama bundan sonra ya hep beraber yada hiç. Bu konuda senin de anlayış göstermeni isterim. Tek taraflı anlayış, fedakarlık olmaz.

Ateş'in okulu 20 Eylül'de açılıyor. Ateş pasaport almamış, almak ve gelmek istememiş, Saadet Abla öyle söylüyor. Ben Ateş'e neden pasaport almadığını sorduğum zaman, bizden bir haber çıkmadığı için almadığını, söyledi. Gerçek nedenini sen geldiğin zaman öğrenirsin.

Gelirken yanında kadın eşyaşı getirme. Ayrıca onlardan da gümrük alıyorlar. Erkek turistlerin kadın eşyası, kadın turistlerin erkek eşyası getirmeye hakları yokmuş.

Binlerce öperim sevgilim, sensiz yaşamak çok zor.

Meral

15 Eylül 1965, Çarşamba

Sevgilim,

Dün sabah yayınevinde sana 1 mektup yazmıştım. Sonra atmaktan vazgeçtim. Kötü bir mektup değildi. Belki yine de gönderirim onu sana. Ama bazı şeyleri konuşmayı sonraya, sen geldiğin zamana bırakmıştım, yazmamıştım. Sonra düşündüm, bunları sana şimdiye kadar söyleyemedim, belki yine de söyleyemem, dedim kendi kendime. En iyisi yazmak.

Bugün yayınevine gitmedim. Dün Ali'yi kapıcının karısı çok dövmüş. Ali de onun oğlunun kafasını yarmış. Önce Orhan ona taşla vurmuş, taş atmış, Ali de ona atmış, kafasına gelmiş. Seher Hanım da onu iyice dövmüş.

Hani ben çalışmak istediğim zaman, sen çocukları öne sürmüştün de, ben çalışırsam çocuklara kendinin bakacağını söylemiştin. Çocuklarımız gerçekten bizden önemli. (Benim için öyle, seni pek bilemiyorum. Galiba, yeni yeni anlamaya başladığıma göre senin için yazarlığın herşeyden daha önemli.) Ben de bugün gitmedim yayınevine. Yarın okullar açılıyor, rahatlıyacağım çocuklar için. Ama benim bu durumda anlamak istediğim bişey var: Benim için olursa çocuklar perişan olamaz. Senin için olabilirler...

Şimdiye kadar hemen her yıl bir yere gittin, 1-2 ay kaldın. Kaç geziye geldim ben? Yalnız kalmaktan bunaldığımı ve asla yalnız kalamıyacağımı bu kez anladım. Bu meseleyi de çözdüm kendi kendime. Hiçbir zaman kendim için yaşamadım. Hangi kadın kocasına, benim sana verdiğim kadar verdi? Hangi kadın bu kadar kendini seve seve, isteye isteye kendi içine hapsetti?

Senin yaşamına girmiş kadınlardan sözetmiyeceğim, ama arkadaşlarının karılarından bir örnek gösterir misin bana? Evliyken yalnız kalmak istemiyorum.

Çünkü... Çünkü şimdi biraz kendimi serbest bırakmak, kendi kendimin hapishanesinden çıkarmak istiyorum. İstiyorum ama, yıllardır o hapishaneye öyle alışmışım ki, şimdi normal olmuş benim için artık o durum. İstesem yine de çıkarım, nitekim çıkmaya da çalışıyorum. Ama bilmiyorum ki...

Böylece gerçekten bir buhran, bir kriz geçirdiğimi, hatta şiddetli bir kriz geçirdiğimi anlayıverdim. Ben gerçekten artık hastayım şekerim. Tedaviye ihtiyacım var. O kadar tedaviye ihtiyacım var ki birdenbire bir nihilist olup çıkıverdim. Hiçbişeyin değeri kalmadı benim için. Hiç! Hiçten başka hiçbişeyin değeri yok. Çocuklarım olmasa benim için yaşamak yada ölmek çok kolay olurdu. Yaşamakla ölmek arasında en küçük bir ayrım yok artık. İkisi de saçma, ikisi de anlamsız, ikisi de kolay yada zor. Camus yeni bir anlam kazanıyor gözümde. Yeniden okuyacağım onu.

Neden bu kadar yalnız bıraktın beni sanki? Yalnız yaşıyan, (evli oldukları halde) yalnız kendi yaşantılarını sürdüren kadınlar vardır. Evlilik, hele senin gibi ünlü biriyle evli olmak onlar için bir süs, bir BÜYÜK şey olabilir. Benim için de öyle bir bakıma. Senin karın olmak elbet güzel, bunun şerefini de kendime saklıyorum. Seninle iftihar ediyorum, büyük yazar olduğunu biliyorum. Ama benim için bir BÜYÜK YAZAR'ın karısı olmak herşey değil. Büyük, ünlü, zengin biriyle evlenmek diye bir meselem yoktu. İyi insan, namuslu adam, yani seveceğim İNSAN! Sen benim sevdiğim adamsın, bu arada yazar da olduğunu unutmuyorum ama, yalnız kalamıyorum.

Burdayken de yalnız bıraktın beni. Anımsıyor musun (evleneli 5 yıl olmuştu) bigün başım çok dönüyordu, tansiyonum düşmüştü. Açık havada biraz kendime geliyordum. Sana "azıcık çıkalım" dedim. "İşim var!" dedin. "Peki" dedim bende. Sonra çıkmamız için ısrar ettim. Çıktık, yürüyerek Mehmet Seyda'lara gittik, onları bulamadık, Münevver Hanım burdaydı, ona gittik. Galiba günlerden pazardı. Ayşe Baştımar'da[78] ordaydı. Münevver Hanım'larda oturduk, sonra hep birlikte sinemaya gittik. Clark Gable'ın bir filmiydi. Gün olduğu gibi aklımda. Sinemadan çıktıktan sonra eve geldik.

Sonra 1-2 ay geçti ve sen Türkan'a dedin ki. "Bu kadar anlayışsız kadın olur! Burda işim olduğunu göre göre gezmeye gitmek istedi!"

---

78. Münevver Andaç'ın teyzesinin kızı, TKP eski Genel Sekreteri Zeki Baştımar'ın yeğeni Dündar Baştımar'ın eşi. Y.N.

Dehşet içinde kaldım, gerçekten dehşet içinde kaldım. Çünkü 5 yılda bir kez istemiştim. Sen işim var deyince de "peki" demiştim. Ondan sonra da bir daha senden hiçbir zaman gezmek istemedim. Senin ne zaman canın sıkıldıysa, benim de o zaman sıkıldı, sen ne zaman yorulduysan, ben o zaman yoruldum. Sen 10 kez Hamlet gördüysen, ben de 10 kez gördüm. Peki sevgilim, ben insan değil miydim? Aziz Nesin büyük yazar, dünyaya bir kez gelir, merkez odur. KABUL! Ama Meral, yazar olsa da olmasa da; ben de bir kez bu dünyada yaşayacağımı bilmiyor muyum sanıyorsun? Ben hiç gezmek istemiyecek miyim? Ben hiç sıkılmayacak mıyım? Benim kocamdan isteyecek bişeyim olmayacak mı? Neyi paylaştık evliliğimizde? HEP SENİ! Ben yok oldum ortadan, yok olduğumu hissediyorum, böyle yaşamak da bana çok ACI veriyor, ölmek istiyorum artık.

Sofya'da bitakım romantik laflar ettin bana. Başkalarının yanında azarladın, suçladın. (Bunları asla affetmeyeceğim!) Hep ölümden, hapisten sözettin. (Kimin nerde, nasıl öleceği belli değil.) Hapise razıydım evlenirken. (ölüme hayır) ölüm şimdilik yok aramızda, peki şu küçücük ömrümüzde bu kadar ayrı kalmak neden? Ölüm ve hapis elimizde olmayan şeyler. Elimizde olan birlikte mutlu olmak. Eğer mutluluğumuzun sürekli olmaması, sıksık kesintiye uğraması diye bir sorun varsa, bunun yarı suçu da senindir.

Ben kızın değilim senin, bana hep küçük bir kız muamelesi yaptın. Aklım olmasaydı benimle evlenmezdin. Ama yaş farkı benim üstümde senin büyük bir hakimiyet kurmanı sağladı.[79] Ben karın olduğum için eşitlik istedim hep. Herhangi bir adam değildin sen, herhangi bir adam olsaydın evlenmezdim zaten. İlle evlenmem gerekir diye de bir problem yoktu benim için. Bana evlendiğimizden beri nasihat ediyor ve yalnız bırakıyorsun. Yeter artık, nasihat istemiyorum senden. Anlayış, sevgi ve birliktę yaşamak!

50 yılda bir yurt dışına çıkman benim suçum mu? Yurt dışına çıkarken sevindim. Ama nereye kadar. 4.5 aydır dışardasın. Birlikte 15

79. Aziz Nesin'le Meral Çelen arasında 20 yaş vardı. Y.N.

güne dayanamadın. çocuklarımla nasıl geri yolladın! (Bunu da asla unutmayacağım.) (.....)

Yeni evlendiğimiz sıralar Oya ve Ateş'le yalnız bıraktın beni. Odanda bir sfenks gibi dilsiz ve hareketsiz durdun. Düşün ki seninle evlendiğim zaman 21 yaşındaydım ve Ateş bugün 23 yaşında.

Şimdi tam birlikte yaşamaya başlıyacağız, bu kez de beni yalnız bırakıyorsun. Buna hakkın yok! Hiç ama hiç! Geri gelmeni ve Berlin'den başka bir yere gitmemeni istiyorum. Eğer bir yazar olarak bunca bağımsız yaşamak istiyorduysan hiç evlenmemen gerekirdi. Madem ki evlendik. madem ki çocuklarımız var, evi hep ben beklemek zorunda değilim.

Yanlış anlama. sana orda da defalarca söyledim: Çıkman çok iyi oldu. çok ve içten sevindim. Ama daha fazlasına hayır. Eğer Berlin'den doğru buraya gelmezsen. yemin ediyorum ki beni kaybedersin.

Sensiz hayat zor olur. ama ben çektiğimden daha fazla mı çekerim acaba? Çekersem ona da PEKİ diyorum. Zaten çocukluğumdanberi o kadar alışığım ki ACI çekmeye. Tarih bana vız gelir, ben bir kez doğduğumu ve ölünce artık YOKOLACAĞIMI biliyorum. Bu bana korkunç bir rahatlık veriyor.

Senaryonu burda yazarsın. Ben çalışmaya razıyım. Sen otur evde oyununu. senaryonu yaz. Ben çocuklarımı bırakıp gelemem. Senin derdin de zaten benimle birlikte olmak değil. bunu da biliyorum. Çocuklar seni o kadar özlemişken bir de ben onları bırakamam. Zaten Oya da almaz onları haftabaşı. Zuhal çok uzakta oturuyor. Kocası işten geç çıkıyor. O da olmaz.

Ama bütün bu yazdıklarımdan sonra da gezine devam edersen, Sofya'ya gidip oyununu yazarsan sen bilirsin. sen bilirsin sevgilim, olacakları sen istedin demektir.

Seni seviyorum. ama seni sevmek bana acıdan başka bişey vermiyor. Acı çekmekten içim oyuldu artık. Şimdi ya yaşamak yada ölmek istiyorum. Eğer yaşarsam, bu yaşantıyı seninle birlikte sürdürmek isterim. Ölürsem tek başıma öleceğim tabii...

Meral

Berlin
26 Eylül 1965

Meral'im,

Bu gece saat 20.30'da uçakla Berlin'e geldim. Melzig karşıladı. Otele geldim. Senin 7 ve 8 Eylül tarihli mektubun gelmiş. Hemen okudum. Çok, çok üzüldüm. Niçin kendini harap ediyorsun? Bütün çabamla senin mutluluğun için çalışıyorum; bundan sonra daha da çok çalışacağım. Seni hiç üzmeyeceğim. Ama sen de hiç yoktan dertler çıkarma, ne olur.

Peki, bundan sonra hiç öğüt vermeyeceğim. Biliyorum, bu benim en kötü, en pis huyumdur. Yalnız sana değil, herkese böyle yapıyorum; papaz gibi boyuna nasihat ediyorum.

Sofya'dan 1, Bükreş'ten 3 (bir taahhütlü) mektup gönderdim; aldın mı? Bundan sonra sen bana mektup gönderme. Çünkü elime geçmez, artık geliyorum.

Bilet bulabilirsem 4 Ekim'de Sofya'ya döneceğim. Bilet bulmak zormuş çünkü ucuz olsun diye tirenle Sofya'ya gideceğim. (İlk defa yol paramı kendim veriyorum.) Sofya'dan sana telefon edeceğim yine. Sofya'da film işini bitirir bitirmez hemen Istanbul'a döneceğim. Sana dönüş tarihimi bildirmeyeceğim. Sürpriz olsun, birdenbire karşında olacağım. Seni çok sağlıklı ve gülerken görmek istiyorum.

Hamdi Avcıoğlu'na Yön için bir yazı gönderdim, aldı mı acaba?

2 mektubunda da "Bir yığın dedikodu var," diyorsun. Neymiş o dedikodular? Siyasi dedikodularsa onu 30 yıldır yapıyorlar, yapsınlar. Ahlaki dedikodularsa, senin hakkında yapıyorlarsa, hiçbirisine inanmam. Benim için dedikodu yapıyorlarsa, ne diyeyim, namussuzluk ediyorlar.

Biliyorum, çok yoruldun, çok üzüldün. Ama ben gelince çok dinleneceksin. Ben domuz gibiyim, demir gibiyim. Kendi kendime şaşıyorum, nasıl dayanabiliyorum bu kadar? Müthiş bişey. Mesela az önce, kıpırdanacak halim yoktu. Banyo yapınca canlandım. Şimdi saat 1.30... Oysa niyetim hemen yatıp uyumaktı. Yarın sabah mektubu erken postaya atmak için geceden yazdım.

Mektubunda şöyle yazmışsın: "Benim yumuşak bir aşka gereksinimim var." Benim de öyle Meral. İnsafsızlık etmiyor musun sevgilim? Sofya'da yumuşak nasıl davranabilirim? Günde 2-3 mesele çıkarmadın mı? Istanbul'a dönünce daha da yumuşak olacağım. Ama sen de birazcık çaba göster.

Az kaldı, çok az... Geliyorum. Biraz daha dişini sık. Ziyan olan paralar için üzülme. Sağlık olsun. Sinirlenme, emi. Paraya pula boş ver. Boyuna borç yap. Gelince öderim. Hiç canını sıkma. Hergün de yayınevine gitme. Haydi, canım sevgilim, bu mektubumu okuduğun gece güzel uyu, tatlı uyu. Evin içinde şarkılar söyleyerek dolaş.

Belki apansız eve gelirim: Beni önce şaşkın karşılarsın.

Belki apansız yazıhaneye gelirim: Beni önce gülüşün karşılasın.

Benim olmayışım senin için zordur; ama 50 yaşında bir yazarın, ömründe bir tek defa 5 ay gezide kalması trajedi değildir. Oğlanlar gülsün, eğlensin bu gece... Hadi benim bitanem.

Hepinizi öperim.

Aziz

Berlin
28 Eylül 1965

Sevgili Meral'im,

Sen bu mektubu aldığın zaman, ben Sofya'da bulunacağım. Birkaç gün sonra da size kavuşacağım. İşte en sonunda bitti, ama zor bitti. Dün tiren biletimi aldım. Başka gün yataklıda boş yer olmadığı için, 4 Ekim Pazartesi günü için bilet bulabildim. Saat 15'de hareket ediyorum. Berlin'den tirenin her geçtiği ülke için (Çekoslavakya, Macaristan, Yugoslavya) ayrı ayrı transit vizesi almak gerekiyormuş. Bugün o kadar çok işim vardı ki, vizeleri yaptıramadım. Yarın yaptıracağım. Tabii Bulgaristan için de yeniden vize almam gerekecek. Bir sürü para ve zaman. Bu vize işleri bir rezalet.

Dün sana acayip birşey aldım, 28 marka. Böyle siyah bir çorap da külotla birlikte, bitişik. Sen çok üşüyorsun, kış için aldım. Param kalırsa Zuhal'e, Oya'ya da alacağım. Kendime çok güzel bir şemsiye aldım, fular aldım. Bükreş'ten sana çok güzel bir eldiven aldım. Tran-

sistörlü radyo, gece lambaları, daha bir yığın şeyler aldım ki, evimizi güzelleştirelim. Moskova'dan da Babaev'den mektup geldi. Babaev Sofya'ya geliyor Nâzım'ın kitapları için; gelirken Moskova'da bıraktığım eşyaları Sofya'ya getirecek. Yanımdaki eşyalar çok olduğu için artık uçağa binmeyeceğim. Çünkü eşya ağırlığı 20 kiloyu geçince, uçakta astronomik para alıyorlar. Buyüzden Berlin'den Sofya'ya tirenle gidiyorum. Sana çok güzel Romen elişi çanta aldım, daha birçok şeyler aldım, daha da alacağım. Gümrük vereceğiz, diyorsun. Ne yapalım, veririz. Paraları burada mı bırakayım? Gelecek yıllar bize o paralar oralarda gerekli, diye yazıyorsun. Gelecek yıllar buralarda daha çok paralar birikecek. Biz bu kadar çok parayı buralarda ne yapalım? Hem ben, burada yeni yazdığım yazıların paralarını alıyorum. Durmadan her gittiğim yerlerdeki gazete ve dergilere yazı istiyorlar. Ancak yarısına yazı yetiştirebiliyorum. Bükreş'ten 2200 ley aldım. Bunlar hep yeni yazdıklarımın paralarıydı. Maalesef, eskiden çıkmış bir yığın yazılarımın paralarını vermediler, ben de isteyemedim.

Berlin'e 2. gelişim çok iyi oldu. Yarım kalmış birçok işlerimi görüyorum. Ama iş bitmiyor.

Rühen n Leoning Verlag'a gönderdiğin gazeteleri aldım, teşekkür ederim. 1966'da Zübük'ün 2. basımını yapacaklar. Karşılıklı görüşme olmasaydı bu iş olmayacaktı.

Bugün de Eulenspiegel Verlag bir öğle yemeği ziyafeti verdi. Onlarla da anlaştım: Gol Kralı'nı basacaklar.

Yarın vizeleri yaptıracağım ve birçok karşılaşma, toplantı var.

Almanya Cumhurbaşkanı yardımcısıyla yaptığım mülakat, hâlâ Yeni Tanin'de çıkmadı mı? Bugünlerde çıksaydı, çok iyi olacaktı. Sofya'dan Dışişleri kanalıyla göndermiştim. İçinde size de mektup vardı hepinize. Sofya'dan telefon edeceğim sana, bana bunun yanıtını ver, unutma! İnşallah mektuplarımı alıyorsundur. (Sofya'dan 7, Bükreş'ten 3, Berlin'den 2 mektup yazdım.)

Sana en yumuşak aşkla gelecek olan kocan, senden de bunu bekliyor.

Hepinizi öperim, canım sevgilim.

Aziz

Berlin
29 Eylül 1965

Canım Sevgilim,

Bu akşam, Bulgar Yazarlar Birliği'ne ve rejisöre "Geliyorum," diye telgraf çektim. Sabahleyin 5 mendil yıkadım. (.....)

Bu sabah Melzig saat 9'da gelecekti de vizeleri yaptıracaktık. Her zaman yaptığı gibi geç geldi, saat 12'de. Saat yarımda Prof. Aloni ile randevum olduğu için vizeleri yaptıramadım. Yarın yaptıracağım. Melzig sözde saat 8'de gelecek. Her elçilik ayrı ayrı ve uzak yerlerde olduğundan, taksiye çok para vermem gerekecek.

Aloni'yle görüştük. Yarın saat 16'30'da evine çaya gideceğiz, benimle bir intervieew yapacak. Bugün öğleden sonra bir derginin redaktörüyle buluştu. "Altı Bekçi Atlıkarıncada" öyküsünü aldı, bir de interview için dört soru verdi yazılı. Bu gece o soruların yanıtını yazacağım. Hem de o yanıtları Yeni Tanin'e göndereceğim. Yeni Tanin'e bugün de "Patatesler Önde Gider" başlıklı bir yazı gönderdim. Bükreş'ten de Yön'e bir yazı göndermiştim. Acaba alıyorlar mı?

Sana Berlin'den hiç aksamadan hergün mektup gönderiyorum.

Bugün 16 marka bir dolmakalem aldım. Mektubu yeni dolmakalemle yazıyorum. İyi bir dolmakalem. Ama 25 marka çok daha iyisi varmış. Yarın ondan da bir sana, bir Ateş'e, iki tane daha alacağım.

Sofya'dan gönderdiğim mektubu aldınız mı?

Bugünlerde kitap çıkmış olmalı. Hürriyet'e ilan verme! Yeni Tanin'e söyle, hergün sıksık ilan koydursunlar. İlanın biçimini ve yazısını, Hamdi Avcıoğlu'na rica et, o yapsın. Aynı ilanı Akbaba'ya da ver. Sen ver ilanı da, isterse o koymasın, zarar yok.

Cumhuriyet'e paralı ilan ver, parasını Fazıl Ünverdi versin. Ama Cumhuriyet'e ilam Hamdi Avcıoğu veya Sabahattin Selek verirse indirimli, çok indirimli olur. Akşam'a koyarlar mı bilmem. Doğan Özgüden'e ver, sen.

2 Ekim, saat 20.30'da "Biraz Gelir misiniz?"in prömiyeri var. Ben o saatte, seni düşünerek bir kadeh şarap yada konyak içeceğim. Belki aklına gelirse, sen de içersin. Ben kadehimi, senin mutluluğun için kaldıracağım, ama havaya... Yalnız başıma içeceğim.

Size buradan başka neler alayım bilmiyorum. Hoşçakal canım sevgilim. Bu gece yine çok canım sıkılıyor. Saat 20.20. Otel odasındayım. Yazı yazacağım.

Ako'ya iyi bakın, oyunun prömiyeri şerefine Ako'ya ziyafet çek!

Aziz

Berlin
30 Eylül 1965

Meral'im,

Bugün başıma ne işler geldi? Saat 8'de sözde Melzig gelecekti. Ama gelmeyeceğini biliyordum. O gelmeyince nasıl vize yaptırabilirim? Macaristan, Çekoslavakya ve Yugoslavya için transit, Bulgaristan için de giriş vizesi gerekli. Ayrıca bir gazete ve iki dergi redaktörü ve bir editörle de randevumuz vardı.

8... 9... 10... 11... Melzig yok. Evini bilmiyorum ki gideyim, telefonu da yok ki telefon edeyim.

Dün "Somtag" adlı edebiyat dergisinde Bulgar Kültür Ataşesi Germanov'la tanışmıştım. Bugün adama gidecektim. Germanov telefon etti: "Gelmediniz, bekliyorum!" dedi. Ben de durumu anlattım. Adam arabasıyla geldi. Yanında da karısı var. Karısı, Sofya Üniversitesi'nde Türkoloji asistanıymış, çok iyi Türkçe biliyor. Kadınla gidip Macar vizesini yaptırdık. Zaman kalmadığı için öbürlerini yaptıramadık, yarın yaptıracağız.

Az sonra Prof. Alani telefon etti, neden gelmediğimi sordu. Anlattım.

Otelde çalışırken Melzig'in karısı geldi, kocasının mektubunu getirdi. Melzig hasta, yatıyormuş. İnanmadığım için kadınla birlikte evlerine gittim. Evleri çok uzak bir yerde. 1 saat metro, ondan sonra da omnibus... Melzig'i yatakta buldum, ama öyle hasta filan değil.

Her neyse, bugünüm hiçbir işe yaramadı. Oysa çok önemli randevularım vardı, 1-2 yerden de para alacaktım. Artık yarın yaparım.

Çok para sıkıntısı çektiğini biliyorum. Ama çoğu gitti, azı kaldı, sabret. Yusuf Ziya'dan borç isteyebilirsin. Sofya'da senaryo parasını üçte birini Istanbul'a transfer edecekler. Yani ben dönünce paramız

olacak. Oya'nın ev borcunu da tamamıyla ödeyeceğiz. Kitap çıkınca belki biraz elin bollanır.

Oya'ların ve Zuhal'lerin Avrupa'ya gelmeleri için bazı temaslarda bulundum, olacak. Bir yıl yabancı dil öğrenmeleri için burs verecekler. Bu sırada çocuklarına çocuk yuvasında bakılacak. Buralardaki çocuk yuvaları, dünyanın en mutlu yeri ve bakımlı. Kendilerine ev de verecekler. 1 yıl bursla dil öğrendikten sonra, çocuk bakımı okulunda okuyacaklar, ondan sonra çocuk yuvalarında okuyacaklar. Böylece, kendilerinde iş varsa, üniversiteyi bile bitirirler, her türlü olanak var. Kocalarına da iş verecekler. Gelince daha geniş görüşürüz.

Ben şimdi Akbaba'nın romanını yazmak istiyorum. Ama çok yorgunum, bilmem yazabilecek miyim?

Özlemle öperim Meral'im.

Aziz

Berlin
2 Ekim 1965

Sevgilim,

Bugün öğleden sonra yalnızdım. Odama kapandım, birçok yazılar yazdım. Akbaba'ya 3 yazı gönderdim. Yarın da romanını yazacağım. Çünkü yarın (Pazar) yine yalnızım. Biraz sonra da otelin restoranında yemek yedikten sonra, buradaki bir gazete için yazı yazacağım. Hava serin, hafif yağmur çiseliyor. Pencerem açık, çimenlere düşen yağmuru dinliyorum. Ne romantik adamım, değil mi? Evet, öyleyim. Şimdi saat 22. Yani Istanbul'da ve Braila'da 21. Yani tiyatronun perdesi açıldı ve "Biraz Gelir misiniz?" başladı. Ben sözde şarap içecektim. Ama yalnız içemem ki... Bükreş'teki çevirmenim (Ba-zı öykülerimi çevirmiş) hanım, bana, çayla limon getirmişti. Tabii, çayı limonsuz içmiştim. Limonu da buraya getirmiştim. Bu akşam limonata yaptım, şarap yerine 21'de (burada 20) limonata içtim.

Bak, ne düşündüm. (Yani ne dalgalar geçtim.) Biz kendimize yeni bir ev yaptıralım. Ben şimdiki evimizi sevmiyorum. Yeri iyi, ama ev iyi değil. Daha büyük, iki katlı bir ev yaptıralım. Senin arsanın yeri

de iyi değil. Daha iyi bir yerde geniş bir arsa bulalım. Rıza Bey hani senin arsayı satacaktı, ne oldu? Anımsatıver.

Olmaz deme, olur. 1966'da Rusça 4 kitabım birden basılacak, büyük kitaplar. Sanırım, para verirler. Sonra bu filim işinden para gelecek. Önce şu borçlarımızı ödeyelim, kimseye on para borcumuz kalmasın. Aşağı yukarı, sağa sola 25 bin lira borç var. 4 yıldır ödenmedi. Sonra şimdiki evimizi biraz güzelleştirelim. Antreyi, dolapları ve yatak odasındaki küçük odayı yaptıralım. Şofben alalım. Muşamba koyduralım. Perdeleri yenileyelim. Ama yeni eşya almayalım. 2 yıl sonra yeni ev yaptırınca yepyeni eşyalar alırız. Şimdiki eve yaptırdıklarımız da ziyan olmaz. Daha iyi kiraya veririz.

Avrupa işi ne oldu, deme. Tabii sen istersen, ben sizi Avrupa'ya göndermek istiyorum. Sen Avrupa'ya gitmeyi birbirimizden ayrılmak sanıyorsun. Hiç değil. Bir ders yılı 9 aydır. İlk 5 ay her yıl, ben sizinle Avrupa'da kalırım. Düşündüm, ona da razı oldum. Daha fazla kalamam. Sonra 4 ay sonra siz tatile Istanbul'a gelirsiniz. Şen Avrupa'da doktoranı yap ve bir yabancı dil öğren. Çocuklar için de yabancı dil gerekli: Çocuklara yazık olmasın. Ayrıca senin dışarıda üniversitelerde Türkolog olarak çalışman da olası. Tabii, bütün bunlar sen istersen olur. Zaten son, bir kere daha bu konuyu açmayacağım.

Evet, gelelim yeni eve. Yeni evi mutlaka yaptıracağız. Çok istiyorum. Eski evin tedirgin anılarından çok sıkılıyorum. Param olsa, hemen şimdi yeni bir ev yaptırırdım. Bu gece çok iyimserim. Kendimi genç ve sağlam hissediyorum. En az 10-15 yıl daha yaşarım. Yeni ve düzenli bir evde, yeni eşyalar içinde huzurlu olarak çalışmak istiyorum.

Sen bol bol uyuyor musun? İyi yiyor musun? Cigarayı azalttın mı? Yoksa fosur fosur içiyor musun yine? Ben şişman Meral isterim, anladın mı, şişman... En az 60 kilo... İşte ona göre.

Oyunun İtalyancası yarışmaya gitti mi? Yarışmayı kazanırsak yaşadık... Galiba kazanacağız, bana öyle geliyor.

Yeşilköy Havaalanı'na ayağımı attım mı, senin Feneryolu'ndan attığın kahkahayı duymalıyım.

Gelişimi bildirmeyeceğim. Birden geleceğim. Öperim binlerce.

Aziz

Berlin
2 Ekim 1965

Sevgili Meral'im,

Mektuplarımı almıyorsan çok yazık, çok üzüleceğim. Dün Ateş'in adına bir mektup gönderdim. İçinde sana da bir mektup vardı, aldın mı?

Bu gece İbrail'de oyun oynuyor. Çok merak ediyorum. Bakalım nasıl olacak? Bana Sofya'ya mektupla yazacaklar. Provasını gördüm, çok güzeldi. Doğrusu, prömiyerinde bulunmayı çok isterdim. Ama Istanbul'a erken dönmek için kalamadım.

Sofya'ya gidince 2 işim var. Biri, bildiğin gibi filmin senaryo işi ve sözleşme. Biri de televizyon için bir dramatizasyon. Dramatizasyon kısa. En çok 1.5 günde bitiririm. Ama senaryo işi 3-4 gün uzar sanırım. Verdiğim snobsis üzerinde filmciler kurulu ile görüşeceğiz. Adama hop diye parayı vermiyorlar. Az para değil, 9 bin leva. Aşağı yukarı 80-90 bin lira. Bu parayı 3 taksitte verecekler. İlk taksiti peşin ödeyecekler ki, çok işimizi görür.

Sevgili Meral'im, buralarda kendim için mi dolaştığımı sanıyorsun? İster inan, ister inanma, yüzde doksan sizin için, evim, çoluk çocuğum için dolaşıyorum. Her yerde param var, yazık değil mi kalsın. Biraz eşya, öteberi almak istiyorum. Evimizi güzelleştirelim, yaşamımızı kolaylaştıralım istiyorum. Ne diye paralarım buralarda kalsın? Üstelik, telif hakkımın hepsini alamıyorum. Yarısı yine kalıyor. Çünkü ben para istemiyorum. Başkası olsa ister, çatır çatır alır. Ama ben yapamıyorum. Aldığım paraların çoğu buralarda yeniden yazdığım yazıların paraları. Hergün boyuna yazıyorum. Hepsi yazı istiyor. Ben bu memleketlerde yaşasam milyoner olurmuşum. Bugün, News Deucthland'a bir yazı verdim, 320 mark (800 T.L.) ödediler.

Kaldığım otelin parasını, Eulenspiegel Verlag ödeyecek. Ben yalnız yemek parası veriyorum. Vizeler için de topuna 50 mark ödedim. Bir garson da 40 mark kazık attı bana, 40 markın üstüne oturdu. Tiren

bileti aldım: 120 mark. Şimdi param yeterse bir teyp yada pikap almak istiyorum.

Bundan başka buralarda Ateş için, Oya'lar ve Zuhal'ler için bazı ilişkiler kurmaya çalışıyorum. Bu işler ancak yüzyüze konuşulunca oluyor. Tabii. bunların dışında ayrıca kendi işlerim olarak, kitaplarımın basımı. çevrilmesi, oyunlarımın oynanması için uğraşıyorum.

5 Ekim Salı günü saat 15.55'de tiren Berlin'den kalkıyor. 7 Ekim Perşembe sabahı saat 5.30'da Sofya'da olacağım. Sana 8 Ekim Cuma günü telefon edeceğim. Edemezsem, o zaman 11 Ekim Pazartesi saat 10'da mutlaka telefon edeceğim.

İnşallah gelince hepinizi iyi ve neşeli bulurum.

Aziz

Berlin
2 Ekim 1965

Sevgilim,

Eskiden apartopar yemek yer, hemen çalışmaya başlardım. Şimdi öyle değil, yemeklerden sonra bir yorgunluk geliyor. Dinlenmek istiyorum. İşte yaşlılık bu. Mateh Usta tükeniyor yavaş yavaş... Oysa yapılacak o kadar çok işler vardı ki... Şimdi öğle yemeği yedim aşağıda, odama gelim. Koltuğa çöktüm... Eskiden yemekten sonra dinlenenlere şaşardım

Oturduğum koltukta düşündüm! Şimdi böyleyim, ya 60 yaşından sonra ne olacağım. Oysa yapacağım esaslı işlerimi hep 10 yıl sonrasına bırakıyorum. 10 yıl sonra herşeyin düzeleceğini, yükümüzün az olacağını, senin yumuşayacağını umuyorum. Belki de kendimi kandırıyorum. Mateh Usta da kendini kandırır. 10 yıl sonra herşey düzelse bile, artık bende iş kalmayacak. Bu sefer de fiziki çöküntü başlayacak. Mateh Usta da öyle oldu. Misa'yla Bernok'a hep "Yarın yaparız!" diyordu. O zaman yemeklerden sonra daha yorgun olacağım. Eh böyle işte insanoğlu...

Babama hep sorardım: "Baba. sen yazar olsaydın. şimdi de yazabilir miydin?" Bunu kendim için soruyordum. Ben o yaşta yazabilecek mi-

yim diye. Biliyorsun, babam namazım ayakta kılamazdı bile. Bana "Yazarım oğlum" derdi.

Düşünüyorum yaşamımı... Ne çok eteğimden, paçamdan asılıp geriye çektiler... Biliyorum, suç başkalarının değil, benim... Bu kadar çok kendiliğinden angaje olmak, bu ağır ağır sorum duygusu duymak, ruhi bir mazoizm. Kendi kendime işkence edip duruyorum. Neyse, işte öyle birden canım sıkılıverdi. Sana anlatmazsam kime anlatacağım? Yanımda olsaydın belki de anlatmazdım. Bütün ömrümce yalnız kâğıt ve kalemle konuşmaktan bıktım. Seninle de konuşmaya korkuyorum. Çünkü sözlerimi hep ters yorumluyorsun. Aynı söz, iki karşıt ve ters anlamda yorumlanabilir. Ne olur beni iyi yanımdan yorumla. Belki de beni korkutmuş olduğun için gizli bir memnunluk duyuyorsun. Ama iyi değil bu.

Melzig'e eskiden kızıyordum. Şimdi kızmıyorum. Adam çabuk yoruluyor, ne yapsın. Sabah erken kalkıp gelemiyor, bu yüzden yalancı çıkıyor. Ben domuz gibi bir adamım. Herkes benim gibi çalışabilir sanıyordum. Ama şimdi yavaş yavaş anlamaya başladım. Melzig geçen gün, ben sizin gibi çalışamam, 3 gece çalışsam hastaneye düşerim, dedi. Sonra, siz de bigün böyle çalışamıyacaksınız, bu böyle gitmez, dedi. Belki 15 dakika konuşamadım, büyük bir korkuya düştüm. Şu 5 ayda neler yazdım, bir düşün: Akbaba'ya 10 yazı, 15 tefrikalık roman, Düdükçüler oyununu düzelttim ve genişlettim. 3 öykü, 1 snopsis, yabancı gazete ve dergilere 20 yazı, sana en az 60 mektup, başkalarına da bir o kadar mektup, 4 defter dolusu not, Akşam'a ve Yeni Tanin'e yazılar, konferanslar... Belki değerli ve önemli şeyler değiller ama, çok iş... Ne o?.. Bunun adı gezi... Sen bile bazen bana "Ne iş yaptın?" diye soruyorsun. Ankara'dan dönüşümde birkaç kere böyle sormuştun, çok canım sıkılmıştı. Çok insanın değil, ama senin beni anlamanı çok istiyorum. Kızarsın bu sözüme, "Seni anlamıyor muyum?" diye... Anlıyorsun, anlıyorsun ama kızınca çok mantıksız oluyorsun. O zamanlarda, şurda bir yanda ölsem dönüp bakmazsın. Benim de kızdığım oluyor, sana karşı neyim değişiyor?

Melzig dün ve bugün (pazar) evinde çalışıyor. Nâzım'dan ve benden acele çeviri yapması gerekiyor. Yarın gelecek.

Günlerdenberi bu gece iyi uyudum. Sabah 9'da gerine gerine kalktım. Bilirsin, ben uykusuzluk çekmem, yatınca uyurum. Ama çok geç yatıp erken kalkıyorum çalışmak için. Dün gece iyi uyudum. Ahmet'i gördüm rüyamda.

Sonra postaneye gidip sana ve Yusuf Ziya'ya mektup attım. Pazar günü Berlin çok tenha. Döndüm odama. Yeni Tanin'e çok uzun bir yazı yazdım. Akbaba'nın romanını yazdım. Öğle yemeğine gittim saat 15'de. Geldim odama, yorulmuşum. Bir zaman düşündüm koltukta. Sonra kalkıp bu mektubu yazdım işte.

Yön gönderdiğim yazıyı aldı mı? Sen bu mektuplarımı alıyor musun, yoksa boşuboşuna mı yazıyorum.

Yeni kitap herhalde çıkmış olmalı. Ben sana telefon edince satışını bildir.

Bugünlerde elimin krampı azaldı. Bak oldukça iyi, okunaklı yazabiliyorum.

Biliyorum, çok sıkıntı çektin, özellikle para sıkıntısı. Ben gelince hepsi düzelecek. Hiç değilse, artık sen düşünmeyeceksin. Ankara'daki yayınevinden hâlâ benim kitabın parasını almadın mı? Telefonda bunu da söyle. Telefonda bana neler söyleyeceğini önceden not et. 24 Eylül'deki duruşmayı da anlat telefonda. Türkiye'ye, nereye geldiğimi bileyim. Bu mektubum eline geçince herhalde seçim sonuçları alınmış olacak.

Ben belki, Sofya'dan radyodan dinler öğrenirim.

Neşeli, mutlu, başarılı günler dilerim.

Gelince seni en az 60 kilo bulmalıyım.

Hepinizi öperim, canım karıcığım.

Aziz

Berlin
4 Ekim 1965

Sevgili Meral'im,

Yarın Sofya'ya haraket ediyorum. Bu mektubum eline geçtikten birkaç gün sonra ben de Istanbul'da olacağım. Onun için bu son

mektubum olacak. Bulgaristan'dan mektup gönderebileceğimi sanmıyorum. Çünkü eline geçmez.

Bu gece galiba sabaha kadar çalışacağım, hiç uyumayacağım. Çok işim, yazılacak çok yazım var. Yeni Tanin'e birkaç yazı gönderdim, telefon ederlerse söyle. Akbaba'ya'da 3 yazı gönderdim.

Bugün sana 55 marka (135 lira) bir manikür takımı aldım. Moskova'da alacaktım, zaman kalmadı. Bükreş'te alacaktım, para kalmadı. Sonunda burda aldım. Şimdiye kadar gördüklerimin en iyisi. Sonra 4 büyük, 2 küçük köşe yastığı yüzü aldım. Sanırım beyeneceksin. Büyükler 20'şer, küçükler 15'er mark. Senin için elişi örme bir ceket vardı, 166 marka, harika! Ama param kalmadığı için alamadım. Daha 200 markım var ama, yarın çoluk çocuk için küçük hediyeler alacağım. 365 marka pikap aldım. Berlin'de satılan en pahalı pikap. Bir de 320 marka vardı, hem radyoyla, hem radyosuz çalışıyor. Ben büyüğünü aldım. Benim aldığım radyosuz çalışıyor. Diyorum ki, Sofya'dan da çok güzel büyük bir radyo alayım, bir de teyp alayım. Sonra Istanbul'da hepsine birden güzel bir möble yaptırırız. Bakalım, yarın da bişeyler almak istiyorum. Bakalım bunları Istanbul'a nasıl getireceğim? Gümrük vergisini ben hâlâ anlıyamadım. Bana hep yanlışlık varmış gibi geliyor. Dışarda kazanılmış parayla alınan maldan gümrük vergisi alınmıyor. O dışarda 2 yıl kalmak şartı işçiler ve hariciyeciler için. Ben telif hakkı alınca niçin dışarda 2 yıl kalayım? Öbürlerine, ancak 2 yılda para biriktirebilirler diye böyle yapıyorlar. Çok rica ederim, sen bu işi bir daha yeni baştan bir iyice sor, öğren. Çok mantıksız. Mutlaka bir yanlışlık var. Kambiyo müdürüne sormuştum. Sen de bir daha sor.

Otel restoranında bir Alman garsonun bana 40 marklık kazık attığını yazmıştım galiba. Melzig de geldiğim gün benden 150 mark borç aldı. Hergün vereceğim diyor ama vermiyor. En sonunda bugün istedim, parası olmadığını söyledi. Yani 190 mark (480 T.L.) kazık yedim. Melzig'e hiç kızma. Gelince daha uzun anlatırım. Herif çok becerikli, önemli değil 150 mark. Bana çok yararı oluyor.

Geçen seferki gibi, bu sefer de Berlin'de epeyce alacağım kaldı yine. Onları da başka sefere alırız.

Bu gece uyumayacağım, ama yarın tirende uyurum. Yataklı aldım. Nasıl olsa tirende uyunmaz, yolda uzun. 2 gece, 1.5 gün. 7 Ekim Perşembe sabah saat 5.30'da Sofya'da olacağım. Sana telefon ederim.

Sağ gözümün şiştiğini yazmıştım. Şiş indi ama alt kapakta kanlı bir kırmızılık kaldı, canım sıkılıyor.

Rütten n Leoning Verlag'a ikinci kere gönderdiğin 3 Cumhuriyet'le Akşam'ı aldım. Herhalde memleketin durumunu öğreneyim, korkmayayım diye gönderiyorsun. Yanlış, ben kendim için korkmuyorum, sizin için korkuyorum. Sizi yaşamınızı garantiye almak isteyişim de bundan. Elbet benim de yapmam gereken işler var memlekeetim için.

Para kalırsa çocuklara tiren alacağım, kalmazsa Sofya'dan alırım. Bir de duvar saati almak istiyorum, eskidenberi düşünürdüm. Evimizi güzelleştirelim. Saadet için bişey alamadım, ne alayım diye düşünüyorum. O'na Sofya'dan bişey alacağım. Istanbul'a geleceğim günü size bildirmeyeceğim. Nedeni var.

Sofya'da çok işim olacak. Ama gece gündüz çalışıp çok kalmıyacağım.

Haa, Berlin'deki Bulgar Kültür Merkezi Şefi Bay Germanov'un eşi Bayan Germanova sana bir Bulgar tabağı hediye etti. Vizeleri çıkarmak için bana çok yardımları oldu. Melzig bu işlerle hiç uğraşmadı. Bugün öğle yemeğini onlarla yedim. Yarın da kocası beni uğurlamaya gelecek. Moskova'da da birçok eşya kaldı. Vantilatör, seramikler, oğlanların oyuncakları filan. Babayev Sofya'ya geldiyse onları da getirmiştir. Gelmediyse kaldı eşyalar, yazık.

Hadi hoşçakal, yazılacak yazılar var. Yeni Tanin'e ve burdaki bir gazteye 3 sayfalık yaşamöykümü istiyorlar

Özlemle öperim hepinizi.

Aziz

Hotel Sport, 2 Mayıs 1966

Sevgilim,

Şimdi saat 8, yani Türkiye'de 7. 2 Mayıs Pazartesi. Önce şu dakikaya kadar olanları anlatayım. 16.30'da (Cumartesi) tiren kalktı. Hamdi uğurlamaya gelmişti. 6 kişilik kompartımanda yalnızdım. Yani ya-

taklıdan çok daha rahat. İyi ki yataklı almamışım. Hep dalga geçtim, manzaraları seyrettim ve uyukladım. Yanıma 25 bahar,[80] biraz bisküvi, bir paket jilet, bir de diş macunu almıştım. (Evde kalmamıştı, aldır.) Uzunköprü'de tirenden inip büfede bir çanak yoğurt yedim. Gece tiren restoranında 11 liraya yemek yedim, ama rezalet... Bir güzel uyudum. Bulgaristan'ı baştan aşağı yağmur altında geçtik. Sofya'da 1.5 saat durduk. Tirenden inmedim. Geçen sefer Berlin'den tirenle Sofya'ya gelirken, Yugoslavya'yı gece geçtiğimiz için görememiştim. Bu sefer gündüz geçtik. Çok, ama çok güzel yerler. Bence Avrupa Yugoslavya'dan başlıyor. Çok bayındırmışlar, o yollar, köyler, barajlar harika... Hava da çok güzeldi. Saat 21.30'da Belgrat'a geldik. Tiren 1.5 saat bekledi. Yine inmedim. Belgrat'ta benim kompartımana 3 Yugoslav mühendis geldi. Biri az İngilizce biliyormuş. Birisi az İngilizce bilirse, seviniyorum. Onunla konuştuk. Varşova'ya gidiyorlarmış. Tabii, o gece çok rahatsız uyudum. Hemen hiç uyuyamadım. Sabah saat 5'de (Istanbul'da 6) Budapeşte'ye geldik. (Daha önce de bu istasyondan tirenle geçmiştim.) Bavul elimde indim tirenden. Karşılayan yok. Meğer onlar, yataklı vagonlara bakıyorlarmış. Bir adamla bir kadın geldi. Kadının elinde buket var. Adam beni tanıdı. Buradan gitme bir Türk. Hotel Sport'a geldik. 520 numaralı odaya yerleştim. Yeni ve modern bir otel. Oda çok iyi, balkonlu. Çevirmen Bayan Jaja bir kâğıt imzalatıp 1050 forint verdi. (Jaja veya Suzan) gitti. Öğleden sonra gelecek de program yapılması için Kültür Enstitüsü'ne gideceğiz. Türk kaldı. Epey uzun konuştu. Yorgun olduğumu söyledim. Gerçekten yorgunum. Çünkü dün gece uyuyamadım hiç. Gitti. Banyo yaptım. Budapeşte'ye çok sakallı gelmiştim. Tıraş oldum. Sana bu mektubu yazmaya başladım.

Aklımdayken söyleyeyim: "Böyle Gelmiş"in başındaki şiirin son mısrasında bir harf eksiktir. Kitapları özel gönderilecek ve verilecek yerler için, bu yanlışı kalemle düzelt.

Bugün saat 14'de program yapılırken, son 10 günü, çalışmak için bir dinlenme evinde geçirmek istediğimi söyleyeceğim. Dinlenme

80. Bahar cigarası. Y.N.

evinde ya oyunu ya senaryoyu bitireceğim. Bakalım, hangisine daha hazırlıklıyım. Eğer senaryoyu bitirirsem, dönüşte 3 gün için Sofya'ya uğrayıp, senaryoyu verip öyle döneceğim. Buradaki Türk arkadaşta Türk klavyeli daktilo varmış, bana verecek.

Burada hava çok sıcak. İyi ki pardösü almamışım.

Bu kısa ayrılığımızın, birbirimizi daha iyi anlamamıza yardımcı olmasını bütün özdenliğimle dilerim.

Tirende boyuna seni düşündüm. Sakın darılma sözüme. Beni öyle korkuttun ki, hiç gereği yokken yalan söylettin bana. Oysa ben yalan söyleyemem. Sana gezi notlarının gelmediğini söyledim. Oysa gelmişti, niçin böyle söyledim? Çünkü biliyorsun, bir gece bavulu didikleyip, şimdi ne olduğunu unuttuğum, hiç gereksiz birşey çıkarmış ve bu yüzden çatışmıştık. Yol notlarından da birşey çıkaracaksın diye korktum. Sen şimdi, "Demek notlarında benden gizlenecek birşeyin var," düşünürsün. Hayır, böyle değil, şöyle düşün: "Ben nasıl davranıyorum ki, bu adama huyuna aykırı işler yaptırıyorum?" Lütfen böyle düşün. Yalan söylemek benim için çok ayıp, yakışmaz, yapamam. Vicdan azabı çekiyorum. Olmaz böyle...

Hiçbişeyim senden gizli değil. Sen benim bütün varlığımsın. Lütfen artık bunu anla. Bana güven. Güvenini bozacak hiçbişey yapmadım ki... Ben her ne yapıyorsam, senin ve çocuklarımın mutluluğu ve başarısı için yapıyorum. Kendi sanatım bile, bundan sonra geliyor. Böyle bir insan kötü bişey yapmaz. Benimle ilişkilerinde aklını kullan.

Seni gerçekten çok seviyorum. Niçin bunu anlamak istemiyorsun da, gereksiz çatışmalara yol açıyorsun?

Her maddi cismin bile bir direnç gücü vardır. Demir bile, çok çekilirse, bir yerde kopar. İnan ki, benim artık direnme gücüm hiç kalmadı. Onun için hiç çatışmayalım istiyorum. Bir daha da bu konulara hiç dönmeyelim, ne olur... Bana inan, güven, güzel mektuplar yaz.

Mektup yazma, demiştim, ama vazgeçtim. Mektupların gelmezse dayanamam, üzüleceğim. Ama adresimi, yani nereye mektup göndereceğini bilmiyorum. Bugün öğleden sonra program yapılırken adresi öğrenip sana ayrıca bildireceğim.

Son iki ayımız iyi geçti, hep öyle daha da iyi olsun.
Özlemle öperim.

Yalnız senin
Aziz

Budapeşte
10 Mayıs 1966

Sevgilim, bitanem,

Dün saat 10'da sana telefon ettim. Telefon parası burada çok pahalı. Kendim ödeyecektim. Sesini duyayım istedim. Buranın saat 10'u, orda saat 11 demek. Yarım saat sonra yanıt geldi. Bizim numara yanıt vermiyor. Herhalde basımevine filan gitmiş olacaktın. Ama yine de canım sıkıldı.

Budapeşte çok güzel şehir. Ama bu gezim, bundan öncekine benzemedi. Bu sefer senden çok acılı ayrıldım; sanki sana haksızlık ediyormuşum gibi geldi. Onun için hemen döneceğim. Sofya'ya da uğramayacağım.

Bir sabah kalktım: "Ben döneceğim," dedim. Macarlar şaşırdılar. Kendilerine darıldım sandılar. Oysa çok iyi ağırlıyorlar; herşey çok, çok iyi... Biraz daha kalmam için üstelediler. Programa göre, Balaton denilen göl kıyısında bir dinlenme evinde 10 gün kalıp dinlenecek ve oyunu yada senaryoyu yazacaktım. Vazgeçtim. İlle Balaton'u görmemi istediler. Turistik yermiş. Gitmeyeceğim. Sensiz çok canım sıkılıyor.

Dönmek istedim, ayın 16'sında, dediler. Daha erken dönmek istiyorum. Bişeye darıldım sanıyorlar. Oysa herşey iyi.

Deniz yatağı, şemsiye, 2 kot, plak, o külotlu donlardan 4 tane, sandalet aldım. Daha 1000 forint var. Zaten hepsi 2399 forint telif hakkı verdiler ki, bunun yarısı da radyodan. Az telif hakkı ödüyorlar.

Herneyse, geliyorum.

Pasaportumu 6 ay uzattım.

Öperim.

Aziz

14 Mayıs 1966, Çarşamba

Sevgilim,

Mektubunu çarşamba günü aldım. Ancak bugün yazabiliyorum. Sen gittiğindenberi öyle şeyler oldu ki, şaşkınlık içindeyim.

Amcam hastanede. Siroz. Her an komaya girebilir. Pazar günü hastaneye gittim. Beni görünce ağlamaya başladı. Daha ayakta gezinebiliyor ve bilinci yerinde. Ama doktor Ataman'a[81] "Yalnız bırakmayın, sıksık uğrayın, her an komaya girebilir!" demiş. Amcam da "İlk önce sirozdan korktum ama, sarılıkmış!" diyor. Ama biraz da biliyor galiba. İnsanlar nedense ölüme karşı kendilerini savunuyorlar, yoksa savunamıyorlar mı, bilemiyorum.

Yazımı okuyamıyacaksın, sinirim bozuk, onun için daktiloya geçtim. Şimdi saat 12 ve ben hastaneden geliyorum. Annemi yatırdım. Pazartesi babam telefon etti. Amcamın hastalığını duymuş. Ben yalnızca çağıracaktım, bişey söylemiyecektim. Zaten tansiyonu var biliyorsun. "Öldü mü?" diye tutturdu. Yok, ölmedi, dedim ve tesadüfen annemi sordum. "Hasta" dedi. "Neyi var?" dedim. "Kadın hastalığı, burda muayene olmuyor."dedi. Öyle der demez derhal anladım. "Yarın gel ve çabuk annemi getir." dedim. Annemin ne kadar çekingen olduğunu bilirsin. 2 aydır kanama varmış, ne bana yazmış, ne orda bir doktora gitmiş. Dün akşamüstü eve gittim ki, annem perişan. Hemen alıp Ferruh Bey'e[82] götürdüm. Muayeneden çıktığı zaman Ferruh Bey'in yüzünden anladım. "Kanser mi?" dedim. "Değil diyemem Meral Hanım, dedi, ama biz doktorlar daima en kötü olasılığı düşünürüz, iyi çıkarsa seviniriz. Yarın hemen hastaneye yatması lazım." dedi. İşte bu sabah annemi götürdüm, yatırdım. Bizim gözümüzün önünde 5-6 hasta ameliyat oldu. Sonra Ferruh Bey ameliyattan çıktı ve işimizi gördü. Ben de 11.30 vapuruna yetiştim. Aklımda sende, ya telefon edersen de bulamazsan diye. Ama elimden ne gelirdi ki...

---

81. Meral Çelen'in amcasının oğlu Ataman Çelen. Y.N.

82. Jinekolog doktor Ferruh Adalı. Y.N.

Babam da sabahleyin annemi hastaneye götürürken bir ağlama tutturdu, küçük çocuklardan beter. Bir de ona bişey olacak diye aklım gitti.

Çocuklar iyi, bugün okulla kıra gidiyorlar. Ateş bildiğin gibi.

Kitaba gelince, daha bitmedi. Kitap kâğıdı bulamadıkları için ancak dün sabah kapağın baskısına geçti Karaca ofset. Daha verniği var. Hep böyle aksilikler olur zaten. İyice gecikti. Oysa o kadar söyledim, kapak kâğıdının cinsini söyleyin, ben de arıyayım, diye. Kitap tam 28 forma oldu. Bir ara nerdeyse eski hazır kapakları kullanacaktım.

Selahattin'lerden şimdiye kadar 4 bin lira ve kitap için yatırdım. Tabii bir kısmını da kendimize ayırdım. Para için sıkıntı çekmiyoruz merak etme.

Hepimiz iyiyiz sevgilim. Tabii annemle amcamın hastalığı olmasaydı daha iyi olacaktım. Annem için ağlayıp duruyorum. Bir an farkettim ki, annemin yalnız hastalığına değil bütün bir yaşamına ağlıyorum. Ve şu eski kadınların ne kadar çok çektikelirini de bir türlü anlıyamıyorum. Saçma geliyor bana herşey. İnsanlar niçin hiç rahat edemiyorlar, hem maddi hem manevi...

Sana Üsküp'ten mektup geldi. Şimdi yazanın adını unuttum, bir Türk. Tiyatro müdürü müymüş neymiş, haziranın ilk haftası Toros Canavarı'nı sahneye koyacaklarmış. Senin gidip gidemiyeceğini soruyorlar. Mektuptan yazılanlardan anladığıma göre bir oyunu 15 gün filan oynuyorlarmış. Neden o kadar az anlamadım.

Binlerce öperim sevgilim. İstediğin gibi bir gezi yap. Beni 12'ye doğru ararsan bulma olasılığı daha fazla olur. Belki sabahları da erken gelebilirim. Hiçbişey bilmiyorum.

Meral

Üsküp
12-13 Haziran 1966

Canım Meral'im,

Niş İstasyonu'na kadar çok rahat geldim. Kompartımanda hep yalnızdım. Yol boyunca hep seni düşündüm. Hani Nuri Sayaner cezae-

vinden çıkıp eve gelince, karısı Mihriban'a "Senin saçmalıklarını bile özledim," der ya, işte öyle...[83]

Biliyorsun, Niş'te aktarma edecektim. Ama kondüktör dedi ki: "Tirenin en arkasındaki kompartıman direk Üsküp'e gider."

Ben de bavulumu yüklenip en arka kompartımana gittim, ama bittim. Çünkü, tiren giderken çok sarsılıyordu. Koridorlar da çok kalabalıktı. Üstelik tiren çok uzundu, git git bitmez... Kan ter içinde kaldım. Her neyse. Niş'e geldik. Bir de baktım, Necati Zekeriya'yla[84] üç kişi istasyonda beni bekliyor. Onlar beni almak için Üsküp'ten Niş'e gelmişler. Daha önceki tirenden (Yani Istanbul'dan 2.30'da kalkan tiren) çıkmayınca merak etmişler. Necati dedi ki: "Arabamız var. Tirenle gidersek geç kalırız. Oyun 19'da başlıyor. Arabayla daha çabuk gideriz."

Niş'te tirenden indim. Yani ben o ağır bavulu boşuna en arka kompartımana taşımışım.

Necati, Üsküp Belediye Başkanı ve tiyatronun müdürü bir büyük demet zambak verdiler. (Şimdi zambaklar odamı kokuya boğuyor, ağır koku, ama güzel.) Üç kişi arabayla yola çıktık. Hava çok sıkıntılı ve çok sıcak, +30 derece. Boğulacak gibiyim. Sıcaktan bunaldım, bilirsin. Bu araba yolculuğundan çok yoruldum. 3 saatte Üsküp'e geldik. Üsküp çok güzel, ama 3 yıl önceki depremde çok yıkılmış. Yeniden yapmışlar. Şehrin ortasından Vardar Nehri geçiyor. Üsküp, 300 bin nüfuslu ve Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti. Şehrin en lüks ve büyük oteli olan Grand Hotel'in 218 numarasına yerleştim. Çok modern bir otel. Hemen banyo yaptım, tıraş oldum, giyindim, salona indim. Beni bekliyorlardı. Tiyatro, otele çok yakın. Oyunun başlamasına 20 dakika var. Necati, "Şimdi tiyatroya gidersek kalabalık sizi sarar, onun için arabayla şehri gezelim. Tam perde açılırken tiyatroya gidelim," dedi. Arabaya bindik; bir dolu başladı ki, kıyamet... Dolu sağnağı ve kasırga. Neredeyse araba uçacak. Korkunç bişey. Kiremit-

83. Aziz Nesin'in "Toros Canavarı" adlı oyununda geçen kişiler. Y.N.

84. Yugoslav Türk'ü. Yazar ve çevirmen. Y.N.

ler uçuşuyor. Elektrikler de kesildi. Taşıtlar durdu. Arabayla tiyatroya geldik. Şehir cereyanı az sonra geldi. Dolu ve fırtına durdu. Ama oyunu yarım saat geç başlattılar. Oyun başlamadan önce beni televizyona aldılar. Televizyonda benim konuşmamdan sonra yine televizyonda Toros Canavarı'ndan bir perde oynadılar. Tabii ben televizyonu seyredemedim. Çünkü tiyatrodaydım. 300 kişilik bir salon. Oyun başladı. Fena oynamadılar. Yalnız diyalekt, diksiyon ve aksan berbat... Ama bunu kendileri, yani seyirciler hiç yadırgamadılar. Çünkü hepsi öyle konuşuyor. Doğrusu çok çaba gösterdiler. Seyirciler çok beğendi. Her perde alkışlandı. Son perdede beni de sahneye çıkardılar. Alkış... Çiçekler verdiler. Bana da bir kocaman glayöl demeti verdiler. Oyundan sonra benim kaldığım Grand Hotel restoranına gidildi: Necati ve karısı, rejisör, Hükümet Başkan Yardımcısı ve eşi, tiyatro müdürü, başoyuncu, gazeteciler... Yemek yedik. Çok yorgun olduğum için içmedim. Saat yarımda ayrıldık. Odama gelip yattım. Ölü gibi... Sabah erken kalktım. Çocuklara kartlar yazdım. Necati geldi. "Programı yapalım," dedi. "5 gün için biyere kapanıp senaryoyu yazmalıyım," dedim. Hükümet Başkanı Yardımcısı'yla konuştu. 5 gün Ohri Gölü kıyısında bir dinlenme evinde kalıp senaryoyu yazacağım. 20 Haziran'dan 24 Haziran'a kadar. 25 Haziran sabahı Sofya'ya buradan otobüsle gideceğim. 20 Haziran'a kadar hep Üsküp'te kalacağım. Belgrad'a gidelim diye üsteldiler. Gitmeyeceğimi söyledim, bahaneler uydurdum. Bu kez "1 gün için Piriştine'ye gidelim, orada da çok Türkler var, sizi bekliyorlar," dediler. Kabul ettim.

Sabah kahvaltısından sonra bir resim sergisine gittik.

Bugün Yugoslavya hakkında yetkililerden çok önemli şeyler öğrenip yararlandım. Öğleden sonra odama geldim, banyo yapıp uyudum. Gece yazarlarla toplantı oldu. Yalnız bir kadeh rakı içtim. Gece 1.30'da odama gelip, sana bu mektubu yazdım. Yarınki program çok dolu.

Galiba oyunum ve basılacak kitabım için yarın para ödeyecekler. Para verirlerse, size birşeyler alacağım. Ama aldığımı sen beğenmiyorsun. Budapeşte'den çok beğenip aldığım ayakkabıyı giymiyorsun. Beğeneceğin bişey almaya çalışacağım.

Soracağım: Buradan Istanbul'a telefon edilebiliyorsa, saat 11'de sana telefon edeceğim.

Sofya dönüşü Akşehir'e gitmem zor olacak. Oysa gitmek zorundayım, hem de gerekli, söz verdim. Bakalım, nasıl olacak? Hepinizi öperim.

Dönüşte seni iyi görürsem mutlu olacağım.

Senaryoyu kesinlikle yazacağım.

Yalnız senin Aziz

Üsküp
14 Haziran 1966

Sevgilim,

Dün çok yorgun olduğum için mektup yazamadım. Program çok doluydu, ama benim için pek yararlı olmadı. 5 gün Ohri'de çalışacağım için, "O zamana kadar ne isterseniz öyle olsun," dedim; onlar da istedikleri gibi program yapıyorlar. Dün gece ölü gibi yattım. Ama bu sabah çok iyiyim, demir gibi. Yıkandım, tıraş oldum, sana mektup yazıyorum. Bak, yazım biraz okunaklı; anla ki, yorgun ve sinirli değilim.

Dün oyun için telif hakkı olarak 200 bin dinar ödediler. Bizim parayla 2 bin lira. Acaba bu parayla ne alıp getirsem?.. 1.200 liraya çok güzel teyp gördüm, alsam mı?.. Belki başka bişey alırım. Çok güzel eşyalar var burada, ama ben yük getirmesini sevmem.

Belgrad'da çıkan Yej adlı mizah dergisinden çok alacağım varmış. O dergide çok yazılarım çıkmış. "Gidip alalım," diyorlar. "İstemem!" deyince tabii almıyorlar ve şaşırıyorlar. Parayı Üsküp'e göndersinler dedim, olmazmış, ben kendim gidip almalıymışım. Varsın kalsın...

Doğrusu, artık Üsküp'te sıkılmaya başladım. Çok güzel yer, ama bir an önce şu senaryoya çalışmak istiyorum. Bakalım, 5 gün içinde bitirebilecek miyim? Arada zaman bulup burada çalışabilseydim, yetiştirirdim. Ama hiç yalnız kalamıyorum. Havalar da çok sıcak. Odama gelir gelmez banyoya, soğuk suya giriyorum, ördek gibi... Bu sıcaklarda hergün Istanbul'a inme, boş ver. Herşey olacağına varır. Istan-

bul'a dönünce seni şişmanlamış ve neşeli göreyim. Kendine zorla dertler icat etme. Yarın yine yazarım.

Öperim canım.

Aziz

Üsküp
18 Haziran 1966

Canım,

Dün mektup yazmak istedim. Zaman bulamadım. Program çok doluydu. Yorgunluktan bittim. Sıcak da üstelik... O kadar yoruldum ki, Priştine'ye gitmekten vazgeçtim. Programı bozdum diye biraz alındılar. Çünkü Priştine'deki Türkler, beni buradan göndermiyorlar diye, Üsküplülere kızmışlar. Ama ne yapayım, yollarda büsbütün yorulacaktım. Dinç olarak senaryo çalışmasına başlamak ve gece gündüz çalışıp senaryoyu bitirmek istiyorum. Bulgarlara çok ayıp oldu çünkü.

Program bitti. Bugün program yok. Sabahleyin uyandım, yıkandım, şimdi sana mektup yazıyorum. Bugün Ohri'ye gitmek istiyordum. Programa göre yarın gidecektim, ama 1 gün öne alırsam iyi olacak. Yetiştiremeyeceğim senaryoyu diye korkuyorum. Bir iş yarıda kaldı mı, artık bitirmesi zor oluyor. Belki de bu senaryoyu yazmak içimden gelmiyor da ondan bir korku var içimde. Bugün gitmek istiyorum, ama tiyatronun arabası tamirdeymiş, bakalım tamiri bitecek mi? Tamir bitmezse, tabii yarın gideceğim. O zaman, bugün de Akbaba'nın 2 yazısını yazıp göndereceğim.

Makedonya Tiyatro Festivali Yarışması tamamlandı. 17 tiyatro kalmış. Sartre'ın Altona Mahkumları ve Şekspir oyunu da varmış. Tekst için derece verilmiyormuş. Çünkü ayrı ayrı dillerden. 3 ödül varmış: Reji, en iyi kadın ve erkek oyuncu... Bu yıl reji ödülü verilmemiş. En iyi erkek oyuncu ödülünü, Toroş Canavarı'nda Nuri Sayaner rolünü oynamış aktör kazandı. Türk Tiyatrosu pek sevinçli. Oradakiler oyunu başka dillere çevirmek istemişler.

Aslında Üsküp küçük bir şehir olduğuna göre burada çok kaldım. Ama başka yere gidemediğime göre mecburdum burada kalmaya.

Ama bibakıma iyi oldu. Burasım çok iyi tamdım. Üsküp 250 bin nüfuslu, Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti. Nüfusun 7'de 1'i Türk.

Belgrad'a götürmek için çok üsteledi̇ler. Çünkü geldiğimi bütün gazeteler yazdı, radyo ve televizyon biçok vesilelerle birkaç kere verdi. Belgrad'daki Yazarlar Birliği ve yazılarımın çıktığı mizah dergisi telefonla davet etti. Sonunda hiç olmazsa bigün gelsin demişler. Belgrad'a gitmemek için neden inat ettiğimi anlayamıyorlar. Saçma bahaneler uydurdum, gitmeyeceğim.

Niyetim 24 veya 25 Haziran'da buradan Sofya'ya gitmek. Hangi taşıtla gideceğimi bilmiyorum. Belki uçakla, belki tirenle. Ama burada bagajım kitaplarla ağırlaştığından, herhalde uçakla değil, tirenle yada otobüsle gideceğim.

Ohri'ye Necati de benimle gelecek. Onun daktilo makinesi var, ama yeni Türk klavyesi. Ben müsveddeyi bitirince, ben söyleyeceğim, o daktiloda yazacak.

Bugün dükkânları, mağazaları gezip, sizin için bişeyler alacağım. Akşam üzeri yada yarın sabah Ohri'ye yolculuk. Dün bir öykümün parası 21600 dinar daha verdiler. (216 lira)

Hoşça kal. Kendine iyi bak. Sinirlenme, yorulma, şişmanla. Öperim canım.

Aziz

Ohri
19 Haziran 1966

Canım Meral'im,

İçim cız ediyor. Evet, burada olmalıydın. Gezdiklerim içinde birkaç yer var ki, buralarda seninle birlikte olmalıyız. Sensiz, gerçekten bu cennet yer, bana acı geliyor. Ben seninle heryerde birlikte olmak istemiyorum. Mesela Üsküp'teki günlerim çok yorucuydu. Ne diye sen de birlikte yorulacaktın? Ama Ohri başka. Burada birlikte olacaktık. Yine de olacağız. 2 yıldır gezdiğim yerlerde, güzel ve iyi nereleri gördümse oraları seninle birlikte yine gezeceğiz. Çocuklar büyüyor. 1-2 yıl kaldı. Ama çocuklarla da buralara gelebiliriz, hem daha iyi olur. Ne var ki, benim koşuşturduğum, yorularak çalıştığım zaman-

lar, sen çocuklarla biyerde dinlenmelisin. Sonra ben yanınıza gelmeliyim yada biz ikimiz olmalıyız.

Dün Üsküp'ten yola çıktık. Buraya gelişimiz bir macera ki, mektupta anlatamam, gelince anlatırım. Hoca adında bir Arnavut arkadaşın arabasıyla geldik. 2 kere arabanın lastiği patladı. 3 saatlik yolu, bütün 1 gece aldık. Sen olsan kıyametleri koparırdın. Hoca, Hoca'nın kadın arkadaşı, Necati ve ben... Sabahleyin geldik. 3 saat uyuduk. Yemek yedik. Göle girdik. Hoca'yla arkadaşı gittiler. Biz Necati'yle kaldık. Şimdi sana bu mektubu yazdıktan sonra hemen senaryoya başlıyorum. Onun için mektubum kısa oluyor.

Benim tek ve gerçek sevgilim, canım karım, sanırım, sen bu mektubu aldığın zaman ben Sofya yada Varna'da olacağım. Ali'ye, Ahmet'e, Ateş'e ve kendime giyecek bişeyler aldım, bir şişirme kauçuk bot aldım. Sana deri pardösü, plaklar ve teyp da alacağım.

Binlerce öperim. Annen inşallah iyidir.

Aziz

Grutza-Ohri
22 Haziran 1966

Canım Sevgili Meral'im,

Sen bu mektubu aldığın zaman, ben Bulgaristan'da olacağım.

Burada bir villadayım. Bir tepenin üstünde 3 villa. Sağdaki villa, Mareşal Tito'nun. Biz soldakindeyiz. Necati Zekeriya'yla kalıyoruz. O, yanımdaki odada. Alt katta büyük salonlarda radyo ve televizör var. Villadan göle 100 metre... Nasıl bir sessizlik, ama nasıl bir sessizlik anlatamam. Sessizlik sanki elle tutulacakmış gibi. Yalnız kuşların cıvıltıları, bir de geceleri gölün çok hafif dalga sesleri. Başka hiçbir ses, çıt yok... Bayıldım. Hayalimde, yıllardan beri çalışmak için tasarladığım yer, işte böyle bir yerdi. Huzur ve sükun... Ooóh! Ben burada 1 yıl yaşayabilirim ve çalışabilirim.

Deli gibi çalışıyorum. İlk 2 günde "Gol Kralı" romanımı baştan sona okuyup düzelttim, ekledim, çıkardım; sonra da senaryosunun planını yaptım. Bugün de öbür senaryonun snobsisine başladım. Sanırım, akşama bitecek. Yarın, yaptığım plana göre, Gol Kralı'nın snob-

sisini yazacağım. Zaman kalırsa -sanırım kalacak- Necati bunları daktilo edecek; tabii ben söyleyeceğim, o yazacak. Çünkü eski türkçe yazıyorum.

Sabahları saat 4'de kalkıyorum. Çıt yok, aman ne güzel!.. Saat 9'a kadar çalışıyorum. 9'da Necati'yle restorana gidiyoruz. Restoran, villadan 1 kilometre kadar uzakta. Böyle olduğu çok iyi, çünkü gürültü uzakta. Hoş, orada da gürültü yok. Restoranın olduğu yerde 20 Hollandalı turist kalıyor. Villadan Restorana kadar yollar hep park... O güller, güller... Türlü çiçekler... Ihlamurlar kokuyor mis gibi. Kahvaltıdan sonra hemen villaya dönüp 13.30'a kadar yine çalışıyorum. Sonra restorana öğle yemeğine gidiyoruz. Yemekten sonra villaya gelip mayoyla göle iniyoruz. Bir kere girip çıkıyorum göle. Villaya dönüp uyuyorum. Ama hergün değil, dün uyumadım. Uyursam, 16'da uyanıp 20.30'a kadar yine çalışıyorum. Sonra restorana. Sonra yine villaya dönüp çalışmak.

Serin, çok serin bir yer, tam bana göre... İşte burada günlerim böyle geçiyor.

Ah ne olurdu, böyle bir yerimiz olsaydı da, seninle birlikte hep burada yaşasaydık; ama kavgasız, didişmesiz, dargınlıksız... Kavgadan, didişmeden bıktım Meral, çok bıktım... Niçin sen benim yorgun, çok yorgun bir insan olduğumu anlamak istemiyor, anlamaya çalışmıyorsun? Ben 51 yaşındayım, ama sanki 500 yıl yaşamış gibi yorgunum. Ben büyük kavgalardan yılmam, ama küçük küçük, pis, on para etmez, değersiz kavgalar, çekişmeler beni bitiriyor. Benim ölüme yolum az kaldı; yapacak da çok işim var. Ağaç kurdu gibi insanı içinden kemiren bu küçük didişmeler, yapacağım işlere engel oluyor.

Sevgiyse sevgi, bağlılıksa bağlılık, arkadaşlıksa arkadaşlık, kocalıksa kocalık, paraysa para, fedakârlıksa fedakârlık... Başka benden ne istiyorsun?

Kendini de bitiriyorsun, sinirlerin çok bozuk, yazık! Senin için ne kadar üzüldüğümü anlatamam.

Akşehir'e gidebilmek için, Film Festivali'nden 1 gün erken dönmek istiyorum. Bu yıl da festivale gitmezsem ayıp olacak. Akşehir'e sen de gel.

Kendine iyi bak, biraz kilo al. Hergün işe gitme bu sıcaklarda. Dişini de yaptır.

Hadi canım sevgilim, hoşçakal. Binlerce öperim.

Aziz

Skopje
25 Haziran 1966

Sevgilim,

Acele yazıyorum. Dün saat 11'de Ohri'den otobüse bindim, yani bindik. 17.30'da Üsküp'e geldik. O cennet soğuk suya. Sonra çarşıya çıkıp, öteberi aldık. Teyp aldım ve başka şeyler.

Sonra kalabalık bir ziyafet. Her resmî ziyafet gibi tatsız. Yorgunluktan öldüm. Gece 1'de otele gelip yattım.

Sabah 4'de kalktım.

Bu sabah gidiyoruz, yine yorgunum. Oysa Ohri'de çok iyi dinlenmiş ve senaryoyu yazmıştım.

Öperim.

Aziz

Sofya, 25 Haziran 1966

Canım Sevgilim,

Şimdi Sofya'ya geldim. Yıkandım, hemen sana mektup yazıyorum.

Dün akşam Üsküp'de zar zor dükkânlar kapanmadan bir Rus teybi aldım. Grundig'ler daha iyi ama, param yetmedi. Oradan ziyafete gittik. Kalabalıktı. Çok yorgundum. Hiç tadım yoktu. Her neyse geç vakit, 24'den sonra otele getirdiler. Ölü gibi yattım. Sabah 4'de uyandım, eşyaları toparladım. Budapeşte'ye ve sana mektup yazdım. (Budapeşte'den gelen mektubu bu zarf içinde gönderiyorum. Masama koy, kaybolmasın. Bu mektubun postayla gelmesi iyi.) 7'de tiyatro müdürü geldi. Necati'nin evine gittik. Rejisör ve Başbakan Yardımcısı da geldi. Kahvaltı ettik. Bu sefer tutturdular, seni Niş'e kadar arabayla götüreceğiz diye. 6 araba hazırlanmış, yalvar yakar vazgeçirttim. Tiren 8.45'di, ama 9.30'da kalktı. Kalabalık uğurlayıcılar. Çiçekler filan (çiçeği Sofya'ya gelince, karısına versin diye Niko-

lov'a[85] verdim.) Bir sıcak, bir sıcak ki, sorma, boğulacağım... Niş'e arabayla gelmemekle halt etmişim. Niş'te 1.5 saat bekledi. Boğucu bir sıcak. Atlet fanilasıyla oturdum. Niş'ten kalktıktan yarım saat sonra bir fırtına, bir yağmur çıktı ki, Allah Allah... Pencereyi açıp yağmur altında iyice ıslandım, taa Sofya'ya kadar. Nikolov'a tel çekmiştim. Nikolov'la bir filmci karşıladı. Bu Nikolav ve bütün ailesi çok iyi insanlar. Beni otele bıraktılar, gittiler. Akşam yemeğini otelde yiyecektim. Nikolav olmaz dedi. Kaynanası benim için yemek yapmış. 1 saat sonra gelip beni alacak.

Ben sana bu sabah telefon edecektim, ama tiren erken kalktığı için edemedim, o saatte bulunmazdın. Hem de cumartesi. Ohri'den Istanbul'a telefon edilemiyor, çünkü biz kasabadan uzak, villadaydık.

Galiba Akşehir'e gitmekten vazgeçeceğim. Istanbul'a gelir gelmez Akşehir'e gitmek olmaz. Daha karar vermedim. Gitmezsem telgraf çekeceğim. Belki de giderim. Buradaki duruma bağlı.

Yavrum, sen anneni benim odaya aldın, ama çocuklar odamı altüst etmezler mi? Ben gelmeden annene ev tutma. Beni bekle.

Herşey, eskisinden daha iyi olacak; yeter ki sen iyi ol, sinirli olma.

"Toros Canavarı" için güzel bir albüm yapmışlar, verdiler.

Yarın (pazar) saat 11'de uçakla Varna'ya gidiyorum. Çok şükür tirenden kurtuldum. Tiren çok sıkıcı.

Üsküp'ten biletimi Istanbul'a kadar aldılar. Onun için buradan ayrıca bilet almayacağım.

Pazartesi veya salı, Varna'dan -tabii olabilirse- sana telefon edeceğim.

Öperim binlerce.

Herşeyim yalnız senin, Aziz

85. Türkiye'den Bulgaristen'a göç etmiş, Aziz Nesin'in çocukluk arkadaşı. Y.N.

Varna
2-3 Temmuz 1966

Canım Sevgilim,

Seni çok, çok özledim. Hele bu gece canım çok sıkılıyor. Festival filmini yarıda bırakıp çıktım. Arkadaşlarla birsüre restoranda oturdum. Onlar şarap içti, ben çay. Herkes dans ediyor. Ben odama çıktım. Sana mektup yazıyorum.

Strahil'in karısı Meri'yle Varna'da bir kahvede oturup Rıza Molla'yla beni beklemiştiniz ya, işte o oteldeyim. İlk defa bir odada 2 kişi kalıyorum. Ama festival çağrılarının hepsi öyle. Türkiye'den 2 kişi çağırmışlar: Turgut Demirağ'la beni. Onunla aynı odada kalıyoruz.

Bugün senaryonun daktilosunu da bitirdim. Yarın festivalin son günü. Yarın gece kapanış var. Pazartesi sabahı uçakla Sofya'ya gidiyorum. Bu senaryo işini kesin olarak halletmek ve bitirmek istiyorum: Ya olsun, ya olmasın, her neyse... Ama senaryo çok güzel oldu. Turgut Demirağ, inşallah Bulgarlarla iş olmaz da ben yaparım, diyor. Bulgarlar çok istiyorlar, ama alacaklarını sanmıyorum. Çünkü konusu Bulgar sorunu değil. Yani Bulgarlar almazsa Demirağ alacak. Tabii Bulgarlar alırsa iyi olur. Benim rejisör Peter Vasilev Festivale gelmediği için daha görüşemedim. Sanırım ki, bu senaryo yüzünden Sofya'da 4-5 gün kalmam gerekecek ki, işi bitireyim. Çünkü Strahil Nikolav çevirecek ki, onlar da karar versinler.

Akşehir'e, Nasrettin Hoca Şenliği'ine gelemeyeceğim diye telgraf çektim.

Haaa, asıl önemlisini unuttum. Şimdi değil, eskiden söylemeyi unutmuştum. Geçen sefer Budapeşte'den Sofya'ya gelişimde, benim çevirmenlerden Paroşev (ki sen tanımıştın) Bulgaristan'da uluslararası bir gülmece yarışması açıldığını söylemiş ve hangi öykümü çevirmesini istediğimi sormuştu. Doğrusu pek önem vermediğim için, hangisini istersen, demiştim. Yarışmaya çok milletten katılmışlar. 2 gün önce yarışma sonuçlanmış. Ben "Vatani Vazife" adlı öykümle 1. oldum. Armağanın ne olduğunu bilmiyorum, ama galiba 15 gün Karadeniz'de biyerde dinlenmekmiş. Yarın Sofya'ya gidince öğrenece-

ğim. Sizinle hep birlikte onbeş gün dinlenmeye gelirsek iyi olur. Tek başıma istemem.

Sizi çok merak ediyorum. 3 gün üst üste telefon ettim. Telefonun başında 3 seferinde da yarım gün bağlandım. Birinde hat bağlanamadı, ikisinde sen yoktun. Annen nasıl oldu acaba?

Turgut Demirağ, buradan Budapeşte ve Prag'a gidecek, 11 Temmuz'da Sofya'ya dönecek. Senaryo işi için o zamana kadar Sofya'da kalırsam, onunla birlikte arabayla döneceğim. İşler uygun ve hızlı giderse daha erken döneceğim.

Çarşamba günü sana Sofya'dan telefon edeceğim.

Binlerce öperim benim canım.

Aziz

Sofya
5 Temmuz 1966

Canım karım,

Dün saat 12'de uçakla Varna'dan Sofya'ya geldim. Balkan Oteli'ne yerleştim. Hemen "Narodna Madeş" Gazetesi'ne alıp götürdüler. Hani şu mizah yarışmasını yapan dergi. 2 yazar 1. olmuşuz. Biri ben, biri de Alman Erich Kösner. Bu Kösner çok ünlüymüş. Ama ben hiç tanımıyorum. 65 yaşında ve veremmiş. Yarışmaya 11 ulustan katılmışlar. Birincilere "Altın Kirpi" verilecekmiş. Ayrıca, 1. ve 2.leri aileleriyle birlikte, Karadeniz kıyısında bir dinlenme evinde 20 gün dinlenecekler. Yani, Ağustos başında hep birlikte buraya geleceğiz. Resmî davetli olduğumuz için, siz de vergi ödemeyecek ve döviz almayacaksınız. Çok rica ederim, işlerini buna göre ayarla. 20 gün başbaşa dinlenelim, sessizce, gülerek. Özellikle senin böyle bir dinlenmeye çok gereksinimin var. Çok rica ederim, bir engel çıkmasın, şimdiden hazırla herşeyi. Eylül'de de Balkanistik Kongresi var. İstersen sen de kalırsın. Çocukların okulu dersen, sen dönersin, 10 gün sonra da ben dönerim.

Bugün hep oteldeyim, işim çok, çalışıyorum. Her yerden yazı istiyorlar.

Bu film festivali işleri karıştırdı... 2 gündür Peter Vasilev'le karşılaşamadık bir türlü. Saatlerimiz denk gelmiyor. Oysa eskiden hep birlikte olurduk. Yarın buluşacağız. Ben bu senaryo işini kesin sonuçlandırmak istiyorum. Çünkü para gerekli. Turgut Demirağ, yalvar yakar bu senaryoyu istiyor. Başka vereyim dedim, ille de bunu diye direniyor. Bulgarlardan alacağım sonuca göre davranacağım. Demirağ buraya ayın 11'inde gelecek. O zamana kalırsam, onun arabasıyla geleceğim. Böylesi daha işime geliyor.

Şiirlerimi beğendin mi? Çok mu boktan? Ama içten, özden. Sen benim hiçbişeyimi beğenmezsin.

Öperim canım.

Aziz

15 Kasım 1966

Meral,

Atina'dayım. Çok, çok iyi karşılandım, umulanın üstünde. Kitabımı çıkaran yayınevinin misafiri olarak dönüşte, Atina'da bir hafta kalacağım. 1 hafta içinde bana İsveç, İran veya Mosfilm'den davet gelirse, hemen Atina'daki şu adrese bildir. Yani davet mektubunu hemen gönder. Uçak bileti olursa, uçak şirketine bileti Atina'dan alacağımı söyle. Adres şu:

M. Hermolaas Andreadis
Navarinou No:14
Atina (144) Yunanistan

Bu akşam 18'de Kahire'ye uçuyorum.

Aziz

Kahire
17 Kasım 1966

Meral,

Atina'dan sana 1 kart göndermiştim, almışsındır. Atina'da 6 saat kaldım. Çevirmenim Andreadis'i buldum. Kitabımı basan Temelio yayınevine gittik. Orada beni çok iyi karşıladılar. Bir basın konfe-

ransı ve resepsiyon yapmak, okurlara kitap imzalamam için bırakmak istemediler. Kongreye gideceğimi söyledim ve dönüşte uğramaya söz verdim. Atina'da bu kadar iyi, sıcak bir dostluk havası içinde karşılanacağımı ummuyor ve oralarda tanındığımı bilmiyordum. Temelio yayınevi, 12 yabancı eserlik bir seri basmış. İçlerinde Nâzım'ın Romantika'sı da var. Bu seride en çok satan benim kitabımmış. Onun için yeni bir kitabımı daha basacaklar. Kahire dönüşü Atina'da 1 hafta kalacağım. Telif hakkı da verecekler. Öğle ziyafeti verdiler, şehri biraz dolaştırdılar. Sonra otobüsle havaalanına döndüm. 18.45'de uçtuk. Rahat bir yolculukla 20.50'de Kahire'ye geldik. Havaalanında vizemi kolaylıkla yaptırdım. 22'de şehirdeydim. Bir otele gidip yattık. Ancak ertesi gün Yazarlar Birliği'yle değinebildim. Tabii kongre bitmişti.

Burada başka yerlerdeki gibi yorulmuyorum. Çünkü beni burada hiç mi hiç tanımadıkları için ne yazı isteyen var, ne de interview'a yada röportaja gelen. Görüşmek isteyen yazar yada gazete de yok. Adımı sanımı bilen yok. Bibakıma rahatım.

Günlerden beri tek kelime Türkçe konuşamadım. Düşün benim halimi. İngilizcenin başını gözünü yardım iyice. Bir gezip tozduğum da yok. Ünsüz ve önemsiz kişi olunca böyle oluyor.

Bir değişiklik olmazsa 25 yada 26 Kasım'da Atina'ya gideceğim. Önce Yunanistan vizesi yaptıracağım burada. Sonra Atina'da bir hafta kalacağım. Belki -olabilirse- Atina'dan sana telefon etmeye çalışırım, edebilirsem.

Bana 3 yerden davet gelmesi olasılığı var. Herhangi birinden davet gelirse, önce Atina'ya telgraf çek, sonra da mektup yaz. Mektubun içine davet mektubunu da koy. Uçak bileti de göndermişlerse, hangi uçak şirketiyse Istanbul'daki acentesine söyle ki, Atina acentesine telle bildirsinler; ben biletimi Atina'daki acenteden alayım.

Ateş, ben gelinceye kadar gitmesin, beni beklesin. Ben 15 gün içinde döneceğim. Eğer ben başka yere gidersem, o zaman tabii benim dönüşümü beklemez. Ben yine yazarım.

Para sıkıntısı çekmeyin. Bolca harcayın. Küflü'ye durumu yaz, acele para göndersin. Gerekirse, bankadan çek. Para önemsizdir, sinirli olma. Annene ve Oya'ya da para ver. Ateş de parasız kalmasın.

4 formalık ilk kitabın çıkarılmasını çabuklaştır. Düzeltme yanlışı olmamasına dikkatini rica ederim. Hemen arkadan öbür 4 formanın dizgisine başlasınlar. Yani "Güvercin Kakaları" adlı kitaba. Bu 2. kitap, dış kapağı açar açmaz, 65. sayfadan başlayacak.

Canım sıkılıyor. Tatsız...

Canım yavrularımı öperim, seni de kucaklar öperim.

Hoşçakalın
Aziz

Ankara
12 Nisan 1967

Sevgili eşim Meral'im,

Bugün çok iyiyim. Ankara'ya geldiğim de çok, ama çok kötüydüm; yorgun, bitik ve hasta. Sol yanımdaki ağrılar çok artmıştı, zor yürüyordum.

Küflü'lerin evinde kalıyorum. Bir Mustafa Şerif Onaran var, anımsıyor musun? Ben Zübük'ü çıkarırken eşiyle birlikte gelmişlerdi. Şair ve öykücüydü. O seni iyi tanıyor. Mustafa Şerif Onaran, Ankara'nın ünlü doktoru şimdi, Yüksek İhtisas Hastanesi'nde operatör. O, eve gelip beni bir güzel muayene etti. Tansiyonum 18'e yükselmiş. Karnımdaki ağrı için 3 olasılık ileri sürdü: Sinirsel barsak spazmı, iç organlarımın anormalliğiyle, bende apandisitin solda olması, bir de anlayamadığım başka bişey... Ne tuhaf, apandisitimin solda olmak olasılığını ben de düşünmüştüm. Herneyse, iğne, hap filan, 6 türlü ilaç verdi ve sıkı bir muayene için 1 hafta hastanede yatmamın gerekli olduğunu söyledi. Yarın sabah hastaneye gidecektim, ama şimdi vazgeçtim. Çünkü ilaçları alınca iyi oldum, bugün çok iyiyim. Ağrı çok azaldı, yok gibi. Şimdi doktora, telefon edip hastaneye yatmayacağımı söyleyeceğim.

Saat şimdi 11, öğleden sonra Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde konferansım var. Burada ilk işim, çocuk romanını bitirmek oldu. Bitirdim, öğleden sonra Yugoslavya'ya postalayacağım. Sonra başka işlerim var. Burada çok kalmak istemiyorum. Ama henüz kimseleri göremedim. Dün gece, Müzehher'le birlikteydik. Küflü ve Nezahat de vardı, akşam birlikte yemek yedik. Ama ben dün gece hiç iyi değildim, durumumu onlara belli etmemeye çalıştım. Müzehher gerçekten berbat zavallı. Durup durup dalıyor, ağlıyor. O eski dayanıklılığı kalmamış. İşçi Parti'lilerin yurt gezisine çıkıp, kendini biraz unut-

muş. Hep "Ben Istanbul'daki eve nasıl gireceğim?" diyor. Evden hiç ayrılmasa daha iyi olacakmış sanırım.[86]

Ne gün döneceğimi şimdiden bilemiyorum. Birkaç işim var, birkaç kişiyi görüp hemen döneceğim. İsteğine uyup moturlu tirenle geleceğim. Sana ve Ateş'e birer Çin kalemi aldım, tabii bir de kendime. Nezahat gebe. Evleri güzel ve iyi, sevdim, düzenleri de iyi. Salı günü saat 11'de sana (May yayınevine) telefon edeceğim. Ahmet derslerine çalışsın, yumuşak yumuşak, tatlı tatlı... Bir de Ali'nin okula yazdırma işini geciktirmeyelim.

Cuma ve cumartesi günleri, burada kitap imzalayacağım.

Sen istersen YÖN'den bana telefon edebilirsin. Ev numarası: 17 13 04. Sabahları erken saatlerde genellikle evde çalışıyorum, yani çalışacağım. Şimdiye kadar hemen hiç evden çıkmadım ya... Ama bundan sonra, öğle sonraları dışarıda olabilirim.

Öperim canım sevgilim.

Aziz

Ankara
13 Nisan 1967

Canım Meral'im,

Ağrılarım azaldı, şimdi normal yürüyebiliyorum. Ama o yer, bastırınca yine acıyor. Hastaneye gitmeyeceğimi yazmıştım. Ama doktorlar üstelediler. Söz de vermiş olduğum için, bu sabah 8'de Nezahat'le hastaneye gittim. Gerçekten güzel bir hastane. Mustafa Şerif Onaran çok ilgilendi. Bir daha muayene etti. Karnımdaki sert şişlik biraz inmiş. Tansiyonumu ölçtü. 11'e düşmüş. Artık tansiyon ilacı alma, dedi. Prof. Hilmi Akın varmış. Çok büyük operatörmüş. En yakın randevusu 1 hafta sonrayaymış. Ama benimle çok ilgilendi. Hemen muayene etti. Kesin bir teşhis koyamadı. Tahliller ve röntgenden sonra teşhis konulacak. Gerekirse 1 hafta hastanede kalacağım. Sonra idrar ve kan tahlili yapıldı. Sonuç yarın belli olacak. Her neyse, doktorların

86. Sanırım Vala Nurettin'in öldüğü dönem olacak. Y.N.

dediği, önemli değilmiş; yani anormal yada sürnormal normalim. Bunları sana, doktora gitmedim sanmayasın diye yazıyorum.

Dünkü konferansım çok başarılı oldu. Gençleri çok sevdim, çok beğendim. Senin de konferansımda bulunmanı çok isterdim.

Yarın kitap imzalayacağım. Henüz kimseyle görüşemedim. Oysa görmem gereken çok kişi var.

Salı günü telefon edeceğim.

Hepinizi öperim.

Aziz

Sofya
31 Mayıs 1967

Ancak bugün yola çıkabiliyorum.

16-17 Haziran'da dönebileceğimi sanıyorum.

Sevgiler

Aziz

Temmuz 1967

Sevgilim,

Sana bugün 300 lira telledim. Yarın (perşembe akşama) telefon edeceğim.

Kötü bir otelde kaldığım için orada çalışamıyorum, odamda masa bile yok. Bugün Ahmet Küflü'nün odasında çalıştım. Banyo da var, güzel bir kat...

Orada bıraktığım Sosyal Adalet'in yazısı, eksik ve yarımdı. Bir bölüm daha gönderiyorum. Bunu acele Cemal Hakkı Bey'e götür; arkasını da yarın göndereceğimi söyle.

Avni Dilligil, sözleşmesi bittiği için ayın sonunda buradaki açıkhava tiyatrosundan çıkıyor. Yeni bir sözleşme yaptı. Ayın 15'inde yeni bir açıkhava tiyatrosuna geçiyor. Burası daha iyi ve yeni bir tiyatro. Yani Toros Canavarı'nı 15 Temmuz'da oynayacak. Ayın 1'inde de turneye çıkıyor. Ben de bu arada boş durmamak için burada Toros Canavarı'm kitap olarak bastıracağım. 4 bin tane bastıracağım. Oyunun oynadığı her gece satılır. Bize de 3 bin lira bırakır. Kitap için bu-

rada matbaa ve kâğıt kredisi buldum. Yarın müsveddeyi matbaaya vereceğim.

Ateş burada çok, çok iyi... (.....)

Gündüzleri provalarda çalışıyorum. Geceleri de yazıyorum.

Çocukları hergün denize götürmeyi ihmal etme ve kampa da gönder.

Akbaba'ya 2 öykü göndereceğim, Yusuf Ziya'dan 200 lira alacaksın.

Ayın 15'inde ilk temsile gelebilirsen iyi olur. Telefonda konuşuruz.

Dün gece Mehmed Kemal'deydik. Tatsız bir gece geçti.

Özlemle öperim canım.

Aziz

20-5-1968

Aziz,

Ne zamandır sana yazmak istiyordum. Ahmet'in okul ve su saatlerinin ayrılması için de ayrıca bu zorunluydu.

İlkönce Ahmet'i bir okula niçin yazdırdığını anlamadım. Çocuğun Maarif Koleji'ni[87] kazanması biraz zor. Benim geçen yıldan bildiğime göre Avusturya ve Saint Benoit Liselerinin yatılısı var. Olmasa bile yine de yazdırmak gerek. Belki onlardan birini kazanabilir.Tek okulu kaybetmesi onun için bir moral çöküntüsü olabilir. Ayrıca ben hergün getirir götürürüm. 1-2 yıl sonra da tek başına gidip gelebilir.. Çocukların dil öğrenmesi, bizim kaprislerimizin dışında düşünülmeli. Merak etme. Sen her zaman onların başında değildin, ben yine onlara baktım. Kendimi onlara göre ayarladım. Lütfen, çok rica ederim Ahmet'i Saint Josef dışındaki bütün okullara yazdır. Telefonla sordurmak da olmaz. Ben okullara gidebilirim. Nüfus kâğıdım yada örneklerini bana gönderirsen, yazdırırım. Senin zamanın olmayabilir. Ayrıca, Ahmet'in seni ilerde suçlayabileceği olasılığım da gözden uzak tutmamak gerekir.

Apartmanda su saatlerini ayırıyorlar. Bu iş sanıyorum 4-500 liraya patlıyor. İlk elde 150 lira gerekmiş. Hemen, en geç yarın verilmesi gerek. Herkes ayırıyor, biz ayırmasak bahçeye bağlı kalacak. Ne kadarının bahçe masrafı olduğu belli olmadığı için de belki de zararlı çıkacağız. Şimdiye kadar herkes ortak ödediği için, aynı zamanda bahçe masrafına da katılmış oluyorduk. Bundan sonra bizim tek başımıza ayırma şansımız da yok. Çünkü yandaki bahçenin kazılarak su borularının döşenmesi gerek. Yandakiler razı olmuyor.

87. Şimdiki Kadıköy Anadolu Lisesi. Y.N.

Eğer param olsaydı senden istemek istemezdim. Biliyorsun para konusu benim en zayıf yanımdır. Ayrılmaya karar verdikten sonra bazı dostlarımıza bu konuda sana yakışmayan öyle şeyler söyledin ki. çok şaştım. 12 yıl evlilikten sonra böyle şeyler söylememek gerektiği gibi, senin gibi bir adamın da ayrıca içinden geçirmesi bile bence ayıptı. Bana kızacağım biliyorum, ama ortak dostlarımız bunu söyledikleri zaman o kadar şaşırdım ki, hiç sesimi çıkaramadım ve kendi kendime "Keşke Varlık'ta sabahtan akşama kadar çalışmayı kabul etseydim" diye düşündüm. Senin cimri bir adam olmadığını da biliyorum. Ama sana şunu söylemek isterim ki, bana ve kardeşime de bakmak zorunda olmadığını da biliyorum. Yine de bakmıyorşun. Çünkü yayınevinden kış ayları haftada en azından 150-200 lira çekiyordum. Şimdi bu kadar parayı Varlık'tan alıyorum.

Gönderdiğin parayı miktarı ve tarihleriyle bir yana yazmam isterdim. Göreceksin ki ayda 7-800 lira tutacak. Örneğin geçen ay 3 kez 300 lira gönderdin. Son 300 lira Ankara'ya giderkendi. Sanıyorum 26-27 Nisan'a rastlıyordu. Ondan sonra bu ay, yalnız 10 gün önce bir 300 lira gönderdin. Bugün ayın 20'si ve yalnız 300 lira. Kızmanı istemiyorum, gücenmeni de istemiyorum. Ay sonuna kadar bir 300 daha göndersen, geçen ayın 900'ü ile bu ayın 600'ü 1500 lira eder ve ortalama olarak 750 düşer ki, bu para da yetmez. Elektrik, havagazı, kapıcı, ayda bir temizlikçi kadın, kışın gaz, yazın deniz parası, hele yazın bir de öğle yemekleri masrafı girerse, gerçekten yetmez. Benim ayrıca az da olsa bir giyim masrafım var. Yani çalışmak zorundayken, bunu senden isteyemezdim çünkü insanlar pabuçsuz gezemezler.

Yeniden söylüyorum. Bunları kızman için yazmadım. Çok gücüme gitti. Söylediğin her söz bana geliyor. Seni tanıyamadığımı sanıyor, bunları söylediğin için gerçekten üzülüyorum. Hiç olmazsa beni tanıyanlara söyleme. Çünkü onlar da gelip bana söylüyorlar.

Anneler gününde aldıklarına çok teşekkür ederim. O kadar pahalı olmasaydı yine de sevinirdim.

Ahmet'i lütfen okullara yazdır. Varlık'taki işimi ona göre ayarlarım. Sabah erken gidip, öğleyin çıkarım. Akşam çıkış saatlerini ona göre ayarlarım.

Su saatleri için yanıtını bekliyorum. Yarın, yollara başlıyorlar. Para yatması gerekiyormuş.

Mutluluk dileklerimle.

Meral

1. Ali'nin ikinci yemek taksidinin şubat ayı başında verilmesi gerek.[88]

2. Ali'nin araba parası var.

3. Ahmet'in okul taksitlerinin ne olduğunu bilmiyorum. Herhalde veriliyordur.

4. Ahmet'in ders ücreti 12.50 T.L. Haftada 25 lira tutuyor.

5. Anadolu'da ne kadar kalacağımı bilmediğim için yazıyorum. Ali'nin 3. okul taksidinin Mart ayının 10'una kadar verilmesi gerek. Yoksa kaydı silinir.

Yemek parasını kesin bilmiyorum. Herhalde 250 T.L. kaldı.

6. Haftada gönderdiğin 100-150 lira maalesef yetmiyor.

7. Saint Benoit'nın yatılısı varmış.

8. Su yolları için 180 lira daha göndermen gerekiyormuş.

Meral

1968

5-10 Temmuz[89] arasında Nasrettin Hoca Festivali'ne Akşehir'e gideceğim. Çocuklar için de orda yer ayırttım. Akşehir, onlar için güzel bir değişiklik olur. Ahmet de o zamana kadar sınavlarını bitirmiş olacak.

Bu arada sen, Ali'yi Ankara'ya götürecekmişsin. Ha benimle tek çocuk kalmış, ha iki çocuk... Yine meşgul olmam gerekir. Uygun olursa senin için ben ikisini de Akşehir'e götüreyim. 11 Temmuz'da Ankara'ya getiririm. Sen 11 Temmuz'da Ankara'da çocuklarla birlik-

88. Tarihsiz. Y.N.

89. O tarihlerde ayrıydılar. Y.N.

te olursun. İstediğiniz kadar kalın. Ben de Istanbul'a döner, biraz çalışma olasılığı bulurum.

3 yada 4 Temmuz'da Akşehir'e hareket edeceğiz.

Okul işlerini anlatıyorum. Ali'nin yatılı olması çok zor. 15 gün bu işle uğraştım. Çok aracılar koydum. Müdürle, daha biçoklarıyla konuştum. Yatılı kontenjanları dolu. Bir çocuk fazla alamıyorlar yatılı.

Son ve kesin sözleri şu oldu: "Bir çocuk yatılıdan çıkarsa, sizin çocuğunuzu alacağız. Sırada bekleyen başkaları var, ama sizinkini tercih edeceğiz. Ama bu durum, ancak Eylül'de belli olur."

Ben Eylül'de Amerika'ya gideceğim. İkisini de yatılı veremezsem, Amerika'ya gitmeyeceğim. Yani Amerika'ya gidişim, Ali'nin yatılı olmasına bağlı.

Ahmet'in okul işine gelince; 3 okula yazıldı, Maarif Koleji, Istanbul Erkek Lisesi ve Işık Lisesi.

Maarif Koleji'yle Istanbul Erkek Lisesi'nin sınavları aynı gün ve aynı saatte. Birini tercih etmek gerekir. 2 okulun durumu şu: Maarif Koleji çok disiplinsiz bir okulmuş. Kendi müdürleri de böyle söylüyor. Istanbul Erkek Lisesi de, tam tersine, çok disiplinli bir okulmuş, olağanüstü sıkıymış. Ahmet yapamaz diyenler bile var. Tercihi sen yap. Ben karar veremiyorum. Ama ben Istanbul Erkek Lisesi'ni tercih ediyorum; yalnız çok ilgilenmek şartıyla. Yoksa hazırlıkta sınıfta kalırsa yazık olur. (Tabii bütün bunlar sınavı kazanmasına bağlı.) Hangisini tercih ettiğini bildir ki, o okulun sınavına sokayım.[90]

En iyi Türk özel okulu Işık Lisesi olduğu için onun sınavına da girecek. Rauf Mutluay'ın eşi Aysel de Işık Lisesi'nde.

Giriş sınavlarını kazanamazsa, Kahraman Bapçum'un Kalamış Lisesi'ne vereceğim. Kahraman'la konuşmadım henüz, ama arkadaşlarım ve tanıdığım öğretmenler Kalamış Lisesi'nin çok iyi olduğunu söylüyorlar. ABC'nin ortaokulu, henüz Bakanlıktan Muadelet alamamış.

---

90. Ben o dönemde okul olarak Robert Kolej ve Maarif Koleji sınavlarına girmiştim. Işık Lisesi sınavına girmedim. Ahmet.

İkisini de yatılı verebilirsem, onlar okula girdikten sonra Eylül'de Amerika'ya gideceğim. 9 ay kalıp, Haziran'da döneceğim.

Giderken, çocukların yıllık okul paraları okula yatmış olacak. Yıllık elbise, çamaşır ve başka geerksinmeleri alınmış olacak. Masraf ve cep harçlıkları da bırakılacak. Senin için de ayda 1000 lira bırakacağım. (Çocukların özel öğretmen paraları da bırakılacak.)

Yine de Amerika'ya gitmek için kesin karar vermedim. Çünkü Ahmet için endişe ediyorum.

Yayınevinde ne yapıyorsun, bilmiyorum. Bilmek de istemiyorum, ilgilenmiyorum. Ama biraz aklın varsa, orasını kiraya verirsin, ayda 500 lira kira getirir. Hiç olmazsa çocuklardan birinin masrafı çıkar.

Ben artık yoruldum iyice. Üstelik çalışmaya zaman da bulamıyorum. Bu kadar insan, bu kadar masraf dayanılır şey değil. O kiranın bir küçük yardımı olur. Zaten her ne aldımsa, günün birinde çocuklara gerekir diye aldım.

Yine sen bilirsin. Nasıl istersen öyle yap. Düşüncem uygun gelirse yap.

Okul tercihini Ahmet'le bildir bana.

Ankara'ya gidişini de bildir.

Aziz

Aziz,[91]

Bilmiyorsan söyliyeyim, benim adım "MERAL" dir. Mektuplara da başlarken bişeyle başlanır. Harika çocuk ve dahi olduğundan bu küçük kuralı her halde en azından 50 yıldır bilirsin. Öyle sanıyorum ki, bana bu türlü mektuplar yazman için, her kadının daha doğrusu senin yaşamına girmiş bütün kadınların yaptığı bir takım BİÇİMSİZLİKLERİ yapmam gerekiyordu.

Ankara'ya çocuklarımın ikisiyle birlikte gideceğim. Ahmet'in sınavlarının bitmesini bekleyeceğim. 2-3 Temmuz sanıyorum. Kesin olarak söyle, biletleri ona göre alayım. Akşehir'de onlara bakamazsın, bir konferansların, gece ziyafetlerin olur. Onlar yalnız kalır. Ah-

91. Tarihsiz. Y.N.

met Küflü'nün bana söylediğine göre Ankara'ya onlara bırakıp Akşehir'e gidecekmişsin. Dönüşte alacakmışsın. Benim Ankara'ya gitmeye niyetim yoktu, onlar ısrar ettiler. Benim yıllık iznim 24 Haziran 8 Temmuz arası. Yani 8 Temmuz'da Istanbul'da işe başlamam gerek. Ben çocuklarla 3 Temmuz'da Ankara'ya giderim. 7 Temmuz günü dönerim. Çocuklar 11 Temmuz'a kadar Ahmet'lerde kalır. Dönüşte de sen alırsın.

Okul işine gelince Ahmet (oğlum) Maarif Koleji'ni istiyor. Benim tercihimden çok oğlanın tercihi önemli. Zorla Istanbul Erkek Lisesi'ne gidip başaramazsa ne olacak? Maarif kolejinde öğretmen arkadaşlarım var. Onlar ilgilenirler.

Amerika'ya gitmene gelince, bence gitmelisin. Hem senin sinirlerin, hem de mesleğin bakımından iyi olur. Merak etme ben çocuklarıma bakarım. Dünyada hiçbişey, ama gerçekten HİÇBİŞEY onların üstünde olamaz. Bu büyük sorumluluk duygusunu yalnız onların maddi rahatları bakımından düşünmesen iyi edersin. Sana nasihat veremeyecek kadar gencim. Ama insanların zaman zaman kontrollerini yitirdiklerini çok gördüm. Ne derler? İBADET DE GİZLİ, KABAHAT DE. Çocuklarımın üzülmesini istemiyorum. Benim yönümden üzülmelerinin pek olanağı yok. Gerisi senin bileceğin iş.

Yayınevine gelince, bilmek istemediğin için yazmıyacağım. Ama yazları iş olmaz genellikle, bilirsin. Kışın yayına devam edeceğim. Tahmininden de iyidir orası.

Yorulduğun için üzgünüm. Öyle sanıyorum ki bundan sonra daha da çok yorulacaksın. Ben mümkün olduğu kadar çok para kazanmaya, ayrıca ek (tashih) işleri almaya çalışıyorum. Ama kışa kadar az olacak. Birkaç yayıneviyle anlaştım. Bütün tashihleri ben alacağım. Amerika'ya giderken benim için o kadar para bırakman gerekmez. Seni hiç olmazsa o masraftan kurtarırım.

Çocuklara Ankara'ya gitmek için birer pantalon ve ayakkabı almak gerekir. Biletler için Ahmet'in kesin sınav günlerini bildir. Ayrıca sen Ankara'dan yataklıyla mı gelirsin? Ben motorlu alacağım. Çocukların biletlerini gidiş-geliş mi alayım, yoksa yalnız gidiş mi?

Sevgilim, şimdi yazacağım sözleri şerefim üstüne yemin ederim ki, kıskançlığımdan değil, seni düşündüğüm ve çocuklarımın babası olduğun için yazıyorum. Çok üzüleceksin ama, gülünç oluyorsun, arkandan hep alay ediyorlar. Gerçekten senin adına üzülüyorum. Ne olur daha akıllı hareket etmeye çalış. Bana kızma, gerçeği yazıyorum. Bir buhran geçirdiğine inanıyorum. Amerika'ya git. Senin için şart.

Meral

1. (.....) Ayşe'ye[92] verilebilir. Ayşe'nin yazıhanesi Kadıköy'de Altınoğlu Hanı'nda. Bana da yollarsan ben Ayşe'ye veririm.

2. Bir Nasrettin Hoca kitabı hazırlamak istiyorum. Bir ay için bana "en iyi bazı kitaplardan" yollarsan memnun olurum. Şu anda sana gerekliyse ben de satın alabilirim.

3. Hafta sonları genellikle parasız kalıyorum. Ali sabahleyin erken okula gidiyor. Şimdi yollarsan memnun olurum.

4. Pazar günleri çocuklar eve en geç altıda gelmeliler. Geçen hafta Ahmet, yıkanmadan okula gitti.

Aziz

11 Temmuz 1968

Sevgilim,

Parmaklarım tutmuyor yine, yazamıyorum. Çok yoruluyorum burada, hem de iş yapmadan. Buradaki yorgunluğum daha çok, politikacıların dediği gibi, ilerisi için bir yatırım oluyor: Oraya git, buraya git, yabancı Türkologlarla gez dolaş ve konuş. Tabii yararlı, ama çok yoruluyorum. Dost'a, Vatan'a, Akbaba'ya daha birçok yazılar yazılacak. Geceleri sabaha kadar çalışıyorum.

Burada gezip dolaşırken, sanki hep sana haksızlık ediyormuşum gibi geliyor, suçlu suçlu davranıyorum. Bende bu duygu eskiden beri vardır. İyi şeyler yaşarken karım da olsun yanımda, onunla paylaşayım isterim. Kötü şeyler yalnız benim, iyi ve güzel olan herşey ikimizin.

92. Tiyatrocu ve yazar Umur Bugay'ın ilk eşi avukat Ayşe Sönmez. Y.N.

Şimdi yıkanıp tıraş oldum, bu mektubu postaya attıktan sonra Macar Elçiliği'nde Türkologlar şerefine verilecek kokteyle gideceğim. Oraya buraya gitmekten Dil Kurultayı'nı da izleyemedim.

Cumartesi akşam telefon edeceğim. Burası dayanılmaz sıcaklıkta, bunalıyorum. Yine yazarım. Yazı geç basıldı, hemen acele ver, istersen sor. Adalet'e telefon et çabuk.

Öperim canım sevgilim.

Aziz

1968

Meral,

1. Çok rica ederim, şu koltuk işi bitsin artık. Çünkü ben her zaman, 1000-1500 lira bulamam. İşte telaşım bu. Bir aydır Sevim Hanım'ın[93] keyfini bekliyoruz. Sonra sıkışıp parayı yiyeceğiz. Haydi yeniden koltuk yüzü alınmadı diye mesele... Git, lütfen kendin al, koltukları yaptır, bu mesele de bitsin. Ucuz mucuz istediğim yok. Olsun bitsin yeter.

2. Perdeyi, Ankara'dan dönünce yaptıracağım.

3. Nermin'in 1500 lirasını hemen ver. Sıkışır, parayı yeriz diye korkuyorum.

4. Ahmet'in okul taksitini hemen bu sabah yatır. Bunun için 500 lira gönderdim. Ahmet, okula arabayla gitmesin. Hem okul yakın, hem ben her sabah götürür, akşam getiririm. Yalnız sen, ben Ankara'dayken 3-4 gün ilgilen.

5. Odun da hemen alınsın. Odun için 500 lira gönderdim.

6. Kömürü pazartesi alırsın. Kömür parasını ve basın kartımı pazartesiye vereceğim.

7. Ankara'ya giderken tabii ev için ayrıca para vereceğim.

Paralar ne kadar çabuk yerlerine verilirse rahat edeceğim.

Aziz

Ahmet bu yazlık pantolonla üşür. Hele dışarı çıkarken kesinlikle başka pantolon giysin.

---

93. Apartman komşusu. Y.N.

Akşam onlar evde yalnız kalırlarsa kavga ederler. Ben evdeyim. Bana gelsinler.

18 Ağustos 1968

Meral,

Çocukları, yağmurda sokakta buldum. Olmaz, bin kere olmaz! Artık lâf kalmadı söyleyecek.

Bu akşam Ankara'ya gidiyorum. Çabuk dönmeye çalışacağım.

Basın kartımla 800 lira gönderiyorum. Kömürü almadı, yağmur başladı, ağır çıkar.

1- Nermin'in parası verildi mi?

2- Odun alındı mı?

3- Koltuk yüzleri alındı mı?

Bunları hemen bildir.

Perdeyi, dönüşümde ben yaptıracağım.

Ben yokken, çocuklar okul dönüşü sokakta kalmasın!

Ali'nin okuluna pazartesiden önce gitmek gerekir.

Aziz

Aziz,[94]

1. Nermin çarşamba günü gelecekmiş. Parası bankada olduğu gibi duruyor. Çekip vereceğim.

2. Odun yarın alınacak. Abdullah Efendi[95] kaç lira olduğunu öğrenecekti. Onun parası da duruyor.

3. Koltuk yüzünü bu hafta alacağım. Ama hizmetçi gelmediği için adam evde tek başına çalışamaz. Onun için başka birine yaptırmak gerek, biraz pahalı olacak. Kararı sen ver.

4. Yağmura yakalandım. Islandım. Hazırlıksızdım. Gerçekten bana söyleyecek bir sözün kaldığım sanmıyorum.

---

94. Tarihsiz. Y.N.

95. Apartman kapıcısı. Y.N.

Gönderdiğin para için teşekkür ederim. Hizmetçi tutmayacağım. Dayanabildiğim kadar idare edeceğim.

İyi yolculuklar dilerim.

Meral

1968

Zararı yok, pahalı olsun, iyi olsun, koltukları hemen yaptır.

Badanayı da, bir iyi badanacı bul, ona yaptır.

300 lira daha gönderiyorum.

Aziz

Kalemi açık bırakma.

18 Ekim 1968

Yarın, ben erkenden Istanbul'a gitmek zorundayım. Ahmet'i almaya yetişemem. Saat yarımda çıkıyorlar. Yarımdan 5-10 dakika önce gidip alıver. Mavi elbisesini (ceket ve pantolon) getirsin. Temizletmeye vereceğim. Yeni kot aldım, onu giyer.

Cumartesi gecesi yokum. Çocuklar sende kalsın.

Ahmet her hafta pantolonunu değiştirsin. Temiz ve ütülü olanı giysin. Ayakkabısını da her hafta değiştirsin. Boyalı olanı giysin.

Salı yada çarşambaya gidiyorum. Gitmeden, hem para göndereceğim, hem de yazarım.

21 Ekim 1968

Meral,

Yarın "çarşamba yada perşembeye" Amerika'ya gidiyorum. Sana 1250 lira gönderiyorum. 250 lirası, oğlanların cep harçlığı, 1000 lira da senindir. Bu para, 1 ay içindir. 1 ay sonra dönemezsem, sana 26 Kasım'da 1000 lira daha verilecek. Bu 1000 lirayı ister Karatekin'den al, istersen Hamdi alıp sana getirsin. Nasıl istersen. Yanımda param bu kadar olduğundan 2 aylık para bırakamıyorum.

Amerika'ya, 1200 dolarla gidiyorum. Bu para bitinceye kadar orada kalacağım; yani 1 yada 1.5 ay, en çok 2 ay...

Çocuklar için bazı ricalarım var.

Çok uğraştım, ama Ali'yi etüdlere aldırtamadım. Yine uğraşacağım. Ali, etüde kalırsa, sorun yok. O zaman 20'de eve döner, sen evde olursun. Ama etüde almazlarsa Ali 17'de, 17.20'de okuldan dönüyor. 1.5-2 saat çocuk sokakta kalır. Elbet, normal olarak gözü sokakta ve oyundadır. Sen olmadığına göre, bu 2 saat için, onu evde tutmanın yollarını bulmalısın. Ben yokken, elinden geldiği kadar erken dönmeye çalış. Çarşamba günleri büsbütün zor.[96] Öğleden sonra çocuk ne yapacak? Nerede yemek yiyecek? Sonra çocuklar ikindi kahvaltısı yapmaya alıştılar. İstersen, bu iş için Oya'ya ayrıca para vereyim. Ali, çarşamba öğleden sonraları Oya'da kalsın ve her akşam orada ikindi kahvaltısı yapsın yada sen her sabah evden çıkmadan masaya onun kahvaltısını hazırlayıp bırak. Kısacası çarşamba öğleden sonraları ve okul dönüşü akşamları Ali sokakta kalıp oyuna dalmasın. Havalar da soğudu; yağmur olur, kar olur. Çocuk, ufak tefek hastalıklarla okuldan kalmasın.

Ahmet'i de haftada 1-2 ziyarete gitmelisin. Çocuk kendini yalnız duymasın.

Her ikisinin de buradaki çamaşırlarını gönderiyorum. İkisinin de temiz giyinmelerini, bakımlı bulunmalarını rica ederim. Ahmet her pazartesi okula giderken ayakkabısını değiştirsin, boyalı ayakkabı giysin.

Ahmet'in mavi, Ali'nin kahverengi elbiselerini temizleyiciye acele gönder.

Benim için şurada burada dedikodu yapmazsan, sanırım, daha iyi olur. Bana kızmanın hiçbir gereği yok. Aramızda herşey, bir daha hiç geri dönülmemek üzere bitmiştir. Hiçbir umut kalmasın. Bunu yıllarca sen istedin, istediğin gibi de oldu... 12 yıl, türlü yollarla sana gerçeği anlatmaya çalıştım. Anlamamakta direndin. Ama işte gördün ki, gerçekler hiç de senin umduğun gibi çıkmadı. Bundan sonra beni yermenin, kötülemenin sana hiçbir yararı yok. Hele çocukları kullanma-

96. O dönemde Çarşamba günleri okullar öğleye kadardı, ayrıca Cumartesi günleri de öğleye kadar okul vardı. Y.N.

ya, onları etkilemeye kalkma. Sana yardım etmekte hâlâ devam ettiğimi yine mi anlamıyorsun?

Israrla seçtiğin yolda sana gerçekten başarılar ve mutluluklar dilerim.

Ali'nin 8 gün tatili varmış. Ne olacak? İşte beni mahveden bunlar... Ali'yi işine götürmeni kesinlikle istemiyorum. Başka bir çare bul!..

Aziz

Aziz,[97]

Amerika'ya giderken bana verilecek paranın Hamdi Bey'e bırakılacağını duydum. Yada yanlış geldi kulağıma. Lütfen kendimize yakışmayan şeyler yapmıyalım. Çocuklara verilecek haftalık ve geçim için bırakacağın parayı -ne kadar bırakacasan- bana bırak. Hamdi Bey'e bırakırsan ne ben, ne de çocuklarım on para alırız.

Ali, 3-4 gün, yani ay başına kadar öyle gidip gelir, sonra bir araba ayarlarız yine. Sabahları çocuğun vasıta bulması zor olur. Üstelik karda kışta perişan olur büsbütün. Bir de onu aramaya çıkmıyayım akşamları. Ahmet yatılı gittiği için üzgün. Onu haftada 2 gün çıkartacağım. Amerika'ya rahat rahat gidebilirsin. Merak etme onları. Benim için çocuklarımdan önemli hiçbişey yok. Olamazda.

Yalnız akşamları maalesef 7'de evde oluyorum. Onun çaresi yok. Çünkü sabahları 9'da işte olamıyorum. Zaten çok da yoruluyorum.

Tekrar ediyorum. Lütfen ne kadar para bırakacaksan bana bırak. Hamdi'den -şerefim üstüne yemin ediyorum- on para almam. Zaten böyle bişeyin gereği de yok. Herhalde yanlış duymuş olacağım.

İyi yolculuklar dilerim.

Meral

97. Tarihsiz. Y.N.

Aziz,[98]

Sana bu sabah yazacaktım. Ali mektubu getirmek istemedi.

1. Perdeleri beğendim teşekkür ederim.

2. Nermin'in parası verildi.

3. Koltuklara yüz alındı.

4. Salona muşamba aldım. Bu akşam döşenecek. Kartonlar, nakliye ve döşeme 475 liraya maloldu. Perdelerle 1475 lira tuttu. 1000 lirasını verdim.

5. Odun-kömür parasının üstüne biraz daha koyup gaz sobası almak istiyorum. Akşamdan akşama soba yakmak fazla pis oluyor. Zaten kömür kâğıdını bulamadım. Ama oradan çıkartılabilir. Eğer sen birine vermek yada kullanmak istersen. Almak istediğim soba Arçelik'in T 90 ve 1025 lira. Fabrikasından daha ucuza alıp alamıyacağımı pazartesiye araştıracağım.

6. Ahmet'in 2 aylık taksidini verdim. 450 T.L. Geriye 6 aylık kalıyor. Piyano parasını da koyarsan 25 × 8 = 200 ve 225 × 6 = 1350, yani toplam olarak 1550 lira daha vermemiz gerek. Araba parası zaten almıyorlar. Karda kışta çocuklar perişan olurlar. Onların gittiği saatte dolmuş ve otobüsler hep dolu geçiyor. Pazartesi sabahı Ali için de bir araba bulmaya çalışacağım. Burdan oraya gitmek çok zor.

7. Ali'nin okuldan yemek yemesini istiyorum. Yıllık 800 lira tutuyormuş. Bunun ilk taksidi 550, ikincisi 250 liraymış. Ben, aylık alsalardı 200 lira verecektim. O gün yanıma zaten para almamıştım. Ama isterse, zaten Ali'de öyle istiyor, evden götürsün.

Bilmek istersin diye yazıyorum.

Ali'nin 600 + 450 = 1050 lira taksidi. 800 lira yemek parası var.

Ali'yle mektup yollama. Çok üzülüyor. İstersen postayla yayınevine gönder. Eve gelenler sanıyorum yine senin adresine geliyor.

Meral

Koltukçu evde yalnız çalışıp yüzleri takacakmış.

---

98. Tarihsiz. Bu mektupların tarihsiz olmasının nedeni, posta yoluyla değil, elden gönderilmesindendir. Y.N.

1969

Bugün matineye Amerikan Konsolosluğu'ndan beş kişi gelecek. Tiyatrodan sonra onları yemeğe götürmem gerekiyor. Bu gece çocuklar sende kalabilir mi? Saat 16'dan sonra.

Aziz

Çocuklar tatilde çok kirlendiler. Yıkanırlarsa iyi olur. Okula temiz gitsinler. Ali hiç iyi giyinmiyor. Yarın kravatlı giderse iyi olur.

Aziz

18 Nisan 1969

Aziz,

Kaç ay oldu bilmiyorum, bana bir mektup yazmıştın, yanıt vermedim. Yanıt verilecek bir mektup değildi. Hani Amerika'ya gidecektin de, o zaman. Yazdıklarını anımsıyor musun? Anımsasan ne olacak, onları yazmamanı isterdim. Bu neye benzer bilir misin? Çocuklar ana-babalarının daima kusursuz olmalarını ister. Kendileri de büyüyünce bazı hatalar yapar ama, küçükken bu böyledir. Nedense ben de böyleyim. Sen benim babam değilsin, ama 13 yıl birlikte yaşadığım bir adamın bazı şeyleri yapmamasını, söylememesini isterdim. Söylediklerin doğru olsa da, olmasa da...

Dün akşam yine mektup gibi bişey yazmış, çocukların hafta sonunda mutlaka yıkanmaları gerektiğini, benim zamanım yoksa bunu kendinin yapabileceğini söylüyorsun. Aziz, farkında mısın, kendini sürekli bir kandırış, bir temize çıkarış içindesin. Buna neden gerek bulduğunu benim kadar sen de bilirsin elbet. Bu kandırış ne zamana kadar sürecek? Benim çocuklara karşı görevlerimi anımsatmak sana mı düşmüş? Dünyada yalnız, bir tek analık içgüdüsünün olduğu tanıtlanmış bir çağda, sen nasıl bana bunu yazabilirsin? Sana daha önce yazdım: Benim için çocuklarımın dışında ne bir yaşam, ne de mutlu-

luk var. 13 yıl boyunca çocuklarımı yıkayıp da, bitek bu hafta şaşmışsa, üstelik çarşamba günü öğleden sonra eve gelip çocuklarımla sinemaya gidip, onları da yıkamışsam, bunu bana söylemeye hiç hakkın olmaz. Sen Ankara'dayken ben çarşamba gününü çocuklarımla birlikte geçirdim. Ama her çarşamba izin alıp gelemem. Çünkü öğleden sonra Varlık'ta 2 kişi kalıyor.

Sanıyor musun ki, çocukların taksitlerini vermek, cici bici giysiler almak onlara yeter!.. Sevgin nerde senin, sevgin, hani o hiç belli etmediğin, içinden içine kendinin bildiği sevgin? Ben akıllı bir kadınım, seni tanıyorum, çocukları sevdiğini de biliyorum, ama çocuklarım daha çok küçük. Onların seni tanımaları, sevginden kuşkulanmaları için çok, çok büyümeleri gerek. O zaman da iş işten geçmiş olacak. Çocuklar niçin senden dertlerini saklıyorlar? Niçin seninle konuşmak olanağını bulamıyorlar? Senden niçin korkuyorlar? En basit örnek: Ahmet'e çarşamba günü çıkma demişsin diye, çarşamba günü eve geldiğini, geceyi evde geçirdiğini senden saklamış. Ali'ye gelince, senden notlarını saklıyor. Bütün karnesi kırık ve bu sene sınıf geçme umudu çok zayıf, adeta mucize. Bu sabah okula gittim, öğretmenleriyle konuştum. Sinirlerim bozuldu. Bu mektubu. Bu mektubu biraz da sana o yüzden yazıyorum. Ama rica ederim Ali'nin senden sakladığını ona yüzleme. Hem onun yalamna ortak olmak istemiyorum. Hani eskiden onlarla güreşirdin, şakalaşırdın, koşar oynardınız... Niçin şimdi onlardan uzaklardasın? Senden korkuyor ve çekiniyorlar. Bu duyguyu onlara vermekle senin yada onların kazancı ne olacak? Ben çocuklarıma en büyük yardımı onların arkadaşı olarak yaptığıma inanıyorum. Çocuklarım dertlerini benden saklamıyorlar, benden korkmuyorlar. Sevgi sorunu bir yana, çünkü elbet seni de beni de ana-babası olduğumuz için sevecekler. İçgüdü gibi bişey.

Varlık'ta çalışmasam, Ali'nin eve geldiği saatte evde olabilsem, Ahmet'i her çarşamba eve alabilsem, ben de isterim bunu. O zaman yazdığın mektupta, Varlık'tan çık, dışardan aldığın işleri bırak, ben sana onları vereyim, diyorsun.Teklifinin samimiyeti ve ayıplığı bir yana, beni hiç tanımamışsın. Varlık'a keyfimden mi girdim? Haftada kaç para gönderiyordun? Ve hâlâ ne kadar gönderiyorsun? Daha fazla

göndermen için yazmıyorum bunları. Elimden gelse, gelir ya -çocuklarım daha çok başıboş kalır- senden para almıyacağım. Kışın yayınevinden az çok para geliyor. Ama yazın hiç iş yapmıyor. Yazın, haftada 150-200 (şimdiye kadar bikez 300, birkaç kez de 225-250 yolladın) lirayla nasıl idare edebilirdim? Sen, ben Varlık'a girmeden önce bu kadar az para yolluyordun da, niçin ben Varlık'a girdikten sonra ordan aldığım aylığı gönderebileceğini yazıyorsun? Demek ki paran var, gönderebilirsin... Öyleyse niçin benim sıkıntıda olmamı istedin? Sıkıntım benden çok çocukları ilgilendirdiği için girdim Varlık'a. Daha da birkaç yıl çalışmak niyetindeyim. Ama çok sıkışırsam, sabahtan akşama kadar da çalışmak zorunda kalacağım ve o zaman senden hiç para almıyacağım.

Kardeşim yanımda biliyorsun. Onun bana bir yükü yok. Ayda 350 lira burs alıyor. Evimde kalmak gibi bir ablalığı da izin verirsen yapayım. Bunu neden yazdığımı bilirsin sen.

Şunu iyi bilmeni isterim ki, gerçekten senin iyi ve mutlu olmanı istiyorum. Herşeyden önce çocuklarımın babasısın, bu duygularımın hiç olmazsa çocuklarımın mutlu olmasını istediğim için içten olduğuna inanmanı isterim.

Senden tek dileğim, çocuklara yakın olman. Temizlik, yıkanmak, para, giysi, bunlar arkadan gelen şeyler. Seni ve sevgini kıskanıyorlar. Onları anlamalısın. Normal bir yaşantın olması gerektiğini belki onlara daha büyüyünce kabul ettirebileceksin. Ama bunu onların yanında yapman şart mı? Sana gizli yap, dedim, mektup yazdım. "Meral beni kıskanıyor" dedin. Ne dersen de, umurumda değil. Böyle bir duygum olsa da olmasa da utanacak değilim. Bunca yılımı birlikte geçirdiğim bir adam için bazı duygularımın olması çok olağan. Ama kıskanmak değil, o olmasa başkası olacak, ne farkeder. Benim için değil, çocuklarım için bikez daha istiyorum senden bunu. Ayrıca aynı şey ve aynı dram benim için de sözkonusu. Ama madem ki çocukları doğurdum ve madem ki senden ayrıldım, bazı şeylere katlanmam gerek.

Yazdıklarımı dramatize etmek için yazmıyorum. Şuna inanmanı istiyorum ki iki oğlumuzun da, evet Ahmet'in de, Ali'nin de bir yığın

problemleri var. Onlara yardım etmek istiyorum. Ayrılmamızla bu problemlerin daha da çoğaldığım ayrıca kabul ediyorum. Ama yine de çocuklarımız için yapacağımız şeyler olmalı.

Başkalarında alay ettiğin, öyküsünü yazdığın şeylerin aynını niçin sen yapıyorsun? Azıcık toparlanamaz mısın? Zani öldü diye bu dağılman neden?

Otur da düşün kendi kendine. Senin baban, sen onların yaşındayken senin yaptıklarını yapsaydı, sen ne yapardın diye.

İçtenliğime ve hiçbir artniyetim olmadığına inanmanı isterim. Sana diyeceğim başka türlü şeyler olsaydı, inan ki onları da yazar yada söylerdim. Gurur benim için başka bişey.

Ali'nin durumuna özellikle eğilmeni ve sakladığı notları yüzlememeni tekrar rica ediyorum. Yada benim mektup yazdığımı, notlarının kötü olduğunu, bunu niçin kendisinden sakladığına şaştığım söyle. Senin ona kızacağını, belki de döveceğini sanıyor. Bir de onun bunun yayında bunu söylemenden korkuyor. Belki bütünlemeye kalır, öylece geçer.

Başarılar dilerim.

Meral

1969

Ahmet'in yıllık okul parası ve başka giderleri okula yatırıldı. Okul için gerekli herşeyi alındı. Yatak takımı ikişer tanedir. Yalnız pijamayı tek aldım. Çünkü geçen yıldan bir tane yeni pijaması vardır. Yastıkla çamaşır torbası eksiktir. Onları da bugün alacağım.

Resmî evrakı da okula verilmedi. Onları da gönderiyorum. (Nüfus kâğıdı da.)

Bunların hepsinin okula gitmesi gerekli. Sen götürebilirsen iyi olur. Götüremezsen, haber ver, ben götüreyim. Götürürsen, yarın Ahmet'in kaçta okulda olacağım da öğren ve en iyisi sen götür.

Ahmet'in bütün çamaşır ve yatak takımına sınıf numarası işlenecek: 489.

Ahmet'in yatak takımı, yalnız Ahmet için kullanılsın.

Yatağı okula çoktan gitmiş olmalı. İkbal Mefruşat sahibi Nejat Bey'e yatağı okula göndermelerini söylemiştim. Gidip gitmediğini öğren. Gitmemişse bana bildir.

İkisine de bugün yeni ayakkabı alacağım. Ahmet, bugün seninle okula gelmesin. Üçümüz berbere gideceğiz. Akşam da üçümüz hamama gideceğiz. Hamamdan sonra sana gelirler. Hamam için Ali ve Ahmet'e temiz çamaşır gönder.

Her zamanki gibi saçmalıyorsun yine. Parayı Hamdi'ye bırakacağımı nereden çıkardın? Öyle olsa ne olur? Şeref filan diyorsun, şeref, haysiyet bunlar değil, çok daha başka şeylerdir.

Madem, çocuklarını çok sevdiğini söylüyorsun, neden sabah 9'da işte olup akşam zamanında evinde olmuyorsun? Yoruluyormuşsun!.. Ne yapabilirim? Sen kendin direnerek böyle istedin. Yaşamını garanti edecektin... Hanım olarak değil, başkalarının hizmetinde olarak; hem de benimle nişanlandın diye seni işten kovan pezevengin hizmetinde...[99] İşte senin şeref, haysiyet anlayışın... Hâlâ aklın başına gelmedi. Kendine yazık!..

Hiç olmazsa, ben Amerika'dayken çocuklarına bak, anne olarak onlarla ilgilen; buna karşılık sana verdiğim paraya ek olarak o heriften ve başka yerlerden de aldığın parayı vereyim.

Herhalde aklım başına toplarsan, bundan sonraki yaşamın bakımından senin için iyi olur.

1969

Bayramda eve çok gelen giden oluyor. Çalışamıyorum. Onun için çocukları da alıp bu akşam bir otele gideceğim. Belki Yalova'ya, belki başka bir yere. Merak etme. Pazartesi akşamı yada salı sabahı döneriz.

Aziz

99. Varlık Yayınları sahibi Yaşar Nabi Nayır. Y.N.

1969

Çocukların küçük hastalıklar bahanesiyle sıksık okula gitmemeleri iyi olmuyor. Çok canım sıkılıyor. İkisinin de dersleri zayıf. Özel ders aldırarak takviyeye çalışıyoruz. Üstelik çocuk hastaysa ilaç vermek gerekir. İlaç vermeden evde kalmasının ne anlamı var?

Ben bütün gün evdeydim. Yalnız dün, mahkemem vardı, İstanbul'a indim. Dün akşam evde olsan, Ali hastalanmazdı. Elbet haber vermeden Ankara'ya gitmem.

Yarın akşam Ankara'ya gidiyorum. Gece gideceğim. Çocuklar 18-19'da gelirler. O zamana kadar bende kalırlar.

Pazartesi dönmek istiyorum. Ama belki çocukların okul dönüşüne yetişemem. Çocukların okul dönüşü sokakta kalmalarına çok üzülüyorum. Çok rica ederim, yalnız pazartesi günü için, çocukların okul dönüşünde evde bulun. Belki ben de gelirim, pazartesi erken dönerim Ankara'dan.

Ali'nin özel öğretmenine 240 lira gidecek. Yarın akşam Ali'yle 240 lirayı da göndereceğim. Ali, pazartesi sabahı saat 9'da özel öğretmeninde olacak. Giderken parayı götürsün düşürmeden.

22 Mart 1969

Havagazı yanmıyor. Yemek yapamadım. Çocuklar orada yemek yesinler.

Para salı günü. Ali gelmedi hâlâ.

Aziz

2 Mayıs 1969

Aziz,

Bu sabah evden çıktığım zaman hem sinirli, hem üzgündüm. Şimdi yalnızca üzgünüm. İki kişi karşılıklı geçip doğru dürüst konuşamıyoruz. Bunun nedenini aradım durdum, bulamadım.

Dün gece mektubunu alınca, sabaha kadar uyuyamadım. Benimle ne konuşacağını merak ettim. Sonunda "Herhalde bu aklıma gelenlerden hiçbirisi." dedim. Gerçekten de öyle oldu.

Söze başladığın zaman ağlamaklı oldum. Sana uzun yazacaktım, vazgeçtim. Hiçbişey konuşmak istemiyorum, yazmak istediğim asıl şeyleri mektubun sonuna yazacağım.

Yayınevini tasviye etmem konusunda bana yardımcı olacağım söylemiştin. %50, yani yarıyarıya indirimli olarak birini bulursan hemen devredeyim. Satmayan 2 kitap var. Onları maliyet fiyatına da verebilirim, ötekiler satan kitaplar. Son çıkaracağım 2 kitabı da yine yarı fiyatla devredebilirim, hiç dağıtım yapmadan! "Bağrı Yanık Ömer" (Mahmut Yesari) ve "Kelile ve Dimne"

Aziz, seni seviyorum. Tersliğim belki de ondan. Ne hasta olmana ne de başka bir olasılığa dayanamam. İkimiz de birbirimizi çok kırdık. Unutmaya çalışalım. Duygularımın içten olduğuna inan.

Sonra, senden ayrı geçirdiğim her günümün hesabını verebilirim, gereği olmadığı halde. Evli ve isterik bazı kadınların sana imzasız yazdıkları mektuplara nasıl inanabilirsin? Söz konusu olan eski bir sınıf arkadaşımdır.

Sendense hiçbişeyin hesabını sormayacağım.

Çalışma odan burda, gel, çalış. Kitapların orda dursun. Yeni bir masraf açma. Paran varsa dursun yada bir kat al kiraya ver.

Çocuklarım ve benim için acı bir sınav oldu. Ama o sırada beni gerçekten çok kırmıştın.

Herşeyi unutmak elbette mümkün değil. Sana yardımcı olmak istiyorum. Sen söylediğin şeylerin adamı değilsin, tanıyorum seni. Hani hapisaneden kovduğun halde, yine de gelmemi isterdin değil mi?..

Yarın akşam çocuklarla birlikte akşam yemeğine bekliyorum.

Lütfen düşün. Bundan sonra bizim için yeni bir yaşam yok gibi bişey. Çocuklarım ve mutlu olmazsınız, ben nasıl olabilirim?

Yanıtını bekliyorum. Yarın çocuklarla yolla.

Gözlerinden öperim.[100]

Meral

100. Aziz Nesin ve Meral Çelen 1969 Ekim'inde barıştılar ve 1973 yılında tekrar evlendiler. Y.N.

Meral,[101]

Yarın eve kaloriferci gelecek. Eve kalorifer yapılacak. En çok bir hafta içinde iş bitecek.

Yatak odasının anahtarını niçin bırakmıyorsun? Anlamı ne? Sokak kapısının anahtarını da bırakacağım. Ama şimdilik almam gerekli bazı şeyler var. Lütfen ya kapımızı açık bırak yada anahtarı yerine koy. Yarın, kaloriferciler için de yatak odası gerekli, mutlaka açık kalsın.

Kalorifer kazanı, alaturka helaya mı yapılsın, yoksa balkona mı? Bunu da acele bildir.

Perdelerle koltuklar niçin yapılmadı? Kaloriferciler evde çalışırken ben evde olurum. Aynı zamanda koltuklar da evde yapılabilir.

Çarşamba günleri Ali'yi ben okuldan alırım, bundan sonra başkası almasın.

Aziz

101. Tarihsiz. Y.N.

Ankara
25 Eylül 1970

Sevgilim,

Otobüs yolculuğu benim için iyi değil. Hiç yorulmadan, rahat geldik, ama bütün bigün, 8 saatlik zamanımı kaybettim. Dönüşte, bileti gidiş-dönüş aldığım için yine otobüsle geleceğim, ama geceleyin. Koltuklarda uyunabilir. Yol ve manzara çok güzel. Hele Bolu Dağı ve oradaki restoran. Bu manzarayı görmek için sen de bir kere Ankara'ya otobüsle gelsen iyi olur.

Otobüs terminalinden Turhan Tükel'e telefon ettim. O, kalacağımız oteli biliyormuş. Küflü de yoldaymış, 10 dakika sonra, onlarda olacakmış. O gece Kemal Tahir, Semiha, Anna adındaki Rus tarihçi kadın -ki Moskova'da tanımıştım, gerçek bir bilgin- onlardaymış. Bizim de gelmemizi rica etti. Hastayım, yorgunum filan gibi bahaneleri ileri sürdüm. Oysa Moskova'daki evinde bana ziyafet veren Anna'yı gidip görmeliydim. Ama, biliyorsun, dan dan dan konuşmalardan canım sıkılacağı için gitmek istemedim.

20.30'da yine telefon ettim. Ahmet gelmiş. Tarih kongresi ve daha 1-2 kongre olduğu için (elim yine iyi değil) Kent Oteli'nde bize yer ayırtamamışlar. Apaydın Oteli'nde yer ayırtabilmişler. Bir taksiyle Apaydın Oteli'ne geldik. Yeni bir otel, çok da temiz, ama Kent gibi lüks değil. Az sonra da otele Turhan Tükel'le Ahmet Küflü geldi. Eve götürmek için çok üstelediler. Baktım ki, Necati Zekeriya'nın gitmemesi olmayacak. "Siz Necati Zekeriya'yı götürün, yine getirirsiniz arabayla, ben hastayım," dedim. Onları gönderdim. Niyetim, banyo yapıp sonra çalışmaktı. Banyodan sonra bir gevşeklik geldi. Azıcık uzanayım derken, uyku bastırdı. Uyudum.

Bu sabah, 6'da uyanıp, Necati Zekeriya uyanıncaya kadar "Bir Sürgünün Anıları"nın düzeltmeleri yaptım bir süre. Saat 10'da provalarda bulunmak için Çağ Tiyatrosu'na gittik. Saat 14'e kadar provalarda

kaldık. Çalışmalarını çok beğendim. Başaracaklar sanırım. 2'de tiyatronun sahibiyle Ziya Demirel bizi yemeğe götürdü. Yemekten sonra Necati Zekeriya, bir işi için Doğan Avcıoğlu'yla tanışmak istedi. Onu Devrim'e[102] götürdüm. Sonra Küflü'nün dükkânına gittik. Bu akşam Bilgi'nin[103] yaş günüymüş. Küflü, akşam yemeğine çağırdı. "Ben şöyle bir uğrar dönerim," dedim. Öyle de yapacağım. Hiç gitmesem, olmaz. Çoktan beri Bilgi'ye bir hediye almak istiyordum. Alacağım hediyeyi de gözüme kestirmiştim, bizim oğlanlara aldığım yazı masasından. Eski gelişlerimde Ankara'da bu sıralardan görmüştüm. Necati Zekeriya Dil Kurumu'na gitmek istedi. Onu bir taksiyle gönderdik. Ahmet'le birlikte, Bilgi'ye masa aramaya başladık. Bir tane kalmamış. Okullar açılıyor diye hepsi satılmış. 1-2 yerde bulduk, ama çok kötü. Dolaşmaktan yoruldum. Amerikan pazarından 225 liraya bir ağız armonikası aldım. Çok güzel. Hediyeyi Ahmet'e verip otele döndüm. Gelirken domatesle elma almıştım. Onları yedim. Banyo yaptım. İşte sana bu mektubu yazıyorum. Şimdi saat, 20.12. Saat 22'de otelden çıkıp Ahmet Küflü'nün evine gideceğim. O zamana kadar "Sürgün" üzerinde çalışırım. Necati Zekeriya, ben çıkmadan otele gelirse onu da götüreceğim. Orada az kalırım. Anna'yı bir yemeğe götürmem gerekiyor. Soracağım: Istanbul'a gelirse, bizim eve de gelsin. Sen onunla meşgul ol. Çok iyi kadındır. Çok iyi Türkçe biliyor.

Yarın yine provaya gideceğim. Zaman bulabilirsem (Çünkü cumartesi) Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nü göreceğim, benim şeref kartı işlemi için. Milli Kitaplık'a gidip çalışmak artık, pazartesi salıya kalıyor.

Yarın akşam, saat 18'de Dil Kurumu'nda tören başlıyor. Herhalde gece yarısına kadar sürer. Olanak bulursam, orada söylemem gerekli sözler olacak, tabii hiç hoşa gitmeyecek, ama söyleyeceğim.

---

102. 12 Mart darbesinden önce çıkan önemli dergilerden biri. Y.N.

103. Ahmet Küflü'nün oğlu. Y.N.

Pazar günü akşama yada gecesi, iyi bilmiyorum saatini, Çağ Tiyatrosu basına bir kokteyl veriyor, tabii benim de bulunmam gerekiyor.

3 Ekim'de "Düdükçülerle Fırçacıların Savaşı" başlıyor. Galayı ne zaman yapacakları kesin değil. Erken yaparlarsa ben burada kalırım. Sen gelirsin. Yok gecikirlerse, ben de o zamana kadar burada işlerimi bitirebilirsem, dönerim, sonra birlikte galaya geliriz.

Necati galiba pazartesi dönecek. Sana onunla para yollayacağım. Necati, küçük evde kalacak. Yatak odasını hazırlayıver. Tabii, kendisi evde kalmak isterse, ne yapalım, bizden söylemesi, biraz da üsteleriz ki, boşuna otel parası harcamasın. Orada oldukça evde yemek yer, senin zamanın uygun oldukça özlemle öperim. Oğlanlar şimdiden sıkı çalışmaya başlasınlar. Hepinizi öperim.

Aziz

Ankara, 26 Eylül 1970

Canım Sevgilim,

Ne yazık ki mektubu elimle yazmak zorundayım. Çünkü saat 23.20, daktilo gürültüsünden komşu odadakiler tedirgin olabilirler.

Dünkü mektuptan kaldığım yerden devam ediyorum. Dün 21'e kadar odada "Sürgün"ü düzelttim. Küflü'nün evinde elimden geldiğince az kalmak için geç gitmek istiyordum. Bilgi'nin yaşgünü olmasa, bir de Anna gelmiyecek olsa hiç gitmiyecektim. 21'de otelden çıktım. Zaman geçsin diye, önce Yılmaz Gruda'nın çalıştığı Nisa'nın[104] tiyatrosuna gittim. Yılmaz Gruda'yı gördüm. "Sen Adamı Deli Edersin" oyunumu istedim. Varmış ama Istanbul'daymış. Istanbul'a eve getirecek. Ordan dolmuşla Küflü'lere gittim. Ev kalabalıktı. Kemal ve Semiha ve Kemal'in takımı Naci Çelik ve Selim İleri, bir de Bayramoğlu'na gelen adamla İsveçli mi ne karısı, Cevdet Kudret'le karısı, Turhan Tükel'le karısı ve oğlu Ali, daha da tanımadıklarım kişiler vardı. Yemekler çok güzeldi. İki içli köfte, bir dolma, bir parçacık da küçük börek yedim. Kemal Tahir yine bağıra çağıra, söve saya, saçma sapan konuşmaya başladı. Onunla hiç tartışmak istemiyorum ama, ar-

104. Tiyatrocu Nisa Serezli. Y.N.

tık dayanamadım, 1-2 laf da ben söyledim. Büsbütün bağırmaya başladı. Artık dayanamadım, tuvalete gidiyormuş gibi yapıp kimseye allahaısmarladık demeden kendimi sokağa attım. Ancak 20 dakika oturabildim. Zaten Anna da gelmemişti. Tarih Kurumu'nun ziyaretindeymiş. Ertesi gün öğrendiğime göre, benim gittiğim öğrenilince Kemal şaşırmış ve çok soğuk bir hava esmiş. Semiha, hep senin yüzünden, diye bağırmış. Yürüyerek otele döndüm. Çok güzel bir geceydi. Banyo yaptım. 2'ye kadar çalıştım.

Sabah 6.30'da uyandım, yine banyo yaptım. Dün gece söyleştiğimiz üzere 9'da Selma Tükel geldi, röportaj yaptı, galiba yarın Akşam'da çıkacak. O gitti. Arkasından Cevdet Kudret geldi. Odaya çıktık. Çay ısmarladım. O gittikten sonra akşamki törende okuyacağım yazıyı yazmaya başladım. 4 kopya yazması, düzeltmesi saat 16'yı buldu. Sana bir kopyasını gönderiyorum. Okuduktan sonra masamın üstüne koy. 16'da otelden çıktım. Önce postaneye gidip sana mektubu ve Demokrat İzmir'e yazıyı -o yazıyı dün düzeltmiştim- postaya verdim. Sonra elma, domates, salatalık, çakı alıp otele döndüm. Bir güzel karnımı doyurdum. Tıraş oldum. Banyo yaptım, giyindim. 17'de Necati Zekeriya geldi. 17.10'da otelden çıktık. 17.30'da tören başlayacaktı. Onunla bununla görüşmek istemediğim için tam tören başlayacakken gitmek istiyordum. Öyle de yaptım. Dolaşa dolaşa gittik. 17.35'de oradaydık. Kalabalık kıyamet. Söylediklerine göre, bugüne kadar hiç böyle kalabalık olmamış. Salonlar, koridorlar doluydu. Bizi öne aldılar. Önce Macit Gökberk[105] konuştu. Sonra bana söz verdiler. Ben konuşurken görmeliydin. Alkıştan sıksık sözüm kesiliyordu. Ayrıntılarını gelince anlatırım. Sırayla Oktay Rifat, Martin Sol ve o çevirmen konuştu. Beni tebrik edenlerden kurtulmam zor oldu. Kokteyle kalmadan yürüyerek otele geldim. Banyo yaptım. Yeni çalışmaya başlamıştım, Oktay Akbal telefon etti. Fazıl Hüsnü, Necati Zekeriya,

105. Felsefe Tarihi Profesörü. Y.N.

Naim Tirali lokantadalarmış. Sonra Necati Zekeriya'yı "Astronot Niyazi"ye götürdüm. Birinci perdeden sonra otele döndüm.[106]

Aziz

Ankara, 27 - Eylül - 1970

Canım Meral'im,

Sana 2 mektup postalamıştım, biri cuma, biri cumartesi günü. Sanırım, ikisini de pazartesi günü, Necati Zekeriya'yla elden gönderdiğim bu mektupla birlikte alacaksın.

Acele yapılması gereken 1-2 işi bildirmek için bu mektubu yazıyorum. Galiba Devlet Tiyatrosu, ikinci tur oyunlarında "Tut Elimden Rovni!"yi oynamak istiyor. Dünkü Dil Kurumu toplantısında o kadar kalabalık içinde Sevgi Sanlı beni zorla bir yana çekip, Çiçu olayı için bazı şeyler söyledikten sonra, "Tut Elimden Rovni!"nin başka kopyası varsa acele göndermemi söyledi. Ben de, kitap olarak basıldığını bildirdim. Hemen istiyorlar. Kapak ve içi basılmıştı. Sanırım cild de olmuştur şimdiye kadar. Olmamışsa, Kemal Karatekin'e ve Istanbul Basımevi'nden Metin'e, her ikisine de telefon edip, işin çok acele olduğunu, benim ricamı söyle, ciltlesinler. İlk ağız 10 tane olsa yeter. O 10 "Tut Elimden Rovni!"yi Ahmet Küflü'ye hemen postala. Paketin üstüne Ahmet Küflü, yanına da parantez içinde (Aziz Nesin'e) diye yaz. Kitaplar gelinceye kadar ben Istanbul'a dönersem zarar yok, çünkü kitapları ne yapacağım Ahmet Küflü'ye anlatırım.

Bir de pazartesi günleri evdeyim diye, konsolos gelebilir. Çünkü gelmek istiyordu. Sen evde bulun. Adam küçük evi biliyor. Küçük evin kapısına, öbür evde olduğumuzu yazan kâğıt yapıştır.

Sana 1000 lira gönderiyorum Necati Zekeriya'yla. Mektubu ve 1000 lirayı bana Dil Kurumu'nun verdiği para zarfı içine koyuyorum.

Bir önemli iş daha var. Biliyorsun 5 Ekim'de 12.500 liralık bono ödenecek. Para burda bende hazır. Ama bono nerde? Bono, banka cüzdanları ve tapu vb. şeylerin durduğu dolaptadır. O dolabı biliyor musun? Benim odamda (küçük evde), Viyana hokka takımının bulun-

106. Mektubun devamı yok. Y.N.

duğu kitaplıkta, soldaki alt dolap. Anahtar üstündedir. Ordadır. Yoksa, bir de camlı küçük masalar üstündeki cıgaralıkların içine bak. Sana pazartesi yada salı akşamı telefon edip ne yapacağım söylerim. Para şimdi yanımda olsa, Necati Zekeriya'yla gönderirdim, orda öderdin. Ama parayı salıya alacağım. Her neyse telefonda konuşuruz.

Oğlanlar sıkı çalışıyorlar mı? Gönderdiğim paradan Oya'ya 300, Ateş'e de 50 lira verirsin. Onların para günü perşembedir.

Bu sabah yine 6.5ta kalktım. Şu "Sürgün"ün düzeltmelerine bitürlü tam çalışamıyorum. Tam çalışırken birisi geliyor. 9'da, Türk Haberler Ajansı'ndan Mustafa Ekmekçi geldi. O gitti, Ulus'tan röportaj için birisi geldi, fotoğraf çekti. Öyle de uzun yazılı sorular verdi ki, yanıtları ancak bir günde yazılabilir. Sonra sana mektup atmak için postaneye gittim. Döndüm, bu mektubu yazıyorum. Şimdi de akşama kadar otelden çıkmadan "Sürgün" üzerinde çalışırım. Şimdi saat 11.35. Burda meyva filan kalmadı. 14'de manava gider biraz yiyecek alırım kendime. Akşam 17.30'da benim oyunun oynayacağı Çağ Tiyatrosu'nun basına kokteyli var. Tabii oraya gideceğim.

Radyo ve televizyondaki para ve Basın-Yayın'daki işlerimle, zaman bulup, bugüne kadar uğraşamadım. Yarın pazartesi sabahı o işlere girişeceğim. Çabuk bitirebilirsem hemen döneceğim. Çabuk bitiremez de tiyatronun açılışına kadar burda kalmak zorunda kalırsam, o zaman sen gelirsin oyunun galasına, birlikte döneriz. Galanın kesin tarihi belli değil ama, galiba 7 Ekim.

İnşallah sizlerden, hiçbirinizden kötü bir haber duymam.

Sevgi ve özlemlerimle.

Aziz

"Asiye Nasıl Kurtulur?"a gittin mi? Uraz'ın provalarına da git. Bu ara kendi oyununu, öykülerini de yaz.

Hotel Apaydın, Ankara
30 Eylül 1970

Sevgilim,

Bu sabah 5'te uyanınca neden sabahları erken uyandığımı anladım. Otel, havayolları terminalinin bitişiğinde. Herhalde o saatlerde kalkacak bir uçağın yolcuları gidiyor ki, çok gürültü oluyor.

Sovyet tarihçileri Anna'dan başka, Azeri Esmeralda'ymış. Ancak onlarla dün akşam, onların kaldıkları Stad Oteli'nde buluşabildik: Prof. Miller, Anna, Esmeralda ve Rauf adlı bir Azeri daha. Anna "Ali'nin yaptığı resmi saklıyorum, Ali yine resim yapıyor mu?" dedi. Demek ki, biz seninle birlikte Anna'nın evine gitmişiz. Bu sabah onlar hep birlikte Konya'ya gidiyorlar. Akşam 20'de dönecekler. Ben de hepsini, Haldun Taner'in burada oynayan "Astronot Niyazi" oyununa götüreceğim. Ertesi sabah da Istanbul'a gidiyorlar. Bize gelmelerini rica ettim, ama Istanbul'da yalnız 2 gün kalacaklarmış. Hangi otelde kalacaklarını da bilmiyorlar.

Selma Tükel'le Allan[107] evine yemeğe davet etti. İşim çoktu. Meral de galaya gelecek dedim. Çok memnun oldular. Sen gelince, ikisine de gitmeliyiz.

Pazartesi sabahı, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne gidip dilekçe verdim. Ordaki adam bana ne yapacağımı anlattı. Dün de salı günü (öğleden önce provadaydım) Milli Kitaplık'ta çalıştığım gazeteleri araştırıp tarihlerini buldum. Ama bazı gazeteler burda da yok. Bu sabah (şimdi saaat 6.20) yine Basın-Yayın'a gidip ne yapmam gerektiğini soracağım. İşim bugün yada yarın biterse Istanbul'a döneceğim. Sonra 7'sindeki galaya birlikte geliriz. Düdükçüler 3 Ekim'de başlıyor. İyi bir tiyatro... Bakalım. ne olacak? Ben de çok merak ediyorum.

Sabahleyin 9.30 da radyoya gidip konuşacağım. Saat 14'de de televizyoncular otele gelecekler.

Bono için merak etme. Ben Istanbul'a gelirsem kolay. Olmazsa numaramı senden telefonla öğrenirim. Burda kalırsam, perşembe ya-

107. Amerikalı aile dostu. Y.N.

da cuma, en iyisi cumartesi gecesi oyundan sonra, saat 1 filan, sana telefon eder, oyunun nasıl olduğunu da anlatırım.

Aman oğlanlar ders yılı başından, sıkı çalışsınlar. Ateş'e 50 lira daha ver.

Ben gelmezsem Pazar günü Istanbul'a gelecek olan Hamdi'yle para gönderirim elbet. Hepinizden hep iyi haberler bekliyorum.

Öperim, öperim.

Aziz

"Bir Sürgünün Anıları"nın ancak yarısını düzeltip Demokrat İzmir'e postaladım, yeni ekler de yaptım. İkinci yarısı daha zor, çünkü ekler çok. Zaman bulamıyorum, çalışmak için. Belki yarın yeniden başlıyacağım.

Yazıları masamın üstüne koy.

8 - Temmuz - 1972 - Salı

Canım,

Gerçekten, sizler daha havaalanındaykcn özlemeye başladım. Ama, o sırada biraz ayrılmamız gerektiğini düşünüp avundum. O gün akşama kadar evden çıkmadım. Cenan, öğleden sonra 4 sıralarında anahtarı getirdi, bir daha da uğramadı.

Düne kadar senden ve oğlumdan hiçbir mektup almadım. Yani, aşağı yukarı gideli 2 hafta olmuştu. Mektup yazmadığın için ya döneceğini yada canının mektup yazmayı istemediğini düşündüm. Eh, bazen de insan yazmak istemez, ne var bunda...

Sen gitmeden önce, oradaki durumun aşağı yukarı böyle olacağını biliyordum. Ev bitmiş olsaydı, elbette haber verirlerdi. Ama sen karar vermiştin, laf anlatmak da mümkün olmaz. Onun için hiçbişey söylemedim. Yorulduğun için üzüldüm çok. Hele bu sıcaklarda... Sonra televizyonda, oralarda havaların buradan 8-10 derece daha fazla olduğunu öğrenince, merak ettim. Çünkü burada 35 derece olduğu zaman, orada 42 olacağını söylüyordu. Deniz kıyısında 42 derece korkunç. Demek imbat yeli imdadınıza yetişmiş, sevindim.

2-3 gün öncesine kadar burada havalar o kadar sıcaktı ki, küçük evde, hatta Gürsel'lerin[108] evinde bile soluk almak olanaksız hâle geldi. Cuma günü Istanbul'a para almak için indiğim zaman, üç kez bayılacak gibi oldum. İrademi kullanarak ayakta kaldım. Gölgede 35 dereceymiş. Bir de dolmuş beklediğimi ve güneşin altında fırına dönmüş dolmuşlara bindiğimi, Istanbul'un o sıkışık trafiğinden adım adım ilerlediğimi düşün.

Bu yıl Istanbul'un sıcağı dayanılır gibi değildi Şöyle ki: Evvelki hafta, Ahmet'le Bayramoğlu'na gittik. Biraz güneşlendim, sonra denize girdim. Deniz, sıcak bir çorba gibi. Serinlemek bir yana, kalbim

108. Eski Baro Başkanı Orhan Apaydın'ın eşi Avukat Gürsel Apaydın. Y.N.

çarpmaya başladı. Açıklarda su daha serin, diyorlar. Açılıyorum, yine çorba... Galiba, yaşamımda, serinlemek için en çok o gün açıldım. Sonra da kendimi soğuk duşun altına zor attım.

Ahmet kurslara gidiyor. Öğleden sonra da ders çalışıyor. Ama, şu bikaç gündür biraz ortalık serinledi de, çocuk iyi çalışıyor. Sabah 8'de dersi olduğu zaman akşamları erkenden yatıyor. Aradabir sinemaya gidiyor.

Haftasonunda Bayramoğlu'na gidiyoruz. O gün Ahmet'in kursu 8'de. Minibüs onda kalktığı için, birkaç dakika Ahmet'i bekliyor. Ama bu hafta yalnız pazar gittik. Hem yer yok, hem de cumartesi yağmur yağmıştı çok... Ben çok sevindim. Çünkü sıcağa gerçekten hiç dayanamıyorum.

Bir akşam Üner.[109] bir akşam da Güngör.[110] Ben Istanbul'dayken Güngör telefon etmiş. Ahmet evde ders çalışıyormuş. Yarın akşam geleceğim, demiş. Ben de Güngör herhalde yemeğe gelir diye, yemekler yaptım. Meliha'yı da çağırdım. Saat 95'a kadar bekledik. Güngör Bey gelmedi. Epey kızdım. Ertesi akşam geldi. Saat 7 sularıydı. Oya da bizdeydi. 8.5'ta gitti. Doğan beyler yemeğe bekliyormuş. İşi yok, evi yok ve o çocuk kimseyle evlenemez. Zehra'ya[111] âşık... Canı çok sıkkındı. Çünkü döndüğü zaman Zehra'yı bulamamış. Zehra'yı neden bilmem, içeri almışlar.

Canım sevgilim, diyorsun ki, "Sen yanımda olmayınca hiç tat almıyorum, ama sen buna inanmazsın." Neden inanmıyayım? Senin beni sevdiğini, hem de çok sevdiğini biliyorum. Ben aptal değilim. Yalnız çok duygulu ve gururluyum. Artık o eski gururumun kaldığını pek söyleyemezsem de, yine de biraz var. Beni çok kırıyorsun. Bu belki de senin yetişme, daha da çok askerliğinden geliyor sanıyorum. Ve kuyruğunu yenileyen bir kertenkele gibi, durmadan kendimi onarıyorum. Bütün bunları yalnız çocuklarım için yaptığımı söyleyemem. Seni se-

109. Üner İlsever. Tiyatrocu.. Y.N.

110. Tiyatro yazarı Güngör Dilmen Kalyoncu. Y.N.

111. Çevirmen Zehra Ağralı. Y.N.

viyorum ve senin bana gereksinimin olduğunu biliyorum. Bunu, yani, senin bana gereksinimin olduğunu belki biraz geç anladım. O 14 yıl önce söylediğim söze gelince, sen daima yanlış anlıyorsun yada ben konuşmasını bilmiyorum. Ben olmasaydım, sen yine büyük bir yazar olmaz mıydın? Kimbilir, belki de olmazdın... Ama o cevher sende vardı. Sen, büyük yazarlığı içinde taşıyordun. Benim demem oydu ki, sen yeteneksiz biri olsaydın, benim sabrım, benim varlığım neye yarardı? Hatta, bigün şöyle bişey oldu. Sen evde uyuyordun. Kıştı. Saynur'a gelmiştim. Halim'in[112] deliliği üstünde olduğu ve şiir kitabı çıkaracağım diye tutturduğu günlerdeydi. Halim de evdeydi. Evden birkaç gündür çıkmıyordum. Yarım saat oturup biraz laflladıktan sonra, eve gidcyim diye ayağa kalktım. Saynur oturmamı söyledi. "Yok, dedim, şimdi kapıcı mapıcı gelir, adamı uyandırırlar. Akşama çalışmak istiyor." Beni kapıdan geçirirlerken, Halim dedi ki Saynur'a: "Görüyor musun, bak adamlar nasıl yazıyorlar? Karısı, o uyusun da çalışsın diye nasıl gidiyor? Hiç sen benim nasıl çalışmam gerektiğini düşündün mü?" Saynur, ne diyeceğini biliyordu ama, söylemedi. O zaman ben Halim'e döndüm. "Halim'cim, dedim, söylediğin doğru, ama adamda iş varsa o söylediğin doğrudur..."

İşte böyle canım, sözlerimi tam anlatamıyorum galiba, biraz da senin zekana bırakıyorum. Bundan sonra tam açıklamalı konuşacağım. Ben sana söyledim de, sen bana hiç mi bişey söylemedin şimdiye dek? Küfürü dahil... Ama sana bişey söyliyeyim mi, bana küfür etme bir daha. Bir kere sana yakıştıramıyorum bir, bütün içim, duygularım, donup kalıyor. Üstelik söylediklerini hakkettiğimi de sanmıyorum. Yine senin askerliğinden ve bize olmayan güveninden gelen, o herşeyi düzenleme isteğin, beni tam bir karşı koyma durumuna getiriyor. Elbette sen bizden çok şey bileceksin, doğruyu da bizden çabuk görebilirsin. Ama ben de öyle, herhangi bir kadın değilim. İradem gerçekten kuv-

112. Şair Halim İyison (Adam Yayınların'ndan Otopsi adlı şiir kitabı çıktı) ve ressam, resim öğretmeni eşi Saynur İyison. Y.N.

vetlidir. Bazı şeylere, insanların kendilerinin öğünmelerine ve kendilerini denemelerine fırsat vermelisin. Bak şimdi sana ne anlatacağım:

Sen hep dersin ki, "Başınızda çoban köpeği gibi durmasam, hepiniz, dağılır, gidersiniz!" Başka konularda değil de, bunu yalnızca "Kumar"da böyle olduğunu sanıyordum. Buna kumar demek de ne kadar doğru olur bilmem ki... Yıldan yıla, Bayramoğlu'nda oynanan oyunlara, kumar demek doğru mu ki... Neyse... Sen gittikten sonra, nasıl olsa biliyorsun yada tahmin ediyorsun, burda 2 kere oynadım. Bir de cumartesi pazarı Bayramoğlu'nu buna ekle... Demek ki bir haftada 4 kere... Pazar akşamı, eve döndüğüm zaman, artık kâğıtları bile görmek istemiyordum. Midem bulanmıştı. Ve hemen pazartesi sabahı, büyük eve gittim, notlarımı, kâğıtlarımı, daktilomu aldım, küçük eve geldim, geçen yıl yazmaya başlayıp da yarım bıraktığım romanıma başladım. Çalışıyorum şimdi. Sabahtan akşama kadar, durmadan çalışıyorum. Ve kendimden çok memnunum. Evin sıcak olmasından başka şikayetim yok.

Bunu sana, hem sevinesin, hem de senden saklı bir iş yapmak hoşuma gitmediği için yazıyorum. Bir de kendimin, has kumarbaz olmadığını anladığım için sevincimden yazıyorum. O kadar ki, 5 Temmuz günü hava yağmurluydu, denize giremem diye gitmedim Bayramoğlu'na. Oysa tam kumar havasıydı. Şimdi şehirde hiç mi hiç oynamıyorum, olanağım olduğu halde.

Necati Zekeriya'dan mektuplar ve kart geldi. Ateş oraya gitmiş. Mektupları açtım, belki Ateş'le ilgili bir durum vardır diye. Nitekim, belki de arabayla ve Necati Zekeriya ile birlikte Ateş'in buraya gelmek istediğini anladım. Sana yazıyorum. Necati'nin adresini de veriyorum. "Karaorman 35 SKOPJE" Ateş oraya yalnız gitmiş galiba.

Tiyatrocu Ali Poyrazoğlu'ndan İzmir'den kart geldi. Yaz turnesindeymiş. Diyor ki "20 Ağustos'ta provaya başlamalıyım. Romanı bilen tiyatrocuların hepsi çok iyi olacağını söylüyorlar, kıskançlıklarından da çatlıyorlar. Sevgiler, Ali..."

Sana söylemem gereken bişey daha var: Cevval,[113] aydan aya yaptığım yardımı kesmem koşuluyla, benden 5 bin lira istedi. Bir taksi aldılar. Karısının bir akrabasıyla ortak. Dün, ehliyet sınavına girecekti, ne yaptı bilmiyorum. Ortak çalışacaklar. Ben de verdim. En küçük kardeşim ne yapayım, benden başka kimsesi yok.

İşte böyle kocam, biz iyiyiz, sizin de iyi olmanızı ulu Tanrı'dan dileriz. Ahmet oğlum şu anda kursta. Mektubu akşamüstü atabilirim. Çünkü hava yine çok sıcak olmaya başladı.

Evde iyi kâğıt bulamadım, bağışla. Herhalde hepsini yanına aldın. Ali oğlumun attığı kartlara çok teşekkür ederim.

İyi çalışmalar, özlemle öperim.

Meral

Ören, 4 Ağustos 1972

Dönülmezim benim,

Sözde bugün sana mektup yazıp da postaya verecektim. Çünkü öğleden sonra Burhaniye'ye gidip, marangoza ısmarladığım tabak rafıyla bir mutfak masası alacaktım. Burhaniye'ye gitmişken mektubu da postaya verecektim. Ama mektup yazmaya zaman bulamadım. Üstelik çalışamadım da. Bak, nasıl geçti günüm. Dün akşamüzeri Tahsin Saraç bana geldi. Karısıyla çocukları çoktan gelip yerleşmişlerdi. Tahsin Saraç'la bizde çay içerken Müşerref[114] geldi. Kendisini aramadığım için gücendiğini söyledi. Zamanım olmadığından arayamadığımı söyledim. Gerçekten de öyleydi. Ertesi sabah için -yani bu sabah- bizi çaya beklediğini söyledi.

Sabah sekizde kalktık. Oysa her sabah 6'da kalkardık. Ben geç saate kadar çalıştığımdan erken kalkamadım. Yine her zamanki gibi doğru denize koştuk. Denizde çok mu kaldık nedir, bir de baktık, saat 9 olmuş. Oysa her sabah 9'da Mehmet, derse gidiyordu. Ders için Burhaniye'ye kendi başına otobüse binerek gelip gidiyor. Ve bununla çok

113. Meral Çelen'in doktor olan erkek kardeşi. Y.N.

114. Gazeteci ve yazar Müşerref Hekimoğlu. Y.N.

övünüp mutlu oluyor. Burhaniye, bizim olduğumuz yere 5 kilometre. Neyse, Mehmet'in derse geç kalmasını da göze alarak, Müşerref'e kahvaltıya gittik. Evi çok güzel. Bizim eve pek yakın. Mükellef bir kahvaltı hazırlamış. Bizim evde elektrik olmadığı için henüz, tabii buzdolabı da yok ve tabii bu yüzden tereyağı da alamıyoruz. Ali de tereyağını iyice özlemiş. Oğlanlar çok sıkı kahvaltı yaptılar. Müşerref'in evi iki katlı. Alt katında, eski Millî Birlik üyesi olan kardeşi Selahattin oturuyor. O da geldi. Mehmet'i derse gönderdik. Bisüre konuştuk. Müşerref'in yanındaki evde, Sevim Belli, iki oğluyla birlikte bir aydır misafirmiş. Onlara gittim. Kadın tabii çok perişan... Durumları her bakımdan kötü. Eve döndüm. Oğlanlar, denizden doğru kumlu ayaklarıyla eve girdiklerinden bütün ev kum içinde... Bana yarım saatte temizlerim gibi geldi. Bir temizliğe girişttim ki saat olmuş 2. Haydi yemek, filan derken, saat oldu 21.30. Oğlanlar dışarı çıktı. Ben de oturdum masanın başına. Önce sana bir mektup yazayım da, çalışmam uğurlu gitsin diye düşündüm.

Ah, ne olmalı olmalı da, sen bir sürpriz yapıp, ben masamda çalışırken kapıyı açıp odaya girivermelisin yada denizde yüzerken seni karşımda görüvermeliyim. Ama sen böyle güzel sürprizler yapmazsın ki...

Bu yazın Ören'de bir özelliği varmış. Her yıl temmuz 15'ten ağustos 15'e kadar poyraz esermiş. Poyraz esince de, hem deniz soğuk olurmuş, hem de kıyı rüzgarlı olurmuş. Bu yaz böyle olmamış. İmbat denilen, denizden karaya doğru esen öyle hoş bir rüzgarı var ki... Galiba Necati Cumalı'nın "İmbatla Gelen" adlı bir şiir kitabı vardı. İstanbul'a gelince ilk işim bu kitabı okumak olacak.

Şimdi oğlanlar geldi. Ali yattı, uyuyor. Mehmet benim yatağımda masal kitabı okuyor. İçimizde buranın en çok tadını çıkaran Mehmet. Üstelik, çok belirli bir gelişme var Mehmet'te. Bana rahatça şımarıyor. Biliyordum, şımarmaya çok gereksinimi olduğunu.

Ali'nin bütünleme sınavlarının tarihlerini öğren de, hemen bize bildir.

Oyunun iskeletini kurdum, ama daha yazmaya başlamadım. Yarın sabah yazmaya başlayacağım. Yarından sonra hızlı çalışmak istiyo-

rum. Burda duyduğum bir olayı roman yapmayı düşündüğümden o romanın notlarını tutmak 2 günümü aldı.. Çok ilginç bir olay. Olayın bir ayağı da Alaşehir'de. Belki ilerde bir fırsat çıkarsa, bu roman için Alaşehir'e de giderim.

Cenan'a yazdığım mektubu, eve gelince, kendisine verirsin.

Evimize daha elektrik akımı verilmedi. 2-3 gün sonra verilecek diyorlar. Buzdolabı çok önemli, Ali'ye tereyağ, bana da soğuk su için... Şimdi bize her öğle ve her akşam, yakınlarda oturan öğretmenler buz veriyorlar.

Hayır, bu gece çalışmayacağım. İşte yatıyorum.

Öperim, öperim, öperim benim dönülmezim, benim vazgeçilmezim.

Aziz

Ören, 6 Ağustos 1972

Mecburum benim.

Karacaoğlan: "Ben güzele güzel demem, güzel benim olmayınca" demiş. Çok severim bu ikiliği. Veysel'de "Güzelliğin on para etmez, bu bendeki aşk olmasa" demiş galiba. Hep aynı tem... Bak, ben ne diyorum: "Güzelliğe güzel demem, sen yanımda olmayınca..."

Sen yanımda olmayınca, güneşin bu denli güzel batışına öyle kızıyorum ki... Evimizin balkonundan seyrettiğim güneşin batışı, olağanüstü bir güzellik. Her akşam böyle. Kızıyorum. O güzelliği sensiz tadmamak için balkondan içeri giriyorum.

Daktilo makinem Tahsin Saraç'ta olduğu için mektubu elle yazıyorum. Yazabildiğime, yazını da çok çirkinleşmediğine göre elim iyi, sinirlerim de iyi demek.

Cuma akşamı, Milli Birlik üyelerinden Sami Küçük geldi. Cumartesi akşamı, saat 5'de evine çaya çağırdı. Cumartesi -yani dün- Ayvalık'tan İlhami Soysal, eşi Bahriye, kızları Alev, Nuri Bozyel,[115] eşi geldiler, saat 12'de. Soysal'lar, Ayvalık'ta Bozyel'lerde konuk kalıyorlar. Çay ikram ettim onlara. Bahriye, Ahmet'in yeni gömleğini çok övdü. Bayramoğlu'nda görüşmüşsünüz. Hep birlikte denize girdik.

115. 12 Eylül öncesi C.H.P. Balıkesir Milletvekili. Y.N.

Evde. hepimize yetecek yemek olmadığı için. İskele denilen güzel bir yerde yemek yedik. Saat 17'de hep birlikte Sami Küçük'e gittik. Tahsin Saraç'la eşi. bir senatörle eşi. Müşerref. Sevim Belli. daha tanımadıklarım da oradaydı. Soysal'lar geç döndüler. Çarşambaya Bodrum'a gideceklermiş. Yani dün çalışamadım. Bugün çok iyi çalıştım. Oyunun kanavasını kurdum. Yarın tekste başlayacağım. Zor olan. kanavasını kurmaktı. Sana mektup yazdıktan sonra kitap okuyacağım. Oğlanlar. yemekten sonra dışarı çıktılar. Burası. Bayramoğlu'ndan bile güvenli. O bakımdan çok rahat. Akşam yemeğinde. etli patates. yoğurtlu patlıcan kızartması. salata. karpuz. şeftali yedik. Önceki gün denizden çıkar çıkmaz aldığım sardalya buğlaması yapmıştım. çok güzel oldu.

Burda deniz ilk olarak bugün soğudu. Bence çok güzel oldu.

Ali'nin bütünleme sınav günleriyle yazılı mı. sözlü mü sınavlara gireceğini. okuldan öğrenip bize bildir.

Geçen mektubumda sözünü etmiştim sanırım. burda bir tarım uzmanıyla tanıştım. Çok iyi insan. Bana koskocaman odundan yapılmış saksı içinde sardunya hediye etti. Üç ayrı renkte katmerli sardunya. ateş kırmızısı. pembe. beyaz. Öyle güzel ki...

Şu eve bir de elektrik verilse "fevkala" olacak.

Yarın -pazartesi- Burhaniye'nin pazar günü. Biz de pazara gidip öteberi alacağız. Burhaniye'ye gidince de bu mektubu postaya vereceğim.

Yazmakta olduğum oyun. Gol Kralı kadar güzel olmayacak. ama ne yapayım!..

Öperim canım. öperim vazgeçilmezim. öperim dönülmezim.

Aziz

Ahmet. sınıfını geçse de geçmese de. bu yıl İngiltere'ye gidecek. Onun için zaman kaybetmeyelim: Dikerdem'e[116] telefon et. Mehmet Ali'ye[117] bu konuyu yazsın.

---

116. Emekli Büyükelçi ve Barış Derneği başkanı Mahmut Dikerdem. Y.N

117 Mahmut Dikerdem'in oğlu. Y N.

Ören, 9 Ağustos 1972

Herşeyim.

Dün sabah buzdolabı aldık: 11 ayak. Arçelik. 4000 lira. Yine dün akşam üzeri elektrik verildi. Gece bütün lambaları şıkır şıkır yaktık. Kendi buzdolabımızdan su içmek ne güzel... Ama buranın suları iyi değil. Bu güzel yerin, en büyük eksiği, suyun kötülüğü. Hergün 2 kilo incir alıyoruz. Ali bir oturuşta yarısını yiyor. Nefis incirler.

Bu müzikli oyunları ben yer yer yazıyorum. Ayrı bir teknik... Gol Kralı'nı da öyle yazmıştım. Önce oyunun adını değiştireceğim. Çünkü, ilerde "Kadın Olan Erkek" roman olunca, oyun romandan ayrılsın istiyorum. Ama daha yeni bir ad bulamadım. Oyun, 18 yerde geçiyor. Hergün 2 yeri yazabiliyorum. Şimdiye dek 4 yer yazabildim. Demek daha 14 yer var. Bu düzende gidersem, 1 hafta sonra bitecek. Ama bu yazılan ilk müsvette. Üzerinde bikaç kez daha çalışmam gerekiyor. 15 Ekim'den önce biteceğini sanmam.

Tam mektubu yazarken, terziden perdeler geldi. Yerine takıldı. Çok güzel oldu ama, perdeler evin öteki eksikliklerini ortaya çıkardı..

Bugün Küflü'den Böyle Gelmiş'in düzeltmeleri geldi. Ama hepsi değil, 336. sayfaya kadar. Yarın o işle uğraşacağımdan oyunu yazamayacağım.

Hava poyrazladığı için deniz suyu çok soğudu, sanırım 16-17 derece ancak var. Böylesi daha güzel oluyor

Yarın Nuri Bozyel gelip bizi Ayvalık'a götürecek. Ordan erken dönebilirsem ne iyi. Ama bırakmazlar

Oya'ya söyle, Mehmet'e mektup yazsın. Oğlan hergün, annemden mektup var mı, diye soruyor. Postacının yolunu gözlüyor Hoş benim de ondan bir ayırdım yok ya. Ben de senden mektup bekliyorum. Daha hiç mektubunu alamadım.

Küçücük şeylerden hemen sevindiğim için, evin perdeleri bile beni mutlandırdı. Görsen, evimizi çok beğeneceksin. Yalnız eve kilim halı sermek olanaksız. Ev birinci katta olduğundan, oğlanlar ayaklarıyla kum taşıyorlar. Hergün süpürüyorum. Üç günde bir de yıkıyorum yerleri.

Ahmet çalışıyor mu? En çok onu merak ediyorum. Sınıfını geçerse dünyalar benim olacak.

Buzdolabı gelince bal ve tereyağı aldık. Nedense yumurta pahalı. 60 kuruş. Süt orda kaçaydı, bilmiyorum. Burda ikibuçuk liradan veriyorlar. Sabahları oğlanlar sütlü kakao içiyor, ben şekersiz çay içiyorum.

İnşallah, her iki evdeki çiçekler de iyidir, su vermeyi unutmuyorsundur. Çiçeklerden kuruyan olursa üzülürüm.

Özlem ateşiyle yanarak seni öperim benim sevgili herşeyim.

Aziz

Şimdi evimize telefon almak için uğraşıyorum.

Ören, 13 Ağustos 1972

Meral'im.

Cuma akşamı. Nuri Bozyel bizi Ayvalık'taki evine akşam yemeğine çağırmıştı. Ayvalık'ta "Şeytan Sofrası" denilen bir yer var. Oraya çıktık. Orada Nihal'le çocuklarını gördük.[118] Nihal, senin roman yazmakta olduğunu söyledi. Çok sevindim, anlatılmaz ölçüde sevindim. Cumartesi günü -yani dün- öğle yemeği sofrasını kurmuştum: Sahanda pirzola, pilav, börülce salatası, erik, üzüm, şeftali. Tam sofraya oturmuştuk ki, postacı mektubunu getirdi. Sevindim. Okuyunca da sevindiğimi söyleyemeyeceğim. Nedenini de sana anlatacak değilim. İlk olarak burda çok tedirgin bir gece geçirdim. Uyuyamadım. Çalışamadım da...

Sabah 8'de kapı çalındı. Bir de açtım kapıyı: Halim...

Birlikte kahvaltı ettik. Şimdi Halim uyuyor. Uyanınca gidecekmiş. Bir de onunla göndermek için bu kısa mektubumu yazıyorum.

20 Ağustos'ta Ali'yi göndereceğim. Belki Mehmet'i de birlikte gönderirim. Belki benimle kalır.

Yemek, bulaşık, ev işi çok zamanımı alıyor. 20 Ağustos'tan sonra daha iyi çalışacağımı sanıyorum. 1 Eylül'de İstanbul'a döneceğim. 15 Ekim'de. Böyle Gelmiş'in 2. cildini yazmak üzere yine Ören'e geleceğim.

---

118. Çevirmen ve Yazar Nihal Yeğinobalı ve çocukları Sim ve Timur.. Y.N.

Roman yazmaya başlamakla ben gerçekten çok sevindirdin. Başarılar dilerim.

Şadi Usal'a[119] telefon et: Ali 20 Ağustos'ta döneceğine göre, hemen İngilizce derslerine başlayabilirler.

Öperim Canım

Aziz

14 Ağustos 1972
İstanbul-Pazartesi

Canım Kocam,

Bu sabah Halim son mektubunu getirdi. Ben de hem sevindim, hem de üzüldüm. Senin o kadar uzun zaman kalacağını sanmıyordum. Yine de, orada daha iyi çalışıyorsan, elbet kalmalısın. Ama buradayken o kadar çok konuk çağırdın ki, bunlara bir de onların dışındakiler eklenince, çalışman zorlaşır. Ama dinlenmeye de gereksinimin var. İyi oluyor.

Oyun nasıl gidiyor, ben Ali Poyrazoğlu'nun 20 Ağustos'ta provalara başlamak istediğini sanıyorum sana yazmıştım. İstanbul'a döndüğünde, eve telefon edecek elbette, ben ona ne diyeyim? Sence ne zaman biter?

Cumartesi günü Kemal Bisalman[120] telefon etti. Onlara da "Böyle Gelmiş"in 2. cildini söz vermişsin. Daha önce de aramıştı, ama ben o zaman daha mektupları almamıştım, adresini de bilmiyordum. Bu kez öylesine ısrar etti ki, adresini verdim. Ama şu sıralarda tiyatro çalıştığını, "Böyle Gelmiş"e başlamanın olanaksız olduğunu, yine de bu konuda senin karar verebileceğini söyledim.

Az önce Muzaffer Bingöl,[121] küçük oğluyla bizdeydi. Birtakım işler için gelmiş. Anlattı ama, ben burda uzun uzun yazmıyacağım. Bir

---

119. Aziz Nesin'in Askeri Okul'dan sınıf arkadaşı. İngilizce özel ders veriyordu. Y N

120. Yeni Ortam Gazetesi'nin sahibi, armatör. Y N.

121. Aziz Nesin'in Askeri Okul'dan arkadaşı. Y N.

hafta sonra Amerika'ya dönüyormuş. Bir isteğin olursa ona yazmanı istedi.

Cumartesi akşamı Güngör uğradı yeniden. Biraz konuşabildik. Çünkü ben, teyzemin torunlarının sünnet düğününe gitmek zorundaydım. Bugünlerde Çanakkale'ye gidecek. 10 gün sonra falan dönecekmiş.

Yine Cumartesi günü Altın[122] uğradı. Çocukcağız, üniversiteye girememiş. Burslu öğrenci olduğu için Ankara'da bakanlıkta çalışıyormuş. 1200 lira maaş alıp, burda 1500 lira ev kirası veriyorlarmış. Aldığı para da elbet, yol parası ve kendi masraflarına gidiyormuş. Arabasını satmış, şimdilik onunla idare ediyormuş. Adresini ve telefonunu tam olarak verdi. Bizim aradığımız yerde, bir yerde olacak.

Romanım, şimdilik iyi gidiyor. Bazı gün 18, bazı da 5 daktilo sayfası yazabiliyorum. Bazen de hiç çalışamıyorum. Şimdilik 57 daktilo sayfası yazdım.

Senin yaptığın gibi, önceden bir kanava çizemiyorum. Hepsi kafamın içinde. Öyle bir kanava ortaya çıkınca, sanki beni bağlıyacakmış gibi geliyor. Bir de bir plan çizersem, sanki çok kuru olacakmış gibi geliyor. Ama genellikle bir yazıp bitirsem, ondan sonrası kolay...

İnşallah, bu tembelliğim artık sona ermiştir.

Cuma günü, korkunç bir migrenle kalktım, 3 saat boyunca kustum. Ahmet gitti Istanbul'a para almaya. 500 lira fazla aldırdım. Çünkü Oya'ya aybaşında verilecek para vardı. Seni bekledim biraz, baktım gelmiyorsun. Karatekin'e telefon ettim, o da gönderdi.

Ali'nin okul taksidini yatırdım. Bütünleme günlerini bugün öğreneceğim. Mektubu atmadan önce, altına yazarım. Günler o kadar sıcak geçiyor ki, gündüz Kadıköy'e inmek bir mesele. Başım dönüp, midem bulanıyor. Bu sıcaklara hiç dayanamıyorum.

Canım kocam, sana gelmeyi ne kadar isterim bir bilsen. Sen yazmadan önce, ben diyordum, gidip bir sürpriz yapayım, diye. Ama ben burda başındayken, o kadar zor çalıştırıyorum ki, bir de ben gidersem,

122. Altın Pınar, Selahattin Pınar'ın oğlu, Nesin'lerin aile dostu. Y.N.

bu oğlan ne yapar. Ahmet'in ilk sınavı 2 Eylül'de, fen derslerinden girecek.

Mahmut Bey'e telefon ettim. Sana çok selamları var. Mehmet Ali, şimdi Avrupa'da dinleniyormuş. Adresi belirsizmiş. Ancak 15 Ağustos'ta Londra'ya dönecekmiş, ondan sonra durum belli oluyormuş. Yine de Mahmut Bey, hemen o gün mektup yazacağını söyledi.

Seni çok özledim, çok... Aramızda ne geçerse geçsin, kim girerse girsin, biz yine de bir elmanın iki yarısıyız, bunu biliyorsun değil mi? Benim seni sevdiğim ve tanıdığım ve hatta anladığım kadar, hiçbir kadın seni sevmemiş, anlamamış, tanımamıştır. Onlarda belki iyi bir anın vardır, ama ben seni kusurlarınla da seviyorum. Gerçek aşk da budur bence.

Ali oğlum nasıl? Annesine nihayet bir kart atabildi. Çocuklarımdan daha fazlasını da beklemiyorum ama, yine de insanın gücüne gidiyor.

Oya, Mehmet'i çok özledi. Ders almak için, Burhaniye'ye otobüsle gittiğini söylediğim zaman, dehşete düştü. Ama bence de Mehmet için evden ayrılmak çok iyi oluyor. Murat'ı[123] çok kıskandığı bir gerçek.

Sana bu mektubu yazdıktan sonra romana oturacağım. Önceleri iyi gidiyordu ama, şimdi bir yere takıldım. Cumadan beri kafam hep orda. Aslında, ne olursa olsun yazıp geçmeli. Sonradan düzeltilir ve bir çözüm yolu bulunur. Ben de öyle yapacağım.

Ne kadar çok "Ama" kullandım değil mi? "Şey" ve "Ama"ları çok mu seviyorum, yoksa Türkçesi kıt bir kadının sarıldığı silah mı, kimbilir! Bu iki sözcük de ne kadar çok yer dolduruyor Türkçe'de...

Geleceğin günü iple çekeceğim. Eğer orada daha rahat çalışabiliyorsan, Eylül 1'e kadar kal. Biraz da hazır yiyin canım, ne diye o kadar yemekle, bulaşıkla uğraşıyorsun? Ucuz lokantalar varmış pekâlâ...

Seni o kadar seviyorum ki, sevmemek elimde değil artık... Özlemle öperim, öperim... Oğlumu ve torunumu da öperim.

Meral

123. Oya Nesin'in 2. evliliğinden olan ortanca oğlu Murat Güngör. Y.N.

Bioloji: 25 Ağustos - Cuma
İngilizce: 26 Ağustos - Cumartesi
Yurt Bilgisi: 7 Eylül - Perşembe

Ören, 19 Ağustos 1972

Meral'im.

Buraya erken gelmeseymişiz, evimizin yapımı daha çok uzayacakmış. Ben de İstanbul'dan gelirken evin tamamlanmış olduğunu tahmin ediyordum. Ama erken gelişimiz iyi oldu. Buyüzden bizim evin yapımına ağırlık verdiler. Yoksa ancak bugünlerde bitebilecekti.

Sıcağa gelince, burda sıcak hiç duyulmuyor. Biz burda o korkunç sıcakları hiç duymadık. Gelince, sen de görürsün. Bu sabah saat 6'da denize girdim. Denizde tek kıpırtı, tek çizgi yoktu. Ama öğleye doğru yine rüzgar başladı. Deniz dalgalı. Şimdi saat 11.30, masamda sana bu mektubu yazarken dalgaları seyrediyorum. Denizde insanlar var ama; bu havada denizin güzel olacağını sanmıyorum. Ağustos genellikle böyle geçermiş. Bu rüzgar da çıkınca deniz birdenbire soğuyor.

Yazmış mıydım sana, geçenlerde bir sabah, Halim'in gelişinden 2 saat kadar sonra Cenan geldi, kızkardeşi, eniştesi ve karı-koca bir akrabasıyla. Sana uğramadan geldiği için darıldım. Bugünlerde İstanbul'a dönmüş, sana uğramış olmalıdır.

İstanbul'daki korkunç sıcakları Nihal anlatmıştı. Nihal'i Ayvalık'ın Şeytan Sofrasında gördüğümüzden iki gün sonra arabayla gelen bir kadınla bir erkek bizi aramışlar, bulamayınca gitmişler. Sanırım, yine Nihal'di gelen. Biz o gün, dağa çıkmıştık. Ali anlatmıştır o dağ macerasını. Kazdağı yada eski adıyla İda dağı denilen, tanrılar tanrısı Jüpiter'in yaşadığı dağ... Biliyorsun, ben o dağa, 1966 da, Sermet'in[124] TÖS Tiyatrosunda Ayak Bacak Fabrikasını görmek için geldiğim zaman'da çıkmıştım. O zaman, Sabahattin Eyüboğlu, Sabahattin Batur,

124. Tiyatrocu Sermet Çağan. Y.N.

Nurten'le kocası da[125] vardı. O zaman çektirdiğimiz bir fotoğrafı bana burda şimdi verdiler. Fotoğrafta daha başkaları da görünüyor ama, kimler olduklarını anımsamıyorum. Fotoğrafı sana gönderiyorum. Eskiden çıkmış olduğum için, bikez daha o dağa çıkmak istemiyordum. Ama hiç olmazsa Ali bigün yanımdan ayrılmasın, hep benimle birlikte olsun da cigara içmesin diye, İda dağına çıkmaya razı oldum. Ama boşuna... Ali yine de, benden gizlendiğini sanarak, cigara içti...

İlk olarak burda Ali'yle çatıştık. Mektupta anlatılır gibi değil. Ali, beni çok düş kırıklığına uğrattı. Öyle çatışmalar ki, kimi zaman karşımda Ateş var sandım. Hem de öyle ki, Ali'yi Ateş diye çağırdığım bile oldu. Anlatılır bir duygu değil bu. Ali'yle aramızın öylesine açılacağını hiç ummazdım.. İşte burda benim verimli çalışamayışımın nedeni Ali oldu. Çok değişti. Hiç laf dinletmek, öğüt vermek olanağı yoktu. Nasıl sabırlı, yumuşak davrandığımı anlatamam. Çok üzülüyordum. Neden böyle yaptığını anlayabilmek için çok uğraştım. Hemen hemen evde hiç oturmaz gibi bişeydi. Bana, cigara içmiyorum, diye yalan söylüyordu. Cigaradan başka derslerine de çalışmıyordu. 10 dakika kadar şöyle bir kitaba bakıp dışarı fırlıyordu. Arkadaşlar edindi. Sevmedim arkadaşlarını. Ama baskı yapmak, zorlamak istemedim. Hep anlatmaya çalıştım. Zaman zaman bana bağırdığı, çıkıştığı bile oldu. Sana önceki mektuplarımda yazmamıştım. Ali'yi izlemekten çalışamıyordum. Yemek yapmak, bulaşık falan bişey değil, zamanımı daha çok Ali'yi izlemek aldı. Ali'yi ne çok sevdiğimi bilirsin. Üzüntüm buyüzdendi. Giderek, geceleri de geç gelmeye başladı. Konuşup anlatmaya çalışıyordum. Kendini hep haklı sanıyordu. Kızdığım bigün, "Yarın Istanbul'a gidiyorsun!" dedim. Ama burası o denli güzel ki, kıyıp gönderemedim. Son 2 gün hiç konuşmadım. Doğrusu, içimden gelmedi konuşmak. Istanbul'a geleceği geceydi. Yine eve gelmedi. Çok merak ettim. Gece 1.30'a kadar aradım. Bitişiğimizdeki boş evden sesler duydum. Kapıyı çalıp, açan delikanlıya, Ali orda mı, diye

125. Tiyatro kitapları yayınlayan İzlem Yayınevi'nin sahibi Günay Akarsu ve eşi Nurten Tuç. Y.N.

sordum. İçerde 4-5 delikanlı vardı. Beni görünce telaşlandılar, bişeyler gizlemeye çalıştılar. Birden içeri girdim. Boş odayı hapisane odasına çevirmişler. Yerde karpuz dilimleri, rakı şişeleri... Cıgara dumanı. Ali beni görünce şaşırdı. 2 tokat vurdum. Öyle 2 tokat ki, tam kulağa küpe olacak 2 tokat, ölene dek acısını unutamaz. Benden hiç böyle bişey beklemediği için aptallaştı. Soktum içeri, bir tokat daha attım. Ağlamaya başladı. Ben de çok kötü oldum. Birden sol gözüm bulanıklaştı. Ali, herhangi bişeye alışmaya çok yatkın bir çocuk. Böyle olanlar, genellikle, iradelerinin çok güçlü olduğunu sanarak kendilerini aldatırlar. Ali, saatlerce kâğıt da oynuyor yada oynayanları seyrediyordu. O akşama dek, onurunu kırmamak için elimden gelen herşeyi yapmıştım. Tokatlardan sonra karşıma oturup ağlamaya başladı.

– Neden böyle yapıyorsun Ali? dedim.

Bu soruyla hiç ilgisi yokmuş sanılacak bir yanıt verdi. Birden patlar gibi,

– Zaten annem beni sevmiyor... dedi.

Donup kaldım.

– Bunu nerden çıkarıyorsun? dedim.

– Ahmet'i seviyor, beni hiç sevmiyor... dedi.

Daha başka şeyler söyledi. Ben de kendisine açıkladım şöyle:

"Oğlum yanılıyorsun. Ben, kimi başarısızlıklarından ötürü Ahmet'e karşı sert davranıyorum, Ahmet'e haksızlık ediyorum. Annen de bunu telafi etmek, dengeyi bulmak için Ahmet'e yakınlık gösteriyor. Seni sevmediğini nerden çıkarıyorsun, yok böyle bişey... Ayıptır bunları düşünmek..." dedim

Ali "Evet, başlangıçta öyleydi, ama sonraları başka biçime dönüştü." dedi.

Konuşmamız çok uzun sürdü. Hepsini yazmak çok uzar. Sonuç olarak, döğdüğümün iyi olduğunu anladım. Saat 2.30'a dek konuştuk. Çok üzüldüm ama, sonunda anlaştık, uyuştuk. Yıkanıp yattı, uyudu. Bana gelince o gece hiç uyuyamadım. Gözüm ağrıdı. Sabah kahvaltılarını hazırlayıp uyandırdım. Birlikte Burhaniye'ye gittik. Öpüşüp ayrıldık. Gittiler. Sol gözüm bulanıklaşmıştı.

Sakın unutma: Sen bunları bilmemiş olacaksın!

Bu mektubun kesinlikle Ali'nin eline geçmemesine dikkat et. Sana bunları anlatmamın nedeni, Ali'ye daha yakın olman içindir. Çocuk, göstermiyor ama, çok içleniyor. Kısacası, anababa olmak çok zor iş... Cigara içmeyeceğine de söz verdi. Dilerim durur sözünde... Bu olaydan epiyce önceydi. Sana mektup yazması için çok üsteledim, bitürlü yazdıramadım. Bigün "Neden annene mektup yazmıyorsun?" diye bağırınca, o da bana "O bana Paris'e mektup yazdı mı?" diye bağırdı. Son olayla bunu birbirine bağlayınca, senin kendisini sevmediğini sandığı ortaya çıkıyor. Bu yanlış sanısını düzeltmek zorundayız.

Her neyse, sonunda işi tatlıya bağladık

Bilirsin, ben çalışamayınca kendimden hiç memnun olamam, büyük bir suç işlemiş gibi kendimden vicdan azabı çekerim. Şimdi işte öyleyim. Doğrusu, burda umduğum gibi çalışamadım. Asıl hızlı çalışmaya şimdi başlayabildim. Senin de söylediğin gibi, burda bu denli uzun kalmayacaktım. Ama Istanbul'a elim boş dönmek istemedim. Bu sabahtanberi oyunu daktilo etmeye başladım. Elbet bu son biçimi değil. Üzerinde düzeltmeler yapıp bir daha daktilo edeceğim. Ama o işi Istanbul'a bırakacağım. Oyunun ilk daktilosu bitince Istanbul'a döneceğim. Bu da, bu tempoyla gidebilirsem, 30 Ağustos, 1 Eylül olabilir. Istanbul'a gelir gelmez de, oyuna son biçimini verip bir daha daktilo edeceğim. (Mektubu burda kesip, denize gittim, geldim. Deniz ılıktı, ama rüzgar vardı.)

Haa, gözümü merak etmişsindir. Edremit'te çok iyi bir göz hekimi var Ona gidip muayene oldum, ilaç verdi. Şimdi iyiyim. Hiçbişeyim yok.

Burda bugüne dek iyi çalışamayışımın bir nedeni de, başka konulara dalmış olmam. Hâlâ kendi yurdumuzu tanımıyoruz. Burası, Kurtuluş Savaşı'nın canlı tarihi. Bugüne dek yazılmamış binlerce olay var. Çok ilginç olaylar dinliyorum. Köylere gidip yaşlılarla konuşuyorum. Bunların notlarını aldım. Çok yaşlı adamlar, ölüyorlar. 1-2 ay önce ölenler var, savaş anıları onlarla gitmiş. Bunlardan, önce çocuk öyküleri çıkaracağım. Sonra, ilerde bir roman yazmayı düşünüyorum. Kurtuluş Savaşı üzerine roman yazmak, genel planımda vardı.

Çok rica ederim, bana bir daha kumarın lafını bile etme. Onun için geçen mektubunu okuyunca sevinemediğimi söylemiştim. Sana bunu, en kaba biçimiyle şöyle söylemiştim: "80 yaşında hastalıklı bir kocakarının pisliğinden olduğu kadar kumardan iğreniyorum. Daha başka ne söyleyebilirim?" Sen hâlâ kumar oynuyorsun. Üstelik aradabir de, "Biraz oynayayım mı şekerim?" diye bana sorup, böylesine iğrendiğim bişeyi bir de bana onaylatıyorsun. Yapma bunu. Herhangi konuda seninle kavga etmiyorsam, seni hepten çıkarmışım, demektir. Dikkat et, böyle zamanlar oluyor ne yazık ki... Haftada 4 kez kumar oynadığını yazıyorsun. Bu da kumar mıymış! E insaf et yani! O söylediğim pisliğe boğazına kadar mı gömülecektin? Sonra düşün. Bütün yaşamımda karşısında olduğum, alay ettiğim kimi şeyler var. Tüketici, asalak, aylak sosyete karılarının, pis burjuva karılarının kumar oynamaları da bunlardan biri. Fosur fosur cıgara içerek, cıgara dumanları arasında, her konuda 5 satırlık bilgiçlik taslıyabilecek boyalı, süslü, kendilerini bir bok sanan, yüzeysel bitakım karılar. Yalnız iğreniyorum be, daha nasıl söyleyeyim. Elbet tahmin ederim, senin orda kumar oynayacağını, ama bir de bana ne diye yazıyorsun? Günün birinde kendi karımı böyle görmek, benim yaşamımın utancıdır. Bak, sana bişey söyleyeyim: "Ölümümden sonra kendime cenaze töreni yaptırmak istemiyorum. Ölünce ben hiç sevmediğim, nefret ettiğim bu töreni görmeyeceğim, bilmeyeceğim. Öyleyse neden bu törenin yapılmasını önlemek için şimdiden yollar arıyorum? Çünkü ölünce elbet bilmeyeceğim ama, şimdiden biliyorum ya bu pis, yapmacıklı davranışları... İşte onun için cenazeme tören yapılmaması yollarını arıyorum. Senin kumarın da böyle... Ben öldükten sonra elbet rahat rahat kumar oynayacaksın. Ben de görmeyeceğim. Ama şimdiden bunu bilip üzülüyorum ya... Önemli olan bu, insanın, insanın ölümünden sonraki günlerini sağlığında yaşaması... Olgun kişi böylesine derler. Hayvanlardan bir ayrımımız da, ölümümüzden sonrasını sağlığımızda duymamızdır.

Sanırım bilirsin, bir yakın geziye çıkarken bile, evimi, masamı, ötemi berimi derler toparlarını ki, ölürüm de belki eve dönemezsem, arkamdan başkaları bıraktıklarımı dağıtmık, savruk, pis bulmasınlar. Bulurlarsa ne olur, ben yokum ki... Ama ne olacağını sağlığımda dü-

şünüyorum ya, öyleyse geriye sağlığımda utanacağım bişey bırakmıyayım. Çok açık yazmaya çalışıyorum ama, bilmem anlatabiliyor muyum? Ölüm, birden beni amansız yakalamazsa, ölümümden sonra arkamda, şimdiden utancını duyacağım hiçbişey bırakmak istemiyorum, onları hep tasfiye etmek niyetindeyim. Hiç kimseyi kandırmadım, seni hele hiç mi hiç...

Kumar oynadığın söylemek bana doğruyu söylemek mi? İnsan niçin doğru söyler? Yani doğru söylemenin yararı ne? Tek yararı, nasıl olsa doğruyu söyleyeceği için, kötü bişey yapmamak... Yoksa hem kötü şeyi yapmak, hem de söylemek, yine o kötü şeye devam etmek, doğru söylemenin faziletini siler.

Her neyse, ne yapayım, nasıl olacaksa öyle olur. Ama sana şunu söyleyeyim, kumar senin için bir seçme olmalıdır. Anlatabiliyor muyum? Daha bunun gibi birkaç seçmeli durumun var.

Kabalığıma gelince... Evet öyle. Ama beni böylesine kabalığa itelemek, zorlamak, çok büyük başarıdır. Olayı bir de bu yönden, kendi açından al. Pek seyrek de olsa yaptığım kabalıktan sonra en çok üzülen benim. Haksız olduğumdan değil, neden beni böyle kabalaştıracak durumda bıraktıklarından, neden gönül kırdığımdan... Gerçekte, dünyada hiç kavga etmeyecek, gönül kırmayacak o çok az bulunur insanlardan biriyim. İşte bu durumda, kendime yalnızlığı seçmek zorunda kalıyorum.

Romana çalışman, beni öyle sevindiriyor ki... Bütün yüreğimle başarılı olmanı istiyorum. Olabilirsin de... Yeteneklerin var, o yeteneklerini kullanırsan elbet başarırsın. Aslında, edebiyat konusunda benim gibi bir yardımcın olması, senin büyük şansın. Ama sen bu şansı kullanmak istemiyorsun. Romanının iyi olacağına inanıyorum. Yalnız,

1- Çok ve hızlı çalış,
2- Yayınlamak için acele etme, üzerinde durup durup yeniden çalışmanı salık veririm.

Sen Necati Zekeriya'ya benim adıma yanıt verebilirsin. Üniversiteye girmesini geciktirmezse Ateş buraya gelebilir. Ama sanırım geç kaldı.

Poyrazoğlu telefon ederse söyle: Bu tempoyla çalışırsam, oyunun ilk biçimi, 30 Ağustos'ta bitecek. Sonra üzerinde çalışıp son biçimini vereceğim ve daktilo edeceğim. Yani 20 Eylül'ü bulur bitmesi.

Cevval'e verdiğin para önemli değil, ama başka bişey önemli. Bana bu konularda hiçbişey danışmak istemediğinizden, ben de karışmak istemiyorum. Cevval için de, Zuhal için de böyle oldu. Verdiğin para, para vermen önemli değil, elbet vereceksin.

Dün Kemal Bisalman'dan, ayrıca Hayati Asılyazıcı'dan mektup aldım, çıkacak gazete için. Ne yapacağımı bilemiyorum. Elbet "Böyle Gelmiş"i yazmak daha önemli, ama bu oyun başıma dert oldu. Üstelik sevmeden yazdığımdan çok da sıkılarak çalışıyorum. Ekim'de buraya gelip "Böyle Gelmiş"i yazmayı düşünüyordum. Burda daha hızlı çalışabilirim diye. Ama bu durumda ne yapacağımı bilemiyorum. Oyun bitince hemen Böyle Gelmiş'e başlamam gerekiyor.

Günde 18 sayfa roman yazman çok iyi, daha da çok yazmaya çalış. Ne kadar çok ve uzun yazarsan, o kadar çok değiştirme, düzeltme, atma olanağın olur. Bu, yazar için bir şanstır. Benim hiç elde edemediğim bir şans. Ama önceden romanın kanavasını çizmemiş olman iyi değil. Sonra, çizdiğin kanavaya tıpatıp uymak zorunda değilsin. Ama her ne olursa olsun, önce romanın iskeletini kur. Yazarken değiştirebilirsin.

Doğrusu, Ahmet'in bütün sınavlarını vereceğini sanmıyorum. Sen de onun yüzünden kötü bir yaz geçirdin. İşte bir üzüntüm de bu... Ne yapalım. Sınıfta kalırsa 1 yıl İngiltere'de kalarak dil öğrenimiyle bunu telafi edebilir. Asıl önemlisi, Ahmet'in kaygısız, sorumsuz, yükümsüz olmasıdır. Bunu nasıl önleyeceğiz bilmem. Hatta zaman zaman İngiltere'ye gönderirsek daha mı kötü olur, diye de düşünüyorum. Bu konuda ortaklaşa karar vermemiz gerekiyor. Sen de iyice düşün bunu.

Mektubum eline geçtiğinde Ali de sınavdan çıkmış olacak. Onun geçeceğine kuvvetle umuyorum. Dediğim gibi, oğlan, kendisini sevmediğin sanısına kapılmış. Bunu önle.

Bu mektubu yazmaya dün başlamıştım. Bugün 20 Ağustos, saat sabah 7. Şimdi hemen denize gidip sonra oyunu yazmaya oturacağım yine.

Haa, unuttum. 1100 liraya bir halı aldım. Oraya mı getireyim, burda mı kalsın? İstersen burda kalsın da, sen görünce karar verirsin. Burda divan üzerine koyarız, belki de...

Bu mektubu 21 Ağustos pazartesi günü (Burhaniye pazarı var) Burhaniye'ye gidince postaya atacağım. Daha önce evden çıkmak niyetinde değilim.

Savaş anıları dinlemek için gittiğim Behramköy ve Babakale öyle güzeldi ki, yanımda olmadığın, o güzelliği seninle bölüşemediğim için, bütün o güzellik bana da zehir oldu, hiç tadını alamadım.

Belki Ekim'de hiç olmazsa birkaç gün için buraya birlikte gelebiliriz, ha ne dersin? Hele Ahmet İngiltere'ye giderse...

Roman için başarılar. Büyük özlemlerle öperim canım. Belki bundan sonra mektup yazamam.

Aziz

Mehmet'le benim birlikte fotoğrafımızı Oya'ya ver. Bende başka kopyası var.

Pazartesi günü uçakla dönüş biletini aldırmaya çalışacağım. Belki telefonla uçak bileti aldırtabilirim bir hafta sonrası için.

22 Mart 1973, Perşembe

Canım Kocam,

Sana bu mektubu yazdığım sıralarda sen Ankara'ya gitmek üzere ya yoldasın yada uçakta Şimdi saat 9. Türkiye'de 10. Dün akşam değil mektup yazacak, oğluma kavuştuğum için sevinecek halim bile yoktu.

Mektubumu baştan sona okuduğun zaman herhalde çok güleceksin. Ben bile, bütün yorgunluğuma karşın, yollarda gülmemek için kendimi zor tutuyordum.

Uçakta o kadar rahat geldim ki, bundan sonra hep Türk Hava Yolları'yla geleceğim. Gerçekten pilotlarımız çok usta. Bunun yanısıra, senin her zaman söylediğin gibi, şanslı bir kadın olduğumdan, hava, aynı Istanbul'daki gibiydi. Hatta şaşacaksın, pencere yanından uzağa oturduğum halde, aradabir bulutlara ve Alp Dağları'na baktım. Yalnız, benim o kötü önsezimle, hiçbişey yokken, ne zaman içim durup dururken hop etse, uçak birkaç saniye sonra sallanmaya başlıyordu. Hemen de geçiyordu. Çünkü hava gerçekten çok güzeldi.

Paris'e kadar 3 saatte geldik, bizim saatle 13'de Paris'e indik. Orda 1 saat kaldı ama bizi uçaktan indirmediler. Benzin aldı. Saat 14'de havalandı ama, önce "Motor 20 dakikayla 1 saat arası çalışabilir, Londra'da hava şartları kötüymüş," dediler. Buna karşın 2 dakika sonra uçtuk.

Kendikendime, "Eh Meral Hanım, buraya kadar iyi geldin ama, şimdi sallanacaksın." dedim ve kaplumbağa gibi kabuğuma çekildim. Bekle bekle sallanmaz. Allah Allah! Londra'da ve tüm İngiltere'de hava bizden güzel. O kürk daha havaalanında fazla geldi. Kepimi çıkardım. Birazcık fiyakam bozuldu ama, ne yaparsın, hava çok güzeldi.

Eskiden hostes olan cici bir kızla tanıştırmışlardı beni. Kızcağız biraz ingilizce biliyor, şimdi de 3 ay dil öğrenmeye geliyormuş: Londra Havaalanı'nda Türkleri o kadar aradılar ve sıkıştırdılar ki, hem sinirlendim, hem korktum. Çünkü başka dil bilmedikleri için o hostes kız

onlara yardım ediyordu. Buna karşın, bir kadıncağızı, oğlu gelip almadan bırakmadılar. Ben ayrıldığım zaman bir adam da orda oturuyordu. Giriş izni vermediler. Sonradan kızın anlattığına göre 60 sterlini varmış ve 5 ay kalmak istiyormuş. İşçi anlıyacağın!

Sıra bana geldi. Ahmet'in yazdıklarını da çıkarıp memura doğru gittim, ama vermedim.

Daha önce şunu anlatayım da gül. Havaalanına inince, ingilizce öğrendiğim bütün cümleler, kafamdan uçup gitti. Ne kadar sıkarsam sıkayım kendimi, sizin oğlunla alay ettiğiniz fransızcadan başka bişey gelmiyordu. Adamların önünde çıkarıp bakmak acaip olacaktı, ayrıca burda sorduklarıyla hiçbir ilgisi yoktu.

Neyse, adamın önüne gittim, "Ay dot no Engliş" dedim, sonra ingilizceyle fransızcayı karıştırıp "Je sois un peu Frenç" gibi bir cümle kurdum. Adam gülmeye başladı, sanıyorum bu yüzden, en çabuk ben geçtim. Ondan sonra, yine o sizin beğenmediğiniz fransızcayla Durham School'da oğlumun okuduğunu, onu görmeye geldiğimi, 15-20 gün İngiltere'de kalıp sonra birlikte Paris'e gideceğimizi (Adam biletimde Paris'e gideceğimi görmüştü) sonra benim İstanbul'a, oğlumun okula döneceğini söyledim. Adam paralarımı bile saymadı. Çünkü benden önce herkesin parasını tek tek saydılar. Bir de bana yardım etmeye kalktı, teşekkür ettim, ayrıldım.

Genç, sevimli bir adamdı. Önce yardımından tedirgin oldum ama, sonra yardımsever İngiliz'in ne kadar haklı olduğunu anladım. Çünkü, havaalanındaki o ilk memurdan başka bir tek İngiliz bile, fransızca bilmiyorlar, türkçe hiç!

Neyse, ingilizce bilen kızcağız, benden 10 dakika önce işlemine başlamıştı, benden 15 dakika sonra geldi yanıma ve ingilizce bilmediğim halde, işlerimi bu kadar çabuk halletmeme şaştı. Bavullarımızı aldık. Bir el arabasına koyduk, gümrüğe geldik. Herkesi didik didik ararlarken, inanır mısın, bizim iklmizi aramadılar. Yalnız "Cıgara var mı?" diye sordular. "1 karton" dedim, "peki buyrun" dediler. Sonradan öğrendim ki, İngilizler "cıgara ve içki" sokmazlarmış. Kendi memleketlerinden, bunlardan çok vergi alıyorlarmış.

Gümrükten de geçtik ama çuvalladık! Bir hamal tutmadığımıza pişman olduk. Çünkü yürüyen merdivenlerle aşağı inmemiz gerekiyordu, kocaman arabayla işte bu olanaksızdı. Kıza dedim ki, "Hadi, bavulları ele alıp ineceğiz." Ama merdiven dar. "Olsun" dedim. Koca 23 kg. bavulu ve 2 çantayı yüklendim, can havliyle kendimi yürüyen merdivene attım. Attım ama bir yandan da içimden kahkahalarla gülmek geliyor. O kadar yükle merdivende sıkışıp kalmam ve adamların tıkır tıkır işleyen tekniklerini bozmam işten bile değil... Bir ara sıkışır gibi oldum, küçük bir manevrayla atlattım ve kendimi alt başta buldum. Şimdi sıra kızcağızda. Aşağıda bekliyorum. O yukardan uçuruma bakar gibi bakıyor, üstelik, yükü bende 1/3 az. Neyse, o da kendini attı merdivene, biz aşağıda buluştuk. Ve kızcağız orada ayrıldı benden, kaldım tek başıma.

Baktım, hemen kapıda 1 otobüs duruyor. "Terminal?" dedim. "Ooo, yes, Terminal!" dedi. Bavulu verdim, ben de otobüse 2 çantayla bindim. Şehir aşağı yukarı 1 saat sürüyor. İlk girişte beni çarptı. Sonra sonra yüreğimi bir el sıkıyor gibi geldi. Evler o kadar bir örnek ve o kadar birbirinin aynı ki, bacalar, pencereleri ve hatta televizyon antenleri...

Sonra terminale geldik. Bu kez bavulları taşıyacak gücüm yok. Bir hamal çağırdım. (Ha, burda THY'nin bir terminali yok. BEA midir nedir, onun oraya geldik.) Bavulları yükledi, taksi kuyruğuna girdik. (Kings Kros Station" dedim. Tamam! Otobüste 50 peni almışlardı. Akıllılık edip, daha önceden hamala 50 peni uzatmıştım, bişeyler söyledi, anladım ki bozuk parası yok! Şoförden bozduracak! Gerçekten şoföre bozdurdu, 15 peni aldı! Eh!

Git git yol bitmez, git git yol bitmez. Gözüm taksi saatinde. Derken trafik sıkıştı. Şoför boyuna anlatıyor, ben "Ay dot no engliş" diyorum, onun aldırdığı yok! Boyuna anlatıyor. Bu İngiliz'lerin bir özelliği, sonra bütün herkes, ben ne kadar Ay dot no engliş dersem diyeyim, bana ingilizce bişeyler anlattılar, ama ne anlattılar, bilmem!

Bir de ne göreyim, gösteri yürüyüşü var. Kızlar, oğlanlar, ellerinde dövizler, yanlarında öğretmenleri, (öğretmenler pankart bile taşıyorlardı) bir yığında sevimli polis, copsuz ve tabancasız, gülümseyerek,

hep birlikte yürüyorlar. Derken bir çocuk, bir bildiri uzattı pencereden. Anlar mıyım diye baktım, hiçbişey anlamadım! Demek şoför bana yürüyüşün nedenini söylemek istiyormuş!

En çok hoşuma gideni de, bir kız öğrenci, yanıbaşında yürüyen polise, elini kolunu sallıyarak, adamakıllı çıkışıyor, polis de, miğferinin kayışını ağzında çiğneyerek ve gülerek başını sallıyor! Yani "Haklısınız, ama ben ne yapayım!" demek istiyor.!

Bütün dikkatimle çevreme bakıyorum. Londra'nın içinde de bir örnek evler var ama, anladığıma göre, bunlar sonradan yapılanlar. Tuğla ve kremiti öyle bir kullanmışlar, şaşarsın! Evlerin dışında hiç sıva yok, olduğu gibi bırakmışlar. Ama bana kalırsa, boyalarını ve tuğlaları öyle has yapmışlar, öylesine pişirmişler ki, kirlenmek bir yana, rengi bile atmamış.

Neyse istasyona geldik. Taksi 1.15 sterlin yazmıştı. Ben 1.20 verdim. Şoför herhalde olmaz, bavulların da var, dedi. Gerçekten, taksinin içinde tarife var. 1 bavul için 6 peni alıyorlar. 10 peni daha verdim. Tenkyu, dedi. Bavulları yüklenip gişeye geldim. Darham değil, Darım, diyeceksin, aklında olsun. Bileti aldım. Tren saat 5'de. 1 saat var. Eh bavulların başında bekçilik ediyorum. Bir polise sordum, öteden kalkıyor, dedi. Yine bavullarla oraya gittim. Karnım da açlıktan ölüyor. Uçakta hem aç değildim, hem de Rus Salatası filan vardı. 1 bisküviyi anlatamadım. Kadın bana çikolata veriyor. Neyse sonunda sandviç aklıma geldi. Ama o da orda satılmıyormuş. Aç açına trene binme zamanı geldi ama, saat 16.30 hâlâ yok. Derken, bir başka polis geldi. Yine anlaşamadık. Biletimi gösterdim. Megafonla zenci bir hamal çağırdı, beni emanet etti. Zenci hamal aldı bavulları, istasyondan dışarı çıkıyor. "Ne oluyor?" diye soruyorum. Artık ben şaşkınlıktan türkçe konuşmaya başlamışım! O da gülerek başını sallayıp duruyor. Meğer, kuyruk başlamış, istasyon dışına çıkmış. Beni kuyruğa götürürmüş! Bavulları koydu. Bana işaretle anlattı ki, "Yalnız değilsin, ben tiren düt deyince, gelip seni alacağım. OK. Yes." dedim. "J'ai compris."

Derken tiren "düt" dedi, benim zenci geldi, bavulları aldı. Sana bişey söyleyeyim mi, burda da herkes kuyruğa girmişti ama, turnike

açılınca, millet birbirine girdi, ortalık ana-baba günü. Benim hamal, açıkgözlük edip, Pakistanlı yada Hintli bir turnike memurunun önüne götürüverdi beni. Adam bilete baktı, bişeyler söyledi. Yanlış! Üstünde Durham yazıyor, saat doğru, ama yanlış! Zenci bavulları oraya bırakıp, bana "gel" dedi, birlikte gişeye gittik. Tirenin kalkmasına 10 dakika var. Beni bilirsin, hem sinirlendim, hem heyecanlandım! İngilizler böyle bir yanlışlık yapsın, olacak iş değil!

Neyse, bileti değiştirdik. (Sonradan anladım ki adam bana direct bilet vermiş, oysa daha ben aktarma yapacakmışım Darlington'da. Anlıyacağın, çilem bitmemiş!) geldik, hamal beni yerleştirdi. En az yarım saat benimle uğraştığı için 25 peni verdim. Çok memnun oldu. Ordaki yolculara ingilizce bilmediğimi, Durham'a gittiğimi, yardım etmelerini söyledi. Ondan sonra İngilizlerin çeneleri açıldı, bir ingilizce konuşmaya başladılar. Onlara Türk cigara ikram ettim. Karşımda da bir üniversite öğrencisi oturuyor. Ben can havliyle (Fransızca biliyor musunuz?) diye sordum. (No!) dedi. Sonradan anladım ki, oğlan beni Fransız sanmış! Bagajların üstünde (Istanbul)u görünce bana siz Türk müsünüz diye fransızca sordu. Fransızcası benden beter. Neyse Darlington'da aktarma yapacağımı o anlattı. Oğlumun Durham'da çalıştığını mı, sordu? Hayır, lise öğrencisi, dedim. "Oh, yes!" dedi. Anlıyacağın, çalışmak için dünyaya akın ettiğimizi herkes biliyor!

Neyse, Londra saatiyle 20.30'da Darlington'da çocukcağız beni tirenden indirdi. Yüklerime yardım etti, şeftrene Durham'a gideceğimi ve hiç ingilizce bilmediğimi söyledi. Ben de, yine işaretlerle ne kadar bekliyeceğimi sordum. "5 dakika!" dedi. Gerçekten 5 dakika sonra tiren geldi. İyiliksever şeftiren yine benim bavullarımı yüklendi, bir yığın vagon geçtik, sonra beni bindirdi, iki sevgiliye beni emanet etti. Onlar da memnuniyetle beni yüklendiler, zaten oğlan Durham'da inecekmiş.

Siz, orda, "Oh, şimdi Ahmet'le birlikte dediğiniz saatlerde, ben hâlâ devr-i alem seyahatindeydim. Saat 9'da Durham'a indik (Türkiye'de 10). İn-cin yok. Oğlan soruyor, oğlunuz nerde? yok! Ben (Ahmet, Ahmet!) diye sesleniyorum. Çünkü asıl istasyon karşı tarafta. Arada da 1 yük tireni var. Sonunda oğlan beni bıraktı orda gitti. Taksi

yok, birtek adam yok! Dolaştım, bir işçi buldum. Taksi istediğimi söyledim. O da bana bir başka adam bulup isteğimi anlattı. Taksi yok! Telefon, okulun telefonunu verdim. Para da istemedi. Tam okulu arıyordu ki, birden üstüme bir kaplan atıldı. (ANNEEEE!) diye.

Oğlan bana öyle sarılmış ki, kabindeki çocukcağız habire okulda Ahmet'i aratıyor, bizim konuştuğumuzun farkında değil!

Neyse, teşekkür ettik. Bir Türk karı-koca arabasıyla almaya gelmişler beni. Önce onlara gittik. Sütle, biraz kızarmış ekmek yedim. Sonra bir Türk karı-koca daha geldi. Konuşacak halim yok. Onlar boyuna Türkiye'yi soruyorlar. "Siz beni bırakın da ben gideyim." dedim. Pansiyona geldik. Çok iyi bir karı-koca. Bütün ev pansiyon. Bu durumda benim yemek yapabilmem olanaksız. Yani otel gibi, odamız güzel, temiz. Daha John Norton'u görmedim. Akşama onlara yemeğe gidecekmişiz. O zaman soracağım. Yalnız bir mesele var, bağımsız pansiyonda evi ısıtmak ve ocak kullanmak aynı paraya gelecekse, burda kalacağım. Çünkü burda sözde kalorifer var, yine de kış gibi. Ben de üşümüşüm, bütün vücudum et kesiği. Belki de yorgunluktan, kollarım, omuzlarım berbat!

İşte böyle sevgilim. Tam 2 saattir sana yazıyorum. Epeyce güleceksin, biliyorum. Ben de çok güldüm, merak etme. Ama dil bilenlerden daha kolay hallettim işlerimi.

Daha Güngör'ün arkadaşını arıyamadım. Ahmet öğleyin gelip beni yemeğe çıkaracak. Şu ana kadar 8.50 sterlin harcamışım. Bunun 5.90'ı tirene, gerisi hamal ve taksi parası. Pansiyonun kaça olduğunu daha bilmiyorum. Sanıyorum 1.5 sterlin adam başına.

Çok uzun oldu. Özlemle öperim canım.

Meral

23 Mart 1973, Cuma

Canım,

Dün sana uzun uzun yazdım. Nasıl geldiğimi anlattım. Herhalde Ankara'dan döndüğünde mektubumu bulursun. Şimdi sana dünü nasıl geçirdiğimi anlatayım.

12'ye kadar sana ve oğluma mektup yazdım. Dediğim gibi kollarım ve omuzlarım çok ağrıyordu. Uykum da geldi. Yorgunluktan olacak, biraz uzandım. Baktım kapı vuruluyor. "Yes" diye seslendim! Nasıl iyi mi?

İçeri pansiyonun sahibi kadın girdi. İngilizce bişeyler söylüyor. Anlamıyorum. Ben anlamadıkça o tekrarlıyor. Sanki tekrarlanınca anlarmışım gibi. Sonunda kocasını çağırdı. O fransızca biliyormuş. Ama bunların bildiği fransızca, senin (Parlez-vous Françaís?) deki gibi.[126] (Oui) deyip susuyorlar. Sen bir daha benim fransızcamla alay et de görürsün.

Kocası veterinermiş, hayvanları da çok seviyor, sevimli bir adam. Fransızcasından bişey anlamayınca, alıp beni aşağı indirdiler, mutfağa soktular. Meğer bişey içmeye davet ederlermiş. Sütlü çay! Kadıncağız bu arada bana 1 tabak yemek uzattı. Teşekkür ettim ve Ahmet'in saat 1'de beni almaya geleceğini söyledim. Sütle çay ikram ettiler, ben de onlara cıgara verdim. Ondan sonra Ahmet gelinceye kadar biz bir konuştuk, bir konuştuk, duyan yerlere yatardı. Adamcağız benim söylediğim fransızcayı anlıyor, iş yanıta gelince, birtek fransızca kelime söyleyip arkasını ingilizce bitiriyor. Ondan sonra elini alnına vurup odayı arşınlamaya başlıyor, Misis Dorethy'nin babası da orda. Anladığıma göre İrlandalı. Bir sevimli adam da o. Biz anlaşamadığımız zaman ingilizcesiyle o da katılıyor, sonra hep birlikte gülmeye başlıyorduk.

Sonra fotoğraflar çıktı. Avrupa'da gezdikleri ve kamp kurdukları yerleri gösterdiler. Ben de daha kolay olsun diye atlas istedim. Dördümüz atlasın başında, güle söyleye saat 13'ü geçmişiz. Adam bana, (Parasız olduğunu özellikle söyledi) Edinburg ve çevresini gezdirmek istediğini söyledi. Hep birlikte. Teşekkür ettim, sonra ben de harita'da Ören'in yerini göstererek Türkiye'ye davet ettim. 1 Wolsvogen'i ve arkasında evi var. Ne diyorlar ona, bilmiyorum. Geçen yaz Yugoslavya'ya kadar gidip 15 gün tatil yapmışlar Fotoğraflardan anladığım ve adamın işaretlerle anlattığına bakılırsa, Dalmaçya kıyıları kayalık ve

126. Aziz Nesin'in bir öyküsünün adı. Y.N.

taşlık. Ayakları yara olmuş hep. Davetime teşekkür ettiler ama bu yaz gelemezlermiş.

Sonra Ahmet geldi, konuştuklarımızı kontrol ettik, tam anlaşmışız. Fotoğraflar ortaya çıkınca İrlandalı büyükbaba dayanamadı, o da kendi köyünün fotoğraflarını gösterdi. Kayalık, taşlık bir dağ köyü. Koyun ve sığır besliyormuş. Hani kovboy filmlerinde vardır, 2 yanı sarp kay, ortası yol, yolu da öyle.

Şu anda kapı vuruldu (Yes!) dedim. Misis Dorethy geldi ve odamı değiştirdik. Bana daha büyük ve güneş gören, yani sıcak bir oda verdi. Orda üşüyordum. 17 °ydi. Buraya gelir gelmez, 22 °ye çıktı. Taşındım. Karı-koca ve 2 çocuk için. Ahmet'de gelecek cumartesi günü. Dün Ahmet gelince konuşmuştuk. Benim için 1.5 sterlin, Ahmet için 1 sterlin vereceğiz. Yani günde 2.5 sterlin ediyor. Kahvaltı dahil. Sonra Ahmet yemek için konuştu. Belki yemek de verecekler. Ama akşam Mr. Norton'la konuştum. Kaç paraya olabileceğini öğrenecek. Dışarda daha ucuza doyabilirsek, dışarda yiyeceğiz. O da biraz zor. Dün, Ahmet'le 0.50 sterline karnımızı doyurduk. Birer parça tavuk ve ekmek aldık, Ahmet'in okulunda yedik, ama zor biraz.

Neyse, dünü anlatıyordum. Ahmet geldi, çıktık, buranın çarşısını gördük. Tavukla ekmek satın alıp okulda yedik. Ahmet nasıl mutlu, görme! Uçuyor, ayakları yerde değil. Sokaklarda sarılıp sarılıp öpüyor. Çocuklar askerlik eğitimi ve spor yapıyorlardı. Onları seyrettik. Müdürle konuştuk. Müdür Ahmet'den çok memnun! Bana "Nasıl Ahmet'in ingilizcesi, Türkiye'den farklı mı?" diye sordu. Ben de güldüm. "Ahmet geldiği zaman bişey bilmiyordu, burda öğrenmiş!" dedim. Müdür, senin İngiltere'ye gelip, İngiltere için yazı yazmanı istedi. Bende, birkaç yıl sonra gelip, belki 1-2 yıl burda kalabileceğini söyledim. Anlıyacağın, Müdür'ün söylediğine göre Ahmet çok iyi ve çok çalışıyor. Mr. Norton'un da söylediğine göre Ahmet bu yıl sınıfı geçebilecek.

Sonra ben yoruldum. Hava güneşliydi, ama rüzgar vardı. 3 saattir ayaktaydım. Eve dönüp azıcık uzanmak istedim. Ahmet'in 4.5'tan 6.5'a kadar dersi vardı. İlle okulda oturup onu beklememi istiyor. Oğlum yoruldum, diyorum, ben seni oturturum, diyor, oğlum üşüyorum,

diyorum, ben sana sıcak oda bulurum, diyor. Anlıyacağın, yani başından 1 dakika ayrılmamı istemiyor. Sonunda razı oldu, beni evin yoluna kadar getirdi. Dön burdan, dedim, döndü.

Okul çok güzel. Kapalı yüzme havuzunu gördüm, harıl harıl ka'orifer yanıyordu. Benim bile canım yüzmek istedi. Böyle kapalı havuz, bizde bir Akdeniz Olimpiyatları için yapılan yerde varmış.

Yeşil sahaları, bizim sahanın (stadın) adını unuttum, ordan büyükmüş ve böyle 4 tane varmış. Çok, çok güzel. Klise okulun en yüksek yerinde, epey merdiven var.

Burası küçük ama sevimli biryer. Daha ağaçlar yeşillenmemiş. Ortadan epey büyük 1 dere geçiyor.

Akşam 7'de Mr. Norton geldi. (Ben yatıp uyudum 1 saat kadar.) Akile'de[127] birlikte. Bu kadar tatlı ve iyi bir kız görmedim. Annesinin geleceğine çok sevindi. Benim geleceğimi öğrenince (Beni hiç arayan soran yok!) demiş Ahmet'e. Çocuklar ne kadar büyüseler, yine çocuk. Küçük bir çocuk gibi konuşup gülüyordu. Hele doğumgününde telefon edeceklerini söylediğim zaman. (ya, demek unutmamışlar!) dedi.

Mr Norton'un evi harika. Birkaç dönüm bahçe içinde, 2, belki 2.5 katlı, garajı (orda mantar yetiştiriyorlarmış) ve başka birkaç binası olan bir yer Burdan 12 mil uzak. Başka bir kasaba görsen bayılırsın.

Burda evler çok şirin 2-3 katlı ama o kadar bir örnek ki, yazarken bile içimi bir el sıkıyor gibi oluyor. Neden bilmem, bütün şirinliklerine karşın, bu bir örneklik, bana, aynı giydirilmiş öksüz çocukları anımsatıyor!

Akşamı Norton'larda yemek yedik. Karısı çok tatlı bir kadın. Tavuklu patatesle, makarna böreği ve pasta yapmış. Hepsi içtiler, ben de çok az viski içtim, ayıp olmasın diye.

Uzun uzun Türkiye'den konuştuk. Sonra 11'de evdeydim. Hemen uyumuşum.

---

127 Celal Bayar'ın torunu, Adalet Partisi eski Milletvekili Nilüfer Gürsoy'un kızı. Durham Üniversitesi'nde Antropoloji okuyordu Y.N.

Sabahleyin kahvaltıya indim. Bir sabah önce de, bir İngiliz vardı. Yine aşağıdaydı. O da çok az fransızca biliyor. Bir genç kızla, bir delikanlı daha vardı. İngiliz ne kadar kalacağımızı, burdan nereye gideceğimizi sordu. Anlattım. İstanbul der demez, Timothy Devey diye başladı, öyle heyecanlandı ve saldırgan bir hal aldı ki, adam bildiği fransızcayı unuttu. Ben de sinirlendim ama, sakin sakin ne demek istediğini anlamaya çalıştım, anlıyamadım. Sandığıma göre, bizim jandarmaların, Timothy'e ateş ettiğini anlatmaya çalışıyor. İyice anlıyamadığım için, ben Timothy'nin çok rahat olduğunu, kendi yaşında çocuklarla birlikte kaldığını, asıl suçlu annesi olduğu halde, Türkiye'ye gelip oğlunu gördüğünü söyledim. Adam, "Ooo, yes,yes" dedi ve bir daha benimle konuşmadı.

İşte böyle, Ahmet tatil olduğu zaman, o İngiliz burda olursa, iyice anlatacağım Timothy olayını. Bayağı canım sıkıldı. Benim bildiğime göre, bizim jandarmalar ateş etmedi o çocuğa. Perukla kaçarken, sınırda yakalandı. Ama basın, her yerde yalan ve uydurma haber veriyor anlaşılan.

Sen ne yapıyorsun? Ankara'da günlerin nasıl geçti? Çalışmaya başladın mı? Artık elindeki işleri bitir de, Böyle Gelmiş'e başla.

1.5 saattir sana yazıyorum. Bu mektuplar günce gibi oluyor.

Burda kaldığımız süre içinde, Ahmet ingilizce ders alacak, almanca öğretmeninden aldığından başka.

Ahmet, benim ve senin gönderdiğin paralardan hiçbirini harcamamış. Şaşarsın. Yazın Türkiye'ye gelmek istiyor, o zaman harcıyacakmış.

Bu akşam Ahmet'in okulunda tiyatro var. Oraya gideceğiz.

Ahmet aldığımız flütü hiç beğenmedi. Ben onunla konuştum. Flütler burda da çok pahalı. Eğer ısrar ederse, sen alacağım demiştin, sen bilirsin.

Özlemle öperim canım. Daha 29 gün var sana kavuşmam için.

Meral

Ankara, 24 Mart 1973

Sevgilim,

Uçağın kalktıktan sonra Karatekin'le Babıâli'ye döndük. Günaydın'a. Bilgin Peremeci'ye.[128] Oğuz'a. Osman'a uğradım; bir zaman oyalandım. Sonra, herkesin çok övdüğü Kabare filmini görmek için Beyoğlu'na çıktım. Ama o gün öyle yorgun ve uykusuzdum ki, hep uyukladığımdan filmden bişey anlayamadım; yani onca övülen o filmi hiç sevmedim. Zaman bulabilirsem o filmi bikez daha göreceğim.

Sinemadan sonra eve döndüm. Saadet'in pişirdiği baklayı yedim. Hemen yatıp uyuyacaktım. Ama televizyon seyretmek için Halim geldi. (Yine o Ajax-Bayern München maçı vardı.) Maç bitti, kendimi yatağa attım.

O gün ben bu denli yorgun olduğuma göre sen kimbilir nasıl bitiktin! Seni düşündüm hep. Sanıyorum, ancak bugün kendine gelebilmişsindir.

22 sabahı, Ali'yi yolcu ettim okula. Ben de her yolculuğa çıkarken yaptığım gibi, masayı temizleyeyim, şu iş kalmasın, aman çiçeklere su, postaya mektuplar falan derken uçağın terminalden kalkacak otobüsüne geç kaldım; daha doğrusu ucu ucuna yetiştim. Otobüs kalkmıştı, yolda durdurup bindim.

Saat yarımda Ankara'da oteldeydim. Banyo yaptım, yemek yedim, yatıp uyudum. Gece otele Atila geldi. Onunla Muammer Sun'un (.....)[129] kapalı. Ruhsatsız olduğu için kapamışlar. Uğraşıyor açtırmak için. (Dolmakalemde mürekkep bitmişti. Gidip doldurdum.)

Tahsin Saraç akşam yemeğine davet etmişti. Cengiz Bektaş, Tahsin, Müşerref, güzel bir restoranda yemek yedik. (Güzel bir yer. Seninle de gideriz.) Saat 23'te Mehmet Keskinoğlu[130] gelip hepimizi aldı, evine götürdü. 24'te otele döndüm.

---

128. Gazeteci ve Basın Danışmanı. Y.N.

129. Okunamıyor. Y.N.

130. Tiyatro oyuncusu. Y.N.

24 Mart sabahı sana mektup yazarken dolmakalemimin mürekkebi bitti. Ben Şebin yapı kooperatifin kongresini bugün sanıyordum ve yarın için uçak dönüş biletimi almıştım. Kongreye gitmek için adrese bakayım, dedim. Bir de ne göreyim, kongre yarınmış. Benim aklımda (24 Mart) Marmaris kongresi kalmış. Uçak biletimi değiştirdim. Pazartesi sabahı döneceğim.

Bugün 12'de Allan otele gelip beni alacak. Öğle yemeğini onlarda yiyeceğim. Sonra Muammer Sun'un evine gideceğim. Bir bale müziği yapmış, onu çalacak. Akşama Müşerref çevirdiği Dürrenmatt'ın oyununa çağırdı. Yarın da kongre var.

İşte böyle.

Istanbul'a senden mektup bulacağımı umuyorum. Yollarda çok zorluk, zahmet çektin mi? Bana uzun uzun yaz.

Ankara'ya geleceğim gün, Ahmet'e Fransızca-İngilizce çok güzel bir sözlük gönderdim.

Dün de senin için Yıldız Sertel'e, Hıfzı Topuz'a ve Pertev Boratav'a mektuplar yazıp postaladım. Sana, gerekir diye onların adresini yazıyorum:

M. Pertev Boratav
1, Avenue de Général Leclerc
Porte c-2, Apt. 241
Jory-Seine

M. Hıfzı Topuz
22 Ruai de Béthume
Paris 4 e
Ile Saint-Louis
Paris

M. Ateş Nesin
Fermo Posta Centrale
40100 - Bologna
Italia

Sevgiyle öperim

Aziz

Ahmet'in spor yarışmalarında bulundun mu? Öğretmenleriyle görüştün mü? Bana ayrıntılı olarak yaz.

Meral,[131]

Tam senin mektubunu bitirmiştim ki, Cenan geldi. Ben Ankara'dayken de eve birkaç kez telefon etmiş. O, senin İngiltere'ye 24 Mart'ta gideceğini sanıyormuş. Seni havaalanına arabasıyla götürmek istiyormuş. Götüremediği ve uğurlayamadığı için üzülmüş.

Bu akşam Devlet Operası'nda bir bale varmış, yerli müzikle. Yahu akşama tiyatro var, söz verdim filan... "Tiyatroyu her zaman görürsünüz, ama bu bir kez" diyor.

Yani bugünkü programı değiştirdim. Ali'yle saat 19'da Köprünün Kadıköy iskelesinde buluşup baleye gideceğiz. Koca Mustafa Paşa Tiyatrosu'na da telefon edip özür dileyeceğim, başka bigün gideceğimi söyleyeceğim. Şahap'a ayıp oldu ama ne yapayım.

İşte böyleyken böyle prenses hazretleri, emr-ü ferman sizden, dua ve niyaz bizden...

Aziz

Feneryolu-Istanbul, 27 Mart 1973

Canım benim,

Geç de olsa, sonunda mizahçı karısı olmaya başladın. Güzel esprilerle dolu mektubunu güle güle okudum. Dün sabah Ankara'dan dönmüştüm. Karaköy'den eve telefon ettim, Saadet'e mektup olup olmadığını sordum. O da, senden Ali'ye ve bana mektup olduğunu söyledi. Şanslı kadın olduğundan, mektubun 4 günde elime ulaştı.

İşte uçak korkusunu yendin sonunda. Seni kutlarım. Öyle sanırım ki, bundan böyle Feneryolu'ndan Cağaloğlu'na bile uçakla gitmek isteyeceksin.

Hele Londra'daki dil başarın için seni kutlarım. Yabancı dil öğrenmen için sana harcadığım milyonun birkaç lirasını olsun ödemiş bulunuyorsun.

131. Tarihsiz mektup. Y.N.

Gümrükten neden çabuk ve kolay geçtiğini anlayamamışsın. Yahu, sen o çizmelerle, o kürkle, o dehşetli bavulla milyoner kadın kılığındasın. İngiliz gümrükçülerle polisler senin kılığını görünce, elbet buyur ederler. Onlar, İngiltere'ye yoksulların girmesini istemiyorlar. Seni öyle kış defilesine çıkmış manken gibi görünce heriflerin nutku tutulmuştur.

Ne diye onca yükü hamala vermedin de taşıdın? Bir daha böyle cimrilikler yapma.

Sen bu mektubu alınca, İngiltere'deki ikinci haftayı geçirmekte olacaksın. Artık oralara oldukça alışmışsındır. Sana Ankara'dan bir mektup postalamıştım. Artık elimdeki kramp o denli arttı ki, en dinlenmiş, rahat zamanımda bile elyazısıyla bir mektubu zor yazabiliyorum. Onun için o mektup çok tatsızdı.

Yıldız'dan bir mektup aldım. Ali'nin okul işini ve seninle olacak ilişkisini uzun uzun yazıyor. Onun için Yıldız'ın mektubunu sana yolluyorum. Dosyama koymam için mektubu gelirken bana getir. Ben ayrıca Yıldız'a yazdım. Sen de hemen ona yaz. Adresini geçen mektubumda sana yazmıştım. Sen acele yaz ki, o da kendi gezi ve tatil durumunu ayarlasın.

Ali, bu yıl kesinlikle Fransa'da okuyacak. Sen de buna göre davran ve konuş. Ali'yi Fransa'ya göndermezsek bu yıl, müthiş morali bozulacak. Ali, Yıldız'ın mektubunu okuduktan sonra büyük bir üzüngle bana birkaç kez "Baba, Fransa'ya göndereceksin, değil mi?" diye sordu. Sonra "Ben hiç böyle şeyler yapar mıyım?" dedi. Bununla birlikte Yıldız'ın yazdıklarında büyük bir gerçek payı var. Ama yine de bir yolunu bulacağız.

Ben bu konuyu Hıfzı Topuz'a da yazdım.

Yıldız'ın adresini verdiği liseye de mektup yazacağım. Şimdi Altın telefon etti. Onu bakanlık bilmem hangi iş için üç haftalığına İtalya'ya gönderecekmiş. Ankara'dah telefon edip bu sabah, acele gelmesini istemişler. O da bana telefon etti. Şimdi eve gelecek. Onun için mektuba ara verdim.

Altın bir arkadaşıyla geldi. Ateş'in işiyle ilgilenmesini rica ettim. Ateş'in işi oldukça uzun ve zor. Ahmet'i de ilgilendirdiğinden anla-

tayım. Ateş'in resmen dövizli öğrenci olması için, önce bakanlığın onu dövizsiz öğrenci olarak kabul etmesi gerekiyormuş. (Aynen Ahmet'in de öyle.) Dövizsiz öğrenci olması için sekiz belge isteniyor. Bu belgelerden biri, Ateş'in orda bütün geçim ve öğrenim masraflarını hiç karşılıksız kabul edecek bir İtalyan yada Türk'ün garanti belgesi vermesi gerekiyor. (Ahmet içinde aynen.) Bu garanti belgesi, bizim John Norton'dan[132] almak istediğimiz gibi değil. Bakanlığın resmî bir yazılı kâğıdı bu. İşte bu garanti kâğıdını Altın'a verdim ki, İtalya'ya gitmişken, orda bu garantiyi verecek birini bulsun.

Ahmet'in garanti belgesine gelince. Bu garanti belgesini, çocuğun okuduğu ülkede bir Türk yada o ülkenin uyruğunda bir kişi verecek. Demek, bunu Ahmet için John vermelidir. Ama John'un vereceği bu belgenin hem bizim bakanlığın formüllerine uygun olması, hem de önce resmî bir İngiliz makamının onaylaması, sonra da bu onaylanan belgeyi bizim elçiliğin onaylaması gerekiyor. Yani uzun iş. Bu bakımdan, seninle burda konuştuğumuz gibi, John Norton'dan alacağın gelişigüzel bir yazı işe yaramayacak. Buyüzden sen bu konuyu Norton'a hiç açma. Yalnız böyle bir belge gerekiyor, size bu belgeyi vermenin hiçbir sorumluluğu olmayacak, tamamen formalite, Aziz bu konuda size yazacak, diye şimdiden çıtlat ve anlatmaya çalış.

Bugün öğleyin Mahmut'la Doğan[133] geldiler. Mahmut, Yıldız'ın yazdığı okulun çok parlak, iyi ve ünlü bir okul olduğunu söyledi. Ali, Yıldız'ın mektubunu okuyunca üzüldü, "Ben öyle insan mıyım, hiç öyle şeyler yapar mıyım!" dedi. Ben de özellikle üstüne giderek "Ben de seni yapmazsın diye tanıyordum ama, Ören'deki davranışınla cıgara alışkanlığın beni korkutuyor" dedim. Oysa korktuğum yok, Ali'ye çok güveniyorum. Bununla birlikte otelde yada Yıldız'ın dediği o dil okulunda filan kalmasını istemem. Bulacağız elbet bir yolunu. Sen hemen Paris'e Yıldız'a gideceğin kesin tarihi bildir.

---

132. İngiltere'de Durham Üniversitesi'nde Türkolog. Y.N.

133. Büyük bir olasılıkla Doğan Avcıoğlu. Y.N.

Feyyaz Kayacan'dan[134] mektup geldi. Biz ona yazdığımız zaman, o izindeymiş. Buyüzden seni karşılayamadığı için üzüntülerini bildiriyor. Bununa birlikte iş işten geçmiş değil. Siz Ahmet'le Paris'e giderken Londra'da kalacağınız 1-2 gün için size yardım edebilir. Bunun için hemen Feyyaz Kayacan'a mektup yazdım. Sana da adresini yazıyorum, sen de ona yaz ve ne günü Londra'da olacağınızı, kaç gün kalacağınızı, size bir otel yada pansiyon bulmasını rica et. Ben de ona bunları yazacağım. Hatta mektubunda telefon numarasını iste, size yazsın. Klaus'tan[135] mektup aldım. "Meral burda bizim misafirimiz olmadığı için darıldık" diye yazıyor. Bir dahaki gidişinde onlarda bir hafta konuk kalırsınız. Hatta Ahmet de Almanca öğrendiğine göre, bir büyük tatilini Münih'te geçirebilir. Klaus, Münih'teki Goethe Enstitüsü'nde öğretmen. (Daktilonun m harfleri bozuldu.)

Ahmet'e söyle, aldığım flüt istediği değilse, başkasını alır, gönderirim.

Bugün öğleden sonra Saadet evine gitti. Aradabir geleceğini söyledi.

Bu mektubu bugün postaya verecektim ama, Mahmut ve Doğan'la öğle yemeğini dışarda yiyince, hem mektup yarıda kaldı, hem de başka işler. Yarın (28 Mart) mektubu postaya vereceğim.

Biz çok iyiyiz. Şu anda (saat 23.30) Ali odasında çalışıyor, ben de sana mektup yazıyorum işte. Dün gece üçte yatmıştım, bu gece de geç saate kadar çalışıp bütün mektup işlerini bitireceğim. Yarın o Allahın belası Seyahatname'ye yeniden çalışmaya başlayacağım. Perşembe gecesi Keşanlı Ali'nin, 1 Nisan gecesi de Kent oyuncularında Kabak'ın galası var, gideceğim.

Haaa, zavallı Vera'dan yine bir kart geldi. İkinci çocuğu ölmüş, müthiş acılı. "Hâlâ kendime gelemedim" diye yazmış.

---

134. BBC Türkçe bölümü sorumlusu ve yazar. 5 yıl önce vefat etti. Y.N.

135. Alman Türkolog, aile dostu. Y.N.

İyice gezip dolaşmayı, paranız yettiğince eğlenmeyi sakın ihmal etmeyin. Oğluma istediği (biraz ucuzunu) teypi al, ama John'un rızasıyla al.

Eski kiracımız çıktı çok şükür. Son bir aylık kirayı da vermedi. Biz de peki, dedik. Yeni kiracı taşınıyor. Gürsel sözleşmeyi yapacak.

Ahmet'in öğretmenleriyle görüştünse, okul durumunu bana açıklığıyla yaz, çok merak ediyorum. Ona gönderdiğim sözlükleri ve kitapları aldı mı?

İngiltere'de havalar senin için açmıştır, prenses Meral geldi, diye. Burda da havalar çok iyi. Ben odamdaki bütün kaloriferleri kapadım. (Birden m harfi düzeldi yahu...) Bugün Nihal telefon etti, "Meral'in bana verdiği kontrol görevimi yapıyorum" dedi. Cuma günü çaya çağırdı. İşim olduğundan gidemeyeceğimi söyledim.

İşte Prenses Meral, buralarda durumlar böyledir. Herşey yolunda. Sizin de ana-oğul orda iyi, dirlikli, mutlu olmanız en büyük dileğimdir. Ne denli çok gezip eğlenirseniz, beni o denli çok sevindirirsiniz; yarıyarıya ben de sizinle gezip eğlenmiş, dinlenmiş olurum.

Ahmet'in büyük yaz tatilinde ne yapmak istediğini öğren ve bunu birlikte saptayın. Şu olasılıklar var:

1- Istanbul'a gelir.

2- Ali Durham'a onun yanına gider, birlikte kalırlar, Ali İngilizce öğrenir. (Çünkü Fransa'daki okula giriş sınavında İngilizce de var.)

3- Münih'e gider, Klaus'a konuk olur.

Bunlardan hangisini ister ve seçerse. Yalnız bu yaz Fransa'ya gidemez. Fransa'ya gidebilmesi için, Ali'nin Fransa'da yerleşmesi, oraya alışması gerekir. O zaman sen de Fransa'ya gider, üçünüz birlikte olursunuz. Tabii olanlar hep bana olur, babalık rezillik... En küçük oğlumu da, en büyük oğlumu da öyle özledim ki, anlatamam. Ama babayız, çekeceğiz.

Ali'nin Fransa'daki okul işini yoluna koyabilsem, öyle rahat edeceğim ki...

Ankara'daki, Istanbul'daki bütün dostlarımızın sana selamları var. Beni her gören seni soruyor. Ben de mektupta yazdıklarım anlatıyorum.

Öperim canım

Ali, Matematikten 10 aldı, çok sevinçli. Bu akşam, 2 arkadaşına öğretmen gibi ders verdi. Onun büyük bir bilgin olacağına inanıyorum. Öyle görülüyor ki, Ahmet de bilginlik yolundadır. Nesin'ler dünyayı kuşatıyorlar. Ateş'ten de çok iyi haberler var. Oğullarım ve karım yüzünden çok mutluyum. Eh, bu denli mutlu olunca eşek gibi -gerçekte tam insan gibi- durmadan çalışıp para kazanmam gerekiyor; çünkü mutluluğun bedeli ağır. Ben atlas gibi bu ağırlığı taşımaya razı ve gönüllüyüm.

Aziz

27 Aralık 1973, Salı[136]

Sevgilim.

Şimdiden başladım özlemeye, seni de, Ali'yi de. Bir yaştan sonra, sevdiklerimden bazılarından ille de ayrı kalmak zorunda olacağımı hiç düşünmemiştim. Ama Ahmet'in söylediğine bakılırsa, ben gelmeseymişim de o kadar bozulmazmış. "Çünkü," diyor, "benim gittiğim her yere sen gidemezsin." Gittiği yer de "Pub"lar. Bizim klüpler gibi yerler, ama orda daha serbest. Kızlar oğlanlar öpüşüyorlar durmadan. Cumartesi günü Akile'nin doğumgünüydü. Bir İngiliz arkadaşı hepimizi bir puba davet etti. Biz Akile'yle bozulmuş olmalıyız ki, oğlan "Orası kalabalık." bahanesiyle, başka biyere götürdü. Ahmet'le İngiliz 1'er bira. Akile domates suyu, ben de 1 limonata içtim. Sonra evlerimize döndük.

Cumartesi günü Ahmet'in spor gösterileri vardı. O güne kadar güzel olan hava, cumartesi günü bir soğudu, bir yağmur. Ahmet, atlet'le ortalıkta. Önceleri dayandı ama, İngilizler üstlerine bişeyler alınca, o da aldı.

Ahmet yalnız disk attı. İçlerinde en küçüklerinden biriydi. Elbet büyükler kazandı. Ama, bütün yarışları zevkle seyrettim. Koşular, bayrak yarışları, engelliler, uzun atlama, yüksek atlama... Günde en az 3 saatlerini spora veriyorlar.

136. Mart olacak. Y.N.

Kapalı havada oğlumun disk atma fotoğraflarını çektim ama bilmem çıktı mı?

Öğretmenlerin hepsi arkadaş gibi. Cuma günü saat 2'de Ahmet'in matematik hocasıyla karısı beni davet etti. Adam, aynı zamanda House Master. Uzun uzun konuştuk. Ahmet'ten memnun. Yalnız, ingilizce derslerine devam etmesini istiyor. Az önce Mr. Norton'la konuştuk. Gelecek salıya kadar Ahmet hergün sabah saat 10'da ingilizce ders alacak. Kadın sonra tatile çıkacakmış.

Ahmet, her ne kadar, "Sen gelmeseydin bozulmazdım." diyorsa da, yapışık kardeşler gibiyiz. O yüzden cumadanberi sana yazamadım. Ama çok şık ve fiyakalı bir oğlun var!

Şimdi okuldan bir telefon geldi. Ahmet'e 2 mektupla 1 paket varmış. Herhalde senin gönderdiğin kitaplardır.

Mektupları bilemem!

Burda ayın 10'una kadar kalacağız. 1-2 gün Londra'da, sonra Paris'e geçeceğiz. Londra'da Akile'nin teyzesi bizi karşılamak istemiş. Akile'nin annesi de perşembe günü geliyor. Akile, çok iyi ve sempatik bir kız. Burda, hemen hemen bütün İngilizler onu tanıyor ve seviyorlar. Yaşgününde ona bir biblo telefon aldık. Türkiye'yle kolay konuşsun diye. Çok sevindi.

Güngör'ün arkadaşı Muhammed Peraki; biz buraya gelmeden Londra'ya gitmiş. Onun için hem görüşemedik, hem de rakıyı veremedik. Rakıyı burda isteyen çok Türk var, merak etmesin, rakı boşa gitmeyecek.

Durham, çok sevimli bir şehir. (Şehir demezsen kızıyorlar, özellikle Türkler. Bir kasabada okumuş olmak hoşlarına gitmiyor.) Aslında geniş bir bölgenin adı Durham, merkezi de burası. Çevre şehirler burdan çok daha büyük. Pazar günü arabası olan Karadenizli, fizik doktorası yapan Cevdet adında bir Türk, bizi Ahmet'le birlikte Sunderland'a deniz kıyısına götürdü. Deniz, martılar ve karabataklar harikaydı. Cevdet, Güngör'ün de arkadaşıymış, çocuk gibi herşeye gülen, tam tipik bir Karadenizli. Öbür Türkler takılıyorlar ama, o Lazlığı hiç kabullenmiyor.

Burda oğlanların saçları o kadar uzun ki, kız mı, oğlan mı olduklarını anlamak zor.

Mr. Norton, saat 14.30'da gelip bizi alacak. Ancak bugün konuşabileceğim doğru dürüst. Türkçe öğretilen yeri ve kitaplığı gezeceğim. Güngör için de bakarım.

İskoçya gezisi biraz zor. Ahmet 1 hafta hergün ders alacağına göre, 11'den sonra, bir yerlere gitmek ve dönmek zor. Zaten o kadar merak da etmiyorum. Hemen hemen, heryer birbirine benziyor, evler ve manzaralar.

Özlemle öperim canım!

Meral

30 Mart 1973, Cuma

Bulunmaz Kocam,

Ahmet'le birlikte, hep "Şimdi ne yapıyorlar acaba?" diye düşünüyoruz. Siz de "Şimdi ne yapıyorlar?" diye düşünüyorsunuzdur. Bişey yaptığımız yok. Ahmet hergün derse gittiğinden günün yarısı öyle geçiyor. Sonra da yemeğe çıkıyoruz. Eve gelip dinleniyoruz. Ahmet biraz çalışıyor, ben kitap okuyorum. Sonra burda evli Türker var, yolda rastladığımızda hep davet ediyorar. Onlara gidiyoruz. Dün gece yine biri yemeğe alıkoydu. Burda en iyi ve sessiz karı-koca onlar. Bir de oğulları var, küçük.

Şimdi Ahmet derse gitti. Gelince pansiyon sahipleri bizi gezmeye çıkaracakar. Adamcağız geldiğimden beri bizi gezdirmek istiyordu. Çok, çok iyi İngilizer. Evde kaldığım zaman kadıncağız çay, süt, bisküvi yağdırıyor. Bizimle konuşup, fotoğraflar gösteriyorlar. 9-10 yaşında, annesine babasına adıyla seslenen, tatlı bir de çocukları var.

Muhammed Peraki dönmüş. Telefonla aradık. Hemen geldi. Güngör'ün rakısı sahibini buldu. Ama anlaşmamız çok zor oldu. Azericeyi çok unutmuş. İkide bir Ahmet'e ingilizce söyüyor. Geldiği gün (çarşamba) bizi Kolej'e yemeğe götürdü. Biraz da çevrede arabayla gezdirdi, sonra 3'te bıraktı. Dün gelecekti, bir arkadaşı varmış. Sonra da karısıyla çocukları gelecekmiş. Sanıyorum bir daha göremiyeceğiz.

Bugüne kadar hava çok güzeldi. Bugün adamakıllı kapalı. İnsanın içi de kararıyor.

Dün Yıldız'dan mektup aldım. Sana yolluyorum. Bu yüzden burdan erken haraket edeceğiz. Daha da iyi oacak. Ama Paris'te Yıldız'da kalabilirsek, yazdığı gibi pansiyon parası çok tutuyor. 7-8 Nisan'da Paris'te olacağız. Orda çok tanıdık var. Janinne Cuvillier'den de mektup geldi.[137] Bizi evine kalmaya çağırıyor. Sanıyorum birinden birinde kalacağız.

Burda, bağımsız bir pansiyon bulunabilseydi, çok ucuza geçinmemiz mümkündü. Ama, günde 2.5 sterlin pansiyon işliyor. Dışarda da en ucuzundan karın doyursan 1.5-2 sterlin gidiyor. O da lokantada değil.

Londra'ya otobüsle gideceğiz. Tiren çok pahalı. Bugün akşamüstü biletleri aacağız. 5 Nisan Çarşamba günü hareket etmek istiyoruz. Gece mi, gündüz mü gideceğimize daha karar veremedim.

İngilizce hocası Ahmet'in ingilizcesini ve gramerini çok iyi bulmuş. Bu yüzden zayıf derslerini çalışıyorlar. Tarih kitabı götürüyor. Cümle cüme çalışıyorlarmış. Böylesi daha iyi oldu.

Ahmet çok iyi bir çocuk. Benden şimdiye kadar 50 peni aldı. Onunla da çikolata, pul filan aldı. 1 radyo aldık. 9.75 sterline. Başka bir masrafı yok. Ama burda sıkılıyor. Bu yaz Türkiye'ye mutlaka gelmek istiyor. İyi bir İngiliz arkadaşı var. Tatilde de, Paris dönüşü evine çağırmış. Ben Türkiye'ye onunla gelmesini istiyorum. İngilizcesi için iyi olur.

Burası garip bir memleket. En son modayla, modaya uymayanlar öyle büyük bir karşıtlık meydana getiriyor ki, şaşıyorsun. Ama, modaya uymayanlar genellikle yaşlılar ve yeter derecede parası olmayanlar. Bir de hayvan sevgileri var. Köpeklerin bakımını görsen, bizde zengin insanların çocukları ancak bu kadar iyi bakılabilir... Birçok Türkler kızıyor, ama ben hayvan sevdiğim için normal geliyor.

Akile'nin annesi dün Londra'ya gelecekti. Daha sonra da buraya.

137. Ali Nesin'in bir yaz tatilinde, Paris'te evlerinde kadığı aile. Y.N.

Burda beni en çok çeken, giyim değil. Mutfak eşyaları ve makineler, bize göre o kadar ucuz ki, kendimi vitrinlerden alamıyorum. Ev kadınının işi % 70 az. Herşey konserve ve makineyle hallediliyor. Çocuk mamaları da o kadar çeşitli ve ucuz ki, burda çocuk büyüten Türkler, nasıl çocuk baktıklarını anlamadıklarını söylüyorlar.

Yarın sabah New Castle'a gideceğiz bir Türk hanımla. Ahmet, nedense alışverişten hoşlanmıyor. "Şu var mı, sor!" diyorum. "Anne, sen de herkesi bize güldüreceksin!" deyip beni kızdırıyor. Soğan doğrama makinesi arıyorum ya, ona gülecekmiş İngilizler.

İkinizi de çok özledim. Ama 10 gün geçti bile. İyice kafanızı dinleyin! Dönmeme az kaldı. O uçağa nasıl bineceğim bilemiyorum. Rahat geldiğim için keyifliydim ama, şimdi, yeniden içimi bir el sıkıyor.

Özlemle öperim canım sevgilim.

(İyi çalışabiliyor musun?)

Meral

(Ankara'dan yazdığın mektubu aldım.)

Istanbul, 31 Mart 1973

Sevgili ana kraliçe,

En sevdiğim, 40-50 kez okuduğum şiirler bile belleğimde kalmaz. Ama Nâzım'ın hangi şiirinden olduğunu bilemediğim bir dizesi bana çok dokunmuştur:

"Meğer ne müşkilmiş analar gibi ağlamanın sırrına ermek...

Çok severim bu dizeyi... Senin sıksık yüzüme vurduğun gibi, duygusuz, senin ince duygularını anlamayan, hatta alaya alan taşyüreklinin biri olduğumdan mıdır nedir, senin 23 Mart günlü mektubunu okurken gözlerim buğulana buğulana Nâzım'ın bu dizesini andım durdum.

Pansiyon sahibinin size parasız ikramlarına, sizi arabasıyla parasız gezdirmelerine elbet sevindim. Ama Nesin'ler, kendilerine yapılana enaz 5-10 katıyla karşılık verirler. Elbet bu konuksever İngiliz de, iyiliklerinin karşılığını Nesin'lerden fazlasıyla görecektir.

Para için pintilik etme. Paranız size yeter. Gerekirse Londra'dan ve Paris'ten de para alabilirsin dedim ya sana... Öyle kuruş kuruş hesap-

lanarak yapılan gezinin tadı çıkmaz. Norton'a senin için gönderilen para geldi mi? Bunu hemen bana bildir, meraktan kurtulayım.

Hay Allah, neydi onun adı, hani senin bir arkadaşın vardı üniversiteden, radyoda çalışıyordu, tuuu... hah Rezzan, telefon etti, seni aradı. İngiltere'de olduğunu söyledim. "Keşke birlikte gitseydik" dedi, onlar da 5-10 gün sonra gideceklermiş. "Hakkımı Ver Hakkı" için 4 kişilik yer istedi. Bugün matinede "Hakkımı Ver Hakkı" son oyunmuş, yer ayırttım. 2 kez senin Meliha aradı, bikez Nihal aradı. Perşembe gecesi Orhan ve Gürsel'le Gülriz'lerin tiyatrosunda birlikteydik. Oyundan sonra kokteylde kalmam için ısrar ettiler. Kalmadım. O günden sonra da daha görüşmedik. Kokteylde kalmadım diye darıldılar mı bilmem. Sabahleyin Ali'yi okula hazırlayamam, uyur kalırım diye korktum.

Eski kiracı çıktı, yenisi 750 lira kira ile taşındı.

Çalışmaya başladın mı, diye soruyorsun. Her zaman çalışıyorum, biliyorsun. Ama "Böyle Gelmiş"e başlayamadım. Galiba da başlayamayacağım. Çünkü Mahmut ile Nigâr'ın Gıdıgıdı'nın düzeltmeleri geldi. Seyyahatnâme bitmedi, yazıyorum. Devekuşu "Zat-ı Devletleri"ni istedi, onu düzeltiyorum ve kitap olarak yayınlayacağım. Bunlardan sonra Sûrnâme'yi yazacağım. Bütün bunlar bitince Böyle Gelmiş'e sıra gelecek.

Göztepe'deki eve vergiyi az göstermişiz diye 3850 lira ceza geldi. Böyle olacağı belliydi. Ama öbür komşular, dairenin tam değerini göstermemize razı olmamışlardı. Ben bu cezayı ödeyeceğim. Öbürleri ne yaparlarsa yapsınlar.

"Ahmet gönderdiğimiz paraları harcamamış" diye yazıyorsun. Anlamadım, hangi paraları? Burdan giderken yanında bulunan Türk parasını mı, yoksa sterlin mi? Yanında harcamadığı para varsa, orda bıraksın. Burda harcamak için ben ona istediği kadar para veririm, merak etmesin. Orda parasının olması daha iyi.

Flüt için üzülmesin. İstediği en iyisini alırım. Yeter ki o, gerçekten flüt çalışmaya istekli ve yetenekli olsun.

27 Aralık tarihini taşıyan mektubunu da dün (30 Mart günü) aldım. Mart ayında olduğumuz halde niçin mektup tarihini aralık diye yaz-

dığını anlayamadım Ali'nin sevgili annesi. Bir de Ali neye bu denli dalgın diye şaşıyoruz. Sen bir dalgın, ben bir dalgın...

10 Mart'ta Londra'ya gideceğinize göre, bundan sonraki mektubumu Paris'e Yıldız'a gönderirim. Ama 10 Mart'ta Londra'ya gitmeniz erken değil mi? Geriye daha 20 gününüz kalıyor. Benim korkum, paranızın yetişmeyip sıkıntı çekmeniz. Paranız yettiğince iyice gezip eğlenin, heryerleri görün. Hyde Park'a gidin, British Museum'a mutlaka gidin.

Ali'nin son okul taksidi yatırıldı. Dün Ateş'ten iyi bir mektup aldım, sizin mektuplarla birlikte. Ateş'e sen de ordan mektup yazarsan sevinir.

Bugün Ali'ye konsere gidelim, dedim. Satranç maçı varmış. Oysa akşama Kocamustafapaşa'daki tiyatroya gideceğiz. Gitmek zorunda kaldım. Bizim Şahap geldi, hani İzmir'deki Cenap Şahabettin. Oğlu -eski karısından olan- o tiyatro'da oynuyormuş. İlle tiyatroya götüreceğim diye tutturdu. "Kırk yılda bir rica ediyorum" dedi. Elinden zor kurtuldum. Ama bu gece için söz verdim. Ali ile saat 19'da Karaköy'de buluşup birlikte tiyatroya gideceğiz. Ben 15'de evden çıkıp önce konsere gideceğim. Ordan çıkınca Ali'yle buluşacağız.

Haa, Müzehher geldi, evine çağırdı. Henüz gidemedim. Dün, Güngör Dilmen'le birlikte Vakıf dilekçesini vermek için üniversiteye giderken Tanya ile Berna'yı[138] gördüm; çarşamba akşamı Ali'yle bizi yemeğe çağırdı.

Burda herşey yolunda. Perşembe günü müydü, yoksa çarşamba mıydı, her neyse Meryem de evdeydi, Bahattin'e banyo sobasını yaktırdım. Ali de, ben de yıkandık. Yani hiçbir sıkıntımız yok. Yemeğimizi de yapıyoruz. Evin düzenini hiç bozmadık. Senin yokluğundan başka hiçbir eksiğimiz yok.

Burda havalar kötü, kötü değil de pis, o ilkyaz öncesinin pis havaları işte... Dün gece Cemal Bey, beni yalnız bırakmamak için geldi, ama çok uzun oturdu. İyi adam, yalnız sıkılacağımı sanıyor, ondan çok oturdu. Yoksa bilirsin, uzun uzun kalmazdı.

---

138. Yazar ve araştırmacı Berna Moran ve çevirmen eşi Tanya Moran. Y.N.

Ahmet oğlumun kendisini sevmediğim sanısına kapılmış olmasına çok üzüldüm. Ona bunun yanlışlığını iyice anlat.

Dün, Murat'la Oya geldi. Bişeye ihtiyacım olup olmadığını, yemek filan sordu. Yok bir ihtiyacım, dedim. Murat'ı sevdim, gittiler. Yazık, bu cumartesi gecesi tiyatroya gitmeseydik, Mehmet'i alırdım eve. Ama yarın gündüz çağıracağım. Bayağı özlüyorum oğlanı. Onun başarısızlığı beni çok, çok üzüyor.

Öperim sevgilim. İyi günler, güzel geziler, bol eğlenceler dilerim.

Aziz

2 Nisan 1973, Pazartesi

Canım.

İnanmazsın, bu sabah kalktığımda, kar yağıyordu. KORKUNÇ GÜZEL! (Sen bu deyimimi yanlış bulursun, biliyorum, ama ben severim, başka türlü anlatamam!) Durham'ı çok sevdim. Neden sevdiğimi de dün çözdüm. Gölköy'e benziyor. Yeşilliği, manzarası, ortadan geçen deresiyle, sakinliğiyle. Hep o köyü özlemiştim. Burda O'nu bulmuşum meğer. Çok dinlendim. Hele bu sabah kar yağınca, herşey tamam oldu. Ama evsahipleri benim kadar keyifli değildi. Yeni doğmuş kuzular ve çiçek açmış bitkileri düşünmemiştim. (Ağaçlar tomurcuktaydı.) Sonra üzüldüm. Yine de güzel.

Dün uzun mektubunu aldım. Ali için okul bulunduğuna çok sevindim. Paris'e gidince, ilk işim okulla konuşmak olacak. Yıldız'ın okul ve bizi karşılama konusundaki aceleci tutumuna hak verdiysem de, bana biraz tuhaf geldi. Yabancılar, bize daha yakınlık gösteriyorlar. Bu da bana dokunuyor. Yıldız'dan önce Mme. Cuvillier davet etti bizi evine.

Çevreyi pek gezemedik. Ahmet'in bugün 10-11 arası derse gitmesi, bizi Durham'a bağladı. Yine de, yakın çevreyi, arabayla bile olsa gezdik. Ev sahibi cuma günü bizi gezdirdi ve yemek verdi. Çok sevdim bu insanları. İngilizler hakkında duyduklarım, (soğuklukları) gerçek değilmiş gibi geliyor. Satıcılar bile yabancı olduğunu anlayınca daha çok ilgileniyor.

Dün, Feyyaz Kayacan'la telefonda konuştum. Çarşamba günü Londra'ya gidiyoruz. Biz BBC'ye taksiyle gideceğiz. O bize ucuz bir otel bulacak. Mehmet Ali'ye yazdım. Feyyaz Kayacan'dan bizim hangi otelde kalacağımızı öğrenecek. Ahmet derslerden çok yararlandı, kadından çok memnun.

Özlemle öperim, ikinizide.

Meral

Istanbul, 5 Nisan 1973

Benim Avrupa görmüş sevgili karım,

30 Mart tarihli mektubunu, 3 Nisan'da almıştım. Yanıtımı İngiltere'ye yazsam, eline geçmez diye düşündüm; onun için bu yanıtımı 2 gün geciktirerek Paris'e, Yıldız'ın adresine yazıyorum.

Biz burda iyiyiz, sizin eksikliğinizden başka hiçbir eksiğimiz, zorluğumuz yok. Doğrusu, sen gittin gideli, pek öyle elle tutulur bir iş ortaya koyamadım. Cem'de ikisi birarada çıkacak kitabımın düzeltmelerini yaptım. Seyahatname üzerinde çalışıyorum, daha onu da bitiremedim.

Dün (Çarşamba) Ali'yle Istanbul'a gittik. Ali'ye kimya deneyleri için gereçler aldık. 2-3 asit de alacaktık ama, alamadık. Bir tanıdık yoluyla alacağız. Ali çok iyi, çok, pek çok çalışıyor. Bizim ev, özel dersaneye döndü. Arkadaşları geliyor, onlara dersler veriyor.

Ben bugün yine Istanbul'a inmek zorundayım. Macaristan'dan gelen tiyatrocu (rejisör) ile öğleden önce buluşacağım. Akşam da, Alekseyef gidiyor artık, onun resepsiyonu var. Aradaki ölü saatleri bakalım nasıl geçireceğim.

Haaa, BUZ SARAYI, 16 Nisan'da başlıyor. Elbet ben her sabah dinleyeceğim, sen yetişemeyeceksin.

Keşanlı Ali Destanı'nın ve Kenter'lerde Kabak'ın galasına gittim. Kabak rezaletti, Müşfik'e[139] çok acıdım.

Oya köfteyle pilav getirdi. Pazar günü de gelip bulaşıkları yıkadı. Şimdi Meryem[140] içerde, ama ona pek iş kalmıyor, boşuna geliyor.

139. Müşfik Kenter. Y.N.

Gelecek perşembe küçük evin temizliğini yaptıracağım. Çünkü bu evde hiçbir iş yok.

Londra'da o Kıbrıslı adamı gördünüz mü? Mektubundan, Londra'da kalıp kalmayacağınızı anlayamadım. Londra'da kalmadınızsa çok yazık doğrusu. 1-2 gece kalıp gezmeliydiniz. Müzeleri filan görmeliydiniz.

Ahmet, yaz tatilinde Türkiye'ye gelmek istiyorsa, elbet gelsin. Ben ona gelmesin, demedim. Türkiye'ye gelmek istemiyorsa, başka yerlere, Almanya'ya filan göndereyim, Klaus'un yanında GOETHE Enstitüsünde Almanca öğrensin diye yazdım. Ama tatilde İstanbul'a gelmesi elbet daha da iyi olur. Yanında istediği arkadaşını getirebilir. Getireceği arkadaşının yol parasından başka bütün masraflarını karşılarız.

Ahmet'in 2. büyük karnesi geldi. Tarih'ten, Almanca'dan iyi, resim'den pekiyi, geri kalanların hepsi zayıf. Öğretmenlerin açıklamaları yine o kadar kötü yazıyla yazılmış ki, yine okuyamadım. Okuyabildiklerim, Ahmet için iyi şeyler yazmışlar. Anlıyorum ki, Ahmet bu işi başaracak.

Mektubu alınca hemen yaz ki, eline geçtiğini anlayayım ve hangi adrese yazacağımı bildir. Öperim canım.

Aziz

6 Nisan 1973

Sevgilim, Sevgilim,

İki gündür Londra'dayız. Ama, başka yerde olsak da, pek farketmezdi. Geldiğimizdenberi, Ahmet bütün numaralarını yaptı. Hergün öfkelendiriyor beni. İngilizce bildiği halde, Londra onu korkuttu mu, yoksa benimle dlaşmak mı istemiyor, nedir, katiyyen otelden dışarı çıkmak istemiyor. Dün ve bugün öğleden sonra, Nedime Hanım'ın[141] adresini verdiği çocukcağız bizi biraz gezdirdi. Ahmet bugün yeniden

140. Türkiye'ye gelen Beyaz Rus'lardan, temizlikçi kadın. Y.N.

141. Meral Çelen'in arkadaşı, öğretmen. Y.N.

otele dönmek istedi. 2 gün zaten nedir ki? Ama niyetinin başka olduğunu anladım. Bu kaldığımız otelde çok Türk var. Onlarla Pub'a gitmek istiyor. Saat 6'da onu otele bıraktık. Çocukcağız beni biraz gezdirdi. Sarayı filan gördüm. Dün zaten ancak biletleri alabildik ve BBC'ye gittik. Sonra çocuk bizden ayrıldı. Dün gece Feyyaz Kayacan'la birlikteydik. Durmadan içen, memleket özlemi çeken, gülmekten ve ağlamaktan başka bişey bilmeyen bir adam.

2 günde müze gezmek olanaksız ya, olsa da Ahmet gitmiyor. Sabahleyin ikimiz yalnız yürüdük. Hyde (Öyle mi yazılıyor, bilmiyorum?) Park'a sokmak için nerdeyse dövecektim. Kıyısından dolaşıp çıktık. Sıkıştım diye otele döndürdü beni.

Neyse, O'na bişey yazma. Ben 8'de otele geldim. Gençlerden biriyle Pub'da şimdi, az sonra döner. Zaten 22.30'da kapanıyor.

Dün sabah bu otele geldik. Feyyaz Kayacan'ın bulduğu otel çok merkeziydi ama (Trafalgar'da) korkunç bir yerdi. Buraya gelinceye kadar ağlamaklıydım doğrusu. Çok rahat, kaloriferli, 2 kişi, kahvaltı dahil 4 sterlin. %10'da 1 Nisan'dan itibaren vergi: 4.40 yani. Bu kadar konforlu bir otel için normalden az. Öteki vergi dahil, 1 gecede 4.95 verdik. Buz gibi, Sirkeci'deki otellerden daha berbat, rezalet. Bu yüzden Shakespeare'den sonra, Amiral Nelson'a düşman oldum. Meydanda koskocaman bir heykeli var. Heykeli ne zaman görsem otel aklıma geliyor. Şu Nafiz Bey'de olmasaydı (Nedime Hanım'ın adresini verdiği çocuk) Londra'da çok perişan olacaktık. Çok efendi, terbiyeli. Bu gezide iyice karar verdim, hemen ingilizceye başlıyacağım. Oğlumun bilmesi fayda etmiyor. Başkalarına da yük olmak hiç mi hiç hoş değil. Herkesin okulu, işi var.

Ne kadar idareli harcarsan, para korkunç gidiyor. Yıldız'ın yüzünden planlarımız değişti. 4-5 gün erken gidiyoruz. Dün gece Yıldız'la konuştum. 2-3 gün otelde kalacakmışız. Sonra eve geçeceğiz sözde.

Ramazan Bey mektup yazmadığı için o iş olmadı. Nasıl unuttu, bilmem! Yoksa mektup gitmedi mi?

Şu anda 100 sterlinim var. Ahmet'tekiyle birlikte 950'de T.L.sı. Sanıyorum Yıldız'da kalırsak bu para bizi idare eder. Etmezse Paris'te

bişey yaparım artık. (100 sterlinin 10-12'si otele gidecek. Daha hesap görmedim. Yarın sabah ayrılıyoruz.)

Gerisini Paris'ten yazarım sanıyorum. Gider gitmez mektuplarını bulurum.

Oğlumu ve seni öperim.

Meral

Istanbul, 7 Nisan 1973

Meral'im,

2 Nisan tarihli mektubunu aldım. Anladığıma göre, ben bu mektubu yazdığım sırada siz de Londra'dan Paris yoluna çıkmış olacaksınız. Yazık, Londra'da az kalabildinizse canım sıkılacak. Biraz gezip dolaşsaydınız Londra'da. Ama başka bikez yine gidersin, oğlun İngiltere'de oldukça daha çok gezersin oralarını. Feyyaz Kayacan'ın ilgilenmesine sevindim. Herhalde yardımları olmuştur.

Durham'ı sevdiğine ben de sevindim. Bütün gezinin iyi geçmesi, en içten dileğimdir.

Ben bu sabah (Cumartesi) Ali'yi okula gönderdikten sonra, 2 kitabın düzeltmelerini (Gıdıgıdı ile Mahmut ile Nigâr) düzelttim. Sana bu mektubu yazdıktan sonra düzeltmeleri Istanbul'a götüreceğim. Konser için davetiye göndermişler, gideceğim. Ali'ye de gel dedim, önce gelecek gibi oldu, ama pazartesiye onun Fransızca sınavı varmış. Pazar günü de okullararası satranç yarışması için Hilton'a gideceğinden, pazar günü çalışamayacak. Onun için gelmeyecek benimle konsere. Ali, St. Joseph lisesinin 4 kişilik satranç takımına girdi. Akşama da Devlet Tiyatrosunun bale resitali var. Ali, ilk olarak bu gece yalnız kalacak. Bale 20.30 da başladığına göre, saat 24 de evde olurum en geç.

Biz çok rahatız, bizi hiç düşünme.

Şimdi pis pis yağmur yağıyor. Nasıl Istanbul'a gideceğim diye düşünüyorum. Bugünlerde yine üstümde bir mıymıntılık var. Macar rejisörü gezdirdiğim gün çok yorulmuştum, hâlâ dinlenemedim. Çarşamba günü yine o rejisörle olacağız. Onu bir karagözcünün evine götüreceğim.

Ahmet'in istediği Türkçe ders kitaplarından kimisini göndermiştim. Onları aldı mı? Göndermediklerimi de şimdi postaneye götüreceğim. Bu havada postaneye gitmek de ne zor.

Paris'te Ali'nin okul işini kesinlikle bir yoluna koyacağını umuyorum. Bu konuda sana Hıfzı Topuz'la Pertev Boratav'da yardımcı olurlar. Onları kesinlikle gör, konuş. İhtiyarcık (Zekeriya Sertel) orda olsaydı, o bütün işleri yoluna koyardı.

Geçen Meliha telefon etti, bir isteğim olup olmadığını sordu. Bikez de Müzehher geldi.

Paris'te geçireceğin her dakikanın tadını çıkarmalısın. İyice gez, dolaş, eğlen. Ali'de Paris'e gidince, belki gelecek yaz tatilini hep birlikte orda geçirirsiniz. Ona göre tanışlar edin, kalacak yerler, ucuz lokantalar, pansiyon yada oteller öğren.

Anasına kavuşunca babasına mektup yazmayı unutan sevgili Ahmet'imin gözlerinden öperim. Mutlu, dirlikli, sağlıklı günler diler, öperim canım.

Aziz

8 Nisan 1973, Pazar

Sevgilim,

İşte Paris'teyiz. Ama doğrusunu söylemek gerekirse, Durham'dan çıktığıma çok pişmanım. Londra ve Paris, 15 günde dinlenen sinirlerimi bin beter bozdu. Anlatmak uzun. Hem dil bilmemek, hem para meselesi, hem de dev şehirlerin sürekli gürültüsü beni perişan etti. Hem de yakın dostlarımızın, uzun zaman dışarda kalmaktan gelen bencilliği beni çok şaşırttı. Sana bişey söyleyeyim mi, dilini bilmediğim, hiç tanımadığımız insanlar, çok yardım ettiler de, beni en çok şaşırtan da bu oldu. Neyse, bazı şeyleri gelince konuşuruz.

Paris'e çok rahat geldik. Ama uçak meselesi yine beni ürküttü. Çok yorgun indim. Orly o kadar büyük ki, pasaport kontrolü bulmak için, yarım saat dolaştık. Bu Fransızlar, 1 kelime fransızca duyunca, makineli tüfek gibi konuşmaya başlıyorlar. Anlıyabilirsen anla. Üstelik İngilizler gibi yardımsever değiller.

Neyse pasaport kontrolden çıktık. Hıfzı Topuz bizi bekliyordu. Yıldız oteldeymiş. Yolda sinirim bozuldu. Hıfzı Topuz, "boşuna geldiğimizi, bütün liselilerin grevde olduğunu, üniversitelerin buna katıldığını, büyük gösteriler olduğunu, yaralıların %60'ın üstünde olduğunu," söyledi. Gerçekten de, Paris'e girdiğimizde, her yanda manga manga polisler vardı. Bizim otel de, Saint Michael'in üstünde, yurtlara ve üniversiteye yakın.

Otelde Yıldız beni bekliyordu. Hem yorgunluktan, hem de boşuna gelmiş olmaktan canım çok sıkılmış ki, Yıldız hasta olup olmadığımı sordu. Hasta değilim ama, boşuna gelmişim, ona canım sıkıldı, dedim.

Yıldız'a göre, boşuna gelmemişim. O'nun konuştuğu okulla pazartesi günü görüşmemiz mümkünmüş. Ama şehir dışında, oldukça uzak ve Yıldız'ın pazartesi, salı, yapılacak çok önemli işlerdi varmış. Bizimle gelemiyor. Ondan sonra da, okullar tüm tatil oluyor. Hayrinüsa Hanım'a[142] telefon ettik, bulamadık. Sonra benim aklıma, Altan Öymen'in karısı geldi. Ahmet, kızıyla mektuplaştığından telefon vardı, ettik.[143] Kadıncağız, arabasıyla beni memnuniyetle götürebileceğini, ama saat 2'de, bir arkadaşını hastaneye yatırmak zorunda olduğunu, salı günü olursa çok iyi olacağını, söyledi. Şimdilik durum şu: Yıldız, pazartesi günü okula telefon edip, salı günü için randevu isteyecek. Salı günü gideceğiz. Çarşamba günü tatil.

Mme. Janinne Cuvillier, Ali o okula girdiği taktirde, kısa tatillerde, memnuniyetle Ali'yi misafir edebileceğini, ancak büyük tatillere karışmayacağını söylemiş. O da şu şartla ki: Ali, okuldan Janinne'e, Janinne'den okula gidecek, bir kere bile Paris'e giderse, üstüne sorumluluk almadığından, derhal, misafir etmekten vazgeçecek.

Janinne, ayrıca mektup yazıp bizi evine davet ettiği halde, ayın 18'ine kadar çok dolu olduğunu, bizimle görüşemiyeceğini söylemiş. Bu durumda ben de onu aramıyacağım.

---

142. Pertev Naili Boratav'ın eşi. Y.N.

143. Altan Öymen'in karısı Aysel Öymen ve kızı Aslı Öymen. Y.N.

Şu anda gördüğüm kadarıyla, Paris çok karışık. Burdaki polisler de, İngiliz polisi gibi güle oynaya izlemiyorlar gösterileri. Benim düşüncem odur ki: Ali için, her ne kadar, Yıldız'ın söylediği tehlikeleri varsaymasak da; çok arkadaş canlısı olan Ali, bu gibi gösterilere katılabilir. Durum ciddi. Burda, bir kanun varmış, bu yıl yürürlüğe girmiş. 21 yaşına giren her çocuğu, otomatikman askere alıyorlarmış. İster lisede, ister üniversite de olsun, bu böyleymiş. Çünkü üniversiteleri temizlemek istiyorlarmış. Gençler hem solcu olduklarından, hem de üniversitedeki kalabalığı azaltmak için. Teknik eleman yetişsin istiyorlarmış. Birkaç gündür süren gösterilerden sonra, Milli Savunma Bakanı istifa etmiş, Başbakan "Kanun değişmez, asi gençlere ceza verilecek!" demiş. Anlıyacağın, burdaki durum, bizdekinden beter.

Şimdi: Ben pazartesi yada salı gidip okulla konuşacağım. Ama, olup olmayacağı bir yana, olsa bile, burda durum hoşuma gitmedi. Bazı konularda ne kadar inatçı olduğunu bilirim. Ama, Ali'yi bişeyden korurken, başka bişeye atmak sozkönusu olursa, direnirim.

Durham dünyanın bir cenneti. İnsanlar çok iyi. Ahmet'in okulu, bizim Robert Kolej gibi 4 tane eder. Kocaman bir okul. Yalnız laboratuarı koca bir bina. Kimya ve biyoloji. Canlı hayvanlar bile deney için besleniyor. Kobaylar ve tavşanlar. Teknik bakımdan İngilizler, Fransızlardan çok üstün. Dil meselesine gelince, Mr. Norton'la konuşmuştuk. O zaman burdaki durumu bilmiyordum da, Ali yarın gelirse, kamp var mı, diye. "Var, dedi. Hem de sabahtan öğleye kadar ingilizce dersi, öğleden sonra deniz ve gezme." Biz size yazarız, dedim.

İş böyle olunca, Ali, şimdi ingilizceye önem versin. 2-3 ay kamptan sonra, dili oldukça öğrenir. Fransızca bildiğinden, ingilizceyi çok daha çabuk öğrenir.

Burda okul, İngiltereye göre ucuz görünüyor. Ama yaşam o kadar pahalı ki, dün 5'te geldik, şu ana kadar 110 lira harcadık. Yaptığımız da, self servisten 1 kap yemek, 1 ekmek, 1 su. 5 tane 0.50 franklık pul, 8 frank metro ve otobüs bileti. Otel bu paraya dahil değil. 30 frank ve sabah kahvaltısı dahil değil. Kaç gün burda kalacağımızı bilmiyorum.

Şimdi Yıldız telefon etti. Hayrinüsa Hanım, burnundan rahatsızmış. Hiçbiyere çıkamazmış bikaç gün. Saat 3'te Abidin Bey,[144] bizi almaya gelecek, Yıldız'a yemeğe gideceğiz.

Niçin Paris diye tutturduğunu bilmiyorum. Durham ve İngiltere, Fransa'nın yanında cennet. İnsan münasebetleri, gösterdikleri yakınlık, bir başka şey. Ali burda çok yalnız kalacak. Adeta, bir rahip yaşamı olacak. 15 günde bir Janinne'e çıkacak, ordan okula dönecek. Ali, bu kadar sıkıntıya ve itimat edilmemeye gelemez. Durham'da disiplin var, ama haftada bir publara gidebilir, kızlarla arkadaşlık edebilir ve 1-2 duble bira içebilir. Zaten oralarda biradan başka bişey vermiyorlar.

Burda, pazartesi, yani yarın, yine liseliler, üniversiteliler ve sendikalaranı katıldığı büyük bir gösteri varmış. Yıldız dikkatli olmamızı öğütledi. O 67-68 barikatları hep bizim otelin önünde kurulmuş.

Bana kalırsa, Ail Durham'a, hatta Durham olmazsa, İngiltere'de başka bir okula gitsin. Durham'da hocalar, niçin Fransa'ya gönderip, oraya göndermediğimizi sordular. Ben de, dil için, dedim. Yani şimdi oraya, Ali hemen kabul edilebilir.

İngilizlerde, bilimsel çalışmalar daha iyiyken, niçin ille Paris diye tutturuyorsun, anlamıyorum. Yıldız'a yazdığın gibi, Ali'nin yanında yılda 2-3 ay kalmam olanaksız. Ben elimdeki parayla, Durham'da 15 gün rahat kalırım da, ama burda 5-6 gün ancak. 2-3 ay kalmak için bir servet gerek. Üstelik yalnız yaşamak zor. İngilizler gibi, yardımsever değil Fransızlar.

Tatillerde, benim pansiyon sahibi, Ahmet'e 1 sterlin karşılığı oda ve kahvaltı veriyor. Burda olanaksız.

Ben yine de okulla görüşeceğim.

İşte böyle sevgilim. Paris güzel ve canlı bir şehir olabilir, ama Ali için, Yıldız'ın yazdıklarından çok daha başka tehlikelerle dolu. O'nu iyi tanıdığım için yazıyorum.

144. Abidin Dino. Y.N.

Yine Yıldız'a yaz. Bikaç gün sonra, O'na taşınabileceğiz. Taşınamazsak, erken döneceğim ki, Ahmet'ten erken ayrılacağım için canımı sıkacak bu.

İngiltere meselesini düşünün. Öperim.

Meral

9 Nisan 1973, Pazartesi

Sevgilim,

Dün sabah yazdığım mektupla birlikte atıyorum bunu. Çünkü onu önce atsaydım, canın sıkılacaktı. Sonucu alayım dedim.

Şimdi önce iyi haberi vereyim: Altan Öymen'in karısı Aysel Öymen'le bugün Rambouillet Lisesi'ne gittik. Müdürle konuşmak istedik. Bir önceki mektupta yazdığım gibi, (Bilmiyorum, ne zamandan beri) lise ve üniversitelerde boykot var. Bundan dolayı müdürle görüşmemiz olanaksızdı. Yalnız sekreterlikten öğrendiğimiz şu: "Bize mektupla başvurun. 3 gün içinde yanıt alırsınız." Şimdi ben Ali hakkında bütün bilgiyi yazıp, Aysel Öymen'e verdim. O sekreterine çevirtip, bugün postaya atacak. Yarın sabah içinde, Paris'teki Saint Joseph için randevu alacak. Yarın sabah da oraya gideceğiz.

Okulun yanıtı Aysel Öymen'in adresine geleceek. Ben burdayken meseleyi halletmek istiyorum. Yanıt geldikten sonra, gidip, Rambouillet'de bir pansıyon olup olmadığına bakacağım. Ali'nin kimsenin yanında kalmasını istemiyorum.

Şimdi, eğer, sen hemen şu belgeyi gönderirsen, Ali okula sınavsız girebilecek.

"Saint Joseph Lisesi'nin, Türkiye Cumhuriyeti, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın Devlet Liseleri'nde uygulanan müfredat programını uyguladıktan sonra ayrıca, fazladan fransızca okuttuğunu, yine Milli Eğitim Bakanlığı müfettişlerinin kontrolünde olan bir Fransız Lisesi olduğunu..." belirten belgeyi Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alıp, Fransız Konsolosluğu'ndan tastik ettirip ve çevirtip, hemen ben burdayken göndereceksin. Bütün işi gücü bırak, bu işle uğraş. Çünkü Saint Joseph, özel ve papaz okulu diye burda

önem vermiyorlar. Yazdıklarımdan burda kimseye bişey bahsetme. Gelince konuşuruz ve belgeyi hemen şu adrese yolla:

Aysel Öymen
18 Bis Rue de Chartres
92200 S / Seine
Neuilly
Paris
FRANCE

Eğer Aslı Öymen, Ahmet'in arkadaşı olmasaydı ve tesadüfen bu hanımla konuşmasaydım, bugün beni, Paris'e 40 km. olan bu liseye gidemeyecek, boşu boşuna gelmiş olacaktım. Bayramoğlu'ndan tanışırdık ama, adını bile unutmuşum. Burda, İktisadi Para Fonu'nda önemli bir işi var. Dün gece ondaydık. 12'ye kadar oturduk. Bu sabah, uyanamam diye, hiç uyumadan sabahı ettikten sonra, arabasıyla 8'de bizi otelden aldı. İşini gücünü bıraktı. Yarın sabah da, Saint Joseph Lisesi'ne gideceğiz. İşte böyle.

Az önce uykudan kalktım. Çünkü dün (Beni almaya Abidin Bey değil, Pertev Bey geldi dün, ben yanlış yazdım galiba) Pertev Bey'le Yıldız benim sinirlerimi öylesine bozdular ki, 2 saat uyuyabildim ancak. Söylediklerinde gerçek payı olmakla birlikte, Ali'yle uğraşmak istemiyorlar. Anladığım bu! Ahmet diyorki, "Anne, bir ara yüzüne baktım, bir daha bakmadım!" Yüzüm filan seyirmeye başlamış. Pertev Bey'i tanımıyorum ve yaşlı bir adam. Yıldız desen, ne diyeyim bilmem ki! Yine de, akşama Yıldız'a yemeğe kalmamız lazımdı. Telefonda Aysel Öymen çağırınca "Peki" dedim. Yıldız düpedüz kapkara oldu ve çok bozuldu. "Kusura bakma, burdan metroyla yalnız eve dönemem, başka bir akşam" dedim. O da "Peki, dedi, çarşamba akşamı hem benim eve çıkarsınız (otelden) hem de yemek yeriz."

Uzun lafın kısası, dedikleri şu:

1- Ali'ye tatillerde kalacak yer yok. Burda 18 yaşından küçükleri oteller almaz, ayrıca otele çocuk bırakılmaz. Pansiyon sistemi hiç yok. Eğer Rambouillet Lisesi olursa Mme. Cuvillier, 15 günde bir Ali'yi misafir edecek, ama Paris'e indiği andan itibaren, bu sorumluluğu almaktan vazgeçecek.

2– Burda maarif sistemi çok bozuk. Politika liselere kadar inmiş durumda. Yılın yarısı, boykot ve gösterilerle geçiyor. Bu durum iyileşmiyecek, artacak. Çünkü halk seçim sonuçlarından memnun değil, isteklerini bu yolla elde etmek isteyecek.

3– Ali, bu durumda boykotlara karışmamazlık edemez. Hem gençlik heyecanından, hem de katılmayanlara kötü gözle bakıldığından.

4– Böyle bir durumda, boykota ve gösterilere katıldığında, Fransız kanunları çocuğu hemen sınırdışı edecek. Bu durum, lisede olmasa bile üniversitede mutlaka olacak.

5– Üniversitede Türk öğrencileri çok zor durumda. Bir çocuğun pasaportu yenilenmedi (100 kadar dediler) ve bursları kesildi. Ali, bunlardan uzak kalamaz.

6– Niçin Fransa'yı ve Paris'i düşünüyorsunuz da, başka bir memleketi düşünmüyorsunuz? Bizlerin evinde kalacak yer ve Ali'ye kalacak yer arıyacak zamanımız yok.

Söylediklerinde gerçek payı olmakla birlikte, Ali'yle uğraşmak istemiyorlar. Hele Pertev Bey'e bir daha yazma. Ben gelince konuşuruz.

Dün Yıldız'da çaydaydık. Münevver Hanım geldi, arkadan Memet. Memet boynuma sarıldı, ağlamaya başladı. Beni hemen tanıdı, "Hiç değişmemişsin" diyor. Yarın onlara çaya ve yemeğe davetliyiz. Memet 3'te otelden alacak bizi. Adamcağız ağır hasta hâlâ.[145]

Münevver Hanım, kendiliğinden, borç meselesini açtı ve burda paraya gereksinimim olup olmadığını sordu. Ben de var, dedim. Bunun üstüne 9500 zilotiyi önce dolara, sonra franka çevirdi. 484 frank verdi, para durumumuz iyi. Aşağı-yukarı 40 sterlin ediyor. Londra'dan alamadığımız iyi oldu. Yıldız'ın evine geçersek, para artarsa, sterlinleri Ahmet'e, frankları Ali için buraya bırakacağım. O bakımdan üzülme.

Bugün büyük bir gösteri vardı. Ne oldu, bilmiyorum. Saat 13'e kadar metrolar kapalıydı. Liseliler, üniversiteliler ve işçiler birlikte yürüyeceklerdi. Liselerde ve üniversitelerde boykot bütün Fransa'yı kapsıyor

145. Münevver Andaç'ın Fransız eşi. Y.N.

Ben okul işiyle uğraşıyorum. Yine de, burda çok canımı sıkacak şeyler oldu. Yarın Saint Joseph'le konuştuktan sonra yine yazarım. Özlemle ikinizi de öperim.

Meral

Ali'nin belgesini acele Aysel Hanım'a, mektupları Yıldız'a yolla.

Fethi Naci'nin karısıyla kızı 6 aydır burdaymış.[146] Bu akşam Hıfzı Bey'lerde görüşeceğiz.

9/10 Nisan 1973, Pazartesi

Canım,

Bugün sana 2 mektup attım. Her ikisinde yazdıklarımı ciddiye al. Şimdi hemen, Ali'nin istediğim evrakına şunu ekle: Saint Joseph Lisesi'nin herhangi bir sınıfından Türkiye Cumhuriyeti'nin herhangi bir devlet okuluna sınavsız girebilir. Bunu unutma ve yaptırdığın evrakı 2 nüsha olarak Aysel Hanım'ın adresine postala. Şunun için ki, gecikme filan olursa, Aysel Hanım uğraşır. Ne Yıldız'dan, ne de başka kimseden hayır yok. Bunu böyle bilesin!

Burda insanlar öyle bencil, öyle bir dehşet içindeler ki, gelince anlatacağım. Bir yerde Ali'nin konusu açılacak diye ödüm patlıyor. Yardımlarından vazgeçtim, sinirlerimi bozuyorlar. Oğlum, buraya gelir diye susmaktan kendi kendimi yiyor, sancılanıyorum.

Bu akşam Hıfzı Bey'lerde toplandık. Pertev Bey'le Hayrinüsa Hanım da vardı. Yıldız, Fethi Naci'nin karısıyla kızı, Selim Sırrı'nın kızıyla kocası (Sıska, çok yaşlı, acaip, ama hanımefendi bir kadın) da vardı. Selim Sırrı'nın kızı da gittikten sonra Pertev Bey'in hanımı, okul konusunu açtı. Bugünkü gelişmeleri anlattım. Daha bir korktular. Ne akıllar vermediler. En sonunda dayanamadım: "Hanımefendi, dedim, bu konuda üzülmeniz gereksiz. Ali'ye burda bir okul ve yer bulabilirsem göndereceğiz. Ayrıca, ben kalacağı yeri de sizden yardım

146. Fethi Naci'nin karısı Emel ve kızı Deniz. Türkiye'ye döndüklerinde trafik kazasında öldüler. Y.N.

istemeden, sizin dışınızda olanaklar arayacağım. Bu konu yetsin artık!"

Pertev Bey biraz bozuldu. Gülmeye çalışarak, "Biz de arıyoruz." dedi, yanıt vermedim. Çok rica ederim, ben gelmeden, Ali için kimseye bişey yazma.

Fethi Naci'nin karısıyla kızı 5 aydır burdaymış. Emel, Paris'te okutmayacak kızını. Grenoble'da okuyacak. Yarın akşam ordan bir öğrenci gelecek. Ondan öğrenip Grenoble'da bir okul arıyacağız. Deniz (Fethi Naci'nin kızı) benim tuttuğum evde hafta sonu kalabilir, dedi.

Bir de şu: Akşam 7'de Aysel Hanım telefon etti. Saint Joseph burda, yani Paris'te olan, yalnız ortaokula kadarmış, mesleki bir okulmuş. Onun için bu sabah, sekreter hanım Saint Joseph deyince dudak bükmüş. Yani o olasılık da yok artık.

İşte böyle canım. Dışarda uzun uzun yaşıyan Türkler, Türkten başka herşeye benziyor. Ne Fransız, ne Türk! Korkunç bişey. Bu kadar çok akıl vermeleri, hem bişey yapamadıklarından, hem de bundan utandıklarından. Bir nevi kaçma.

Kimseyi aramadım, yardım istemedim. Param da var, merak etme. Yıldız evine davet ettiği için bu kadar erken geldim. Ama geç gelseydim, Ali'nin işiyle hiç ilgilenemiyecektim. Çünkü yarın son, öbür gün tatil. Çarşamba günü yani.

Çarşamba günü Yıldız'ın evine geçiyoruz. O perşembeye tatile gidiyor. O kadar kendileriyle dolular ki, bana yazdığı mektupta yalnız kendi tatilini yazmış, okulların tatil olacağını hesaba katmamış. Zaten bilet bulabilseymiş, daha önce tatile çıkacakmış. Başkasıyla konuşurken duydum.

Garip, dün gece 2 saat uyudum. İnşallah bu gece uyuyabilirim.

Bütün işlerle Aysel Hanım uğraşıyor, hem de memnuniyetle.

Ali'ye yazamıyorum. Üzülmesin. Bunlarla canını sıkmak istemiyorum. Öperim Canım.

Meral

16 Nisan 1973

Canım,

İşte günler geçti, bazıları iyi, bazıları sinirli. 1 haftadan fazladır Paris'teyiz. 4 gün otelde kaldıktan sonra, Yıldız'ın evine geeçtik. Ertesi sabah Yıldız gitti.

İlk işimiz metroları öğrenmek oldu. Metro öğrenmeden Paris'te dolaşmak olanaksız. Buna rağmen, zorunlu zamanlarda biraz taksi parası verdik, örneğin, otelden Yıldız'a gelirken 20 frank tuttu. Yıldız'ın evi Paris'in bir ucunda. Neyseki metroya yakın.

Dün saat 13'de Mme. Cuvillier'yle kocası gelip bizi aldılar. Paris'te dolaştık. Eyfel'e çıktık ve Notre Dame'ı gördük. Önümüzdeki cuma günü gelip bizi alacaklar, cumartesi günü de zaten Ahmet İngiltere'ye, ben de Türkiye'ye dönüyorum. Bugün bilet rezervasyonunu yapacağım. Kesin olarak sana yazarım.

Ali'nin okul işini Mme. Cuvillier'yle konuştum. Eğer Rambouillet'da kalırsa, veliliğini ve 15 günde 1 evine almaya hazır. Yalnız daha önce yazdığım gibi, Ali Paris'e indiği taktirde bu işten vazgeçecek. Aysel Öymen'in yazdığı mektubun 1 kopyasını Janinne aldı yanına, gidip okulla konuşacak ve sana mektup yazacak. Ayrıca Janinne dedi ki: "Ali bana yazmıştı, ben okul arıyordum. Ama Yıldız, bana telefonda, 'Benim bir sürü profesör arkadaşım var, ben okul meselesini hallederim; Aziz Bey bana yazdı.' deyince, ben de artık okul aramadım. Yoksa Ali için okul bulmak mesele değil.!"

Nitekim dün gece, karı-koca, kocasının kardeşi, kuzeyde bir okulda öğretmenmiş, ona telefon ettiler. Adam, en kısa zamanda iyi bir okul adı verecekmiş.

Bana burda, ille Ali'nin okul işini hallet de, öyle dön, biz sana biletini uzatmada yardım ederiz, diyorlar ama, benim bildiğim fransızcayla, tek başıma, Paris dışında bir okula gidip anlaşmam olanaksız. Zaten Aysel olmasaydı, Rembouillet'ye de gidemezdim. Dışarda kimseden kimseye hayır yok. Dün Aysel'le Janinne'i tanıştırdım. İkisi okul için görüşüp anlaşacaklar, bize yazacaklar.

Paramız var, merak etme. Otel parası da vermeyince herşey daha kolay. Bu durumda biz Yıldız'ın evini Cuma sabahı terketmiş olaca-

ğız. Cumartesi günü Janinne bizi havaalanına götürecek, önce Ahmet (sanıyorum 1'de, sonra ben, sanıyorum 14.30'da) uçaklara binip döneceğiz. Ama bir daha uçakla seyahat etmem. Hem, yeniden korkmaya başladım, hem de bu 20 kilo meselesi bir rezalet. Ne de olsa insan bişeyler alıyor, ki ben çok az aldım, bir de tanıdıklar, şunu bunu göndermek istiyorlar. Alsan bir türlü, almasan bir türlü.

Paris İngiltere'ye göre 3 kere pahalı. Vitrinlere bakmıyorum bile, özellikle moda olan şeyler. Aklın durur. Buna karşılık, kumaşlar çok ucuz. yinede taşıma zorluğundan almıyacağım.

Şimdi. Ali'ye kalan tek şey, mümkün olduğu kadar çalışmak ve takıntısız geçmek. Burda okulların açılması bize uymuyor. Eğer bulunan, bir özel okul olursa, sınav yok. Devlet Lisesi olursa, o söylediğim kâğıtla yine sınav yok. (Belki Janinne'in oğlu da bu yıl Rambouillet Lisesi'ne gidecekmiş.)

Cumartesi uçak, sanıyorum 8, 8.30 (20-20.30) da Türkiye'de olur, Türkiye saatiyle sen yine de iyi öğren.

Buluşmamıza az kaldı. İkinizi de özlemle kucaklar, öperim canım.

Meral

Moskova, 22 Ekim 1973

Meral'im,

Sabahın saat 5.30'u. Nedense uyandım, bitürlü uyuyamadım.Oysa dün gece, uykum var diye Babayef'i, Vera'yı, bir de bana verilen çevirmeni, 10.30'da göndermiştim. Banyo yapıp yattım. Uyuyamadım. 2 tane diazem aldım. Herhalde 12'de filan uyumuştum. Yine de nedense 5.30'da uyandım işte. Yine banyo yaptım uyurum diye, ama uyuyamadım. Yanımda çalışacak bişey getirmemekle de çok yanlış yapmışım.

20 Ekim günü uçağımız saat 17.30'da kalktı. Havaalanında beni Babayef'le bana verilen bir çevirmen'karşıladı. Zarfın üstünde resmini gördüğün Rusya oteline geldik. Burası 5 bin kişilik modern bir otel. Babayef dostlara telefon etti. Aleksandrof, Vartan,[147] Vera, Jak[148] gel-

147. Vartan İhmalyan. Türkiye Komünist Partisi üyesi ve yazar. Y.N.

di. Uçakta yemek yediğim için akşam yemeği yemedim. Birlikte çay içtik. Burdakilerin hepsini çok özlemişim. Gece 11'de gittiler. Hemen banyo yapıp yattım. Ama sabah saat 7'de Aleksandrof telefon edip uyandırdı. Sonra yeni çevirmen geldi. Dünkü İngilizce biliyordu. Sonradan gelen Türkçe bilen bir genç. Benim gençliğime benziyor. Kongre 25 Ekim'de başlayacak. O zamana kadar Leningrad'a gitmek isteyip istemediğimi sordular. Gitmedim. Burda kalmayı tercih ettim. Öğle yemeğini Aleksandrof'un evinde yedik: Vartan, Babayef, Vera ve benim çevirmen genç Halil. Halil, Avar Türklerinden. Akşam Jak'-ın resim atölyesine gittik. Sonra otele döndük. Şişmanlamamaya çalışıyorum. Onun için akşam yemeği yemedim. Benim odada hep birlikte çay içtik. Uykum var diye onları erkenden gönderdim, ama bak işte erkenden uyandım. Ama uykusuz da değilim.

Burdaki dostlar, ille de baştan tırnağa muayene olmam için üsteliyorlar, zorluyorlar.

Vartan'la Jak, beni zayıflamış buldular, sevindim.

Sana kötü haber: Geldiğimde Anna Tvertinova'yı sordum. Hasta dediler. Kansermiş, rahim kanseri. Dün öldü zavallı. Aleksandrof'un hazırladığı son kitabımın çıkması için çok uğraşmış, yardım etmiş. Cenazesine gideceğim. Bir de -sen tanımadın- Prof. Miller vardı. O da ölmüş. Bizim Svetlana hastanedeymiş. Kocası Valeri'ye telefon ettim. Zaman bulursam Svetlana'yı ziyaret etmek istiyorum ama, hastane uzaktaymış.

Basılalı 3 yıl olmuş kitapların, telif haklarını vermiyorlar. Onun için 4 kitabımın telif hakkı yanmış. Anlaşılan her 2-3 yılda bir buraya gelmek gerekiyor. Epiyce param yanmış. Geriye de pek para kalmıyor. Gol Kralı'nın parasını burda almayacağım. Kongre dolu geçeceğe benziyor. Çünkü hergün yüzden çok delege geliyor. Sana telefon etsem acaba evde bulabilir miyim? Bir gece Ahmet'e telefon edeceğim. Günaydın muhasebesinden 10 bin lirayı alıp, Allan Gall için 4200 lirasını Karatekin'e verdin mi? Ne zaman ve ne kadar para gerekirse

148. Jak İhmalyan. Türkiye Komünist Partisi üyesi ve ressam. Y.N.

Oğuz Akkan'dan para alacaksın. Herhalde sen şimdi güzel arabanla mutlu günler yaşamaktasın.

Ne zaman döneceğimi bilmiyorum. Çünkü Yazarlar Birliği Başkanı, "Biz sizi ele geçirmişken bırakmayız" diyor. Ama ben erken döneceğim. Şimdi burda Yazarlar Birliği'nin değil, Barış Kongresi'nin davetlisiyim. Kongre'den sonra ayrıca Yazarlar Birliği de davet etmek istiyor.

Babayef, hani o bel kıkırdağı hastalığından olmuş, çok ağır. O geçmiş, şimdi de gastrit, ülser filan, perhiz yemekleri yiyor.

Büyük ve küçük evdeki çiçekleri susuz bırakma.

Seni buraya gelir gelmez özlediğimi söyledim burda. O zaman Babayef 2 gün önce radyoda Karl Marx'ın karısına yazdığı mektubun okunduğunu söyledi. Marx, bu mektupta karısına, "Senden uzaktayken seni ne çok sevdiğimi anlıyorum; çünkü uzaktayken alışkanlığın tuzağından kurtuluyorum" demiş. Ne doğru! Alışkanlığın tuzağından kurtulmuş olarak seni salt aşkla öperim.

Aziz

Moskow, Hotel Rossia
27 Ekim 1973

Meral'im,

Kongre süresinde mektup yazacak fırsat bulamıyorum. Fırsat olursa yarın muayene olacağım. (Senin isteğin üzerine). Kartta kaldığımız 5.000 kişilik Rusya Oteli'nin dörtte bir bölümünü görüyorsun. Kongre bitince uzun mektup yazacağım.

Aziz

Moskow, Hotel Rossia
28 Ekim 1973

Meral'im,

Senin ve çocuklarla kaldığımız Merayna Oteli'nin resmi var kartta. Bugün komisyon çalışması vardı. Çok yoruldum. İyiyim.

Sevgiler

Aziz

Moskova
Hayır
Gagra, 5 Kasım 1973

Meral'im,

Bir haftadır sana mektup yazacağım, ama zaman bulamadım. Anla artık. Şimdi zamanım bol. Gagra'da bir dinlenme evindeyim. Aslında Moskova'dan doğruca bu dinlenme evine gelecektim. Ne kadar da iyi olacakmış. Ama bir akşam Yazarlar Birliği'nde karşılaştığım Gürcü şair Noneşvili, ille de Gürcistan'a gitmem için ısrar etti. Tabidze adlı bir Gürcü şairinin jübilesi varmış. Adam çok ısrar etti. Ben yine de gitmeyecektim ama, doğrusu orda çıkan kitabımın parasını almak için gitmeye razı oldum. Ama Orhan'a bunu söyleyemediğim için, sanki Noneşvili çok ısrar ettiğinden gidiyormuşum gibi davrandım. Rusça çıkan 2 kitabımın telif hakkını döviz olarak transfer ettirmek istediğimden burda para alamadım. Rusya'dan başka 4 cumhuriyette kitaplarım çıkmış: Estonya, Kazakistan, Gürcistan, Azerbeycan.

Cumhuriyetlerdeki telif hakları transfer edilmiyor. Yalnız Rusya'dakiler transfer edilecek. Cumhuriyetlerdeki telif haklarını alabilmek için, ille o cumhuriyetlere gitmek gerekli. Kısa zamanda 4 cumhuriyete gidip cer hocası gibi para toplayamazdım. Ayrıca yapılan muayene sonunda, kesin olarak 1 ay dinlenmem gerektiği söylendi. İşte buyüzden hiç olmazsa Tabidze'nin jübilesi vesilesiyle Gürcistan'a gidip ordaki telif hakkımı alayım, dedim. Ayrıca kalacağım dinlenme evi de Gürcistan'daydı. Yani her zamanki gibi bir taşla 5-6 kuş vurmak istedim. Ama Gürcistan'da 3 gün canım çıktı. Gürcülere misafir olmak, esir olmak gibi bişey. Telif hakkımı zaman olmadığı için vermediler ama, kaldığım dinlenme evine postayla gönderecekler.

Moskova'dan ayrılmadan önce üst üste 2 gece sana telefon ettim. Ama Istanbul hatları bozuk olduğundan konuşamadım. Gürcistan'ın başkenti Tiflis'e Vera ile geldik. Ben Barış Kongresi misafiriydim. Sonradan Yazarlar Birliği misafiri olunca Vera tercümanım oldu. Tiflis'ten beni Gagra'daki dinlenme evine getirip bıraktı. Moskova'ya döndü. Ben şimdi 2 gündür Gagra'daki dinlenme evinde yalnızım. Burası çok büyük bir dinlenme evi, deniz kıyısında çok da güzel yer.

Ama ben dinlenmeye hiç alışmamışım ki... Burda çıldıracak gibi oluyorum. Asıl burda sinirlerim bozulacak. Yanımda kitap da yok. 2 defter aldım; Böyle Gelmiş'in arkasını yazmaya başladım. Böylece kurtuldum boşluktan. Çalışmaya başladıktan sonra daha rahatladım. Oraya dönünce beni ne işlerin beklediğini biliyorum, dev'in dişleri arasına gireceğim. Onları düşündükçe uykularım kaçıyor. Gece 21'de yatıyorum, sabaha karşı 2.30-3'de uyanıyorum.Uyumak için hiç kendimi zorlamıyorum. Hemen sıcak bir banyo yapıp çalışıyorum. Gündüzleri uyuyamıyorum.

Moskova'ya geldiğimde Svetlana hastanedeydi. Kocasıyla onlar da buralara yakın bir dinlenme evine gideceklermiş. Zavallı Anna Tveritinova ben Moskova'dayken öldü, cenaze töreninde bulundum. Onu çok severdim. Prof. Miller'de 2 ay önce ölmüş.

Burda bir Azeri yazar var, yemeklerde onunla konuşuyorum.

Dün gece rüyamda Kemal Tahir'i, sonra da seni gördüm. Senin araban öyle bozulmuş ki, tamir edilemiyormuş. "Eski araba alma demiştin, seni dinlemedim" diyorsun. Ben de seni teselli etmeye çalışıyorum. "Üzülme, yenisini alırız" diyorum. Ben seni avutmaya çalıştıkça ağlıyorsun.

En acele para Ateş'e gerektiği için, bendeki döviz olarak çıkardığım dolarları İtalya'ya gidecek olan Cengiz Aytmatov'la Ateş'e gönderdim. Dönüşümde ilk iş, arabanın parasını ödeyeceğiz. Sonra Günaydın'a verdiğim "Ölümle Kolkola"nın arkasını hemen yetiştirmem gerekiyor. Daha bir yığın işlerim var.

Moskova'ya döner dönmez sana telefon edeceğim. Elimdeki bütün parayla sana burdaki yakut yüzüklerin en pahalısından almak istiyorum. Şu yazıma bak, ne rezalet. Elimdeki kramp yine artıyor. Ali'ye, Ahmet'e de, Ateş'e de mektup yazdım.

Sevgiyle, özlemle, ateşle öperim canım.

Aziz

14 Ekim 1974, Salı

Meral!
Benim odamın elektriği sönmüyor. Lambalarını çıkar.
Meral!
Odamın elektriği sönmüyor. Lambalarını çıkar!
Meral!
Benim odadaki elektrik sönmüyor. Lambaları çıkar!

Feneryolu, 7 Ağustos 1975

Canım,

Dün akşam sana telefon etmek için tam 03'ü açtım ki, santral kız da Balıkesir'den beni aradıklarını söyledi. Ne şaşılası şey!.. Demek, ikimiz de aynı zamanda telefon etmeye kalkmışız.

Dosyaya baktım, bizim daire şu: 2. kat, Daire 20.

Zemin kat, 1. kat, 2. kat... Daire 21'de İsmail Üzülmez, daire 19'da Enise Geren var.

Seninle telefonla konuştuktan sonra Müşerref'in yeğeni telefon etti. Hemen evlerine gidip düzeltmeleri aldım.

Daha sonra da Cenan telefon etti, yarın sabah (yani bu sabah) İzmir ve Ören'e gideceğini söyledi. Parayı onunla göndermeyi düşündüm. Sana 6 bin lira gönderiyorum. Paramın hepsi bu. Bunca sıkıntı arasında eve mobilya almak beni daha da sıkıntıya sokuyor, ama ne yapayım! Sel gibi para aktığını gördüğün, benim de bu parayı kazanmam gerektiğini bildiğin halde, hâlâ bana niçin Ören'e gelmediğimi soruyorsun. Sen insanı çatlatırsın.

Param olursa mobilya için belki biraz daha para gönderirim telgrafla.

Türkan Şoray Tatlı Betüş'ü oynayacak. Dün romanı 50 bin liraya almaya razı olduklarını bildirdiler. Atıf Yılmaz'da rejisörlüğünü yapacak.

İşte böyle caaaanım efendim, iki gözüm serv ü bülendim! Kocanız, dünyanın en ağır işçisinden daha ağır çalışmaktadır. Yakınmıyorum, ama doğrusu ya, bu paraları nasıl kazandığımın bilinmesini istiyorum hiç olmazsa...

Şimdi saat sabahın 7'si. Cenan'ı bekliyorum. İlk olarak çok kötü bir gece geçirdim. Neden bilmem, hiç uyuyamadım. 1-2 yılda bir böyle oluyorum.

Ahmet'in hâlâ cigarayı bırakmamış olması beni çok üzüyor, hatta senin de bırakmamış olman... Ama ne yapabilirim! İstemediğim çok şey yapılıyor, hiçbirine karşı yapabileceğim bişey yok, aradabir rica etmekten, belli etmekten başka...

Yazın tadını bolbol çıkarmanızı dilerim. Karım ve çocuklarım eğlendikçe, dinlendikçe, mutlandıkça, bütün bunların toplamı kadar (yani, sen, Ateş, Ali, Oya, Ahmet ki beş kere demek) ben de eğlenmiş, dinlenmiş, mutlanmış oluyorum. Bu, bir edebiyat sözü değil, bir gerçektir.

Öperim caaaaanım sevgilim

Aziz

Ali'den çok kısa bir mektup aldım, çok iyi olduğunu, kurstan çok yararlanmakta olduğunu yazıyor.

Feneryolu - Istanbul,
12 Ağustos 1975

Canım,

Dün de aynı şey oldu; tam sana telefon için 03'ü arayacakken, santral kız beni Balıkesir'den aradıklarını söyleyince şaştım. 2. kez nasıl şaşılası bir raslantı...

Bu mektubumla imzalı boş kâğıt gönderiyorum. Eskiden, benim çocukluk dönemimde bile, bir evli kadına kocasının böyle bir boş kâğıt göndermesi, "seni boşadım, artık benden boşsun!" anlamına gelir ve böyle bir boşkâğıdı alan kadın, düşer bayılırdı. Belki sen de bayılırsın, ama üzüngten değil de sevinçten herhalde... Sen yine de o imzalı boş kâğıdı, boşkâğıdı olarak değil de, telefon değiştirmek için kullan.

Geçenlerde bir akşam, Sim beni akşam yemeğine çağırdı. 2-3 Sim'in yaşıtı kızla bir delikanlı, Timur ve Nihal... Çerez merez yenildi. Türkan da telefon edip, başındaki dertler yüzünden beni bir akşam olsun yemeğe çağırmadığı için üzüntüsünü bildirdi.

"Geriye Kalan" bitti, dizildi, düzeltmelerini de yaptım, şimdi basılıyor. İlk düzenlediğim 7 forma tuttu. Sonrasını eklemek çok zor oldu, çok zamanımı aldı. Şimdi 11 forma oldu. Sanırım, iyi bir kitap olacak. "Duyduk Duymadık Demeyin" adlı kitabımın da 2. bölümü olan "Sûr-

nâme"nin müsvettesini bitirdim daha yeni. Bugün daktilo etmeye başlayacağım.

"Aferin"in kontrolünü yaptım, o da basılıyor.

2 tane yeni kitabım dizildi. Artık onların düzeltmelerini sen gelince yaparsın. Gelir gelmez bu işe dalmalısın.

Dün yine yağmur yağdı burda. Sürekli yağıyor son günlerde. Ama meteoroloji artık yağmurların bittiğini bildirdi.

Ben iyiyim isteristemez; çalışmaktan iyi olmamaya zamanım yok.

Geçende, o hani çok büyük mimari firması olan Aydın Boysan ve Demirtaş Ceyhun'la Çatalca'ya gittik. Kalorifer projesini yapmak için yapıyı yerinde gördüler. 1 Eylül'de yapı işlerine başlamayı düşünüyorum ama hiç param yok. Ne yapacağımı bilemiyorum. Bu yıl ki giderleriniz, her yıldan artık oldu.

Dün akşam telefonda Ahmet cıgarayı kesin bırakacağını söyledi. O'na inanmak istiyorum. En büyük dileğim, cıgarayı bırakması, kitap okuması.

Ali'den bugün mektup bekliyorum. Sana bu sabah 5 bin lira daha telle gönderdim.

Yazdan iyice yararlanmanı, iyi eğlenip iyi eğlenmeni yürekten dilerim iki gözüm canım sevgilim.

Aziz

27 Şubat 1976

Canım,

Bu yolculuktaki kadar sıkıldığımı ve yorulduğumu anımsamıyorum. Çok tatsız ve yorucu geçti. Belki de bu kez, nedense oğullarımdan ayrılmak bana çok daha zor geldi. Türkiye'de iş-güç içinde avunmak çok daha kolay oluyor, ama burda, otur bekle, oğullarımdan biri gelsin, 1-2 saat beraber olduktan sonra yine otur bekle. Hep ağlamaklıyım. Onun için hiçbir yere uğramadan doğru geliyorum. Kimselere tahammül edecek gücüm yok. Sonra, seninle birlikte çıkar gideriz. Yaza rastlatırsak Mamaya'ya gideriz.

Paraların hepsini Ali'ye bırakacağım. O da bir sinirli çocuk. Durmadan ahlayıp pohluyor. Sınav korkusundan karnı ağrıyor. Sınavlara burda girecek.

Dışarıda yaşamak gerçekten zor. Hele dil bilmezsen. Lozan'da bile konuşmuyorum. Biraz bildiğini anlarlarsa, makinalı tüfek gibi konuşmaya başlıyorlar, hiçbişey anlamıyorum.

Burda kuşet almaya gittim, yokmuş. Ali'ciğim bana zorla fark verdirip, Belgrad'a kadar 1. aldırdı. 63 frank, içime oturdu. Neymiş, adam bana "Mademoiselle" dedi. Öyle, sabaha kadar bisürü adamın içinde oturup gidemezmişim. Bir de "Adam sana iyi bakmadı herhalde, ben kompleksleniyorum" diyor. Alem oğlan. Karısına neler yapacak bakalım.

Bu duruma göre pazartesi sabah Lozan'dan bineceğim. Belgrad'da 1 saat bekledikten sonra Münih'ten gelen trene bineceğim. Çarşamba sabah ordayım. Cevval'e de yazacağım. Ama onların telefonu 58 27 37. Bir telefon et.

Hiçbişey yiyemiyorum. Bu domuz eti ve çorbası beni altüst etti. Bir sabah kahvaltıyla idare ediyorum. Birazcık zayıfladım, çok değil.

Feridun'un[149] annesinden Londra'da ayrıldık. O akrabalarında kaldı. Çok iyi oldu. Bu kocasız kadınlar bir belâ.

Özlemle öperim canım.

Meral

149. Ahmet Nesin'in ortaokuldan yatılı sınıf arkadaşı. Y.N.

5 Haziran 1981 Cuma[150]

Aziz Nesin,

Seninle 24 yıl süren beraberliğimiz, ki bunun çok uzun bir süresi gece gündüz beraber olduğu için, en az 40 yıl diyebilirsin, süresince seni hem çok iyi tanıdım, hem de hiç tanımadım. 3 gündür seni, geçmişini, çocukluğunu, beraber olduğumuz günleri düşünüyor, seni bir yere oturtmak istiyorum. Havada kalıyorsun... Derdin nedir, ne istiyorsun? Çocuklarından ne istiyorsun Aziz? Senden, Nurten aracılığı ile rica ettim, bir iş bulsun Ahmet'e diye. "Bana gelmesini sağlasın" demişsin. Sevindim. Çünkü Ahmet de her ne kadar, daha önce söylediğin "Beni mahcup edersin" sözlerinden dolayı bunu istemiyor görünüyorsa da istiyordu. Ben hep seni savunuyor, senin haklı olduğunu söylüyorum. Oğlumu yumuşatıyor, senin açtığın yaraları sarıyor, oğlumu yine sana yolluyorum ve sen bir diploma yüzünden, dünyada -hasta ve dejenere babalar hariç -hiç de bir babanın yapmıyacağı şeyleri yapıyor, söylüyor, sonra hiçbişey olmamış gibi otobüste gelirken, ansiklopedinin başına geç, diyorsun.

Hakaret edilerek kişilere hırs verme yöntemi, her kişide aynı sonucu vermez. Bu sende böyle oluyor diye, bir başkasında, hatta ve hatta hem fizik hem de huy olarak sana çok benzeyen oğlunda tam tersine döner. Yine, 2 gecedir oğlumu yerlerden topluyorum. Büsbütün hasta ediyorsun çocuğu. Başkaları yaptıkları zaman ayıpladıklarını hep sen yapıyorsun Aziz Nesin. Hani Yusuf Ziya Ortaç'ın büyük bir oğlu vardı da, onunla hiç ilgilenmezdi, sen ayıplardın, anımsadın mı? Yusuf Ziya hiç olmazsa senin yaptıklarını yapmıyordu. Çocuğu yalnızca aramıyordu. Eğer senin de istediğin buysa, hiç gelmez sana, hiç yollamam. Zaten sen böyle yaparsan, ne ben isterim gelmesini, ne de ken-

150. Aziz Nesin ve Meral Çelen'in 2. ve son kez boşandıkları dönem. Y.N.

disi. Bir insan, babası bile olsa, hep yaralandığı, hep azar işittiği, aşağılandığı kimseye gitmek ister mi?

Antalya'daki seminere katıldığımızda, orda öğrendiklerinden biraz şaşırmıştın. Ahmet'in zor ve geç olduğunu biliyorsun. 20 gün geç doğdu. O gün gitmeseydim karnımda ölecekti. Beni zorla doğruttuklarını, karnımda kalbi duracağını, bir yandan oksijen verirken bir yandan ben acı duymayayım diye bana narkoz verdiklerini, beni bayıltamadıkları için sezeryan yapamadıklarını, çünkü baygın bir annenin çocuğunun daha çok zarar göreceğini biliyor muydun? Hakan da böyle doğdu ve sezeryanla doğdu. Hakan gibi mi olmasını isterdin? Yine de Bahattin'in gayretleriyle öğretmen oldu. Öyle mi olmasını isterdin.

Yalnız kendi verdiklerini düşünüyorsun, elbette para olarak ve bunun dışında çocuğun gerek doğum öncesinde, gerek kromozomlarla getirdiklerini ve gerekse kendi sevgisizliğin ve şefkatsizliğini hesaba katmadan çocuğu suçluyorsun. Aziz Nesin, bu çocuğu biz büyüttük, kendi kendine büyümedi. Eksiklerini söylemek gerekmez, eksiklerini gidermen, çocuğu terbiye etmen gerekirdi. Önemli konularda bana danışmadan çocuklarımı yurt dışına yolladın. Hele Ahmet hiç dil bilmeden, 14 yaşında gitti. Bu sende ve Ali'de ve hatta Ateş'te iyi sonuç verebilir. Ama Ahmet'te aynı sonucu vermesi gerekmez. Sen matematik işlem mi yapıyorsun yani? Çocuğunu, işleme koyduğun herhangi bir sayı, bir fonksiyon olarak mı görüyorsun? Başkalarının çocuklarının başına gelse, gözleri dolan, ağlayan duygulu Aziz Nesin, kendi oğlunu niçin eziyorsun? Bırak da bunun acısını o duysun, o anlasın. Bir diplomanın eksikliği kendisi için önemliyse bunu o kazanmaya çalışsın. Sen böyle yaparsan, bu çocuk bu diplomayı hiçbir zaman almaz. Çünkü, Ahmet yalnız senin değil, benim de oğlum. Benim de inadım var onda. Ama olumsuz yandaymış, olabilir. Sen böyle yaptıkça, o diplomayı hiçbir zaman almıyacak, benim anladığıma göre. Eğer, bu yaştan sonra bile olsa, biraz kendini değiştirmeye çalışır da, oğluna iyi davranır, gerçekten sevdiğini belirtmeye çalışırsan Ahmet zaten diplomayı almayı düşünüyor. Birlikte çeşitli çareler üstünde duruyoruz. Ama sen herşeyi berbat ediyor, çocuğun bütün isteklerini eziyor, geçiyorsun. Hem benim anlamadığım şu: Sen diplomayı neden istiyorsun?

Aziz Nesin'in oğlu diye mi? Senin soyunun, hiç de ünlü olduğu söylenemez. Ben elbet de herhangi biriyim. Yani senin çocuklarından biri okumamış olamaz mı? Neden istiyorsun diplomayı? Ben de istiyorum ama, yalnızca oğlum için, oğlumun mutluluğu için. Kendisi zaten üzülüyor, bir de sen üstüne neden tuz biber ekiyorsun? Kendine bıraksana Aziz Nesin? Kendisi anlasın çocuk...

Seni, yavrusunu yiyen kedilere benzetiyorum. Çocuğumu her seferinde ve hatta yıllardır sistemli olarak eziyor, ufalıyor, parçalıyorsun. O senin çocuğun, senin ve soyunun, benim ve benim soyumun bütün özelliklerini taşıyor. Tavuğun altından çıkan kaz yavrusu değil O, bizim çocuğumuz. Ama istediğimiz gibi olmadı diye nedir bu yaptıkların? Sen babanın istediği gibi mi oldun yani? Buna rağmen, babanın tam karşıtı olduğun halde baban seni sonuna kadar sevmedi mi? Sen bunu hissetmedin mi? Ahmet de bunu hissetsin istiyorum, ama sanıyorum boşuna... Bundan sonra değişirmisin ki? N'olur bir kerecik bile olsa, gerçek duygularını dile getirsen, çocuğunu sevdiğini belli etsen, ne yitirirsin ki? İnan ki şımarmaz, mutlu olur ve savaşım azmi kazanır. Ama sen, için başka dışın başka Aziz Nesin, yalnız hataları ve kötülükleri görürsün. İşin, kişiliğin olmuş senin. İyileri, iyi ve güzel şeyleri görmezsin yada gördüğünü belli etmezsin. Senin işin yalnız eleştirmek ve ezmektir. Salt bu yüzden yazıların para etti, para ve ün kazandın.

Sana bunları yazmamın ne faydası var ki... Yine de olsun istiyorum, çünkü çocuğumu yitirmek istemiyorum. 2. bir beyin sarsıntısı ya öldürür yada geri zekalı bırakır. Eğer böyle bişey olursa Aziz, eğer senin sevgisizliğin, şefkatsizliğin yüzünden aşırı içen oğluma bişey olursa, yemin ediyorum ki seni öldürürüm...

Senden ricam, ya oğlumu artık hiç arama yada ona sevdiğini, ona gereksinimin olduğunu belli et. Bişey yitirmez kazanırsın, en azından oğlunu kazanırsın. Senin istediğin bu değil mi? Ve sanıyorum Ahmet'e gereksinimin var. Bunu ona söylemedim, ama yanlış düşünmediysem, işlerini yürütecek, işlerinin başında olacak birine, yakın birine gereksinimin var. Bu da Ahmet'ten başkası olamaz. Ansiklopedi'nin başına geç demişsin. Ortaokul mezunu diye aşağıladığın çocuğu, nasıl

oluyor da ansiklopedinin başına geçmesini teklif ediyorsun? Bu kadar cahil -sence yani- biri, koca bir ansiklopediyi nasıl yürütebilir? Bu sence çelişki değil mi?

Ne istediğini bana yaz yada Nurten'le haber yolla. "Ahmet'i görmek istemiyorum" yada "O'nu seviyorum, Ahmet'e gereksinimim var" de. Ama artık ezme, çocuğun kapasitesini çok fazla aştı. Orda başka çocukları okutmaya, kurtarmaya çalışırken, yetişmiş kendi oğlunu mu yitirmek istiyorsun?

Ahmet iş buluncaya kadar para yardımı yapmanı rica ediyorum. Haftadan haftaya belli bir ödeme yap lütfen. Çünkü benim bu aylarda halim perişan. Geçen yıllarda para biriktiremedim. Vergi 210 bin lira geldi maaşımla birleşince. Önümüzdeki yıl, maaş vergi dışı kalacak. Dükkan boş, onun masrafları var. Kiracılardan birinin durumu bozuldu, ne çıkıyor, ne para veriyor. Ondan önce çıkan kiracı 20 bin lira borç bıraktı, onu ödedim. Şimdi kazanlar boyanacak ve az sonra gidip kiracılardan birine Arçelik termosifon alacağım. Elektrikli şofbeni çalıştıramadılar. Yani, para geliyor ama, ay sonunu zor getirebiliyorum. Önümüzdeki ay 60 bin lira vergi ödemem gerektiği halde, benim on param yok. Salt bu yüzden de telefon parasını ödeyemedim. Yusuf Kenan,[151] para ödenmezse telefonların kesileceğini söyledi. En az 200 bin lira eden telefonun 10 bin lira yüzünden iptal edilmesi mantığını anlamıyorum. Çünkü ben daha geçen yıl, bu telefonun satılmasını istedim. Aradan koskoca 16 ay geçti.Yoksa 10 bin lirayı elbette öderdim. Ben bu yıl arabamın sigortasını ödeyemediğim gibi, Datça'nın 10 bin lirasınını da ödeyemedim. Oraları becerebilirsem kiraya vermeye çalışıyorum. Ama kimsede para yok.

Böyle daha mutluysan, mutluluklar dilerim. Bütün istediğim oğlumun da mutlu ve başarılı olması. Sen de bunu istediğine göre, ne yapman gerektiğine karar ver. Ama ezerek ve azarlayarak ve başına kakarak değil. Oğlunu birazcık seviyorsan, sen bilirsin...

Meral

151. O dönemde Nesin Vakfı avukatı. Y.N.

7 Haziran 1983

Aziz,

Bu mektubu sana evden yazacaklardı. Bazı noktaların açığa kavuşması için ben yazmayı yeğledim. Aslında sana böyle hesap kitap mektubu yazmak istemezdim. Yazmaya elim varmıyor da diyebilirim. Ama zorunluyum.

Biliyorsun yıllardır terastan akıntı vardı, ev rezil olmuştu. Geçen yıl buraya yeniden taşınırken oturulacak hali de kalmamıştı. 210 bin liraya boya, badana, kâğıt yaptırdım ve Rıza Bey'den terasın onarılması için defalarca rica ettim. Yine üstünkörü bişeyler yapıldı ve emeklerimin yarısı heba oldu diyebilirim. Senin çalışma odan aktı, yeni bir masraf gerek.

Bu yıl kendisi de evini badana boya yaptırdığından terası yaptırmaya kalktı. Ayrıca ev oturduğu için terasın çevresindeki duvarlarda çok derin çatlaklar oluştu ki, hem yağmur suyu alması bakımından, hem de yıkılma tehlikesi başgösterdiğinden onların da yapılması, dolayısıyla bina yüzünün de baştanbaşa yeniden boyanması zorunluluğu ortaya çıktı. Bu yıl hemen hemen hergün gündeme getirdiler. Ben terası şart koştuğum için engellemeye çalıştım. Şimdi hiç akmayacak biçimde yeniden ele alındı ve bankada bir hesap numarası açılarak para yatırılması istendi.

Kısacası teras için 430 bin lira, bina yüzü için 200 bin lira teklif var ki, Rıza Bey'in oğlunun inşaatında çalıştıkları için en ucuz teklifler. Herkes kabul etti. Ben de bütün bu işlerin yapılmasını istiyordum ama, bu büyük masraf karşısında ne yapacağımı şaşırdım. Aslında bu ay benim vergi ayım olduğu için ve kalorifer parası olarak 70 bin lira da bu ay ödemem gerektiği için hemen hemen olanaksız bir durum ortaya çıktı. Bu ay içinde 60 bin lira vergimin 2. taksidi, 70 bin lira kalorifer yakıtı, 30 bin lira Datça ödentisi (Datça'dan 93 bin lira yeni borç çıkardılar. Alt yapı tesis masrafı o zaman tahmini yapılmış söz-

de. Aslında yeni evleri bitiremiyorlar) 35 bin lira da Ören'e aidat ve vergi. Benim bu kadar param yok. Her ne kadar Rıza Bey, evin sahibi olduğun için senin vermen gerektiğini söylüyorsa da; ben burda oturduğum için böyle bişey düşünmedim. Ama daire başına 91 bin lira masrafı karşılayacak durumum yok. Az sonra banka hesap numarasını öğrenerek yazacağım, bu para senin için sorun değilse, göndermeni rica edeceğim.

Mektubuma başlarken sana hesap kitap mektubu yazmak istemezdim diye başlamıştım. Birincisi bu evde oturduğum için, ikincisi de mektup yazmam gerekirse başka türlü olsun isterdim. Nitekim sana yazmaya başladığım, konuklarımın gelmesiyle yarım kalmış, ama sonradan vazgeçtiğim bir mektup var. O zaman bu hesaplar yoktu, onun için daha başka türlü bir mektuptu. Senin yanıt vermen de gerekmezdi. Sanıyorum, evlilik demiyeyim de iki insan beraberliğinin ne olduğu üstüne düşüncelerdi. O sıralar tam ne yazdığımı anımsamıyorum ama...

Yazarken birden durdum. Şimdi, dedim kendi kendime, bütün bunları 90 bin için yazmış olabileceğini düşünür. "Parasız kaldı da..." diye yorumlayabilir, dedim. İstersen parayı gönderme ve lütfen böyle düşünme...

Evet, ikimizin beraberliği üzerine düşünüyorum uzun zamandır. Sen ayrılmak istemezden önce ben bunun bilincindeydim. Hatta, belki anımsarsın, bigün "Sen artık başka bir kadınla, ben başka adamla yapamayız" demiştim. Bunun ne kadar büyük bir gerçek olduğunu (kendim için diyeyim) şimdi daha iyi anladım galiba... Geçmiş yıllarda ne olursa olsun, birbirimizi aptalca nedenlerden dolayı ne kadar kırmış olursak olalım, ikimizin beraberliğinden arta kalan, bitmemiş olan o kadar çok şey var ki, "Keşke bu 2. ayrılma denemesine hiç girmemiş olsaydık" diye düşünüyorum. Bilmem haksız mıyım? Ne kazandık bu ayrılıktan.

Senin hasta[152] olduğunu duyduğum zaman, dünyanın sonu zannettim. Senin olmadığın bir dünya düşünemedim. Vera'nın telefon numarasını bulup, kaç gece aradım. Konuşamadım. Bir haber alamadım. Istanbul'a döndüğünde seni aradım, ama başka bişey yapamadım. Biraz uzasın arası, dedim kendi kendime. Şimdi hasta olduğu için O'na acıdığımı sanır, yanlış yorumlar, sonra da beni engelleyen başka konular çıktı ortaya...

Bu konularda senin ne düşündüğünü bilmiyorum. Ama ben duygularımı yazmaktan utanmıyorum. Etle tırnak olduğumuzu, sanıyorum o zaman daha iyi anladım. Ve senin sözün geldi aklıma: "Neden hep hiç ölmeyecekmişiz gibi yaşarız, davranırız?"

Son aylarda hep seni görüyorum düşlerimde. Ne yazık ki, mutlu düşler değil... Yanyana oturuyoruz genellikle, o kadar... Sana çok kırılmış olmalıyım ama yine de görüyorum işte...

Benim de çok yanlışlarım oldu, şimdi daha iyi anlıyorum. Ama bu yaşın deneyimine o zamanlar sahip değildim ki ve hiç kimse yaşamadan, denemeden bişeyi öğrenemez.

Kendine iyi bak, yaşamanı istiyorum.

Bütün kış böbreklerimden hastaydım ama, şimdi iyiyim.

Öperim...

Meral

Daha hesabı açmamışlar. Sanıyorum yarın açacaklar. Ahmet'le hesap numarasını yollarım.

Çatalca, 19 Haziran 1983

Sevgili Meral,

Mektubunu geç yanıtlayışımın nedeni, istediğin 90 bin lirayı göndermek isteyişimdi; çok uğraştım ama olmadı. Bunca paranın içinde sana 90 bin lira gönderemedim. İnanılması zor ama gerçek bu... Burda hergün 90 bin liranın verildiği ve verileceği 3-4 yer oluyor. Bugüne

152. Aziz Nesin 12 Eylül darbesi sırasında Moskova'da kalp krizi geçirmiş ve yoğun bakıma alınmıştı. Y.N.

dek salt Ahmet'in yayınevi için 5 milyon lira yatırım yapıldı. Daha bir o kadar da en az yatırılacak. Ateş'in çiftliği için de o kadar gitti ve gidiyor. Ee, Vakf'ın giderleri de var. Bütün bunlar hep benim kalemimim ucundan çıkıyor. Herneyse, sen o parayı vermeye çalış, ilk fırsatta ben sana ödeyeceğim.

"İçim parçalandı" diye bir söz vardır ya, işte öyle, mektubun bende o etkiyi bıraktı. Ne yazık ki bitürlü "Hayır" demesini bilmeyen ve öğrenemeyen bir insanım. Benden yanıt bekleyenler mutlu olsunlar diye -çok kez kendime karşın- hayır diyemiyorum ve sonunda kendimi de, başkalarını da mutsuz ediyorum.

Yaşamımda hiçkimseyi mutsuz etmek istemedim; hele seni hiç mi hiç... Ama yine de seni üzdüm. Hangi biçimde olursa olsun seni üzdüğüm zamanlar, inan ki, kendim senden daha da çok üzülüyordum. Beni, kendini üzüntüye sokturacak biçimde davranmaya -hatta zaman zaman kaba davranmaya- zorladığın için de sana kızıyordum. (Çok kez sana, karakterimi değiştirmek zorunda bırakıyorsun beni, dediğim işte buydu.)

Şimdi de, neden yeniden birlikte olamayacağımızı sana anlatmak istemiyorum; çünkü bu nedenler seni üzecektir. Lütfen, kendi kendine de yorumlar yapmaya kalkma her zamanki gibi... Olmaz artık Meral, olamaz! O geçmişten, o birikimlerden, o acı ve zehirli tortulardan sonra olamaz... Nedenleri seni üzer, geriye dönmek istemiyorum.

Biliyorum, her zamanki gibi yine yanlış yorumlar yapacaksın; buyüzden geçmişi değil de, geleceği, tasarılarımı anlatayım: Yalnızlığımı seviyorum, çok seviyorum. Bikez daha yalnızlığıma ihanet etmek istemiyorum. (Yaşamımda hiçbir sevdiğime ihanet etmedim.) Yalnızlık benim için somutlaştı, bir varlık oldu, bir kişilik kazandı. Yalnızlığımı bir sevgili gibi -gibi değil olarak- seviyorum. Ondan bir daha ayrılmayı hiç istemiyorum. Yalnızlığımın bana kazandırdığı sonsuz ve sınırsız özgürlüğümü bir daha hiçkimseyle paylaşmayacağım.

24 yıl süren birlikteliğimizde bana yaptığın en büyük iyilik, beni sürekli kendime iterek, bana yalnızlığımı sevdirmen oldu. Şimdi, yalnızlığımın değerini çok iyi biliyorum; onu bir daha elimden kaçırmak, yitirmek istemiyorum. Tek başıma çok kalabalık bir insanım. Biliyo-

rum, inanılacak gibi değil ama, gerçek bu, Vakıf'ta çalışan 6 işçi ve 5 yapı işçisi de içinde, hiçkimseyle görüşüp konuşmadan, örneğin 15 gün tek başıma çalışabilirsem çok mutlu oluyorum. Bu bir hastalıksa kabul, ama ne güzel hastalık... Neden böyle oldum? İnsanları o denli çok sevdim, kendimden o denli çok verdim, hiç karşılık beklemeden o denli aşırı özveride bulundum ki, sonunda insanlar benim için somut olmaktan çıkıp soyutlaştılar, varlık olmaktan çıkıp kavramlaştılar. Artık insanları -kendimi de- şimdi oldukları gibi değil, olmalarını istediğim biçimleriyle seviyor ve o biçimi almaları için de çalışıyorum; bu Vakf'ı da -kendi küçük ölçülerimle- bunun için kurdum.

Biliyorum, benim için pek çok söylentiler, dedikodular çıkarılıyor; bunlar benim de kulağıma çalınıyor, şaşıp şaşıp kalıyorum. Bunların hiç mi işleri güçleri yok? Zaman zaman önlenmesi elimde olmayan dıştan esintilerle yaşamıma renkler, parıltılar girse bile, bunca deneyimden sonra "Hayır" demesini beceriyorum ve sonunda beni kurtaracak olan yalnızlığımın kollarına sığınıyorum. Gerçekten çok seviyorum yalnızlığımı. Yalnızlığı değil, yalnızlığımı... O benim yalnızlığım ki, başkalarınınkine hiç benzemez ve onu yitireceğim diye de çok korkuyorum. Evet, çok geç kaldım ama olsun, yavaş yavaş "Hayır" demesini öğrenmeye çalışıyorum.

Yalnızlığımı öylesine seviyorum ki, ölünce, nasıl edip de şu cenaze töreni rezilliğinden kaçıp bu dünyadan nasıl tek başıma, hiçkimselere gereksinmeden sıyrılıp kurtulacağım diye düşünüp duruyorum. Ölülerini ortada bırakmayan o cins kediler gerçek midir, yoksa bir söylence mi? Hayranım o cins kedilere... Sana bu düşüncemi daha önce bikaç kez açmıştım, bilmem, anımsar mısın? Kimselere duyurmadan şu dünyadan çekip sıyrılıp gitmek, yitmek istiyorum. Küskünlük, dargınlık filan değil bu... Ama bağdaşamadığım bişeyler de var... Sanırım, kimselere duyurmadan yitmenin bir umarını da bulacağım.

Yalnızlığımı seviyorum ama, insan kaçkını da değilim; politikadan futbol maçına, operadan tut filanca yıldızın kıçına dek herşeyle ilgileniyorum. Gerekli bulduğum olaylara tepkimi de gösteriyorum; yani aydın insan olma görevimi yerine getirmeye çalışıyorum.

Sanırım, biçok şeyi anlattım sana.

Hep mutlu olmanı istedim, yine istiyorum. Mutlu olmana da çalıştım, bunun için elimden geleni de yaptım. Şimdi sana, daha önceleri de söylediğim gibi, yazmanı salık veriyorum. Yazmalısın. İstersen benim için yaz, istersen kötü yaz, beni kötüle, yeter ki yazdığın güzel olsun... Senin en güzel öykün, beni yerdiğin bir öyküdür. Önemli değil, beni yermen, kötülemen; önemli olan güzel şeyler yazman... Kendi yeteneğine ihanet ediyorsun. Ve yıllar yılı, içinin içinden bu konuda beni suçladın, biliyorum. Oysa, yeteneğinin dışlanması için ne çok uğraştım, senin sandığının tam tersine... Yaz Meral. Yazmak, kurtuluştur.

Zaman zaman bana kızıp "Bir de seni ben yazarsam... derdin. Yaz, istediğin gibi yaz. Bütün kötülüklerimi yaz... Benden izin almak zorunda değilsin ama, işte sana benden izin: İstediğin gibi beni kötüle... Bütün suçlarımı, kötülüklerimi, kabalıklarımı, bayağılıklarımı yaz... Ama güzel olsun, değeri olsun, düzeyli olsun, sanatsal olarak seni yüceltsin.

İyilikler, başarılar, mutluluklar dilerim.

Aziz

30 Haziran 1983
Gece yarısı: 01.00

Sevgili Aziz,

Gece saat bir. Yarın sabah 7.30'da okulda olmam gerek. Yani uyumalıyım, erkenden... Hep senin istediğin gibi... Akşam erken yatıp, sabah erken kalkmak ne iyi... Günler uzuyor o zaman, istediğini yap... Rahmetli babam, daha başını yastığa koyarken horlamaya başlardı. Bu konuda da, "Ben içi temiz adamım, bu yüzden de rahatım. Rahat insanlar ancak böyle uyur..." derdi. Eğer babam haklıysa, ben pek içi temiz sayılmam...

Saat 23'de büyük bir iyi niyetle yatağıma girdim. "Sanatın Öyküsü"nü aldım. Gelecek yıl, bir fakültede sanat sosyolojisi dersi vermem olasılığı var, liseyi bırakmadan elbet... Öğretmenliğimi o kadar seviyorum ki, ne yapacağımı, nasıl paçamı kurtaracağımı bilmiyorum. Senin söylediğin, salık verdiğin yazıları yazmam için, öğretmenlikten

ayrılmam şart... O kadar yoruluyorum, tatillerim, ödev, ders ve yazılılarla o kadar doluyor ki, ne yapacağımı bilemiyorum. Öğretmenlikte beni çok mutlu eden şey sanıyorum, gerek ders, gerekse sevgi ve şefkat olarak verdiğim herşeyin karşılığını %99 oranında alıyor olmam olacak... Ne derdim olursa olsun, kapıdan içeri girdiğim an, herşey dersane kapısının dışında kalıyor... Orta I'den lise son sınıfa kadar aynı mutluluğu, aynı heyecanı duyuyorum. Ama yine de ayrılmayı düşünüyorum, çünkü artık yazmak istiyorum. Yine de üniversitede ders düşünüyorum. Sanıyorum çok dengeli bir dengesizim ben...

Evet, "Sanatın Öyküsü"nü aldım ve yatağa girdim, ama nedense kafam, en çok uyumam gereken bu gecede, senin mektubuna takıldı. Elbet daha ilk günden takılmıştı ama, hep uzaklaştırmıştım kafamdan. Önce zarf ve kâğıttan başlıyayım. Bin yıl öncesi, başka birine yazılmış ve postalanmamış bir zarf ve 3. hamur kâğıdı bir mektup kâğıdı. Sevgili Aziz Nesin, aramızda ne geçerse geçsin, ister birlikte olalım, ister olmayalım, ben senin 25 yıl karın olmuş, iki çocuğunun anası ve daha önemlisi, önemli bir kadınım ben... Önemli ve saygıdeğer... Bu yalnız benim düşüncem değil, kadın-erkek başkalarının da söylediği bir gerçek, bilmem sen farkına varabildin mi? O zarfla, o kâğıdı sen bana nasıl yakıştırdın bilmiyorum ama, ben sana yakıştıramadım...

Çok uzun, ayrıntılı yazmam yada konuşmam gerek, ama bir faydası olur mu bilmem... Sen kendini, özellikle benimle olan ilişkilerinde ve olaylarda o kadar haklı görüyorsun ki, (ama sanırım sen kendini başkalarıyla olan ilişkilerinde de haklı görüyorsun) bu beni çok şaşırtmıştır baştanberi... Birlikte olalım diye söylemiyorum, sen haklısın, yeniden birlikte olmamız zor. Her ikimizde de kuyruğunu yitiren bir yılanın acısı var...

Kafama takılan şeylerden biri de, "Beni üzmek istememen" yüzünden, yazmadıkların... Bunları bana 3,5 yıl önce zaten yazmıştın, ben de yanıtlamamıştım. Başka yazacağın ne olabilir ki bunların dışında? Yaşamımda utanılacak hiçbişey yapmadım, yaptığım hiçbişeyden de utanç duymadım... Sanıyorum, senden sonra bir evlenme sözü çıktı ortaya, benim için, bilmem onu mu kastediyorsun? Bu olay, herkesin bildiğinden ve sana yansıtılan biçiminden çok değişik cereyan etmiş-

tir. Ama şu kadarını söyliyeyim ki, ben kimseye "Evet" demedim, evet demeye zorlandım bir, benim isteğim dışında heryerde, benimle evleneceğini söyledi iki... Hatta kendi ailesine, Adana'ya kadar gitti ve aile Istanbul'a geldi.

Tatsız ve gereksiz bir olay... Böyle bir olayın başıma gelmesini istemezdim elbet... Ama bu kabuğuma çekildiğim, kimselere gitmediğim, gezmediğim halde, yine de insan birileriyle karşılaşıyor, tanışıyor, kendi dışında birtakım olaylar gelişiyor... Ben senin gibi değilim, "hayır" demesini bilirim. Sanıyorum, hayır dediğim için böyle oluyor, adamlar önce şaşırıyor... "Benim gibi bir adama, ha?" Öyle bir inat geliyor ki, sıkıntısını ben çekiyorum. Bu adamı nasıl uzaklaştırabildiğime hâlâ şaşıyorum... Ne kadar inatçı, sağlam ve korkusuz bir kadın olduğumu bu olayla sanıyorum çok daha iyi anladım...

Bu konuda söylenen başka laflar da var... Adamın MİT ajanı olduğu öyküsü... Bilmiyorum ve sanmıyorum... Ama bizim çevremizde herkese söylerler bunu... Yıllarca rakı sofralarımızda oturmuş, sizlerle dost olmuş, evine gitmiş, tavla oynamışsınızdır... Bu adam da öyle... Benim bugün artık görmediğim, görmek istemediğim Babıali çevresinin bir adamı... O'na ajan diyenlerin yakın arkadaşı, dostu... Hatta bazı meyhanelerde seninle bile aynı masaya oturmuş... Elbette anımsamazsın... O'nun en çok üzüldüğü, sorun yaptığı konu da buydu, benim yargılarım açısından elbet... Eğer söylenenler doğru olsaydı, kendi işinden bu kadar utanmaz ve saklamaya çalışmazdı... Yaşantısı açısından da olanaksız bişey...

Bütün bunları adamı savunmak için yazmıyorum. Ne olduğu beni hiç ilgilendirmiyor. Ama bu olayda ben söz konusu olduğum için, sana aktarırlarken, nasıl söylendiğini bilmiyorum, pire deve yapılmış sanıyorum. Herkes, hep kötü şey olsun istiyor. Seni yaralamanın, senden intikam almanın bir yolu da bu... Babıali bir lağım... Bunu eskiden biliyordum ama, şimdi çok daha iyi anlıyorum.

Sana çok daha başka şeyler yazmak istiyordum. Bu yazdıklarımı da hesap vermek için yazmadım. Ben senin gibi yada bir erkek gibi yaşamı hafife alıp "Arada bir bir esinti giriyor yaşantıma" diyemiyorum. Benden çok daha az sanatçı olanlar, bir erkekten çok daha esinti so-

kuyorlar yaşantılarına (Hanım sanatçılar) Ben yaşamı sanıyorum çok fazla ciddiye aldım, çok fazla sorumluluk duydum... Her kadın gibi olmak belki kolay, ama benim için, benim gibi olmak kolay... Oğullarımı düşünüyorum, öğrencilerimi düşünüyorum... Seninle evlenmeden önce de babamı düşünürdüm. Bazen düşünüyorum da, ben kendi adıma değil, hep başkalarının adına yaşadım bu dünyada... Üstelik genç kızlığımdan beri, çok fazla ilgi çekmiş bir kadın olduğum halde... Bugün bile 49 yaşında olduğum halde, çok genç ve güzel kızların olduğu bir yere gittiğim zaman bile, öyle bir ilgi ve çemberle karşılaşıyorum ki, şaşırıyorum. Eh, biraz da hoşuma gidiyor, ama o kadar... Artık biraz gezmeye başladım. Eve bunca kapanmam biraz anormal oldu... Bir kere sanat olaylarından ve çevresinden uzak kaldım. Eksilmeye başladığımı anladım yada eksikliğini duydum diyeyim. Özellikle hiç anlamadığım ve yapamadığım resim sergilerine gidiyorum. Çok akıllı ve iyi bir resim öğretmeni arkadaşım var.

Yazmama gelince, çok istiyorum, ama bunun için öğretmenlikten ayrılmam gerek. İki iş birarada olmuyor. Önümüzdeki yıl için psikoloji almam söz konusu. Üç felsefe öğretmeni istifa etti, ayrıldı, bir yeni arkadaş geldi. Bütün dersler aramızda paylaşılırsa, ben de psikoloji almak zorunda kalacağım. Psikoloji çalışacağım bir, modern mantık çalışacağım iki, sanat sosyolojisi çalışacağım üç... (Zaten bu kadar bilgiyle o kadar ukala olmalıyım ki, başka kadınlara çok ters düşüyorum)

Sen beni her zaman demiyeyim de çok zaman yanlış anladın. Ben seni anlamaya çalıştım. Şimdi bile anlamaya çalışıyorum. Örneğin bir hostesle evlenmeye kalkmanı anlamaya çalışıyorum. "Köylü-işçi konularından içim kurudu, of sıkıldım" diyen bir kadınla ne işin olduğunu, babası hasta yatağında yatarken, daha ölmemişken "Benim Aziz Nesin'le bir ilgim olmadı ki, anneme yapmaya çalıştım" diyebilecek bir kadında ne bulduğunu anlamaya çalışıyorum. Ali oğlum Amerika'dan telefon edip de söylediği zaman, çok şaşırdım. Ahmet'e kızdım yazdı diye. Sonra Ali, senin yazdığını söyledi. Sen, ne kadar yalnızlığını sevdiğini söylersen söyle, böyle bir ilişkiye ancak çok yalnız kalmış bir adam girebilir. Yalnızlığı sevmek de ne oluyor? Yalnızlığını sevmen bir zorunluluk mu? Ama bunun edebiyatını öteden beri ya-

parsın. Çiçu, bir yalnızlık oyunu değil mi? Çiçu'daki adam, senin içindeki adam değil mi? Ama şunu da söyliyeyim ki, yalnızlık güzel bişey, ne var ki olumsuz... Yalnızken ne bişey kazanırsın, ne bişey yitirirsin... Konsere gitmek, gazete okumak, ziyafetler vermek, bunlar başka... Benim de öğrencilerim var, arkadaşlarım var, dostlarım var, kitaplarım var ve senin tam tersine yaşamıma bir adam sokmayı düşünemiyorum ama bunun normal olmadığım da biliyorum. Normal bir kadının yaşamında bir adam olur, diyorum kendi kendime... Öyle değil mi? Beni eski karın olarak değil de, başka bir kadın olarak düşün, doğru değil mi bu? Eğer ben bunu istemiyorsam, bir kez geldiğimiz şu dünyada, yaşanmamış bir yaşamı bitirmiyecek miyim? Yalnız olmak güzel mi? Değil... Kimseyle bişey paylaşmadan, kavga edip anlamadan, birbirini artırıp eksiltmeden yaşamak ne bencilce bir duygu... Evet, şunu da anladım son günlerde, insanlar yaşlandıkça bencil oluyorlar.

Bir de, "İçim parçalandı" diyorsun... Sevgili kocam, (Senden başka kocam olmadığı için hep "kocam" diyorum sana, başkalarıyla konuşurken bile. Nitekim sen de bana "karım" diyorsun hep, röportajlarında filan...) için parçalanmasın, benim için üzülme... Zaten senden olumlu bir yanıt beklemiyordum ki. Hazırlıklıydım zaten, hiç şaşırmadım. Üzüldüm ama, şimdi Datça'ya gidiyorum, orası iyi gelir bana. Datça öyle bir yer ki, istesen de istemesen de dış dünyayla ilgin kesiliyor. Öfkeli bir güneş, çocukluğumun çam ağaçları, azgın, kocaman begonviller, japon gülleri, kedi iriliğinde kertenkeleler, büyük orkestralar oluşturan parmak iriliğinde ateşböcekleri, zehirli engerekleriyle beni çok oyalıyor. Sabahları yoğun bir okaliptus ve Datça'ya özgü karakekik kokusu insanın ciğerlerini temizliyor. Orada senin de olmanı isterdim. Hiç ikimiz birlikte olmadık, hiç ikimizi yaşamadık, yazık, koskoca bir 25 yılda...

Merak etme yazacağım, öğretmenlikten de ayrılacağım. Belki 1 yıl daha ya yaparım, ya yapmam... Öyle bir ikilem yaşıyorum ki, anlatamam... Bir fırsat buldum mu, eski notlarımı çıkarıyorum, çalışıyorum. Okula gittiğim zaman birkaç hafta ben o eski öğretmen değilim... Ama en küçük bir olayda öğrencilerimin sevgi gösterisini görsen, sen,

hele sen çok şaşarsın. Bu sevgi, bu ilgi, sanıyorum çok önemli benim için... Ha, bir de köpeğim çok seviyor beni, ben de onu çok seviyorum. Başkalarının sevmesine de izin vermiyorum...

Seni yazar mıyım bilmiyorum, ama 1-2 öyküm var seninle ilgili. Birini bitirdim, biri basılmıyor, Yazko'da... Adnan[153] beğenmemiş bir yerini, bilmem neden? İsterse beğenmesin, Adnan için değil, kendim için yazıyorum. Bir fırsat bulabilsem bir kitaplık öykü hazırlayacağım. Kendime çok haksızlık ettiğimi biliyorum. Babamdan maaş alacağım ama; maaşıma çok olmasa bile 1 yıl kadar daha gereksinimim var.

Bak tekrar söylüyorum, ben büyük, önemli ve kuvvetli bir kadınım. Yazı olarak kanıtlanmış sayılmam ama onu da yapacağım. Bana mektup yazman gerekirse, bir daha öyle zarf, kâğıt kullanma. Bu kendine de saygısızlık olur.

İyi olmanı dilerim oğullarımın babası...

Meral

2 Eylül 1983

Meral,

Öğretmenlikten ayrılmaya kalkma. Yaşamının en büyük ikinci yanlışını yaparsın. Açıkça söyliyeyim: Aptallık edersin.

Öğretmenlik senin için en iyi, en ideal iştir ve yazmak için öğretmenlikten daha iyi bir iş olamaz. Yazamamanın nedeni öğretmenlik değil.

Hürriyet'in bir yayınında çalışacakmışsın. Senin için bilgi almak üzere arkadaşlara sormuşlar. Onlar da birbirlerinden haberiz, ama ağızbirliği etmişler gibi, sana değgin düşüncelerini söylemişler. Yani olumlu ve olumsuzluklarını. Para da azmış.

Yineliyorum. Öğretmenlikten ayrılma.

Aziz

153. Yazar Adnan Özyalçıner. Y.N.

3 Eylül 1983

Aziz,

Yazdığın mektup beni şaşırttı. Biraz da öfkelendim.İnsanlar aptallıkları gençken yaparlar. Bu yaşta da aptallıklar yapanlar vardır ama, en azından iş konusunda pek aptallık yapılmaz. Yeni bir işe girmek istememin başlıca iki nedeni var:

1– 16 yaşımdan beri çalışıyorum ama daha emekli olma hakkını elde edemedim. İlk sigortam 18 yaşımda yapıldı. Daha sonra seninle evliyken hep kendi işlerimizde çalıştığımdan sigortam yoktu. Kısaca, Varlık ve Cem'den (belki) toplam olarak 4 yıllık sigorta, şu anda öğretmenlikten 4,5 yıllık memuriyet. Genç kızken çalıştıklarımı toplamak zor ama, topladığım varsayılsa 1 yıl da o eder, (ki kadro dışında falan çalıştım, devlet işiydi). Yani sıksam sıksam 10 yıllık geçmiş eder ki, bu da benim öğretmenlikte emekli olmam için en az altmış yaşıma kadar çalışmamı gerektirir yada altmışiki. Benim yaşımda arkadaşlarım emekli oluyorlar, otuz yıl da çalışmış oluyorlar. Benim durumuma bakarsan 33 yıldır çalışıyorum ama, daha işin başındayım.

Bu durumda, emekli olabilmek ve yazı yazabilmek ve kendime daha çok zaman ayırabilmek için, sigortadan emekli olma yolunu seçtim. Sigorta borçlanıldığı taktirde, elli yaşını geçince, emekli yapıyor. Yani, birkaç sigortalı bir işte çalışırsam, emeklilik hakkını kazanacağım. Otuzüç yıldır çalışan, daha bundan sonra da ne kadar çalışacağı belli olmayan bir yurttaş için emeklilik hakkını düşünmek çok olağan değil mi? Sen bile kitaplarından o kadar para geldiği halde, ne olur, ne olmaz diye emekli olmayı sağladın. Benim dairelere gelince, aydan aya, kavga döğüş yetmişbin lira geliyor, bunun yüzde kırkı vergiye gidiyor. Evin harcamaları hiç bitmiyor, şu anda yeni harcamalar için ellibeş bin lira borçluyum. Arta kalan parayla geçiniyorum, oğluma yardım ediyorum. Aldığım maaş ise kesintilerden sonra yirmidört bin lira. Bu gireceğim işten ise kırk bin net alacağım ve en üst tavandan sigortam ödenecek.

2– Öğretmenliği çok sevmeme karşın, çevresi beni boğuyor, soluk alamadığım zamanlar oluyor. Ne yazık ki, bir yığın mahalle karısıyla hergün birarada olmak o kadar kolay değil. Senin de bildiğin gibi ben

tepkili bir kadın olduğum için, özellikle öğrencilere yönelik olaylarda, çoğunu azarlıyorum, hır çıkarıyorum. Dayanmak olanaksız. Sen olsan elinde sopayla kovalarsın. Ben daha etkilisini yapıyorum, öğrencilerin içinde olayı açıklamam, kadını küçük düşürmem yetiyor. Hiçbir entellektüel çalışma, çaba yok... Sınıfların dışında kendimi kör bir kuyuda olduğumu sanıyorum. Düpedüz sıkıldım. Bütün bunların dışında, bugünkü koşullarda öğretmenlik yapmak gerçekten çok zor. Yorgunlukları da cabası... Kırk yaşındaki arkadaşlarım, 20 yıllık öğretmen oldukları için gece ve gündüz nöbeti tutmadıkları halde, ben 4,5 yıllık öğretmen olduğumdan gece ve gündüz nöbet tutuyorum ve çok yoruluyorum. Bunu sana yazmıştım. Ayakta durmaktan böbreklerim ağrıyor.

Tatile gitmeden önce, Cem Yayınevi'ne uğradım. Sigortadan öğrendiğime göre, Cem'den ayrıldıktan sonra, öğretmenliğe başladığım süre arası orda çalışıyorum, diye görünüyor ama sigorta primi ödenmemiş. Ali'ye ve Cem'e "O süre içindeki sigorta primlerini cezalarıyla birlikte benim ödemeyi üstlendiğimi, yalnızca o sırada orda çalışıyor gösterilmemi" istedim. Bisüre sonra muhasebeci bana bitakım bahanelerle bu işin olmıyacağını söyledi. Oysa mahkemeye verilip pekala kazanılacak bir durum. Ben bu yola gitmek istemedim. Ama yakında sigortaya gideceğim, ne gerekiyorsa yapacağım. En kısa zamanda emekli olmam için ne gerekiyorsa yapmak istiyorum.

Benimle hâlâ, ilk yıllardaki gibi konuşuyorsun, yani kendine eş olarak seçtiğin biri değil de, 21 yaşında, bişey bilmeyen, gelişigüzel konuşulan kadın gibi. "Aptallık edersin!" falan gibi... O günlerden pek bişey değişmedi. Ben bugün kırkdokuz yaşıma geldim ama, sen deneylerinle altmışsekiz yaşında oldun. Senin deneylerine hiçbir zaman yetişemiyeceğim, hep senden ondokuz yaş genç olacağım. Ama bu kez olsun, bu sözü söylemeden önce, neden öğretmenlikten ayrılmak istediğimi, sorsaydın bana... Ki, benim, genellikle mantığımı kullandığımı bilmen gerekirdi. Bundan önce aptallıklar yaptığım olmuştur. Örneğin, senin dediğin gibi, birinci yanlışımın ne olduğunu bilmiyorum. Sen şu anda, benden ayrıldığın için mutlu olduğuna göre, bu

yanlış senden ayrılmak değil de, seninle evlenmek oluyor bence, ne dersin?

Ergin Telci'nin benim hakkımda soruşturma yapacağını biliyordum, ben de O'nun hakkında soruşturma yaptım elbet. Ama senin dostlarının söylediği olumsuzluklar, o adamın o kadar umurunda olmamış ki, orada hemen işe başlamam için, bütün koşullarımı kabul etti: "Yarın sabah Meral Hanım, lütfen, lütfen..." Ben yine de bu ayın sonuna kadar istifa etmeden, denemek istiyorum. Hürriyet işi olmasa bile, başka bir işin mutlaka olacağını, oranın bütün idare ve sorumluluğunun, sanki iş benimmiş gibi üstüme almamı istiyor. Bense şimdilik gelişmeleri izlemekle yetiniyorum.

Herşeye karşın, beni düşündüğün için teşekkür ederim. Tek istediğim kısa yoldan emekli olabilmek ve daha özgürce gezebilmek, Anadolu'yu görmek. Örneğin, Ali ille de Amerika'ya gitmemi istiyor. Ne kadar isterim. Ama oğluma, emeklilik peşinde olduğumu nasıl anlatabilirim?

İyi gün dileklerimle.

Meral

Soldan sağa: Meral Çelen'in amcası Mehmet Çelen, Aziz Nesin, Aziz Nesin'in ilk eşi Vedia Hanım'dan olan kızı Oya, Aziz Nesin'in kızkardeşi Saadet Nesin, Mehmet Çelen'in eşi Ayşe Çelen.

1960 Mart'ında bir toplantıda.

Seni özlememeye çalışıyorum. Daha şurda gideli ne oldu ki? Sonra dayanması daha zor olur, değil mi?

İşlerin çok olması daha iyi. İşten ve yorgunluktan seni daha az özlemeye çalışıyorum.

Özlemle öperim canım. Sıksık yaz.

Meral

Uçakta gelirken ay vardı (gündüz). Aya baktım. Gece yine baktım, belki sen de bakarsın diye. Sonsuzcasına..... öperim.

Aziz

ISBN 975-7425-43-3

9 789757 425434